AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER DDR
ZENTRALINSTITUT
FÜR ALTE GESCHICHTE UND ARCHÄOLOGIE

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

BSB B.G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT
1990

P. OVIDI NASONIS
EX PONTO
LIBRI QVATTVOR

RECENSVIT

J. A. RICHMOND

BSB B. G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT
1990

Bibliotheca
scriptorum Graecorum et Romanorum
Teubneriana
ISSN 0233-1160
Redaktor: Günther Christian Hansen
Redaktor dieses Bandes: Günther Christian Hansen

ISBN 3-322-00669-7

1. Auflage
VLN 294/375/10/90 · LSV 0886
Lektor: Dr. phil. Elisabeth Schuhmann
Printed in the German Democratic Republic
Gesamtherstellung: INTERDRUCK Graphischer Großbetrieb
Leipzig III/18/97
Bestell-Nr. 666 505 9
03400

PARENTVM
OPTIMORVM
MEMORIAE

PRAEFATIO

DE CODICIBVS

(i) De codice Guelferbytano (G)

Codicum omnium, qui textum Ouidi Epistularum Ex Ponto datarum exhibent, longe uetustissimus est Guelferbytanus 13.11.Aug.4°, saeculo V exeunte unciali scriptura exaratus, qui uulgo signo **G**[1]) citatur. cuius codicis nunc duo tantum frustula lacera supersunt, quae aliquot uersus, quorum numeros mox indicabo, ita praestant, ut non nisi partim et difficillime legi possint[2]), quia non solum uetere scriptura eluta hae membranae primum textu scriptoris nesciocuius ecclesiastici inscriptae sunt, sed etiam postea decisae ut bibliopegis ad alios libros conligandos seruirent.

Tabula uersuum seruatorum

membranarum numeri	uersuum seruatorum numeri	partes seruatae
f. 1^{rv}	4, 12, 15–19	toti sed laceri
	41–44	
f. 2^{rv}	4, 9, 101–103	fines
	104	partim
	105–108	toti
	127–128	initia
	129	partim
	130–133	toti

Vt in tali re fit, haec fragmenta errores praebent aliunde ignotos ut 4,9,108 (*fato* pro *facto*); 132 (*miss* pro *misi*); 4,12,17 (*lati* pro *dilati*). cum aliqua codicum parte facientia contra reliquos ueras lectiones praebent alibi, ut 4, 12, 18 (*amor* **GBC** dett. nonnulli, *ager* dett. reliqui) et ibidem (*reddet*

1) Siglorum conspectus inuenietur p. XXXIV.
2) Imagines habent E. Chatelain, Paléographie des classiques latins, Parisiis 1884–1892, 2, pl. xcix, 2 et E. A. Lowe, Codices Latini Antiquiores ix, Oxonii 1959, 40 (no. 1377); cf. praeterea apographon quod O. Korn exhibet in editione sua, viii–ix (ibi tamen Kornium *TUENDO* [4, 12, 41] male pro *COLENDO* exscripsisse O. Güthling in editione, xxxviii, memorat).

GC dett. nonnulli, *reddit* **B** dett. reliqui). uno tantum loco (4,9,103) **G** habet lectionem cuius nec uestigium alii codices praebent, quamquam ceteri editores eam pro uera acceperunt: [*quamquam gloria n*]*on sit* (uix ueri simile est **G** *quamuis* loco *quamquam* habuisse). attamen haud scio an scriba uerbi modum ad posterioris aeui usum accommodauerit, praesertim cum nullo loco metro probetur Ouidius coniunctiuum cum *quamquam* usurpasse, nisi uno loco (4, 9, 19) ubi uim potentialem[3]) coniunctiui (*cuperem*) ex *gauderem* (4,9,20) ortam esse credere debemus. nam met. 14,465 et 15,244 sunt loci dubii; cf. praeterea apparatum criticum ad Pont. 3,5,9. at contra ex 43 locis, ubi Ouidius *quamquam* habet, 26 locis modus indicatiuus metro firmatur.[4]) horum igitur fragmentorum auctoritatem in dubio relinquere cogor, nec quicquam momenti ad textum constituendum conferre mihi uidentur. quae anno 1829 per opusculum C. P. C. Schoenmanni rei publicae litterarum primum innotuerunt.[5])

(ii) De codice Hamburgensi (A)

Reliquorum codicum ueterrimus et longe optimus est Hamburgensis Bibl. Uniu. scrin. 52 F, saeculo IX aut Parisiis aut in uicinitate exaratus et uulgo siglo **A** indicatus. casu lamentabili factum est ut nunc post 3,2,67 desinat.[6]) quod uero primi libri elegiam tertiam omittit, cum nonnulli codices ex recentiorum grege hoc poematium ad posteriorem locum amouerint[7]), suspicari licet et **A** eam non suo loco praebuisse. sui generis solus codex **A** esse his tribus testimoniis clare indicatur: primo quod nonnullas exhibet lacunas ubi reliqui codices supplementa interpolata inseruerunt[8]); deinde quod complures errores solus habet[9]); postremo quod interdum aut ueram lectionem, aut lectionem unde uerum eruere possis, solus seruauit.[10]) cum-

---

3) Cf. L.H.S. 2, 602.

4) Indicatiuus cum *quamuis* apud Ouidium sedecim locis, coniunctiuus undecim locis metro probatur.

5) Bibliothecae Augustae siue notitiarum et excerptorum codicum Wolfenbüttelensium specimen (Progr. Helmstedt).

6) Bibliopegae error a loco suo post 3,2,67 remouit uersus 2,1,46–2,7,79. codicem descripsit T. Brandis, Katalog der Handschriften der Staats- und Universitätsbibliothek VII, Hamburg 1972, 109–110.

7) Cf. apparatum criticum ad 1,3.

8) Cf. 1,2,10; 1,8,20; 2,2,33–34; 2,8,70; 3,1,143–144; 3,2,44; et tabulam p. XIV.

9) Exempli gratia *rogari* 1,7,42 (*relegari* cett.); *qua fecit* 2,2,68 (*quas fecit* cett.); *tuae* 2,4,11 (*tuis* **s**, *citae* cett.); *potest* 2,4,31 (*possit* cett.); cf. Tarrant 265.

10) E.g. *bato* 2,1,46 (rasura in **BC**, *tenet* **C** p.c., *fuit* cett.); *pictis* 2,1,38 (*ui*(*n*)*ctis* cett.); *uerear* 1,5,62 (*uereor* cett.); *si* 1,8,4 (*sit* cett.); praeterea *aeithali silua* 2,3,84, ubi *Aethalis Ilua* latet, et *coabit tibi de* 3,1,58 (sc. ex *coabit* $\overset{i}{t}$ *de* deriuatum), unde Merkel *Coa Bittide* eruit.

scriba codicis **A** lectiones, quae sensu omni careant[11]), et apertas lacunas in libro suo reliquerit nec in erroribus corrigendis ingenio suo usus esse deprendatur[12]), ex Nicolai Heinsii temporibus omnes editores se testem sincerum habere recte crediderunt. huius codicis aliquam notitiam in schedas Scaligeranas manauisse facile credas.[13]) primus Heinsius codicem contulit; deinde R. Merkel[14]), O. Korn, J. André aliique eum scrutati sunt, sed operae pretium esse duxi in imagunculis rursus sedulo conferendis. pauca **A**² corrigere conatus est.

(iii) De codicibus Monacensibus (**B** et **C**)

Duo codices Latini Monacenses, 384 (siglo **B** indicatus) et 19476 (siglo **C** notatus) ambo saeculo XII exarati, et auctoritate et uetustate codici **A** proximum locum sibi uindicant. ut Ehwaldii uerba Latine uertam, 'non solum eodem tempore in eadem patria sed fortasse in eodem monasterio orti sunt'.[15]) codex **C** anno 1804 ex monasterii Tegernseensis bibliotheca in Monacensem asportatus est[16]): de codicis **B** origine nihil constat. ambo elegias omnes continent. saepissime in erroribus quos soli habeant[17]) consentiunt et lectiones ueras aliunde ignotas praestant.[18]) post 3,2,67, unde codex **A** desinit, locum primarium in textu constituendo merito sibi adrogant.

Codicis **B** scriptura facillima est lectu, nisi quod passa est plurimas rasuras et correctiones et scribae ipsius et aliorum qui siglis **B**² et **B**³ distinguuntur.[19])

---

11) E. g. *inbelle peccata feramus* 1, 1, 31; *sit publicae saro terra* 1, 2, 99; *sublestate* 2, 5, 67.

12) Formae ut *gigans* 2,10,24, *thans* (sc. *Thoans*) 3,2,59 et fortasse *nancta* 2,11,20 me inducunt, ut suspicer scribam codicis **A** (aut exemplaris eius) orthographiam secundum grammaticorum praecepta correxisse. cf. G. P. Goold, HSCPh 69, 1965, 9.

13) De I. I. Scaligero et codice **A** cf. M. D. Reeve, RhM 117, 1974, 163–164 et Ehwald 31; de codice Ferrariensi quo Bersmanus usus est cf. infra p. XI. huic forsitan nescioquo modo codex **A** coniunctus sit.

14) In praefatione editionis suae (1850) iv–vi de codicis **A** indole disseruit R. Merkel; imaginem habet E. Chatelain (p. V n. 2) pl. c.

15) Ehwald 20. fragmentum saec. XI in Parisino lat. 2700 tam breue est ut tuto neglegi possit.

16) Olim 'Teg. 1476' ut in coperculo notatum est.

17) E. g. *quanta a te merui* 2, 8, 11; *latis* 2, 1, 23; *illa* 3, 1, 86 et apertas interpolationes, ut *occulta... humo* 2, 10, 28 et *opus hoc tibi suadet erato* 2, 9, 19.

18) E. g. *posita est* 2, 4, 7; *abigi* 2, 3, 37; *planus* 2, 7, 24 (ni fallor); et saepe post 3, 2, 67, ubi codex **A** non extat.

19) Et textum ipsum mutauerunt et uocabula aut supra lineam aut in margine addiderunt.

e quibus $\mathbf{B}^2$ plurimas lectiones ex deteriore traditionis familia intulit[20]), quo effecit ut saepius nesciamus quid **B** ipse scripserit. codicis **C** scriptura difficilior est lectu[21]), quae hic illic aut umore aut obtritu adeo euanuit, ut quid habuerit uix dignosci possit. hanc obscuritatem obscuriorem corrector $\mathbf{C}^2$ saepe reddidit. quamobrem de horum codicum scriptura dubitans interrogationum signa post lectiones eorum in apparatu critico ponere haud raro coactus sum.

Lacunas, quas in **A** scribam reliquisse docui[22]), scribae **B** et **C** isdem interpolationibus suppletas exhibent.[23]) haec supplementa, cum longe differant ab interpolationibus quas in codicibus deterioribus inuenimus, certiores nos faciunt codices **B** et **C** ex uno hyparchetypo fluxisse, quod textum traditum iam pridem interpolauerat.

Codicis **C** scriba, ubi exemplar suum intellegere non poterat, multo licentius quam scriba **B** ingenio uidetur indulsisse, quo euenit ut lectiones singulares et a ceteris codicibus dissimillimas hic illic in **C** legamus.[24]) at minus saepe quam $\mathbf{B}^2$ codicis **C** corrector ($\mathbf{C}^2$) deteriorum lectiones in usum suum mutuatus est.

Hi duo codices uidentur posteriorum codicum scribis ignoti fuisse. codice **B** T. C. Harlesius[25]) primus usus est. codicem **C** O. Korn, postquam editionem suam anno 1868 diuulgauit, e latebris extraxit, et lectiones eius publici iuris fecit.[26]) F. W. Lenz et J. André codices rursus contulerunt, quibus uiris doctis in locis obscurioribus confidere dubitanter coactus sum, cum imagunculae, quas summa cura scrutatus sum, interdum obscuriores essent, quam ut legere uel manus uarias discernere potuerim.

---

20) Cf. 1, 5, 7 *ducendi* **AB**(?)**C**(?), *dicendi* **B** (p. c.) **ebls**; 1, 7, 8 *habere* **ABC**, *abesse* $\mathbf{B}^2$ **leebl**; 1, 8, 27 *sty/igias* **ABCs**, *scy/it(h)icas* **B** (p. c.) **leebl**.

21) Cf. Lenz in editione (1938) xxix; 'literae ipsae... neglegentissime pictae', Korn (1874) 4.

22) Cf. p. VI n. 8.

23) **C** tamen lacunam 1, 2, 10 non expleuit; cf. conspectum p. XIV.

24) E. g. 3, 3, 97 *fuscatur* **C**, *mutatur* cett.; 3, 3, 91 *numen* **Cvb**, *tempus* cett.; 4, 14, 38 *acteue* **C**, *actaue* **Ble**, *actaque* **ebl**; 4, 15, 31 *colloquio* **C**, *uerum quid* cett. praeterea cf. e. g. 1, 2, 55 *liquefiunt* **AB**, *liquescunt* **C** cett. hic illic codex **C**, seu traditione seu coniectura, solus aut paene solus ueram lectionem seruasse uidetur, ut 1, 1, 66 *Vt* $\mathbf{C}^v$ **d**; 2, 2, 13 *tydid(a)e* **C** dett. nonnulli; 3, 2, 23 *signentque* **Cp**; 4, 14, 15 *suscensent* **C**.

25) Codicem descripsit in editione xi; secundum Owen (1894, xx) 'nuperrime C. Schenkelius contulit, qui O. Guethlingium de codice accuratius edocuit'. unde haec didicerit, nescio: nihil in Güthlingii editione de collatione a Schenkelio facta uideo.

26) Codicis **B** (3–4) breuem notitiam diuulgauit in programmate anni 1874; codicem **C** exhibuit (4–5) et multas lectiones ex eo protulit (6–13).

(iv) De codicibus deterioribus
(a) De codicibus quos semper adhibui

Iam inde ab eodem duodecimo saeculo usque ad quintum decimum multi codices exarati sunt quorum complures etiam nunc supersunt. qui mihi innotuerunt in codicum catalogo infra p. XXIV–XXVIII nominantur. hi codices, ut fit, in certas familias distribui nullo modo possunt, quia harum elegiarum textus passim per magnam Europae partem in scholis legebantur, et lectores scribaeque, qui ipsi uersus Latinos componere solebant, non modo aliorum exemplarium lectiones in suos codices transferebant, sed etiam suo Marte, sicubi errores latere credebant, textum emendare conabantur. glossas quoque adscribebant, quae saepe in textum irrepserunt. quo fit ut unus quisque deteriorum copiam magnam uariarum lectionum, quarum paucae tantum dignae sint memoratu, editori praebeant. praeterea bene sciebam, quo plures codices in apparatum meum conferrem, eo plures errores me inuitum inducturum esse. quae cum ita sint, statui tres tantum e deterioribus eligere, quorum lectiones in locis dubiis numquam neglegerem, ita ut quoddam traditionis schema lectoribus appareat. nec tamen omisi reliquorum codicum lectiones, siquando ipsae mihi uidebantur esse digniores, quae aut textus traditi difficultates indicarent aut uiam ad uerum indagandum monstrarent.

Contuli igitur Lentiensem 329, saeculi XII (**le**), numquam antea adhibitum in his elegiis edendis, et Etonensem 91, saeculi XIII (**e**), ab Heinsio et ab S. G. Owen iam inuestigatum[27]), et Berolinensem Hamilt. 371, saeculi XIV (**bl**), quo nemo, quod sciam, adhuc usus est.[28])

Lentiensis 329 quondam latebat in Monasterii Garstenensis bibliotheca.[29]) ut ceteri deteriores textum habet interpolationibus inquinatum, sed bis cum **A** uel **As** contra reliquos stat (quod fortasse mero casui tribuendum est), saepe errores aliunde ignotos praestat.[30]) Etonensem 91 Lentiensi multo magis et aliorum et suis ipsius erroribus corruptum[31]) nihilominus hic illic aut

27) Heinsius contulerat Etonensem sub nomine Codicis Iuniani (possidebat eum P. Iunianus [Young, 1584–1652]). Lenz, cum hunc eundem atque Etonensem esse non intellexisset, lectiones eius sub utroque nomine adtulit.

28) Codices Francogallicos Britannicos Italicosque editores iam magna ex parte exhauserunt: duos Germanicos nondum collatos adhibui. in Hispania fortasse aliquid momenti adhuc latet.

29) Garsten olim erat uicus prope ab oppido quod hodie Steyr (in Austria superiore situm) appellatur.

30) E. g. 1, 1, 77 *credent* **Ale**; 2, 10, 43 *cum* **Ales** (de **s** cf. p. X); 1, 2, 91 *at potuit* **le** solus; 2, 2, 59 *tractabile* **le** solus (quod sciam).

31) Saepissime errores in **e** ex interpolatione ortos silentio praetermisi, ut 2, 2, 58 *hoc non tractari* **e**; 2, 3, 70 *oculos* **e** (cf. apparatum criticum ad 3, 2, 7).

solum aut cum paucis aliis uerum seruasse confido.[32]) interdum cum **A**, interdum cum **B** uel **C** facit[33]), unde suspicari licet exemplar eius cum aliis codicibus diligenter comparatum fuisse. scriba minutissimis litteris usus est quas distinguere haud raro uix possis. imaginibus usus ipsum codicem locis dubiis inspexi. Berolinensem Hamilt. 371, quamquam compluribus scatet erroribus qui et in aliis multis inueniuntur, tamen conferendum duxi, quia scriba ipse plurimas uarias lectiones textui adscripsit, quo fit ut hic codex unus multorum sit instar.[34])

His tribus codicibus adhuc superstitibus quartum nunc deperditum – Argentoratensem Semin. euang. c.v. 27, saec. XIII in. ut uidetur (**s**), dico – addere statui.[35]) lectiones eius seruauerunt Heinsius et O. Korn, qui felici casu in editionis suae usum eum codicem adhibuit paucis annis ante, quam in Argentorati obsidione anno 1870 igni periit. desiit post 3, 5, 34. textum primarium cum **A** artius coniunctum fuisse suspicari licet, quod interdum cum **A** lectiones aliunde ignotas exhibebat[36]); sed alius scriba, cuius correctiones, ni fallor, neque Heinsius neque Korn semper debita cura indicauit, non paucas lectiones futtiles importauit.[37]) quae cum ita sint et ego et ceteri huius aetatis editores hunc codicem haudquaquam spernendum duximus.

His igitur septem codicibus prae ceteris textus meus nititur. haud raro tamen, ubi omnes codices, quorum supra mentionem feci, errores praebent, necesse est ad reliquorum lectiones confugere.

---

32) Hos locos Owen (1915, vii) indicauit: 2, 5, 52 *decens*; 2, 10, 18 *sequamur*; 2, 10, 22 *uisa*; 4, 16, 31 *uarius* (adde 2, 4, 2 *dubitande*). de 2, 10, 22 et 4, 16, 31 aliter sentio quam Owen: credo lectiones in **e** falsas esse. quod ad 2, 10, 18 attinet, scriba suo Marte, ut (ni fallor) postea Georgius Fabricius, *sequamur* ex contextu potuit reponere. at 2, 5, 52 *decens* neminem ex coniectura scripturum fuisse puto, nisi *amicus* in *amictus* mutandum sensisset. at archetypum iam *amicus* habuit, unde manifestum est fieri uix posse ut *decens* in **e** ex coniectura ortum sit. nisi igitur mero errore exstitit (nam *O* et *E* in scriptura unciali haud dissimiles erant), in ipso archetypo fuit. ipsum locum in codice **e** cum Paulo Quarrie, bibliothecario humanissimo, inspexi, quia prior littera *e* subobscura est. ambo tamen credimus *e* recte legi. Heinsius *decens* uidit in tribus aliis codicibus, ex quibus ipse **od** inspexi, ubi procul dubio *decens* uidi.

33) Cf. 2, 9, 26 *cadat* **Ae**; 3, 1, 60 *paruis* **Ae** et 2, 4, 16 *recentis* **BCe**; 3, 2, 86 *uices* **BCe**.

34) E.g. 2, 8, 70 *uestraque signa* **bl** (cum **B**), *uos mea signa* **bl**ᵛ (cum **les**), *uos ego signa* **bl**ᵛ (cum **lv**) et 2, 4, 16 *regentis* **bl** (cum **Asbadgφ**), *morientis* **bl**ᵛ (cum **le**).

35) Codicem descripsit O. Korn in editione sua, xvi–xix. nisi expressis uerbis aut signo interrogationis addito nihil de codicis **s** lectionibus ex Kornii silentio addere ausus sum.

36) Cum **A** facit contra reliquos e. g. 1, 5, 6 *capeant*; 3, 1, 114 *et*; 2, 1, 63 *tunc*; 3, 1, 148 *sollicites in*.

37) Cf. 2, 2, 35 *anas* contra metrum; 2, 9, 21 *decus*; 2, 7, 24 *numeris*; 2, 6, 38 *alterno*; et alias lectiones, quas ipsi scribae fortasse interpolauerint.

(b) De ceteris deterioribus

Ex tot milibus uariarum lectionum per ceteros deteriores codices dispersis in apparatu meo exhibeo non solum eas, paucas quidem, sed quae uerae uideantur esse uel uiam ad uerum ducentem monstrent, sed etiam nonnullas, quae traditionis naturam uel textus historiam illustrent. quas ex illis in textum accepi, paene ubique ex scribarum lectorumque coniecturis ortae sunt. nec mirum: cum tot grammatici inde ab aetate Ouidiana, ut uocatur, acumina sua in textu corrigendo exercuerint, fieri non potest, quin aliquando pauca uulnera sanauerint. ex magna ceterorum codicum caterua nonnullos aut quibus priores editores maxime confidebant, aut quos aliam ob causam insigniores esse duco, infra breuissime indicabo.

Editio princeps Romana anni 1471 uidetur aliquatenus ex Laurentiano 36,2, saec. XV (**mb**), pendere, si modo Lenzius res recte uidit.[38]) qui codex parui pretii est.

Andreas Naugerius in editione Aldina anni 1516 nonnullos locos ex codicibus adhuc ignotis feliciter correxit.

Item Georgius Fabricius in usum editionis anno 1582 emissae duobus codicibus usus est, quos nemo adhuc detexit.[39])

Nonnullos codices Gregorius Bersman consuluit in usum editionis suae anno 1619[40]) impressae, ex quibus quidam Ferrariensis, quamquam interpolationibus admodum corruptus, interdum aut cum **A** consentit aut alias lectiones bonas offert. quem nondum a uiris doctis inuentum siglo **be** indicaui.

Excerpta Scaligerana adhuc Berolini exstant, quae et lectiones ex uetere codice quodam haustas et ipsius Scaligeri coniecturas exhibent. constat inter doctos haec excerpta (quae interdum sub siglo **sc** memoraui) aut **A** aut codicem codicis **A** similem expilasse.[41])

Nicolaus Heinsius, uir eximiis laudibus dignus, circiter quadraginta codi-

---

38) Cf. editionem Lenzianam (xlvi–xlvii).

39) Cf. 390 'manuscriptum autem unum, quo plerumque nitimur et quod antiquissimum est Patauii nacti sumus; alterum mihi a fratre Blasio qui nunc in Alsatia Busuiletae docet bonas literas communicatum est.'

40) Sic Korn in editione (xxi) et alii editores. librum iam anno 1582, deinde saepius emissum in 'recensione noua' anni 1606 inspexi, ubi Bersmanus (6) loquitur de lectionibus, quas in margine exscripsit 'ex codice manuscripto quem Ferraria nobiscum attulimus'. de hoc codice nihil in praefatione editionis anni 1582 dixit. solus cum **A** habet nonnullas lectiones falsas ut 1, 6, 23 *qualiacum/nque* (unde uerum elici potest); 2, 7, 35 *qua*; 3, 1, 2 *caret*.

41) R. Ehwald (31–39) demonstrauit Scaligerum complurium codicum, inter quos erant **A** et **p**, lectiones in margine editionis Gryphianae (1546), quae nunc Berolini seruatur, exscripsisse et suas coniecturas addidisse. cf. p. VII n. 13.

ces contulit.[42]) praeter eos, de quibus supra dixi, Antuerpiensem Mus. Plant. D 68, saec. XII–XIII ('Moretianum') (**n**), Parisinum lat. 7993, saec. XIII ('Regium') (**p**), Parisinum lat. 8239, saec. XIII ('Puteanum') (**pp**), Laurentianum 36, 32, saec. XIII in. ('Mediceum primum') (**m**), Guelferbytanum Gud. 228, saec. XIII ('Rottendorphianum') (**g**) saepe laudat. hi enim codices multis erroribus foedati primo obtutu multum adiuuare uidebantur. at cum primum traditio a R. Merkelio[43]) *κριτικώτερον* exponi coepta est, uiri docti hos codices minoris momenti esse intellexerunt.

T. C. Harlesius in editionem anni 1772 Erfurtani nunc quidem latentis (saec. XIII–XIV?) (**er**) lectiones adhibuit[44]), quae saepe cum lectionibus Lipsiensis Bibl. Ciu. Rep. I. 2°. 7, saec. XIII (**l**), consentiunt. Lipsiensem primus contulit O. Korn in editionem anni 1868.[45])

R. Ehwald Gothanus in apparatu editionis quam curauit F. W. Levy anno 1922 locum insignem dedit Gothano membr. II 121 (saec. XIII) (**d**), quem codicem quasi ducem esse deteriorum credebant Lenz[46]) et André.[47]) est codex haud abiciendus, sed quod in eo boni est alibi inueniri potest, et praeterea, ni fallor, non modo multitudine malarum coniecturarum laborat, sed etiam compluribus locis scriba textum paene nulla causa mutauit.

---

42) Codicum, quibus usus est N. Heinsius, conspectum p. XXIX infra imprimendum curaui. collationes ab eo factae partim Oxonii partim Berolini seruantur. siquando Burmannus codicum nomina celauit, ea ex libris Oxoniensibus quaesiui: hic illic non repperi, unde probabile fit paucissimas lectiones, quas ψ signo notaui, adhuc in libris Berolinensibus latere. ex Heinsii silentio codicum lectiones hariolando inferre nolui, nisi perraro ubi hoc expressis uerbis indicaui. qui licet in paucissimis quisquiliis errauerit, confitendum est nos eius diligentiam facilius admirari quam imitari posse. Burmannus et Francofurtano Ms. Barth. 110 (**fr**) et codice P. Danielis (nunc Berolinensi Diez. B Sant. 26) (**bh**) usus est. illius lectiones ex collatione ab Heinsio facta accepit (Merkel in Tristium et Ibidis editione anni 1837, xv), hunc fortasse ipse contulit, nam nomen suum in prima pagina scripsit.

43) Admodum inter se editiones annorum 1850 et 1884 differunt.

44) Herulius quidam, professor Erfurtanus, in Harlesii usum codicem contulit, cf. editionis Harlesianae p. xii.

45) Cf. Lenz in editione (lxi) 'ego denuo contuli IV 14, 52–16'

46) Cf. Ehwald (26) 'die Vulgata, für die ich als einen klassischen ... Zeugen den Cod. Goth. saec. xii anführe...' et Lenz ed. (xxxvi) 'ex apparatus unaquaque columna eum modo cum **A** modo cum **BC** modo cum **S**' [**s** in meis siglis] 'non minus facere quam ab his recedere deteriorum gregis quasi ducem (cf. ad I 1, 4 et 13) celeriter perspicies. ... scripturis a ceterorum discrepantibus fidem negare praestabit, nisi potentissimis argumentis ex interpretatione depromptis aliter iudicare cogeris, id quod nusquam fere tibi obtinget.'

47) Postquam **ABCdts** enumerauit et breuiter descripsit, hoc asseuerat (xliii): 'Tels sont les manuscrits sur lesquels se fonde essentiellement une édition des Pontiques'.

S. G. Owen[48]) contulit praeter Etonensem, de quo supra dixi p. IX, duos saeculi XIII: Holkhamicum (**h**) – nunc Londiniensem Add. Mss. 49 368 – et Oxoniensem Bodl. Canonic. class. lat. 1 (**o**). hi interdum bonas coniecturas offerunt.

F. W. Lenz (qui antea Levy appellabatur), in editionem, quam anno 1938 emisit, lectiones Vaticani Barb. lat. 26, saec. XIII (**v**), quem Heinsius sub nomine 'Barberini' iam contulerat, sedula cura congessit.[49]) et hic codex magnam coniecturarum turbam, praecipue a secunda manu additam, habet, quae non omnes spernendae. Lenz praeterea Florilegii Gallici (**φ**) tres codices excussit, uidelicet Atrebatensem 64, saec. XIV, Parisinum lat. 17 903, saec. XIII, Paris. lat. 7647, saec. XII, ex quibus, si quid in his rebus dispicere possum, paene nihil utilitatis eruere uir doctus potuit. excerptores enim saepe textum mutauerunt, quo magis idoneus esset, qui intellegeretur a lectoribus nullum contextum habentibus, neque uidentur codices nostris meliores adisse.[50])

J. André in editionem suam anni 1977 Turonensem 879 (anno circiter 1200 scriptum) (**t**) diligenter contulit: uix quicquam boni traditum habet, sed coniecturas ueri similes continet haud paucas.[51])

In codicum catalogo (p. XXIV sqq.) indicaui codices, quos inspexi quique haud digni esse, qui toti conferrentur, mihi quidem uidebantur. fortasse inter ceteros alius editor thesaurum abditum inueniet: mihi tempus ad plures examinandos defuit.

DE CODICVM ARCHETYPO

Ex lacunarum interpolationumque tabula, quam infra imprimi iussi, lectoribus statim elucebit codices in tres familias distribui posse: **A** et **BC** et deteriores. quarum omnium consensus siue in ueritate siue in errore archetypi textum indicabit. sed cum **A** et **BC**, **A** et dett., **BC** et dett. inuicem consentiant in erroribus, nullum stemma aut duplex aut triplex, quod indicet quo-

---

48) Hos in usum editionis anni 1894 iam adhibuerat (xx), neque alios ad editionem anni 1915 parandam excussit.

49) Cf. editionem Lenzianam (xli–xliii), ubi de uariis lectionibus et glossis a secunda manu additis editor disserit, et tertiam manum ipsius N. Heinsii esse suspicatur.

50) Conspectum uersuum, qui in Florilegii codicibus traditi sunt, habet Lenz (lxviii–lxxii). praeterea memorat nonnullos locos, quos Vincentius Bellouacensis ex florilegio quodam exscripserat, a Kornio in apparatu suo indicatos (lvii–lix).

51) Codicem Turonensem 879, qui nullo modo in Tristibus uel in Ibide edendis neglegi debeat, quod ad Epistulas ex Ponto attinet iam spreuerat Lenz (xliii–xliv).

modo codices inter se conexi sint, procul dubio demonstrari potest.[52]) inspice sis conspectum uariarum lectionum infra.

Conspectus lacunarum interpolationumque

uersus	codices										
	A	**B**	**C**	**le**	**e**	**bl**	**s**	**d**	**er**	**l**	**t**
1, 2, 10	*	a	*	bca	acb	acb	acb	acb	acb	adb	acb
1, 8, 20	*	a	a	b	b	b	b	b	b	b	b
{ 2, 2, 33–34	ad	*	*	be	be	be	be	be	be	be	be }
{ 2, 2, 34a–b	*	*	*	*	*	cd	*	cd	cd	cd	* }
2, 8, 70	*	a	a	b	f	c	b	e	g	d	e
3, 1, 143–144	*	a	a	b	b	b	b	b	b	b	b
3, 2, 44	*	a	a	b	c	d	e	f	b	b	f
3, 4, 46	–	a	a	a	b	a	a	b	a (?)	a	a
4, 3, 44	–	*	*	a	a	a	–	a	a (?)	a	a

a, b, c... uarietates quae in codicibus leguntur
* codex nihil habet
– codex hic deficit (lectiones codicis **er** partim ex Herulii silentio pendent)

Huiusmodi tabulam iam composuit J. André (xliii).

Conspectus uariarum lectionum
ex codicibus A, B, C, dett. desumptarum

uersus	codices			
	A	**B**	**C**	dett. omnes uel paene omnes
1, 2, 21	**uelata**	uallata	uallata	*uallata
1, 4, 42	***amor**	**amor**	**amor**	amans
1, 5, 22	**atho**	**atho**	**atho**	athos
1, 8, 47	***ubi**	ibi	ibi	ibi
2, 1, 23	**uastis**	latis	latis	**uastis**
2, 1, 38	**pictis**	uictis	uictis	*uictis
2, 2, 5	quid	quid	qđ (*i.e.* **quod**)	si *uel* quid
ibid.	ullius	illius	illius	**uultus**
2, 2, 32	**euentu**	**euentu**	**euentu**	euentus
2, 2, 73	**nurum**	**nurum**	nuros	**nurum** *uel* *nurus
2, 3, 37	abici	**abigi**	**abigi**	abici

52) Cf. 'errores coniunctiuos' ut Pauli Maas uerbis utar (Textkritik, Leipzig 1957, 27), quibus **AB** uel **AC** uel **BC** conexi sunt secundum Tarrant 265. quae praeterea Lenz in editionis praefatione (xxiv–xxvii) attulit exempla paulo infirmiora esse mihi uidentur.

2, 3, 87	(*om.*)	**dubie** (?)	***dubie**	medius
2, 4, 7	tua est	**posita est**	**posita est**	(*aliae lectiones*)
2, 5, 67	sublestate	ubi est a te	ubi est a te	*(*aliae lectiones*)
ibid.	**gustata**	gestata	gestata	gestata
2, 7, 24	planis	**planus**	**planus**	*(*aliae lectiones*)
2, 7, 55	**horruerit**	obruerit	obruerit	*obruerit/-et
2, 8, 11	(*uarietas I*)	(*uarietas II*)	(*uarietas II*)	(*uarietas III*)
2, 10, 22	**nota**	uisa	**nota**	**nota** *uel* uisa
3, 1, 15	*tenens	uides *corr. in* **tenes**	**tenes**	**tenes** *uel* uides
3, 1, 113	(*uarietas I*)	(*uarietas II*)	(*interpolatio*)	(*uarietas II*)

Asterisco indicaui lectiones quae et in **s** legebantur, crassis litteris lectiones, quae mihi uerae uidentur.

DE ORTHOGRAPHIA

Meros errores silentio correxi (ut *bracchia* scripsi loco *brachia*, quam tamen formam **A B C** ubique praestant). de nonnullis quaestionibus infra breuiter disputabo.

(i) De casibus accusatiuis tertiae declinationis in *-is* desinentibus

Hae formae in codicibus **A B C** his locis traduntur:

(a) participia

(1) ubi **A** extat: 1,6,39 *ligantis* **A**; 1,8,51 *pendentis* **A** (*prudentis* **C**); 1,9,9 *carentis* **C** (*-tes* **B** ex corr.); 2,2,83 *tenentis* **AB**[1] **C**; 2,3,83 *cadentis* **C** (obscure); 2,8,40 *?triumphantis* **AC**; 2,8,52 *praesentis* **A**; 3,1,92 *pugnantis* **A**; 3,1,108 *instantis* **A**.

(2) ubi **A** non extat: 3, 3, 59 (*ferientes*); 4, 8, 59 (*adfectantes*); 4, 9, 35 (*praesentes*); 4,10,17 *cantantis* **B**; 4,12,30 *albentis* **B**.

Tutius igitur esse duxi formas participiorum in *-is* ubique restituere.

(b) nomina

(1) substantiua: *auris* 2,4,13 **A**; 2,9,25 **A** (octies *aures*); *fascis* 4,9,4 **B**[1] **C** (*fasces* 4,9,42); (? *hostis* 2,1,44 **AC**) (locus obscurus); *gentis* 4,9,77 **C** (ter *gentes*); *partis* 1,4,23 **A**; 3,1,42 **A**; 4,9,7 **C** (cf. *patris* **A** 2,4,4; semel *partes* 4,2,27); *rudentis* 4,9,73 **B** (obscurum); *sortis* 3,1,131 **A**; *Syrtis* 4,14,9 **B**; *turris* 1,6,51 **A**.

(2) adiectiua: *grauis* 1,7,52 **AC**; *inertis* 2,9,61 **A**; *mitis* 2,1,48 **A** (*mites* 4,14,48); *mortalis* 3,1,150 **A**; *talis* 1,5,11 **A** (*tales* 3,2,38); *omnis*: interdum *omnis* interdum *o̅m̅s̅* aut *ōnis* (quae facillime inter se confundi possunt) scribitur. *o̅m̅s̅* interdum *omnes* significat (cf. W.M. Lindsay, Notae Latinae 160). quae cum ita sint, *omnis* his locis extare uidetur: 2,3,81 **AB**; 3,1,163 **AB**; 3,3,61 **BC**; 4,7,51 **B**; 4,10,57 **BC**, *omnes* tamen 4,4,33.

His omnibus rebus perpensis statui formas in *-is* traditas seruare, quamquam nihil sine codicum auctoritate mutare ausus sum.

(ii) De uerbis cum praepositionibus compositis

Mire uariant codices (aut **A** [ubi extat] aut **B** [**A** deficiente] tantum laudaui):
assueuit 3,1,91 **A**; *adsueta* 1,2,117 **A**; 1,5,36 **A**; *adsuetas* 1,8,56 **A**. formas in *ass-* habet **B**: 1,3,41 (bis); 3,7,17; 3,3,107.
inposuisse 2,1,32 **A**; *imposuisse* 2,9,70 **A**; *imposita* 3,1,43 **A**; *imposito* 3,1,161 **A**. formas in *inp-* habet **B**: 4,2,28; 4,7,48; 4,8,82; 4,14,56.
supponere 2,3,39 **A**; *supposuisse* 2,6,14 **A**; *subpositus* 2,10,24 **A**; *supposito* 3,8,12 **A**. praeterea cf. *alloquio* 1,6,18 **A**; 3,6,40 **B** sed *conloquium/o* 1,4,54 **A**; 2,4,1 **A**.

Ex uariis lectionibus 2,7,55 (*horruerit* **A**, *obruerit/-et* cett.) suspicari licet scribas saepissime formas assimulatas in formas dissimulatas commutasse. praeterea formas ambiguas ut *ĭpius* et *cõmilitii* saepe in codicibus inuenimus. itaque hic illic formas in codicibus traditas ad unam normam cautissime redegi.

(iii) De uocabulis miscellaneis

ecquando, ecquis et similia: in codicibus formae *et quando, et quis* saepissime traduntur, quas semper fere silentio correxi.
Gigas: gigans **A** (2,10,24) (cf. *thans* **A** 3,2,59), quam formam grammaticum quendam inseruisse credo.
hiems: forma *hiemps* traditur in **A** (1,2,24) et **B** (4,10,32 et 38) fortasse recte. at cum ipse **A** habeat *hiems* 1,2,26 et 1,7,12, hanc formam ubique scripsi.
incolumis scripsi: cf. *incolomi* **A** (2,2,69); *incolumi* **B**, *incoloma* **C** (4,14,51).
monimenta potius quam *monumenta* semper scripsi: codices uariant.
nancta: hanc formam cum **A** (2,11,20) dubitanter seruaui, cf. N.-W. 3,571–574.
naua, non *gnaua*, propter etymologiam a *'naue'* ductam (Fest. 168) scripsi cum **ABCs** (1,10,12).
numquam et *umquam* ubique scripsi.
pinna et *penna*: de his uocabulis cum uariet codicum testimonium sic

	pinna	penna
1, 5, 72	**A**	**BC**
2, 2, 33		**ABC**
2, 7, 27	**A**	**BC**
3, 3, 9	**C**	**B**
3, 3, 18	**C**	**B**
3, 3, 78		**BC**
4, 4, 12	**C**	**B**
4, 7, 37	**C**	**B**

cum Merkelio *pinna* ubique scripsi.
pulcher sed *sepulcrum* (cf. Cic. orat. 160) scripsi.
quicquam, ut codices saepe, scripsi, cf. N.-W. 2,505.
quidquid, ut codices interdum, scripsi, cf. N.-W. 2,509.
quoi semel scripsi secutus uestigia in codicibus seruata, 2,3,76.
sepulcrum, cf. *pulcher* supra.
tingere: tingere **AC**, *tinguere* **B** (2,9,56), *tinguitur* **BC** (3,8,8): *tingere* scripsi.
tum et *tunc*: librarii saepissime formas *tum* (*tũ*) et *tunc* (*tñ*) mutabant. forma *tunc* me-

tro firmatur his locis: 1, 6, 15; 3, 2, 27; 4, 8, 29; 4, 9, 38. ante gutturales traditur *tunc* 1,2,95 (*tunc quoque* **ABCleebl**) et 1,5,85 (*tunc cum* **ABCleebl**); at cf. 4,16,4 (*tum quoque cum* **BClebl**), et quae dixerunt uu. dd. D. E. W. Wormell et E. Courtney in huius Bibliothecae Teubnerianae Fastorum editione (1978), XVI; nota etiam uarietatem codicum (e.g.) trist. 3, 10, 67 et 3, 11, 27.
ung(u)ere: ungere **A** (1, 9, 47), sed *unguere* propter *unguenta* (1, 9, 53) scripsi.

DE ELEGIARVM TITVLIS

Codices **AB** et nonnulli ex deterioribus singulis elegiis praefixerunt nomina eorum, ad quos Ouidius opuscula sua misit. hos titulos codicum scribas ex ipsis elegiis suppleuisse credo, neque in apparatum, nedum in textum, admisi. attamen in margine titulos adponendos curaui, ut lectoribus indicarent quo loco una quaeque elegia inueniri posset. scriba codicis **C**, cum nullos titulos adpinxerit, fortasse reliquit hoc munus rubricatori, qui nusquam in hoc codice singularum elegiarum litteras initiales addidit. nihil igitur de codice **C** in conspectu titulorum libri primi, ut infra exposui, inuenies. nisi omnino fallor, alius scriba, ac qui textum codicis **B** exarauit, titulos in **B** addidit.

Conspectus titulorum
qui elegiis libri primi praefixi sunt

1, 1 *om.* **Aebl** ad brutum **B** (*secundum editores, ego in imaguncula dispicere nequeo*) **led** ad b***** **s**
1,2 maximo (*post 1, 1, 80 in eodem uersu*) **AB** ad maximum **le** (*post 1, 1, 80 in eodem uersu*) **sd** *om.* **ebl**
1,2,67 *om.* **Aleebld** maximo (*post 1, 2, 66 in eodem uersu*) **B** (*nouam elegiam incipiunt* **BCap**)
1,3 **A** *deficit* rufino (*post 1,2,150 in eodem uersu*) **B** ad rufinum **le** (*i. m. post 3, 1, 166*) **sdm** *om.* **ebl**
1, 4 *om.* **A** (*spatio uacuo relicto*) **ebl** ad uxorem **B** (*i. m.*) **d m** ad amicam (*post 1, 2, 150 in eodem uersu*) **le** ad coniugem **s**
1,5 maximo (*post 1, 4, 58 in eodem uersu*) **AB** ad maximum **le** (*i. m.*, -imum *euanidum*) **sdm** *om.* **ebl**
1,6 grecino **A** Epl̄a ad grecinum **B** ad grecinum **le** (-um *euanidum, post 1, 5, 86 in eodem uersu*) (**s**) **d** *om.* **ebl**
1,7 messallino **A** ad messalinum **le** (*post 1, 6, 54 in eodem uersu*) *om.* **Bebl**
1, 8 seuero **A** ad seuerum **Ble** (*post 1, 7, 70 in eodem uersu*) **sdm** *om.* **ebl**
1,9 *om.* **Aebl** celso (*addidit* maximo *altera manus*) **B** (*i. m.*) ad celsum **s** ad maximum **le** (*post 1, 8, 74 in eodem uersu*) **dm**
1,10 *om.* **Aebl** flacco (*post 1, 9, 56 in eodem uersu*) **B** ad flac(c)um **le** (*post 1, 9, 56 in eodem uersu*) **sdm**

DE ELEGIARVM ORDINE

Poetis Romanis, qui breuia poematia in unum opus componerent, mos erat in singulos libros aut dena aut quindena aut uicena opuscula conferre. id quod et in Ouidii libris saepe accidit. praeterea intra unum quemque librum singula poematia *συμμετρικῶς* disponere solebant. in dissertatione sua H. H. Froesch u. d. demonstrauit, si elegia undecima libri secundi (2, 11) post quartam tertii (3, 4) translata esset, fore ut et ordo *συμμετρικὸς* intra libros I, II, III constitueretur, et unus quisque liber denas elegias contineret.[53]) quae cum ita sint, facere non potui quin ordinem Ouidianum, ut mihi Froeschii argumenta persuaserunt, restituerem, quo clarius ars doctissimi poetae manifesta fieret: attamen magnum erat detrimentum poematum numeros iam inde ab Heinsii temporibus ab omnibus uiris doctis usitatos turbare. constitui igitur numeros iam usu sanctos conseruare, nisi ut super ipsas elegias 'recte VI' uel similia adderem.

DE TEXTVS INTERPVNCTIONE

Ouidius uerborum ordinem adeo licenter turbare sibi permisit, ut editor saepius haereat, quomodo facillime poetae mentem lectoribus expediat. itaque statui nullas certas normas in textu interpungendo adhibere, sed semper conari medium quendam cursum sequi. quam ob rem inuenies *plus isto, duri, si precer, oris ero* potius quam *plus isto duri si precer oris ero* (1, 1, 80) sed contra *qui miser est ulli si suus esse potest* loco *qui miser est, ulli si suus esse potest* (1, 3, 2) et rursus *sed sum, quam medico, notior ipse mihi* potius quam *sed sum quam medico notior ipse mihi* (1, 3, 92), at contra nullum comma post 1, 9, 1. nec raro accidit, ut uocabulum quod est *-que* ex sententiola in qua stare debuit remota sit, ut *quoque ierit quaeras qui fuit ante color* (1, 10, 26), ubi comma inserere nolui, quamuis duobus usus essem, si in prosa oratione haec uerba inuenissem: *et quaeras, quo color ierit, qui ante fuit.* praeterea interdum in apparatu silui, licet alius editor textum aliter interpunxerit. (de his quaestionibus uelim consulas G. P. Goold, Amatoria Critica, HSCPh 69, 1965, 14.)

---

53) Cf. tabulas quas Froesch imprimendas curauit (137–143) et argumenta eius (127–144). notandum est 3, 4 a uerbis *Haec tibi*, 2, 11 a uerbis *Hoc tibi* incipere. hac similitudine deceptus elegiam 2, 11 omittere potuit archetypi scriba. (miro casu 1, 3, quae ab nonnullis omittitur, a uerbis *Hanc tibi* incipit.) non modo duae rationes nobis suadent ut 2, 11 loco suo moueamus, sed altera ex his rationibus ipsa est duplex: inter enim 2, 8 et 3, 2 tres elegias ordo postulat cum quattuor habeamus, et inter 3, 2 et 3, 5 tres postulantur cum duae extent. et fortasse memoratu dignum est non modo elegiarum sed etiam uersuum numeros in primo et tertio libro hac transpositione paene exaequari.

DE EDITIONIBVS

Nicolaus Heinsius primus opus codicum Ouidianorum recensendorum serio aggressus est.[54]) plus triginta annos multas per terras peregrinatus circiter quadraginta harum elegiarum codices contulit, quorum lectiones in marginibus librorum suorum minutissimis litteris adscripsit. textús uulneribus plurimis locis medicinam salutarem adhibuit, apparatum uero criticum non praestitit. qui quamquam bene intellexit codicem **A** primarium locum inter ceteros tenere, codicis **s** lectiones paulo pluris quam debuit aestimauit. interdum etiam deteriorum lectiones speciosas, quae elegantia sua placebant, immerito in textum accepit. nonnumquam ipse ingenio suo nimis indulgens suas coniecturas ueri haud similes pro genuinis habuit. nihilominus, ut luna inter stellas, sic Heinsii gloria inter omnium editorum qui has elegias edendas susceperunt laudes etiamnunc effulget.

Petrus Burmannus non solum ex priorum editorum commentariis sed etiam ex Heinsii secundis curis et uariis lectionibus, quas Heinsius tanta diligentia congesserat, in editione sua commentariorum uastam indigestamque molem extruxit. R. Merkel (in editione Tristium et Ibidis, Berolini 1837, v–xiv) fuse egit de incuria et calliditate quibus Burmannus usus est, dum ex copiis Heinsianis eligit quae diuulgaret. licet his uitiis laboret, editio Burmanniana adhuc inter editoris maxima subsidia locum secura tenet. textus Heinsio-Burmannianus statim ut 'uulgatus' ab insequentibus editoribus acceptus est.[55])

R. Merkel (anno 1850) primus codicis **A** meritis fretus nouum textus fundamentum iacere conatus est. qui seueris artis criticae normis usus aliquatenus textum ab Heinsii flosculis repurgauit, sed nimium coniecturis suis confidebat. O. Korn, qui codicem **B** rectius aestimauit et **s** denuo contulerat, Heinsii notis ineditis, quae Berolini conseruabantur, usus cura diligentissima textum nouum et apparatum criticum laude dignum confecit.[56]) praeterea omnium uocabulorum indicem utilissimum operi addidit. alteram (anno

54) Ante Heinsii tempora textus ex maxima parte deterioribus nitebatur. asterisco notaui in bibliographia ueterum editiones quae maioris esse momenti uidentur.

55) Ante Burmanni editionem T. P. Verpoorten textui Heinsiano commentarios suos anno 1712 addidit. T. C. Harles (anno 1772), quamquam Heinsii auctoritatem superstitiose obseruabat, nouos codices duos, inter quos **B** laude dignus erat, repperit.

56) A. Riese editionem anno 1874 breui apparatu critico ornauit, quem ex Korniano elegerat. difficultates haud paucas acumine suo detexit, sed nimia festinatione paucissima uulnera sanauit. O. Güthling anno 1884 primus trium codicum **ABC** lectiones in apparatu critico posuit et complures doctorum coniecturas addidit. ipse tamen paene nihil effecit, quod has elegias illustraret. cf. p. VIII n. 25.

1884) Merkel emisit editionem[57]), quam R. Ehwald auxilio suo meliorem reddere conatus est.[58]) sed editionis prioris praefationem omiserunt perperam, ni fallor, et credebant se archetypi formam restituere posse, quo effecerunt ut multos uersus nulla iusta causa condemnauerint. post Merkelii mortem R. Ehwald nouam in hac Bibliotheca Teubneriana editionem parabat. quod opus inceptum F. W. Levy (postea Lenz) suscepit et Ehwaldii collationibus perplexe confusis usus[59]) Ouidianorum operum tertii uoluminis primam partem anno 1922 edidit. qui ut errores ex Ehwaldii notis ortos in apparatum posuit, ita Ehwaldii sententiis nimis obsequens textui ipsi coniecturis eius inculcatis damna inflixit et argumentis eius confisus corrupta defendit. S. G. Owen et anno 1894 et anno 1915 editiones quae **ABC** nitebantur curabat. textui, qui nimis fideliter codices sequebatur, apparatum breuem clarum accuratum subiunxit.[60]) mox F. W. Lenz (olim Levy), quamquam multis difficultatibus impeditus, editionem Parauianam curauit, in qua inuenire possis apparatum ceteris multo locupletiorem.[61]) nam aliquot codices ipse contulerat, nonnullos amici inspexerant, ceterorum lectiones e prioribus editionibus deprompserat. qui maxima diligentia minima artis criticae peritia uel confidentia tantam et tam diuersam uariarum lectionum farraginem e codicibus congessit, ut grana aurea ex stercorum congerie eruere cogaris. industria tamen et scientia adeo praeditus erat uir celeberrimus, ut magnum fructum e praefatione adnotationibusque eius capias. haec editio, quam anno 1938 emiserat, e funestis belli casibus uix euasit, nec facile exemplaria nunc inue-

57) Propter 'editionis exilitatem' (ut p. iii ipse dixit) Merkel nullum apparatum editioni anni 1884 subiunxit, sed in praefatione de coniecturis suis breuiter disseruit. credidit se inuenisse quomodo archetypum in singulas paginas distributum esset, sed multa disticha uncis secludere, ut schema suum efficeretur, coactus est. opinio eius, quod sciam, nemini ex posterioribus persuasit.

58) R. Ehwald, uir doctissimus sed quisquiliis minutis tortuosis subtilioribus nimis deditus, libellum breuem sed intricatum – uix, ut Owen (editio 1915, viii) credidit, 'uere aureum libellum' – cui titulus est Kritische Beiträge zu Ovids Epistulae ex Ponto, Gotha 1896, scripsit. hic libellus, qui et lucem et tenebras compluribus locis infundit, ab editoribus neglegi haudquaquam debet.

59) Hugo Magnus apparatus Ehwaldo-Lenziani uitia in recensione (PhW 44, 1924, 247–249) iure reprehendit.

60) 'Rationem et rem ipsam' sequi debuit potius quam editorum et codicum auctoritate confidere.

61) In codicibus legendis magnam uitae partem Lenzius degerat, unde suspicor eum non modo oculis hebetibus tum iam impeditum fuisse (grauissime certe anno 1958 laborabat) sed etiam in dies magis ex ipsis codicibus quam aliunde sperauisse se Ouidianam ueritatem allaturum esse. maximam copiam lectionum prorsus inutilium congessit, quamquam ipse (ed. 1922, v) scripserat 'Est enim periculum ne apparatus non modo nimis intumescat, sed etiam sex uel septem codicibus ad uiliorem scripturam illustrandam commemoratis errores praebeat inextricabiles'.

niri possunt. J. André anno 1977 editionem quam Francogallice vertit publici iuris fecit. in praefatione haec dixit: 'Bien que A B C D aient été lus par R. Ehwald, que A B C aient été relus par F. Lenz et D par P. Richter... nous n'avons pas cru devoir nous dispenser d'une nouvelle lecture, et bien nous en a pris... [errores editionis Lenzianae memorat]. Il eut été trop long de signaler chaque fois ce désaccord dans l'apparat. On voudra bien considérer, lorsqu'il apparaîtra, qu'il n'y a pas erreur de notre part.' attamen et in apparatum eius hic illic errores irrepserunt (ut 1, 3, 5 'poeantius AC' – hoc enim poema in **A** haud extat; 2, 9, 19 'generis clarissimus auctor AB²DT' sed re uera *suadet erictonius* **A**.[62]) codices **ABC** per imagunculas denuo legi, et siquid in labore tam aleae pleno humana fragilitate erraui, lectorum ueniam precor.[63])

DE TEXTV CONSTITVENDO

Codicibus consentientibus archetypi lectionem habemus. quae aut uera aut falsa esse potest. falsa uarie deteguntur: aut re ipsa, ut *dianae* (1,1,41) uel *remotis* (3, 1, 21; *remota* enim, si hoc uocabulum re uera **d** praestat, pro coniectura habeo); aut metro, ut *olentia stagna* (2, 10, 25); aut linguae Latinae legibus, ut *proflua* (2,1,39); aut stilo Ouidiano, si lectioni repugnat, ut *atque suis* (2,9,66).

At, si codices inter se differunt, difficilius est discernere, quid in archetypo fuerit.[64]) nam fieri potest, ut falsa lectio in archetypum inrepserit, quam postea scriba aut unius codicis superstitis aut hyparchetypi feliciter correxit.[65]) uix tamen credam *abigi* **BC** loco *abici* ex coniectura ortum esse (2,3,37), quamquam suspicor *uultus* (dett.) loco *illius* **A** uel *ullius* **BC** (2,2,5) inuentum esse a scriba quodam cui manifestum fuit nullam sententiam ex textu tradito extrahi posse. sed in tali re saepissime prudentis est nihil de ar-

62) Cf. recensionem quam conscripsit J. McKeown, CR n. s. 29, 1979, 43–44.

63) Complurium aliorum codicum imagunculas aut ipsos codices inspexi; hos stellula in tabula codicum p. XXIV signaui. quos omnes inter deteriores ponere debemus cum habeant interpolationes quibus **ABC** carent. his in codicibus praeter locos interpolatos circiter 80 uersus in initio circiter 50 in fine uniuscuiusque contuli. credibile est posterioris aetatis coniecturas hic illic in codicibus praesertim ab Italis, ut uocantur, iam praeoccupatas inueniri posse, sed uix sperem multum ueritatis in codicibus nondum exploratis latere, nisi aliquis codicem uetustiorem inueniat. iam a duodecimo saeculo uariae lectiones passim per scholas et scriptoria uagabantur.

64) Cf. quae supra p. XIII de codicum archetypo dixi. hyparchetypus codicum **ABC**, opinor, ex consensu **AB** uel **AC** restitui potest.

65) Sed dum meros errores ex incuria uel ignorantia scripturae natos scrutamur, longe aliter res se habet, quam dum mutationes textus corrigendi causa factas trutina pensamur.

chetypo asseuerare. eis igitur rationibus, quas de archetypi lectionibus paulo supra exposui, in uariis lectionibus distinguendis rursus utemur. praeterea unam ex lectionibus fortasse praeferemus, si rogauerimus utra lectio in utram abire potuerit. sic enim inducor ut *nota* **ACbl** (2, 10, 22) esse uerum credam et *uisa* (**Bleebl**^{v}) ex *oculis* ortum esse. pari ratione lectio difficilior saepe eligetur, nam magis est credibile scribam difficultatem remouere conatum esse quam inferre uoluisse. sic *qualiacumque modo...sint* **A** ad uerum ducit, et *qualicumque modo...sint* **BCleebl** plura ueritatis uestigia retinet quam *qualicumque modo...sunt* **wc** (1, 6, 23).

Vbi tamen ratio et res ipsa deficiunt, tum uero ad codicis melioris uel codicum meliorum auctoritatem confugere debemus. sic res se habet, ut opinor, ubi legimus *nimbifero* **BC**, *nubifero* **leebl** (4, 8, 60).

Quibus omnibus perpensis interdum lectio restabit quae corrupta aut minus Ouidiana editori esse uisa erit aut alio scrupulo animum eius inquietum reddiderit. nonnullae coniecturae palmares, ut uocantur, facile locum in textu sibi uindicabunt ut Merkelii *proelia* (2, 1, 39), nam luce clarius est *PROELIA* dedisse *PROFLIA* unde archetypi *PROFLUA*.[66]) res est minus certa, si duas aut plures coniecturas ueri similes habeas, ut 1, 2, 103 *petito* Heinsii et *petito ut* Daumii. in scala coniecturarum, ut hac similitudine utar, paulo infra has ponendae sunt coniecturae quae stilum Ouidianum magis repraesentare uideantur quam textus traditus. uelut *quemlibet* (3, 4, 10) codicum **Xs** uidetur archetypum habuisse et *quam libet* (**plo**) ex errore uel coniectura ortum esse. Ouidius ipse non dubito quin praetulisset *quamlibet*; attamen uix negare possumus eum *quemlibet* dare potuisse. paene in eodem gradu stant coniecturae quae primo obtutu sententiae satisfaciant, sed postea scrupulum quendam moueant. talem esse credo Rothmalerii *Thyrsis abest a te, gustata et laurea nobis, sed tamen ambobus debet inesse calor* (2, 5, 67–68). hic textus, ut ita dicam, duas res a Salano detrahit et unam Salanum et Ouidium habere dicit. sed poetae argumentum magis hanc sententiam requirere uidetur: 'tu habes A, ego B, sed ambo C habere debemus', ut quandam aequalitatem uel compensationem efficiat.

Alias quoque coniecturas in apparatu posui, quas falsas esse putem, sed uiam ad ueritatem ducentem fortasse aliis demonstrare possint. paene ultimo loco eas accepi, quae ulcus latere posse demonstrent, ut *quasso* Merkelii (3, 9, 22). postremo et multarum mentionem feci, quas credam, quamuis falsas esse pro certo habeam, aut textus historiam illustrare, aut codicum indolem indicare, aut de quibus suspicer fore ut postea ab aliis iterum proponantur. meminisse enim debemus quod nescioquis de R. Bentleio recte dixit, nos plus ex erroribus eius quam ex aliorum scientia posse discere.

---

66) Cf. Tac. ann. 2, 41, 3 (de Germanici triumpho anni 17 p.C.n.) *uecta... simulacra montium fluminum proeliorum.*

Hoc opus ad finem ducere non potui nisi multi uiri doctissimi feminaeque mihi compluribus angustiis difficultatibusque oppresso libenter subuenissent: in primis O. Skutsch, qui plus triginta annos me in his studiis consilio suo erudiit, tum E. J. Kenney et A. G. Lee, amici ueterrimi, recentiores J. B. Hall et J. C. McKeown, qui singulos et binos libros summa cura castigauerunt. praeterea auxilium a G. Luck, M. D. Reeve, A. de la Mare, R. O. A. M. Lyne, H. Beikircher, M. Pulbrook, R. Astbury, P. Quarrie, A. Pérez Vega aliisque haud frustra quaesiui. nec debeo plurimorum bibliothecariorum nomina omittere, praesertim R. Babcock, F. de Nave, G. Achten, H.-E. Teitge, Dr. Schröer, S. Türkoğlu, A. Homecki, A. Monti, B. Weisrock, C.L. Bica, M.F. Carrere, H.Gronemeyer, K.Mayrobnig, R.A.H. Smith, A.Paredi, K.Dachs, B.Barker-Benfield, J.Schafer, J.Dembski, A.Laboga, A.Piber, G.A.R. Modoni, A.Scarpari, R.L.Volz. his et aliis qui me de codicibus certiorem fecerunt gratias quam plurimas ago. ex ea societate cui nomen est *Institut de recherche et d'histoire des textes* J.Fohlen, F.Dolbeau, M.-A.Zizine me comiter anno 1979 Parisiis exceperunt, et postea per litteras A.V.Gilles mecum communicauit. amici M. Vickers, P. Hamell, I. Martin libros quosdam mea causa consuluerunt; M.Brennan a secretis notas meas sua linguae Latinae peritia per machinam accuratissime transcripsit; filius meus Marcus omnes clara uoce patientissime legit, ut errores detegerem. me pecunia Academia Regalis Hiberniae adiuuit eo consilio ut nonnullos codices ipse inspicere possem.

Iam tandem uerba quae in editione principe Romana inueni mea facere uelim: 'si quis fortasse in ea re uigilauit: aut plenius quicquam ab antiquis traditum habet: exponat illud in publicum rogamus. Nos ipsi satis artati temporum angustiis necessitati potius paruimus: quam nostro desiderio.'

Dabam Dublini, mense Martio, anno MDCCCCLXXXVIII J.A.R.

Postquam editionem meam typothetis tradidi, haec scripta edita sunt:

Hall, J. B., Observations on the text of Ovid's Letters *Ex Ponto*, BICS Suppl. 51, 1988, 39–43

Kershaw, A., [Ex Ponto 4, 13, 45–46], Phoenix 42, 1988, 176

Pérez Vega, A., Publio Ovidio Nason: Cartas desde el Ponto, Libro II [cum comm.], Sevilla 1989

Richmond, J. A., Some textual problems in Ovid's *Ex Ponto*, BICS Suppl. 51, 1988, 111–117. (in quinta ante finem linea loco 'Ovid' debui 'Claudius' dare.)

Watt, W. S., Notes on Ovid's poems from exile, ICS 13, 1988, 89–93

Praeterea anno 1988 G.P.Goold editionem, quam A.L.Wheeler iam anno 1924 ediderat, retractatam iterum diuulgauit. his proximis diebus, serius quam ut ea digne uti possem, ad me tandem peruenit quarti libri editio quam curauit u. d. G. M. Akrigg: The last poems of Ovid, Diss. (microfilm) Toronto 1985.

Mense Ianuario, anno MDCCCCLXXXX

TABVLA CODICVM SVPERSTITVM

(qui excerpta tantum continent, paene omnes omisi)

nomina eorum qui codd. inspexerunt[67])	nomen codicis	saeculi	folia	sigla Heinsii	sigla Lenzii	sigla mea
	Albaeiuliensis Batthy. 336 [Alba Iulia]	XIII	1–28			**aa**
H	Antuerpensis Mus. Plant. D 68	XII–XIII	215–251^{v}	A2; C70	M	**n**
	Barcinonensis arch. coron. Arag. Ripoll ms. 103	XIII	172–250^{v}			**bp**
H	*Basileensis F.IV.6	XIV	119–162	R9	Basil.	**ba**
H	*Basileensis O.III.34	XIII	1–47	Q9		**bb**
a	*Bernensis Bibl. Munic. 478	XII–XIII	25–58^{v}			**b**
	Berolinensis (Deutsche Staatsbibliothek, Berlin DDR)					
	Ms. Phill. 1796 (210 Rose)	XIII	73–113			**bc**
l	Ms. Diez. B Sant. 1	XIV	217–233			**bd**
	Ms. Diez. B Sant. 4	XIV	120–140^{v}			**bf**
H	Ms. Diez. B Sant. 18	XV	1–92	CG73		**bg**
	*Ms. Diez. B Sant. 26	XIII	1–30			**bh**
	Ms. Diez. B Sant. 30	XV	1–82			**bi**
	**Ms. Hamilt. 371	XIII	51–90^{v}			**bl**
	Berolinensis (Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz)					
	Lat. oct. 62	XV	1–2			**bo**
	Bononiensis Bibl. Ciu. A 161	XV	(uaria)			**bm**
	Boyerensis 1	XV	93–160			**bn**

[67]) * = inspexi, ** = contuli, H = contulit Heinsius, Ho = contulit A. Holder, K = contulit Korn, E = contulit Ehwald, o = inspexit Owen, l = inspexit Lenz, L = contulit Lenz, c = inspexit Castiglioni, a = inspexit André, A = contulit André (nonnullorum nomina omisi).

Ho	Caroliruhensis Bibl. Prou. 339 (5)	XIV	1–8		R	**r**
	Claromontantus 247	XV	1–17			**ca**
	Constantinopolitanus Topkapi 63	XV	non numerata			**co**
	Cracouiensis Czart. 1464	XV	269–282			**cr**
a	Diuionensis Bibl. Munic. 497	XIII	213–223			**k**
	*Dresdensis Dc 147	XV–XVI	72–136			**da**
H	*Edinburgensis Bibl. Nat. Adv. Ms. 18.2.9	XV	112–162	M12; CP73		**ea**
	Adv. Ms. 18.5.5	XV	1–74			**eb**
H o	**Etonensis 91	XIII	153–169	A76	E	**e**
	Florentinus Bibl. Nat. Nuov. Acq. 1129	XV	133–184ᵛ			**fa**
H l	Laurentianus plut. 36,2	XV	187–231	M9	Laur.	**mb**
H	plut. 36,30	XV	67–fin.	N9		**ma**
H L	plut. 36,32	XIII	1–47	L9	m	**m**
l(?)	plut. 38,39	XV	98ᵛ–150			**md**
	*Francofurtanus Bibl. Uniu. Ms. Barth. 110	XII ex.	191–212			**fr**
	Genuensis Bibl. Uniu. E.II.31	XV	77–94			**ge**
	Gothanus membr. II 120	XII–XIII	1–5			**db**
E A	*membr. II 121	XII	1–78		D	**d**
	*Guelferbytanus 13.11.Aug.4⁰	V	1–2		G	**G**
H K	Gud. 228	XIII	1–50	K12	Gud.	**g**
	*401.1 (1.9) Novi	XII	1–2			**gc**
	76.3 Extrav.	XV	105–128			**gd**
H	*Hafniensis Gl. Kgl. S. 2013 4⁰	XII	144–198	D12		**ka**
	**Hamburgensis Bibl. Uniu. scrin. 52 F	IX	223–250	S70	A	**A**
	Haruardensis Ms. Lat. 42 F	XV	248–300			**ha**
H	Leidensis BPL 177	XIII	1–50	B76= MB1		**la**
	BPL 180 F	XIV	1–66ᵛ			**lb**
H	BPL 180 G	XIV	1–22	a12		**lc**
	BPL 191 d	XIII	103–138			**ld**
	**Lentiensis Bibl. Stud. 79 (Neu. Sig. 329)	XII	61–100ᵛ			**le**
K l	Lipsiensis Bibl. Munic. Rep. I.2⁰.7	XIII	1–15		L	**l**

	*Londiniensis Add. Mss. 21169	XIII	104–107^{v}			**lf**
	*Add. Mss. 22726	XIV	1–57			**lg**
	*Add. Mss. 23896	XV	1–78			**lh**
o	*Add. Mss. 49368	XIII	51–80^{v}		H	**h**
H a	*Burney 220	XII–XIII	3–46	L12		**f**
	*Harl. 2607	XV	1–59			**li**
	*Harl. 3234	XV	76–112			**ll**
	*Harl. 5209	XV	55–78			**lm**
	Matritensis Bibl. Nat. Ms. Res. 206	XV	223–269			**me**
c	Mediolanensis Ambros. G 37 sup.	XIV	9–46		Ambros.	**a**
	G 10 sup.	XV	62^{v}–64			**ab**
	*Triuult. Ms. N 735	XIII	42–65^{v}			**ac**
	**Monacensis c.l.m. 384	XII	1–37		B	**B**
l(?)	c.l.m. 14753	XII–XIII	1–40			**mo**
	**c.l.m. 19476	XII	1–32		C	**C**
H	Neapolitanus Bibl. Nat. IV.F.17	XII–XIII	1–42	H9		**na**
	Noueboracensis Colombian. Lodge 6	XIII–XIV	1–45			**ne**
	Lodge 9	XV	1–44			**nf**
	Oxoniensis Bodl. Add. A 168	XV	1–59^{v}			**oa**
	Auct. F.1.17	XIV	143^{v}–163			**ob**
	*Auct. F.1.18	XV	543–637			**oc**
H	Auct. F.2.1	XIII	1–67	J12		**od**
o	Canon. class. lat. 1	XIII	249–275		O	**o**
	Canon. class. lat. 16	XV	65–106^{v}			**oe**
H	Douce 146	XV	70–133^{v}	C9		**of**
H	Rawl. G 101	XV	50–95	E70		**og**
	Rawl. G 102	XIII ex.	1–34			**oh**
H	Rawl. G 105	XIII ex.	1–63	P9		**oi**
H	Rawl. G 106	XIV	1–4	O9		**ok**
	*Rawl. G 109	XIII	166–200			**ol**
	*Parisinus Bibl. Nat. lat. 3088	XII	125^{v}–126			**pc**
	lat. 7647	XIII	77^{v}–81			**pd**
	lat. 7948	XV	163			**pe**
H l	*lat. 7993	XII–XIII	83^{v}–100^{v}	A70	P	**p**
	*lat. 7999	XIV	42–92^{v}			**pf**
	*lat. 8197	XIII–XIV	43–89			**pg**
	lat. 8207	XIII	55–67			**ph**
H	*lat. 8239	XIII	116–169	B70	p	**pp**
H	*lat. 8256	XIII–XIV	1–50^{v}	A9		**pi**
	*lat. 8286	XIII	63–93^{v}			**pk**

	*lat. 8372	XV	97–154			**pl**
H	*lat. 8462	XIV	1–57v	B9		**pn**
	*lat. 11319	XV	1–56			**po**
	lat. 13582	XII	166			**pq**
	*lat. 15143	XIII	179–189v			**pr**
	lat. 17903	XIII	35v–39v			**ps**
	Nouv. acq. 1544	XV	133–184v			**pa**
	*Perpenianensis 19	XIV	108–161			**q**
	Posnaniensis Rkp. 171	XV	201–251			**qb**
	Pragensis VIII.H.26	XIII	1–55			**qr**
	Remensis 1261	XIII	1–49			**re**
	*Sangallensis Bibl. Abb. 867	XIII	3–91			**sa**
	1396	XIII	49–52			**sb**
	Toletanus ms. 102–10	XV	1–54			**ta**
	ms. 102–11	XIII in.	1–53			**tb**
	*Turicensis Bibl. Cent. C 103	XV	65–125v			**z**
A1	*Turonensis 879	XII–XIII	76–90			**t**
	Varsouiensis BOZ 50	XV	304–385			**i**
H	Vaticanus lat. 1595	XV	203–253	E9		**va**
H	*lat. 1600	XIV	37v–82v	G9		**vb**
H	lat. 2786	XV	137–185v	I9		**vc**
H	*lat. 2788	XIII	33–60	a9		**vd**
H	lat. 3149	XIV ex.	1–54	K9		**ve**
	*lat. 3254	XII ex.	87–94			**vf**
H	lat. 3267	XIII	1–33	F9		**vg**
H	lat. 3292	XIII	10–52v	D9		**vh**
	Barb. lat. 6	XV	1–69v			**vi**
H L	Barb. lat. 26	XIII	99–156	B12	V	**v**
	Chisianus H.VI.205	XIV	68–75v			**vk**
	Ottob. lat. 1469	XV	1–22			**vl**
	Ottob. lat. 1972	XV	52–114			**vm**
	Regin. lat. 1562	XIII–XIV	18–33v			**vn**
	Regin. lat. 1777	XV	1–69			**vo**
	Regin. lat. 1826	XV	114–187			**vp**
	Rossi 444	XV	54v–103v			**vq**
	Vrb. 347	XV	369–408			**vs**
	Vrb. 643	XV	25–77			**vt**
c	Venetus Marcianus lat. XII.54	XIV	1–58v			**wc**
c	lat. XII.85	XV	1–52v			**wd**
c	lat. XII.106	XV	1–43			**w**
c	lat. XII.132	XV	1–54			**wa**
c	lat. Z.444	XV	437–483			**wb**
H	Vicentinus Bibl. Bert. 153	XV	1–61	C12		**xa**

Vindobonensis Bibl. Nat. lat. 102	XV	273–327	**xb**
*lat. 306	XIV	27–50	**xc**
*lat. 13655	XV	32–114	**xd**
Vnicastellanus arch. eccl. paroch. ms. 7 [Uncastillo, Zaragoza]	XII	1–12ᵛ	**we**
ms. 8	XII	1–24ᵛ	**wf**
Vratislauiensis Rehd. 109	XV	284–352	**xg**
Vrbanensis 20 (MCA 8)	XV	93–161	**xh**
Wilhelmodunensis Chapin 21 [Williamstown, Mass.]	XV	134ᵛ–185	**xi**
Yalensis MS 479	XIV in.	46–82	**xk**

TABVLA CODICVM DEPERDITORVM (VEL LATENTIVM)

nomen codicis	saeculi	folia	qui contulit	sigla Heinsii	sigla Lenzii	sigla mea
Argentoratensis Bibl. Semin. Euangel. C.V. 27	XII–XIII	1–23	Heinsius; O. Korn	S9	S	**s**
Erfurtensis	?	?	Herulius		Erfurtanus	**er**
Fabricianus	?	?	G. Fabricius			**ff**
Ferrariensis	?	?	G. Bersmanus			**be**
Florentinus Mediceus	XIII (?)	?	A. Politianus	A12		**mc**
Hafniensis primus	?	?	Heinsius	E12		**kb**
alter	?	?	Heinsius	F12		**kc**
Louaniense fragmentum	?	?	Heinsius			**lo**
Vossianus primus	?	?	Heinsius	G12		**xe**
alter	?	?	Heinsius	H12		**xf**
praeterea notanda sunt:						
Scaligeri Excerpta (cf. p. XI)			I. I. Scaliger			**sc**
Escorialensis G 17			nemo			
Naugerii codices (cf. p. XI)			A. Naugerius			
Placentinus Landi. 8	XV		nemo			

TABVLA CODICVM DEPERDITORVM

CODICES HEINSIANI

Heinsianum nomen	Heinsianum siglum[68])	nomen hodiernum	siglum meum	ubi seruatur collatio[69])	
Sarrauius	S 70	Hamburg. scrin. 52F	**A**	Be 70	
Argentoratensis	S 9	(deperditus)	**s**	Ox 9	
Mediceus I	L 9	Laur. plut. 36,32	**m**	Ox 9	
Anglicus et Twisdenii	L 12	Lond. Burn. 220	**f**	Ox 12	
Feschii	Q 9	Basil. O.III.34	**bb**	Ox 9	
Vaticanus	D 9	Vat. lat. 3292	**vh**	Ox 9	
Basileensis	R 9	Basil. F.IV.26	**ba**	Ox 9	
Farnesianus	H 9	Neap. Farn.IV.F.7	**na**	Ox 9	
Barberinus	B 12	Vat. Barb. lat. 26	**v**	Ox 12	
Gottorphianus	D 12	Hafniensis Gl. Kgl. S.2013.4^0	**ka**	Ox 12	
Hafniensis I	E 12	(deperditus)	**kb**	Ox 12	
Hafniensis II	F 12	(deperditus)	**kc**	Ox 12	
Regius	A 70	Paris. lat. 7993	**p**	Be 70	
Puteanus	B 70	Paris. lat. 8239	**pp**	Be 70	
Moretianus	A 2 = C 70	Antuerp. Mus. Plant. D 68	**n**	Ox 2	Be 70
Iunianus	A 76	Eton. 91	**e**	Be 76	
Thuaneus I	A 9	Paris. lat. 8256	**pi**	Ox 9	
Thuaneus II	B 9	Paris. lat. 8462	**pn**	Ox 9	
Mediceus II	M 9	Laur. plut. 36,2	**mb**	Ox 9	
Mediceus III	N 9	Laur. plut. 36,30	**ma**	Ox 9	
Combianus	C 9	Ox. Bodl. Douce 146	**of**	Ox 9	
Vaticanus I	E 9	Vat. lat. 1595	**va**	Ox 9	
II	F 9	3267	**vg**	Ox 9	
III	a 9	2788	**vd**	Ox 9	
IV	G 9	1600	**vb**	Ox 9	
V	I 9	2786	**vc**	Ox 9	
VI	K 9	3149	**ve**	Ox 9	
Medonianus I	O 9	Ox. Bodl. Rawl. G.106	**ok**	Ox 9	
II	P 9	G.105	**oi**	Ox 9	
Vossianus I	G 12	(deperditus ?)	**xe**	Ox 12	
II	H 12	(deperditus ?)	**xf**	Ox 12	
III	I 12	Ox. Bodl. Auct. F.2.1	**od**	Ox 12	
Patauinus	C 12	Vicentinus Bibl. Bert. 153	**xa**	Ox 12	

[68]) Cf. M. D. Reeve, RhM 117, 1974, 135; litteris tantum Heinsius utebatur.

[69]) Be 8 = Berolinensis Diez. B 148 e; Be 70 = Berolinensis Diez. 1070; Be 73 = Berolinensis Diez. 4^0 1073; Be 76 = Berolinensis Diez. 1076;
Ox 1 = Oxoniensis Bodl. Auct. S. 5. 1; Ox 2 = Oxoniensis Bodl. Auct. S. 5. 2; Ox 9 = Oxoniensis Bodl. Auct. S. 5. 9; Ox 12 = Oxoniensis Bodl. Auct. S. 5. 12.

TABVLA CODICVM DEPERDITORVM

Leidensis	B 76 = MB 1	Leid. BPL 177	**la**	Be 76	Ox 1
Rottendorphianus	K 12	Guelph. Gud. 228	**g**	Ox 12	
Boxhornianus	a 12	Leid. 180 G	**lc**	Ox 12	
Arundelianus	M 12 = CP 73	Edinburgensis Bibl. nat. Adv. Ms. 18.2.9	**ea**	Ox 12	Be 73
Seruianus	E 70	Ox. Bodl. Rawl. G.101	**og**	Be 70	
Exc. Scaligeri		Berol. Diez. 8^0 2560	**sc**	Be 76	
Exc. Politiani	A 12	Ox. Bodl. Auct. P.2.2	**mc**	Ox 12	
Exc. Gronouiana	CG 73	Berol. Diez. B Sant. 18	**bg**	Be 73	
Frg. Louaniense	–	(deperditum?)	**lo**	Be 8	
Francofurtanus	–	Francofurtanus Barth. 110	**fr**	Be 8	
[P. Danielis (cf. p. XII n. 42)	–	Berol. Diez. B Sant. 26	**bh**	]	

CONSPECTVS LIBRORVM

Editiones praestantiores

*Editio princeps Romana, 1471
*Ed. princeps Bononiensis, 1471
Ed. Rubei, Venetiis 1474
Ed. Aldina, Venetiis 1502
*Ed. Aldina (curauit A. Naugerius), Venetiis 1516
Ed. G. Fabricii, Antuerpiae 1582
*Ed. G. Bersmani, Lipsiae 1582; 'ed. tertia' 1596; et saepius
Ed. uariorum, Francofurti 1601
Ed. D. Heinsii, Lugd. Bat. 1629
*Edd. N. Heinsii, Amstelodami 1652 et 1661
Electa minora ex Ovidio ... usui Scholae Etonensis, Lond. 1705
Ed. T. P. Verpoorten, Coburgae 1712
*Ed. P. Burmanni, Amstelodami 1727
*Ed. T. C. Harles, Erlangae 1772
Ed. C. H. Weise, Lipsiae 1845
*Ed. R. Merkel, Lipsiae 1850
*Ed. O. Korn, Lipsiae 1868
Ed. A. Riese, Lipsiae 1874
*Ed. R. Merkel et R. Ehwald, Lipsiae 1884
Ed. O. Güthling, Lipsiae 1884
Edd. S. G. Owen, Lond. 1894; *Oxonii 1915
*Ed. R. Ehwald et F. W. Levy, Lipsiae 1922
Ed. A. L. Wheeler, Lond. 1924
Ed. A. Scholte (Lib. I) (Diss.), Amersfurtiae 1933
*Ed. F. W. Lenz (= Levy), Aug. Taurinorum (1938)
Ed. G. Luck, Zürich 1963
Ed. J. André, Paris 1977

Commentarii sine textu

H. Ciofanus, Antuerpiae 1583
G. Némethy, Budapestini 1915 (et Supplementum 1922)
H. Staffhorst (Lib. III i–iii) (Diss.), Würzburg 1965

De codicibus

Alton, E. H. et alii, A Catalogue of the Manuscripts of Ovid's Fasti, BICS 24, 1977, 37–63
Boese, H., Zu den Ovidkollationen des N. Heinsius, Philologus 106, 1962, 155–173
Korn, O., De codicibus duobus carminum Ouidianorum ex Ponto datorum Monacensibus (Progr. Strehliense) 1874

–, Bemerkungen zur Handschriftenkunde der Ovidianischen Bücher ex Ponto, (Progr. Vessaliense) 1866
Lascu, N., Le Epistulae ex Ponto in un codice di Alba Iulia, Studi Clasice 5, 1963, 181–189
Lenz, F.W., Il 'Primus Mediceus' di Nicolao Heinsius, RIL 71:1, 1938, 133–144
–, Die Wiedergewinnung der von Heinsius benutzten Ovidhandschriften in den letzten fünfzig Jahren, Eranos 51, 1953, 66–88
–, Eine übersehene Ovidhandschrift des Nicolaus Heinsius, Eranos 55, 1957, 60–61
Meyer, G., Der Codex Feschianus Heinsii zu Ovids Ex Ponto, Thesaurismata: Festschrift für I. Kapp, München 1954, 79–93
Munari, F., Manoscritti Ovidiani de N. Heinsius, SIFC 29, 1957, 98–114; 265
Reeve, M. D., Heinsius's Manuscripts of Ovid, RhM 117, 1974, 133–166
–, Heinsius's Manuscripts of Ovid: a supplement, RhM 119, 1976, 65–78
Reynolds, L. D., Texts and Transmission, Oxford 1983

De metro

Hilberg, I., Die Gesetze der Wortstellung im Pentameter des Ovid, Leipzig 1894
Müller, L., De re metrica poetarum Latinorum, Lipsiae ²1894
Platnauer, M., Latin Elegiac Verse, Cambridge 1951
Veremans, J., De *ΠΑΙΩΝ ΤΡΙΤΟΣ* in het 2ᵉ hemistichon van de pentameter, Gedenkboek ... E. A. Leemans, Brugge 1970, 401–412

De grammatica

Dräger, A., Historische Syntax der lateinischen Sprache, 2 Bände, Leipzig ²1878–1881
Gruenler, F., De ecquis siue etquis pronomine quaestiones orthographicae, Diss. Marburg 1911
Hau, P., De casuum usu Ouidiano commentatio philologica, Diss. Monasterii 1884
Jacobi, O. E., De syntaxi in Ouidii Tristibus et Epistulis ex Ponto obseruata, Diss. Rostoch., Lyccae 1870
Maas, P., Studien zum poetischen Plural ..., ALL 12, 1902, 479–550
Otto, L., De anaphora, Diss. Marburg 1907
Platnauer, M., Spicilegia Ouidiana, G & R 13, 1944, 68–72
Priess, H. H., Usum aduerbii quatenus fugerint poetae Latini quidam dactylici, Diss. Marburg 1909
Wöbbeking, (G. J.) R., De anaphorae apud poetas Latinos usu, Diss. Marburg 1910

De textu et interpretatione

Akrigg, M., An intrusive gloss in Ovid Ex Ponto 4.13, Phoenix 40, 1986, 322
Bailey, D. R. S., Notes on Ovid's poems from exile, CQ (n. s.) 32, 1982, 396–398
Bücheler, F., Coniectanea, RhM 35, 1880, 390–407
Burmannus, P., Sylloges epistolarum a uiribus illustribus scriptarum tomi quinque, Leidae 1727, 4, 793–794
Camps, W. A., Critical notes on some passages of Ovid, CR (n. s.) 4, 1954, 203–207
Canterus, G., Nouarum lectionum libri octo, Antwerpiae ³1571
Damsté, P. H., Ad Ovid. Ex P. III 1, 21, Mn 44, 1916, 176
–, Ad carmina Ouidi in exilio composita, Mn 46, 1918, 1–37
Dinter, B., De Ouidii ex Ponto libris commentatio prima, Progr. Grimae 1858

–, De Ouidii ex Ponto libris commentatio altera, Progr. Grimae 1865
Döpp, S., Virgilischer Einfluß im Werk Ovids, Diss. München 1968 (1969)
Ehwald, R. Kritische Beiträge zu Ovids Epistulae ex Ponto, Gotha 1896
Faber, T., Epistulae, ed. altera, Salmurii 1674
Froesch, H.H., Ovids Epistulae ex Ponto 1–3 als Gedichtsammlung, Diss. Bonn 1968
Gilbert, J., Zu Ovidius Ex Ponto [4, 13, 23], JPh 117, 1896, 62
–, Ouidianae quaestiones criticae et exegeticae, Progr. Meissen 1896
Gronouius, J. F., Obseruationum libri quatuor, Lipsiae 1755
Harrison, E., Ovid, Ex Ponto III vii 21–22, PCPhS 1911, 5
Hartmann, J. J., Ad Ouidium, P. IV, 12, 1–3, Mn 38, 1910, 166
–, Ouid. Pont. III, 1, 19 sqq., Mn 39, 1911, 106
–, Ad Ouidii Ex P. IV, 12, 50, Mn 47, 1919, 321
Hedickius, E., Studia Bentleiana V: Ouidius Bentleianus, Progr. Freienwalde 1905
Housman, A. E., Ovidiana, CQ 10, 1916, 130–150
–, Ovid, *Art. Am.* I 337, CR 16, 1902, 442–446
–, Nihil in Ovid, CR 33, 1919, 56–59
Irigoin, J., Les Pontiques d'Ovide: la composition des trois premiers livres, RPh 54, 1980, 19–26
Jortin, J., Miscellaneous Observations, 2 vols., London 1731–1732
Knoche, U., Zur Frage der Properzinterpolation, RhM 85, 1936, 58
Korn, O., De carminum Ouidii Ex Ponto datorum compositione strophica, RhM 22, 1867, 201–216
Lee, A. G., Ovid Ex Ponto IV, 14, 31, PCPhS 181, 1950–1951, 3
Lenz, F. W., Umstrittene Namensformen in Ovids Epistulae ex Ponto III, 3, 43 und Remedia 473, Maia 9, 1957, 3–6
Luck, G., Vermutungen zu Ovids 'Epistulae ex Ponto', Kontinuität und Wandel (Festschrift F. Munari), Hildesheim 1986, 117–133
Madvig, J. N., Aduersaria critica, u. 2: ad scriptores Latinos, Hauniae [2]1873, 100–105 et ii
Merkel[ius], (K.) R., Quaestiones Ouidianae criticae, Diss. Halis 1835
Owen, S. G., Notes on Ovid's ... Ex Ponto Libri, CQ 8, 1914, 259–267
Polle, F., Zu Ovidius [2, 2, 97], JKlPh 31 (= NJPhP 131), 1885, 893
Rappold, J., Textkritisches zu Ovids Schriften, ZÖG 32, 1881, 814–817
Rothmaler, A., Emendationum Ouidianarum specimen, Progr. Nordhausen 1871
Scaliger, I. I., Castigationes (editioni Catulli subiunctae), Lutet. Paris. 1577
Schrader, J., Liber emendationum, Leovardiae 1776
Schreuders, O., Obseruationes in P. Ouidii Nasonis ex Ponto libros I–III, Diss. Lugd. Bat. 1895
Zinzerlingius, I., Criticorum Iuuenilium promulsis ... subiunctae sunt Diatribae duae, Lugduni 1610

Censurae in quibus de textu agitur

Albrecht, M. von, Gnomon 37, 1965, 491–496
Ganzenmüller, C., WKlPh 36, 1919, 29–33
Lenz, F. W., PhW 54, 1934, 1265–1273
Magnus, H., BPhW 16, 1896, 1163–1169; PhW 44, 1924, 244–253; BPhW 40, 1920, 153–160

SIGLA CODICVM

		saeculum
A	Hamburgensis Bibl. Uniu. scrin. 52 F	IX
B	Monacensis c.l.m. 384	XII
C	c.l.m. 19476	XII
G	Guelferbytanus 13.11.Aug. 4^0	V
a	Mediolanensis Ambros. G 37 sup.	XIV
ac	Triuult. Ms. N. 735	XIII
b	Bernensis Bibl. Munic. 478	XII–XIII
ba	Basileensis F.IV.6	XIV
bb	Basileensis O.III.34	XIII
bd	Berolinensis Ms. Diez. B Sant. 1	XIV
be	Bersmani Codex Ferrariensis latens	
bg	Berolinensis Ms. Diez. B Sant. 18	XV
bh	Ms. Diez. B Sant. 26	XIII
bl	Ms. Hamilt. 371	XIII
d	Gothanus membr. II 121	XII
da	Dresdensis Dc 147	XV–XVI
e	Etonensis 91	XIII
ea	Edinburgensis Bibl. Nat. Adv. Ms. 18.2.9	XV
er	Erfurtensis latens	
f	Londiniensis Burney 220	XII–XIII
ff	Fabricianus latens	
fr	Francofurtanus Bibl. Uniu. Ms. Barth. 110	XII ex.
g	Guelferbytanus Gud. 228	XIII
gc	401.1 (1.9) Novi	XII
h	Londiniensis Add. Mss. 49368	XIII
k	Diuionensis Bibl. Munic. 497	XIII
ka	Hafniensis Gl. Kgl. S. 2013 4^0	XII
kb	Hafniensis deperditus primus	
kc	alter	
l	Lipsiensis Bibl. Munic. Rep. I.2^0.7	XIII
la	Leidensis BPL 177	XIII
lc	BPL 180 G	XIV
le	Lentiensis Bibl. Stud. 79 (Neu. Sig. 329)	XII
lf	Londiniensis Add. Mss. 21169	XIII
lg	Add. Mss. 22726	XIV
lh	Add. Mss. 23896	XV
li	Harl. 2607	XV
ll	Harl. 3234	XV

lm	Londiniensis Harl. 5209	XV
lo	Louaniense Fragmentum latens	
m	Florentinus Laurentianus plut. 36,32	XIII
ma	plut. 36,30	XV
mb	plut. 36,2	XV
mc	Politiani Codex Florentinus Mediceus latens	
md	Florentinus Laurentianus plut. 38,39	XV
mo	Monacensis c.l.m. 14753	XII–XIII
n	Antuerpensis Mus. Plant. D 68	XII–XIII
na	Neapolitanus Bibl. Nat. IV.F.17	XII–XIII
o	Oxoniensis Bodl. Canon. class. lat. 1	XIII
oc	Auct. F.1.18	XV
od	Auct. F.2.1	XIII
of	Douce 146	XV
og	Rawl. G 101	XV
oi	Rawl. G 105	XIII ex.
ok	Rawl. G 106	XIV
ol	Rawl. G 109	XIII
p	Parisinus Bibl. Nat. lat. 7993	XII–XIII
pc	lat. 3088	XII
pf	lat. 7999	XIV
pg	lat. 8197	XIII–XIV
pi	lat. 8256	XIII–XIV
pk	lat. 8286	XIII
pl	lat. 8372	XV
pn	lat. 8462	XIV
po	lat. 11319	XV
pp	lat. 8239	XIII
pr	lat. 15143	XIII
q	Perpenianensis 19	XIV
r	Caroliruhensis Bibl. Prou. 339 (5)	XIV
s	Argentoratensis Bibl. Semin. Euangel. C.V. 27	XII–XIII
sa	Sangallensis Bibl. Abb. 867	XIII
sc	Scaligeri excerpta	
t	Turonensis 879	XII–XIII
v	Vaticanus Barb. lat. 26	XIII
va	lat. 1595	XV
vb	lat. 1600	XIV
vc	lat. 2786	XV
vd	lat. 2788	XIII
ve	lat. 3149	XIV ex.
vf	lat. 3254	XII ex.
vg	lat. 3267	XIII
vh	lat. 3292	XIII
w	Venetus Marcianus lat. XII. 106	XV
wa	lat. XII. 132	XV
wb	lat. Z. 444	XV

SIGLA CODICVM

wc	Venetus Marcianus lat. XII.54	XIV
wd	lat. XII. 85	XV
xa	Vicentinus Bibl. Bert. 153	XV
xc	Vindobonensis Bibl. Nat. lat. 306	XIV
xd	lat. 13655	XV
xe	Vossianus latens primus	
xf	alter	
z	Turicensis Bibl. Cent. C 103	XV
ψ	codex Heinsianus quem non inueni	
φ	Florilegium Ouidianum, cf. p. XIII	

A	*codicis* **A** *textus primarius*
A², **A**³	*codicis* **A** *manus secunda, tertia*
A (p.c.)	*codicis* **A** *textus uel manu prima uel alia correctus*
Aˢˢᶜʳ	*codicis* **A** *lectio supra textum primarium adscripta*
Aᵛ	*uaria lectio in codice* **A** *adscripta*
(**A**)	*codicis* **A** *lectio quae a lemmate meris quisquiliis differt*
A (?)	*de codicis* **A** *lectione certius affirmare nolim*
A +	*codicis* **A** *lectio in uno uel in pluribus aliis non citatis extat*
me **a**, *Korn*	me *coniecit Korn quod postea in* **a** *inuentum est*
tu me **A** m. t. **B**	tu me **A** me tu **B**
hic mihi **AB** (h. tibi) **C**	hic mihi **AC** hic tibi **B**
(a)et(h)n(a)eus	*tali lemmate significatur codices habere aut* aetnaeus *aut* etneus *aut* aethneus *aut* ethnaeus *aut simile quiddam*
ph/fi/yllis	*tali lemmate significatur codices habere aut* phyllis *aut* fyllis *aut* phillis *aut* fillis
*	*unius litterae spatium quod aut rasura aut lacuna occupat*

Caueat lector ne quicquam ex apparatus critici silentio credat.

Notae praeter eas quae in hac Bibliotheca usitantur

Bardon	Bardon, H., La littérature latine inconnu, tome 2, Paris 1956
c.	cum
Cichorius	Cichorius, C., Römische Studien, Leipzig 1922
cf.	confer
ed. Bonon.	editio princeps Bononiensis (1471)
ed. pr.	editio princeps Romana (1471)
Ehwald	Ehwald, R., Kritische Beiträge zu Ovids Epistulae ex Ponto, Gotha 1896
et seq.	et sequentes; et sequentia
ex corr.	ex correctione
Fraenkel, K.B.	Fraenkel, E., Kleine Beiträge zur klassischen Philologie, 2 Bände, Roma 1964
Hand	Hand, F., Tursellinus, seu de particulis Latinis commentarii I–IV, Lipsiae 1829–1845
h.u.	hic uersus, hunc uersum ...

i. e.	id est
i. m.	in margine
inf.	infra
i. q.	idem quod
loc.	locus, locum ...
K.-S.	Kühner, R. – Stegmann, C., Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache: Satzlehre I–II, Hannover [2]1912
Löfstedt	Löfstedt, E., Syntactica I–II, Lund [2]1942–1933
L.H.S.	Leumann, M. – Hofmann, J. B. – Szantyr, A., Lateinische Grammatik I–II, München 1977–1965
m.1, m.2 ...	manus prima, secunda ...
man. rec.	manus recens
N.-W.	Neue, F. – Wagener, C., Formenlehre der lateinischen Sprache I–III, Leipzig [3]1892–1905
obsc.	obscurus, -a, -um ...
Otto	Otto, A., Die Sprichwörter und sprichwörtlichen Redensarten der Römer, Leipzig 1890
sc.	scilicet
S.-H.	Schanz, M. – Hosius, C., Geschichte der römischen Literatur II (H.d.A.), München [4]1935
Schulze, Eigennamen	Schulze, W., Zur Geschichte lateinischer Eigennamen, Berlin 1904
sscr.	suprascriptus, -a, ...
sup.	supra
Syme	Syme, R., History in Ovid, Oxford 1978
Tarrant	apud Reynolds, L. D.
ThLL	Thesaurus Linguae Latinae I– , Lipsiae 1900–
u.; uu.	uersus, uersum ...; uersús ...

Libros in Conspectu librorum p. XXXI sqq. indicatos auctorum nominibus, auctores Latinos praeter Ouidium secundum normas ThLL citaui; in Ouidio citando auctoris nomen omitto sed quoties ipsas Epistolas ex Ponto citaui toties nudis numeris usus sum.

EX PONTO

LIBER PRIMVS

I

Naso Tomitanae iam non nouus incola terrae *Bruto*
  hoc tibi de Getico litore mittit opus.
si uacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos
  excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
5 publica non audent intra monimenta uenire,
  ne suus hoc illis clauserit auctor iter.
a, quotiens dixi 'certe nil turpe docetis;
  ite: patet castis uersibus ille locus.'
non tamen accedunt, sed, ut aspicis ipse, latere
10 sub lare priuato tutius esse putant.
quaeris, ubi hos possis nullo componere laeso?
  qua steterant Artes, pars uacat illa tibi.
quid ueniat, nouitate roges fortasse sub ipsa:
  accipe quodcumque est, dummodo non sit amor.
15 inuenies, quamuis non est miserabilis index,
  non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
rebus idem, titulo differt, et epistula cui sit
  non occultato nomine missa docet.

1 BRVTO] *cf. Syme 80*

X = ABCleebl
Titulus: Ex Ponto **A** *(in subscriptione libri 2)* **da** *(in subscriptionibus librorum 1–4)* **of** *(in subscriptionibus librorum 1–4)* Liber I Epistularum Ouidii **B** (De Ponto *add. man. recens, ut editores testantur; in imagunculis nihil omnino tituli dispicere possum*) Ouidii de Ponto **C**^{2} *(et in subscriptione libri 4)* **B**^{2} *(in subscriptione libri 4)* **le** *(in subscriptione libri 4)* **e** *(in subscriptione libri 4)* **bl** *(in subscriptione libri 4)* **fof** Ouidius de ponto **s** *nullus titulus ante librum 1 in* **Alee**, *initium operis a* **bl** *abscissum est*
1 4 loco **bdqt** + *(cf. u. 47)* modo **ABClees** (**bl** *abscissus*) || 7 (H)a(h) **BCleebl** + *(cf. Kershaw, CPh 75, 1980, 71)* At **Apf** || **9** Non **ABClee** Nec **bl** + || **12** artes **bl** + arces **ABClee** + || **13** Quid **ABClee** Qui **B** *(p. c.)* **bl** Cur **d** + | ueniat **fvb**, *spreuit Scholte* ueniant **X** + | nouitate roges fortasse **ABClebl** f. r. n. **es**

nec uos hoc uultis, sed nec prohibere potestis,
20 Musaque ad inuitos officiosa uenit.
quidquid id est, adiunge meis: nihil impedit ortos
exule seruatis legibus Vrbe frui.
quod metuas non est: Antoni scripta leguntur,
doctus et in promptu scrinia Brutus habet.
25 nec me nominibus furiosus confero tantis:
saeua deos contra non tamen arma tuli.
denique Caesareo, quod non desiderat ipse,
non caret e nostris ullus honore liber.
si dubitas de me, laudes admitte deorum,
30 et carmen dempto nomine sume meum.
adiuuat in bello pacatae ramus oliuae:
proderit auctorem pacis habere nihil?
cum foret Aeneae ceruix subiecta parenti,
dicitur ipsa uiro flamma dedisse uiam:
35 fert liber Aeneaden, et non iter omne patebit?
at patriae pater hic, ipsius ille fuit.

ecquis ita est audax, ut limine cogat abire
iactantem Pharia tinnula sistra manu?
ante deum matrem cornu tibicen adunco
40 cum canit, exiguae quis stipis aera negat?
scimus ab imperio fieri nil tale †Dianae
unde tamen uiuat uaticinator habet.
ipsa mouent animos superorum numina nostros,
turpe nec est tali credulitate capi:
45 en ego pro sistro Phrygiique foramine buxi
gentis Iuleae nomina sancta fero.
uaticinor moneoque: 'locum date sacra ferenti:
non mihi, sed magno poscitur ille deo.'

X = **ABCleebl**

19 Nec **X** Non **ak** + | sed nec **BCle** *(cf. K.-S. 2, 49, Hand 4, 117)* sed haec **A** sed non **es** nec uos **bl** + ‖ **24** prom(p)tu scrinia **BC** *(?)* **l** promptus carmina **A** (omnia *sscr.* **A**^{2}) prom(p)tu carmina **leebls** ‖ **25** confero **BCleebl** *(cf. Platnauer 52)* consere **A** ‖ **31** in bello pac(c)at(a)e ramus **BCleebl** in belle peccata feramus **A** ('pacatus' *sensu latiore, credo, cf. 1,2,107; Fast. 1,3*) ‖ **33** Cum **ABlee** Dum **C bl** ‖ **34** uiam **ABC**^{v}**leebl** locum **C** ‖ **36** At **BCleebl**^{v} Ad **A** Est **bl** | patri(a)e **X** patri(a)e est **mc** | ipsius] *'Aeneae', opinor, cf. Fast. 1, 40* (unius **lh** *acute*) | fuit **X** pater **n pn** ‖ **40** Cum **ABClee** Dum **bl** + | aera negat **B** (a)era neget **lee bls** erea negat **C** aerea necat **A** ‖ **41–44** *del. Merkel* ‖ **41** dian(a)e **X** deorum **og** + dearum *Madvig* Cybelae *T. Faber* (Cybebes *debuit*) ‖ **43** numina **AB**^{2}**Clee bl** nomina **Bbl**^{v} ‖ **46** sancta **ABClee** sacra **bls** | fero **BCebl** fera **A** feram **les**

nec, quia uel merui uel sensi principis iram,
50 a nobis ipsum nolle putate coli.
uidi ego linigerae numen uiolasse fatentem
Isidis Isiacos ante sedere focos.
alter ob huic similem priuatus lumine culpam
clamabat media se meruisse uia.
55 talia caelestes fieri praeconia gaudent,
ut, sua quid ualeant numina, teste probent.
saepe leuant poenas ereptaque lumina reddunt,
cum bene peccati paenituisse uident.

paenitet, o si quid miserorum creditur ulli,
60 paenitet, et facto torqueor ipse meo.
cumque sit exilium, magis est mihi culpa dolori,
estque pati poenam, quam meruisse, minus.
ut mihi di faueant, quibus est manifestior ipse,
poena potest demi, culpa perennis erit.
65 mors faciet certe, ne sim, cum uenerit, exul:
ut non peccarim, mors quoque non faciet.
non igitur mirum, si mens mea tabida facta
de niue manantis more liquescit aquae.
estur ut occulta uitiata teredine nauis,
70 aequorei scopulos ut cauat unda salis,
roditur ut scabra positum rubigine ferrum,
conditus ut tineae carpitur ore liber,
sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
fine quibus nullo conficiantur, habent.
75 nec prius hi mentem stimuli, quam uita relinquet,
quique dolet citius, quam dolor, ipse cadet.

68 *cf.* de uerna quam niue manat aqua *trist. 3, 2, 20*

50 ipsum **A B C** *(?)* **le e bl** illum **t** + || **51** liniger(a)e **A B** *(p. c.)* **C** *(p. c.?)* lanigere **e bl s** *(p. c.)* niliger(a)e **C le** lagere **B** *(cf. am. 2, 2, 25 etc.)* || **53** culpam **A B** *(p. c.)* **C e bl** formam **B** causam **le s** || **56** probent **B C le e bl** probant **A** || **62** p(o)enam **B C e bl** poena **A** p(o)enas **le s** || **63** manifestior **X** mansuetior **ka**, *Bentleius* || **65–66** *del. Heinsius* || **65–68** *del. Bentleius* || **66** Vt **C**[v] **d** Nec **A** Ne **B C le e bl** *praeter huius uocabuli difficultatem uerba* mors *(u. 65)*… mors quoque… *totum hunc uersum in suspicionem uocant* || **67** mirum **A** *(cf. 3, 1, 29)* mirum est **B C le e bl s** || **69** Estur **A B C e bl** Fertur **B**[2] *(i. m.)* **C** *(p. c.)* **le** | teredine **B**[v] **C e** tedine *corr. in* teredine **A** putredine **B** *(p. c.)* **le bl s** || **72** Conditus … carpitur **X** Carp. … cond. **er φ** || **74** conficiantur **A B C le bl** conficientur **e φ** || **75** mentem stimuli **A B C le** animam stimuli **bl** stimuli mentem **e** | relinquet **A B C** relinquent **bl s** relinquunt **le e**

hoc mihi si superi, quorum sumus omnia, credent,
forsitan exigua dignus habebor ope,
inque locum Scythico uacuum mutabor ab arcu;
80 plus isto, duri, si precer, oris ero.

II

Fabio Maximo

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples
et geminas animi nobilitate genus,
qui nasci ut posses, quamuis cecidere trecenti,
non omnis Fabios abstulit una dies,
5 forsitan, haec a quo mittatur epistula, quaeras,
quisque loquar tecum, certior esse uelis.
ei mihi, quid faciam? uereor, ne nomine lecto
durus et auersa cetera mente legas.
uideris: audebo tibi me scripsisse fateri
10 . . . .
qui, cum me poena dignum grauiore fuisse
confitear, possum uix grauiora pati.
hostibus in mediis interque pericula uersor
(tamquam cum patria pax sit adempta mihi),
15 qui, mortis saeuo geminent ut uulnere causas,
omnia uipereo spicula felle linunt.
his eques instructus perterrita moenia lustrat
more lupi clausas circumeuntis oues,
et semel intentus neruo leuis arcus equino
20 uincula semper habens inresoluta manet.
tecta rigent fixis ueluti uelata sagittis,
portaque uix firma summouet arma sera.

77 omnia] *cf. met. 10, 32* || **2** FABIO MAXIMO] *cf. Syme 136* || **1–2** *cf. 2, 3, 1–2* || **4** *cf. Fast. 2, 236*

X = **ABCleebl**
77 credent **Ale** credant **BCebls**
2 5 qu(a)eras **ABC** qu(a)eris **leebl** || 7 Ei **BClebls** Et **A** Heu **e** || **8** auersa **A B C** aduersa **leebls** || **9** Videris **a**, *Heinsius* Viderit **X** (*et* **B**[2] *i. m.*) **s** | audebo tibi me **AB**[2] *(i. m.)* **C** h(a)ec si quis tibi me **Blee** (hoc) **bls** (hoc) || **10** *om.* **AC** Audebo propriis ingemuisse malis **Be** (Audebo et) **bl** (Audebo et) **s** (Audebo et) Atque modum penae notificare meae **B**[2] *(i. m.)* **le** || **10a** Viderit audebo tibi me scripsisse fateri *add.* **lee bls** || **10b** Atque modum pene notificare mee *add.* **ebl** (**s**) Audeo et propriis ingemuisse malis *add.* **le** || **12** Confitear **Clebl** Confiteor **AB** *(?)* **e** || **18** circumeuntis **A**[2]**C** circumuentis **A** circueuntis **Bleebls** || **19** Et **B** At **ACleebl** || **21** uelata **AB**[2] *(cf. Verg. georg. 3, 383 et infra 4, 14, 55)* uallata **BCleebls**

adde loci faciem nec fronde nec arbore tecti,
  et quod iners hiemi continuatur hiems.
25 hic me pugnantem cum frigore cumque sagittis
  cumque meo fato quarta fatigat hiems.
fine carent lacrimae, nisi cum stupor obstitit illis,
  et similis morti pectora torpor habet.
felicem Nioben, quamuis tot funera uidit,
30   quae posuit sensum saxea facta mali.
uos quoque felices, quarum clamantia fratrem
  cortice uelauit populus ora nouo.
ille ego sum, lignum qui non admittor in ullum;
  ille ego sum, frustra qui lapis esse uelim.
35 ipsa Medusa oculis ueniat licet obuia nostris,
  amittet uires ipsa Medusa suas.
uiuimus, ut numquam sensu careamus amaro,
  et grauior longa fit mea poena mora.
sic inconsumptum Tityi semperque renascens
40   non perit, ut possit saepe perire, iecur.

at, puto, cum requies medicinaque publica curae
  somnus adest, solitis nox uenit orba malis:
somnia me terrent ueros imitantia casus,
  et uigilant sensus in mea damna mei.
45 aut ego Sarmaticas uideor uitare sagittas,
  aut dare captiuas ad fera uincla manus,
aut, ubi decipior melioris imagine somni,
  aspicio patriae tecta relicta meae;
et modo uobiscum, quos sum ueneratus, amici,
50   et modo cum cara coniuge multa loquor.
sic, ubi percepta est breuis et non uera uoluptas,
  peior ab admonitu fit status ipse boni.

30 *cf.* sensum … mali *4, 16, 50*

23 tecti **X** laeti **o² va** *fort. recte* feti *Korn* || **24** iners hiemi…hi/yem(p)s **ABCe bl** hiem(p)s hiemi… iners **les** (hiemes hiemi) || **28** morti **Aleebl** mortis *corr. in* morti **B** mo**i **C** (marti *corrector uoluisse uidetur)* | torpor **B** *(p. c.)* **leebl** tortor **A BC** || **30** mali **l** + *(cf. 4, 16, 50)* malis **Xs** *(cf. met. 6, 303)* || **33** admittor **lebls** *(cf. u. 129 et 4, 3, 11)* admittar **ABCe** || **35–36** *del. Merkel* || **36** Amittet **ABlebl** *(cf. 1, 3, 22)* Amittat **e** Admittit **C** Amittit **C** *(p. c.)* || **37** num/nquam sensu **X** sensu nunquam *Burmannus* | amari *scribendum puto* || **38** Et… fit **ABCleebl^v** Quod… sit **bl** Et… sit **bd** Vt… sit *Bentleius* || **50** multa **BCleebl** uita **A** plura **a** || **51** Sic **X** Haec **p** || **52** ipse **Bleebl** iste **ACbl^v**

siue dies igitur caput hoc miserabile cernit,
  siue pruinosi Noctis aguntur equi,
55 sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
  ignibus admotis ut noua cera solet.

saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
  ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
cum subit, Augusti quae sit clementia, credo
60   mollia naufragiis litora posse dari;
cum uideo quam sint mea fata tenacia, frangor,
  spesque leuis magno uicta timore cadit;
nec tamen ulterius quicquam speroue precorue,
  quam male mutato posse carere loco.
65 aut hoc aut nihil est, pro me temptare modeste
  gratia quod saluo uestra pudore queat.

suscipe, Romanae facundia, Maxime, linguae,
  difficilis causae mite patrocinium.
est mala, confiteor, sed te bona fiet agente:
70   lenia pro misera fac modo uerba fuga.
nescit enim Caesar, quamuis deus omnia norit,
  ultimus hic qua sit condicione locus.
magna tenent illud numen molimina rerum,
  haec est caelesti pectore cura minor,
75 nec uacat, in qua sint positi regione Tomitae,
  quaerere (finitimo uix loca nota Getae),
aut quid Sauromatae faciant, quid Iazyges acres
  cultaque Oresteae Taurica terra deae,
quaeque aliae gentes, ubi frigore constitit Hister,
80   dura meant celeri terga per amnis equo.
maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curat,
  Roma, nec Ausonii militis arma timet.

X = ABCleebl
54 pruinosi **ABCebl** pruinos(a)e **les** || **55** liquefiunt **AB** liquescunt **Cleebls** || **56** solet **ABCebl** liquet **les** || **64** mal(a)e **AB** (malae *corr. ex* mala?) **leebl** mala **C** | mutato **X** morato *uel* pacato *Bentleius* mutando *Heinsius (cf. 2, 2, 96)* me tuto *T. Faber* | posse carere **X** uiuere posse *Luck* || **67** *hinc noua elegia incipit in* **BCblap** || **73** numen molimina rerum **X** rerum mol. num. **oivd** || **77** i/yazi/yges **AB** iacyges **C**[2] *(in ras.)* i/yazides **bls** iazies **le** iasides **e** *(cf. 4, 7, 9; Ibis 135)* || **78** Cultaque **BC leebl** Cunctaque **A** || **79** (h)i/yster **BCleebl** hiems **A** || **81** hominum **X** horum *uel* harum *Heinsius, cf. 2, 1, 45*

dant illis animos arcus plenaeque pharetrae
  quamque libet longis cursibus aptus equus,
85 quodque sitim didicere diu tolerare famemque,
  quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
ira uiri mitis non me misisset in istam,
  si satis haec illi nota fuisset humus.
nec me nec quemquam Romanum gaudet ab hoste
90 (meque minus, uitam cui dedit ipse) capi.
noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu:
  nil opus est ullis in mea fata Getis.
sed neque, cur morerer, quicquam mihi comperit actum,
  et minus infestus, quam fuit, esse potest.
95 tum quoque nil fecit, nisi quod facere ipse coegi;
  paene etiam merito parcior ira meo est.
di faciant igitur, quorum iustissimus ipse est,
  alma nihil maius Caesare terra ferat,
utque diu sub eo, sic sit sub Caesare semper,
100 perque manus huius tradita gentis eat.
at tu tam placido, quam nos quoque sensimus illum,
  iudice pro lacrimis ora resolue meis.
non petito bene sit, sed uti male tutius, utque
  exilium saeuo distet ab hoste meum,
105 quamque dedere mihi praesentia numina uitam,
  non adimat stricto squalidus ense Getes.

83 illis animos arcus **ABC** (illos) **le bl** an. arc. i. **e** an. i. arc. *Burmannus* || **84** Quamque libet **ABCebl** Quam libet et **le** || **85** sitim didicere diu tolerare **AB Ce** s.t. diu did. **bl** diu did. s.t. **le** || **87** uiri **X** dei **A** *(i.m.)* **bd** + | in istam **BC** *(in ras.?)* **le e bl** humus **A** *(ex insequenti uersu)* (terras *super* mitis...) in istas **C** *(p.c.)* in Histrum *Heinsius* istam *(de qua ad te scripsi) (87)* ... haec *(ubi ego sum) (88); cf. 4, 14, 7–8* || **88** *om.* **A** || **90** dedit **B** *(p.c.)* **le e bl s** dabit **AB** *(a.c.?)* **C** dabat *Merkel (cf. 1, 7, 52; 2, 1, 56)* | capi **X** premi **bl**[sscr] *Heinsius* || **91** ut poterat **A bl** ut poterit **e** at poterat **BC** at potuit **le** || **92** Nil opus est ullis **A** (opus *corr. ex* opos) **Ce** Non opus est ullis **le bl** (ullum) Illi* opus est ullis **B** Illi nil opus est **B**[2] *(ex corr.)* || **93** actum **BCle e bl** actu **A** || **94** Et *(sc. 'nunc')* **ABCle e** Nec **bl** || **95** Tum **na of vh** Tunc **X** || **96** merito **X** uoto *Bentleius* || **97** iustissimus **ABC** *(cf. 2, 1, 33–34)* mitissimus **le e bl s** || **99** Vtque **ACle e bl** Atque **B** (A *ex corr.?*) | sit sub Caesare semper *(i. e. sub Caesaris prole) Housman* sit publicae saro terra **A** sit sub c(a)esare terra **B** (publica sarcina *sscr.*) **Ces** sit publica sarcina terrae **le** (*om.* sic) **bl** (*om.* sic) || **100** eat **AC** eant **B le e bl s** || **101** At **le e bl** Aut **A** Aet *corr. in* At **B** Et **C** Ad **s** || **103** petito *Heinsius* (petito ut *Daumius*) petis ut **X** petit ut **a** + satis ut *Riese* || **106** squalidus **X** sordidus **m**

denique, si moriar, subeam pacatius aruum,
ossa nec a Scythica nostra premantur humo,
nec male compositos, ut scilicet exule dignum,
110 Bistonii cineres ungula pulset equi,
et ne, si superest aliquid post funera sensus,
terreat et manes Sarmatis umbra meos.
Caesaris haec animum poterant audita mouere,
Maxime, mouissent si tamen ante tuum.
115 uox, precor, Augustas pro me tua molliat aures,
auxilio trepidis quae solet esse reis,
adsuetaque tibi doctae dulcedine linguae
aequandi superis pectora flecte uiri.
non tibi Theromedon crudusque rogabitur Atreus,
120 quique suis homines pabula fecit equis,
sed piger ad poenas princeps, ad praemia uelox,
quique dolet, quotiens cogitur esse ferox;
qui uicit semper, uictis ut parcere posset,
clausit et aeterna ciuica bella sera,
125 multa metu poenae, poena qui pauca coercet,
et iacit inuita fulmina rara manu.
ergo tam placidas orator missus ad aures,
ut propior patriae sit fuga nostra, roga.
ille ego sum, qui te colui, quem festa solebat
130 inter conuiuas mensa uidere tuos,
ille ego, qui duxi uestros Hymenaeon ad ignes,
et cecini fausto carmina digna toro,
cuius te solitum memini laudare libellos
exceptis domino qui nocuere suo,
135 cui tua nonnumquam miranti scripta legebas,
ille ego, de uestra cui data nupta domo est.

133–134 *cf. 2, 2, 103–104*

X = ABCleebl

108 Ossa nec a **B** *(p. c.)* **C le** (neque) **ebl** Ossa ne **A** Ossa ne a **B** Ossaque ne *Riese* || **109** dignum **A** dignum est **BCleebl** || **111** aliquid **s** *(cf. 2, 2, 98)* aliquis **X** || **112** Terreat et **ABCe** Terreat ut **lebls** Terruerit **t** | umbra **ABClee** ora **bl** || **113** animum poterant **ACleebl** p. a. **B** || **119** the/oro/emedon **BCleebls** theromedos **A** Therodamas *'alii' secundum G. Fabricium (cf. Ibis 383)* | crudusque **AB Ce** crudusue **bl** durusque **le** || **123** uicit **ABlee** uincit **le** *(p. c.)* **bl** uiĉ **C** | posset **AC** *(?)* **le** possit **Bebls** || **125** Multa metu p(o)en(a)e p(o)ena qui **e** (qui pena) **bl** (qui pena) **s** Multa metu poena qui **A** Et qui multa metu sed pena **BC** Multa metu cohibet pena qui **les**ᵛ || **131** duxi **ABCbl**ᵛ dixi **lee** ((ego sum) d.) **bl** || **132** digna t(h)oro **BClebl** donatoro **A** dicta choro **s** (medio scripta) canenda thoro **e** || **135** tua **AC leebl**ᵛ tu **B** sua **bl**

hanc probat et primo dilectam semper ab aeuo
  est inter comites Marcia censa suas,
inque suis habuit matertera Caesaris ante,
140 quarum iudicio siqua probata, proba est.
ipsa sua melior fama laudantibus istis
  Claudia diuina non eguisset ope.
nos quoque praeteritos sine labe peregimus annos:
  proxima pars uitae transilienda meae.
145 sed, de me ut sileam, coniunx mea sarcina uestra est:
  non potes hanc salua dissimulare fide.
confugit haec ad uos, uestras amplectitur aras
  (iure uenit cultos ad sibi quisque deos),
flensque rogat, precibus lenito Caesare uestris
150 busta sui fiant ut propiora uiri.

III

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem, *Rufino*
  qui miser est ulli si suus esse potest.
reddita confusae nuper solacia menti
  auxilium nostris spemque tulere malis;
5 utque Machaoniis Poeantius artibus heros
  lenito medicam uulnere sensit opem,
sic ego mente iacens et acerbo saucius ictu
  admonitu coepi fortior esse tuo,
et iam deficiens sic ad tua uerba reuixi,
10 ut solet infuso uena redire mero.

non tamen exhibuit tantas facundia uires,
  ut mea sint dictis pectora sana tuis.
ut multum demas nostrae de gurgite curae,
  non minus exhausto quod superabit erit.

3 Rvfino] *cf. Syme 83* || **10** uena] *i. e.* pulsus uenae, *cf. 1, 6, 36; 1, 10, 6*

137 et **X** ut **s** || **138** comites **X** socias **pp** || **139** ante **X** illam **d** + || **141** melior fama **X** f. m. **pp** | laudantibus **X** testantibus **xa** || **144** me(a)e **A e** me(a)e est **B C le bl** || **145** sileam **A B** *(p. c.)* **C le e bl** taceam **B** || **147** uestras **A B C e** uestrasque **le bl** || **148** *spurium censet Heinsius* || **149** lenito **A B C le bl** leuito **e** mollito **fr** | uestris **le e bl** *uestris **B** nostris **A C** *(?)*

3 *hanc elegiam omittit* **A** (*et* **vf** *teste Tarrant 265*), *habet post 3, 1* **le**, *post 1, 7* **mo**, *habuit post 1, 4* **s** || **4** tulere **X** dedere **d ol** + || **9** Et **X** Vt **s** || **11** Non **B C le e** Nec **bl** || **13** nostrae de **B s** nostro de **C le bl** de nostro **e** (nostrae) demas de *Burmannus* | gurgite **B** *(?)* **C s** pectore **B** *(p. c.)* **le bl** *(ex u. 12?)* corpore **e**

15 tempore ducetur longo fortasse cicatrix:
horrent admotas uulnera cruda manus.
non est in medico semper, releuetur ut aeger:
interdum docta plus ualet arte malum.
cernis, ut e molli sanguis pulmone remissus
20 ad Stygias certo limite ducat aquas;
afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
sanabit nulla uulnera cordis ope;
tollere nodosam nescit medicina podagram,
nec formidatis auxiliatur aquis:
25 cura quoque interdum nulla medicabilis arte est,
aut, ut sit, longa est extenuanda mora.
cum bene firmarunt animum praecepta iacentem,
sumptaque sunt nobis pectoris arma tui,
rursus amor patriae ratione ualentior omni,
30 quod tua fecerunt scripta, retexit opus.
siue pium uis hoc seu uis muliebre uocari,
confiteor misero molle cor esse mihi.
non dubia est Ithaci prudentia, sed tamen optat
fumum de patriis posse uidere focis.
35 nescioqua natale solum dulcedine cunctos
ducit, et inmemores non sinit esse sui.
quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
huc tamen ex ista barbarus urbe fugit.
cum bene sit clausae cauea Pandione natae,
40 nititur in siluas illa redire suas.
adsuetos tauri saltus, adsueta leones
(nec feritas illos impedit) antra petunt.

34 *cf. Hom. Od. 1, 58*

X = BCleebl
17 medico **X** medicis *Vincentius Bellou.* || **24** formidatis **X** formidandis **nφ** | auxiliatur aquis **Bleebl** auxiliabit aquas **C** *(ὑδροφοβία significatur)* || **25** nulla **BCle** ulla **e** nulla ** **bl** nulla est **d** + | medicabilis **X** medicabitur **s** reparabilis **v** | arte est **X** arte **sd** + || **27** firmarunt **X** formarunt **d** || **30** fecerunt **Xs** texerunt **kc**^{v}**xa** texuerunt *Barthius* || **31** seu uis **ebl** siue hoc **BCle** | uocari **B** *(p. c.)* **Cleebl** uocare **B** *(?)* || **37** roma **BCle** roma est **ebls** || **38** ista **C** illa **B** *(p. c.)* **leebl** | fugit **BC**^{2} *(in ras.)* **lee** uenit **bl** + || **39** sit **C** *(p. c.)* **lebl**^{v} sint **BC** *(?)* **ebl** | claus(a)e cauea... nat(a)e **Bleebl** cauea cause... nate **C** n. c. ...clause **ol** || **40** illa **BClebl**^{v} queque **ebl** || **41** tauri **BCebl** cerui **le**

tu tamen exilii morsus e pectore nostro
  fomentis speras cedere posse tuis:
45 effice, uos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
  talibus ut leuius sit caruisse malum.

at, puto, qua genitus fueram, tellure carenti
  in tamen humano contigit esse loco:
orbis in extremi iaceo desertus harenis,
50   fert ubi perpetuas obruta terra niues.
non ager hic pomum, non dulces educat uuas,
  non salices ripa, robora monte, uirent.
(neue fretum laudes terra magis, aequora semper
  uentorum rabie solibus orba tument.)
55 quocumque aspicias, campi cultore carentes
  uastaque, quae nemo uindicat, arua iacent.
hostis adest dextra laeuaque a parte timendus
  uicinoque metu terret utrumque latus:
altera Bistonias pars est sensura sarisas,
60   altera Sarmatica spicula missa manu.
i nunc et ueterum nobis exempla uirorum,
  qui forti casum mente tulere, refer,
et graue magnanimi robur mirare Rutili
  non usi reditus condicione dati:
65 Smyrna uirum tenuit, non Pontus et hostica tellus,
  paene minus nullo Smyrna petenda loco.
non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus,
  legit enim sedes, Attica terra, tuas.
arma Neoclides qui Persica contudit armis
70   Argolica primam sensit in urbe fugam.
pulsus Aristides patria Lacedaemona fugit,
  inter quas dubium, quae prior esset, erat.

43 morsus **X** *(cf. 1, 1, 73)* morbos *malim* | e **X** ex **s** || **44** cedere **BCebl**[v] demere **bl** uellere **lebl**[v] pellere **d** || **47** genitus fueram **B** f. g. **C le e bl** || **49** extremi **BC** *(p. c.)* extremis **leebl** extremo **C** || **51** uuas **BCle** herbas **ebls** || **53** laudes terra **X** t. l. **od** || **55** Quocumque **leebl** Quodcumque **BC** | aspicias **e** + *(cf. trist. 1, 3, 21)* aspicies **BClebl** || **56** ui/endicat **BC** (d *super* n *scripto*) **le** ui/endicet **ebls** || **57** dextra l(a)euaque **X** leua dextraque **d** || **59** sarisas **BC** *(cf. met. 12, 466 et 479)* sarissas **lebl**[v] *(onomatopoeia notanda est)* saristas **s** sagittas **ebl** || **62** forti casum **BCle bl** c. f. **e** || **63** Et **X** I *Heinsius* || **65** Smy/irna **leebl** Zmy/irna **BC** (*cf. L.H.S. 1, 11 et 'Izmara' Verg. Aen. 10, 351* **M**) || **66** smy/irna **leebl** zmy/irna **BC** | (nullo est)... loco **le** + loco est **BCebls** loco es **be** || **69** contudit **ebl** contulit **BCle**

caede puer facta Patroclus Opunta reliquit,
  Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.
75 exul ab Haemonia Pirenida cessit ad undam,
  quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.
liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
  poneret ut muros in meliore loco.
uenit ad Adrastum Tydeus Calydone fugatus,
80 et Teucrum Veneri grata recepit humus.
quid referam ueteres Romanae gentis, apud quos
  exulibus tellus ultima Tibur erat?
persequar ut cunctos, nulli datus omnibus aeuis
  tam procul a patria est horridiorue locus.

85 quo magis ignoscat sapientia uestra dolenti,
  quod facit ex dictis non ita multa tuis.
nec tamen infitior, si possint nostra coire
  uulnera, praeceptis posse coire tuis:
sed uereor, ne me frustra seruare labores,
90 nec iuuor admota perditus aeger ope.
nec loquor haec, quia sit maior prudentia nobis;
  sed sum, quam medico, notior ipse mihi.
ut tamen hoc ita sit, munus tua grande uoluntas
  ad me peruenit, consuliturque boni.

IV

Iam mihi deterior canis aspergitur aetas, *Vxori*
  iamque meos uultus ruga senilis arat,

4 VXORI] *cf. Syme 145*

X = BCleebl
76 colcha ... aqua **X** colcham ... aquam **er** *(cf. 2, 6, 12; ep. 18, 6)* Colchas... aquas *Heinsius (cf. trist. 5, 7, 36 et Luck ad loc.)* || **80** grata **X** sacra **pp** || **84** horridiorue **X** horridiorque **s** || **85** uestra *in* **C** *obscurum* (*uix* nostra *(sc. 'mala')*) || **86, 89, 90, 87, 88, 91** *hoc ordine in* **bl** || **86** Quod **a**, *Damsté* Quae **X** Qui *T. Faber (cf. 'magnas pecunias ex metallis fecerat' Nep. Cim. 1, 3)* || **87** Nec **BC le bl** Non **e** + | possint **BC bl** possent **le** + possunt **e** + || **90** Nec **BCle e** *(cf. K.-S. 2, 252)* Ne **bl** Neu *Heinsius* | iuuor *scripsi* iuuer **X** iuues **C** *(p. c.?)* || **91** h(a)ec **leebl**. hoc **BC** | quia **B** *(?)* **Ce** quin **B** *(p. c. secunda, ut uidetur, manu)* **lebl** quod **fr** || **94** consuliturque boni **C** *(cf. 3, 8, 24)* consulit**que boni **B** consuluitque bene **B**[2] **le** consuluitque boni **e bl**[v] consiliumque dedit **s** + officiumque dedit **bl**

iam uigor et quasso languent in corpore uires,
  nec iuueni lusus qui placuere iuuant,
5 nec, si me subito uideas, agnoscere possis:
  aetatis facta est tanta ruina meae.
confiteor facere hoc annos, sed et altera causa est,
  anxietas animi continuusque labor.
nam mea per longos si quis mala digerat annos,
10 crede mihi, Pylio Nestore maior ero.
cernis ut in duris (et quid boue firmius?) aruis
  fortia taurorum corpora frangat opus.
quae numquam uacuo solita est cessare nouali,
  fructibus adsiduis lassa senescit humus.
15 occidet, ad circi siquis certamina semper
  non intermissis cursibus ibit equus.
firma sit illa licet, soluetur in aequore nauis,
  quae numquam liquidis sicca carebit aquis.
me quoque debilitat series inmensa malorum,
20 ante meum tempus cogit et esse senem.
otia corpus alunt, animus quoque pascitur illis;
  inmodicus contra carpit utrumque labor.

aspice, in has partis quod uenerit Aesone natus,
  quam laudem a sera posteritate ferat.
25 at labor illius nostro leuiorque minorque est,
  si modo non uerum nomina magna premunt.
ille est in Pontum Pelia mittente profectus,
  qui uix Thessaliae fine timendus erat:
Caesaris ira mihi nocuit, quem solis ab ortu
30 solis ad occasus utraque terra tremit.
iunctior Haemonia est Ponto, quam Roma, Sinistro,
  et breuius, quam nos, ille peregit iter.

X = ABCleebl

4 3 quasso **X** presso **s** lasso **m** | uires **ABleebl** iures **C** uene **B**[2] || **5** agnoscere **ABCe** cognoscere **lebl** || **6** (a)etatis **ABClee** aetati **bl** | facta est tanta **X** t.e.f. **pp** || 7 est **ACleebl** *om.* **B** || **8** labor **X** dolor **ol** || **12** frangat **ABC e** frangit **lebl** || **13** uacuo solita est **X** s.e.u. **d +** || **15** Occidet **BCebl** Occidit **Ale** || **16** equ(u)s **BCleebl** equis **A** || **19** malorum **ABC** laborum **leebl** || **22** labor **X** dolor **pp** || **23** quod uenerit … natus **ABCebl** quid euenerit … nato **le** || **24** a **BClee** *om.* **Abl** || **26** nomina **ACleebl** numina **B** || **30** tremit **ABCbl**[v] timet **leebl** || **31–32** *del. Heinsius* || **31** sinistro *Burmannus* sit histro **X**

ille habuit comites primos telluris Achiuae,
  at nostram cuncti destituere fugam.
35 nos fragili ligno uastum sulcauimus aequor,
  quae tulit Aesoniden, sacra carina fuit.
nec mihi Tiphys erat rector, nec Agenore natus
  quas fugerem docuit quas sequererque uias.
illum tutata est cum Pallade regia Iuno:
40 defendere meum numina nulla caput.
illum furtiuae iuuere Cupidinis artes,
  quas a me uellem non didicisset Amor.
ille domum rediit: nos his moriemur in aruis,
  perstiterit laesi si grauis ira dei.

45 durius est igitur nostrum, fidissima coniunx,
  illo, quod subiit Aesone natus, opus.
te quoque, quam iuuenem discedens Vrbe reliqui,
  credibile est nostris insenuisse malis.
o ego di faciant talem te cernere possim,
50 caraque mutatis oscula ferre comis,
amplectique meis corpus non pingue lacertis,
  et 'gracile hoc fecit' dicere 'cura mei'.
et narrare meos flenti flens ipse labores,
  sperato numquam conloquioque frui,
55 turaque Caesaribus cum coniuge Caesare digna,
  dis ueris, memori debita ferre manu.
Memnonis hanc utinam lenito principe mater
  quam primum roseo prouocet ore diem.

X = ABCleebl

34 nostram cuncti **ABClee** c. n. **bl** | destituere **ABCle** deseruere **ebl** || **35** ligno uastum **X** u. l. φ, *Heinsius* || **36** tulit **B C le e bl** (qua) subit **s** solet **A** | aesoniden sacra **C** *(p. c.)* hesoniden sacra **B** (sacra *in ras.*) aesoniden hac **C** *(?)* aesoni densa **A** aesoniden densa **sc** (a)esoniden firma **leebl** + esonides argo **s** (firma *sscr.*) || **40** meum … caput **X** caput … meum **m** || **42** uellem **BCleebl** uellim **A** | amor **ABCs** amans **leebls**^{2} || **44** grauis **X** tamen **p** || **46** opus **Xs**^{2} onus **s** || **49** O ego **ABCebl** Ergo **led** Ergo ego **h** | talem te **X** uel talem *Heinsius* | possim **d** + possem **X** || **50** caraque **BCleebl** coraque **A** raraque **s** crebraque *Markland (ad Stat. silu. 5, 1, 49)* | comis **X** genis **be** + || **52** hoc **ABCebl** h** **le** hanc **le** *(p. c.)* || **53** labores **X** dolores **d** + || **57** hanc **X** *(cf. Fraenkel, K. B. 1, 69)* hunc **d** + || **58** prouocet **X** prouehet **v** prouehat **v**^{v}**vb**

V

Cottae Maximo

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
  ut sua uerba legas, Maxime, Naso rogat.
in quibus ingenium desiste requirere nostrum,
  nescius exilii ne uideare mei.
5 cernis, ut ignauum corrumpant otia corpus,
  ut capiant uitium, ni moueantur, aquae.
et mihi siquis erat ducendi carminis usus,
  deficit, estque minor factus inerte situ.
haec quoque, quae legitis (si quid mihi, Maxime, credis),
10 scribimus inuita uixque coacta manu.
non libet in talis animum contendere curas,
  nec uenit ad duros Musa uocata Getas.
ut tamen ipse uides, luctor deducere uersum,
  sed non fit fato mollior ille meo.
15 cum relego, scripsisse pudet, quia plurima cerno
  me quoque, qui feci, iudice digna lini.
nec tamen emendo; labor hic quam scribere maior,
  mensque pati durum sustinet aegra nihil.
scilicet incipiam lima mordacius uti,
20 et sub iudicium singula uerba uocem:
torquet enim Fortuna parum, nisi Lixus in Hebrum
  confluat et frondes Alpibus addat Atho.
parcendum est animo miserabile uulnus habenti:
  subducunt oneri colla perusta boues.

25 at, puto, fructus adest, iustissima causa laborum,
  et sata cum multo fenore reddit ager:

5 Cottae Maximo] *cf. Syme 117; 125*

5 1 tuos **A C le e bl** tuus **B** ‖ **5** ut **A B C le bl** et **e** | corrumpant **A C e** corru*at **le** corrumpunt **B bl** ‖ **6** capiant uit/cium **B C le e bl s**^{2} capeant uitio **A** capeant uitium **s** careant uitio *Merkel* | ni **X** si *Merkel* ‖ **7** Et **B C** *(?)* **le e bl** Vt **A** Ei **C**^{2} Sit **s** Sic **n pp** | ducendi **A B** *(?)* **C** *(?)* **bl**^{v} dicendi **B** *(p. c.)* **e bl s** facundi **le** *(p. c.)* tractandi **bl**^{v} ‖ **10** coacta **A B** *(paene erasum)* **C bl**^{v} **s** mouente **B**^{2} **le e** monente **bl** notata **xe** rogata **f ka** ‖ **11** contendere **A B C le e bl**^{v} componere **B**^{2} dimittere **bl** ‖ **12** uocata **A B C le bl**^{sscr} rogata **e bl** ‖ **17** Nec **A B C le e** Non **bl** ‖ **20** Et **A B C e** Vt **le bl** ‖ **21** lixus **A B** *(nomen uix idoneum)* licus **C** (cus *in ras. add.* **C**^{2}) **le e s** lithus **bl** Lissus *Merkel* Nilus *Heinsius* ‖ **22** frondes **A B C le bl** montes **e** cautes *uel* moles *Burmannus* | atho **A B** athos **C** (s *add.* **C**^{2}, *opinor*) **le e bl**

tempus ad hoc nobis, repetas licet omnia, nullum
  profuit (atque utinam non nocuisset) opus.
cur igitur scribam, miraris? miror et ipse,
30 et tecum quaero saepe, quid inde petam.
an populus uere sanos negat esse poetas,
  sumque fides huius maxima uocis ego,
qui, sterili totiens cum sim deceptus ab aruo,
  damnosa persto condere semen humo?
35 scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
  tempus et adsueta ponere in arte iuuat.
saucius eiurat pugnam gladiator, et idem
  inmemor antiqui uulneris arma capit;
nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis,
40 et ducit remos, qua modo nauit, aqua.
sic ego constanter studium non utile seruo,
  et repeto, nollem quas coluisse, deas.

quid potius faciam? non sum, qui segnia ducam
  otia: mors nobis tempus habetur iners.
45 nec iuuat in lucem nimio marcescere uino,
  nec tenet incertas alea blanda manus.
cum dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
  quo ponam uigilans tempora longa modo?
moris an oblitus patrii contendere discam
50 Sarmaticos arcus, et trahar arte loci?
hoc quoque me studium prohibent adsumere uires,
  mensque magis gracili corpore nostra ualet.
cum bene quaesieris, quid agam, magis utile nil est
  artibus his, quae nil utilitatis habent.
55 consequor ex illis casus obliuia nostri:
  hanc messem satis est si mea reddit humus.

gloria uos acuat, uos, ut recitata probentur
  carmina, Pieriis inuigilate choris.

X = ABCleebl

27 hoc **Aleebl** huc **C** est **B** || 30 tecum **X** mecum **pp** | petam **X** feram **g kc**^{v} || 33 Qui **ABCbl** Cur **les** Quid **e** || 36 Tempus...ponere **X** Ponere...tempus **φ** || 37 eiurat **ACle** eiutat **B** *(?)* euitat **ebl** *(?)* || 38 capit **X** gerit **n**^{v} || 39 dicit **X** iurat **kc** || 40 Et **X** Mox **fr** || 41 seruo **ABCle e** carpo **bl** || 43 ducam **B** *(p.c.)* **Clee bl** dicam **B** ducat **A** ducāt **A**^{2} || 46 Nec **ABClebl** Non **e** || 50 et] *fort.* ut *legendum* | trahar **leebl** trahor **ABC** || 56 satis **BCleebl** sitis **A** (satis est *56 et 59 et 65 satietatem mouet!*) (hanc) satis (est messem) **baog** || 57 uos^{2} **BClee** nos **A** uestra **bl** +

quod uenit ex facili, satis est componere nobis,
60 et nimis intenti causa laboris abest.
cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
an uerear, ne non approbet illa Getes?
forsitan audacter faciam, sed glorior Histrum
ingenio nullum maius habere meo.
65 hoc, ubi uiuendum est, satis est si consequor aruo
inter inhumanos esse poeta Getas.
quo mihi diuersum fama contendere in orbem?
quem Fortuna dedit, Roma sit ille locus.
hoc mea contenta est infelix Musa theatro:
70 sic merui, magni sic uoluere dei.

nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
quo Boreas pinna deficiente uenit.
diuidimur caelo, quaeque est procul urbe Quirini,
aspicit hirsutos comminus Vrsa Getas.
75 per tantum terrae, tot aquas, uix credere possum
indicium studii transiluisse mei.
finge legi, quodque est mirabile finge placere:
auctorem certe res iuuat ista nihil.
quid tibi, si calida, prosit, laudere Syene,
80 aut ubi Taprobanen Indica tingit aqua?
altius ire libet? si te distantia longe
Pleiadum laudent signa, quid inde feras?
sed neque peruenio scriptis mediocribus istuc,
famaque cum domino fugit ab Vrbe suo;
85 uosque, quibus perii, tum cum mea fama sepulta est,
nunc quoque de nostra morte tacere reor.

62 uerear **Abl** uereor **BClees** || **63** faciam **X** facio (si) **pp** facio (ni) **n** *(p. c.)* | glorior **X** (si) glorier *Heinsius* || **64** Ingenio... meo **ABCbl** Ingenium... meo **lee** || **65** est^{1} **ABCebl** *om.* **le** | est^{2} **X** *om.* **s** || **69** Hoc... theatro **X** His...theatris **p** || **70** Sic^{1} **X** Hoc *Lenz (παραβλέψας, opinor)* | magni **BCleebl** *om.* **A** || **71** istuc **ABCle** illuc **ebl** || **75** possum **X** possim **p** || **78** certe res **BCleebl** ceteres **A** || **79–82** *spurios esse suspicor* || **79** calida... syene **leebl** calidae... syenae **B** calide ... syon ea **C** calida es ...sine **A** calida *(?)*...sirene **s** | prosit **ABClee** prodest **bl** | laudere **Bebl** laudare **Cles** imidere **A** || **80** tingit **o** + pingit **Xs** cingit **l** + *(cf. met. 4, 21)* || **81–82** *del. Bentleius* || **82** feras **ABCe** feres **C^{2}lebl** || **85** tum **svcxa** tunc **X** | fama **X** musa *Damsté* uita *Hall*

VI

Graecino

Ecquid, ut audisti (nam te diuersa tenebat
  terra) meos casus, cor tibi triste fuit?
dissimules metuasque licet, Graecine, fateri,
  si bene te noui, triste fuisse liquet.
5 non cadit in mores feritas inamabilis istos,
  nec minus a studiis dissidet illa tuis:
artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
  pectora mollescunt asperitasque fugit.
nec quisquam meliore fide complectitur illas,
10   qua sinit officium militiaeque labor.
certe ego, cum primum potui sentire, quid essem,
  (nam fuit attoniti mens mea nulla diu),
hoc quoque Fortunam sensi, quod amicus abesses,
  qui mihi praesidium grande futurus eras.
15 tecum tunc aberant aegrae solacia mentis
  magnaque pars animi consiliique mei.
at nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus unam,
  alloquioque iuua pectora nostra tuo,
quae, non mendaci si quicquam credis amico,
20   stulta magis dici quam scelerata decet.
nec breue nec tutum, peccati quae sit origo,
  scribere: tractari uulnera nostra timent.
qualia quoque modo mihi sint ea facta, rogare
  desine; non agites siqua coire uelis.
25 quidquid id est, ut non facinus, sic culpa uocanda est:
  omnis an in magnos culpa deos scelus est?
spes igitur menti poenae, Graecine, leuandae
  non est ex toto nulla relicta meae.
haec dea, cum fugerent sceleratas numina terras,
30   in dis inuisa sola remansit humo.

6 GRAECINO] *cf. Syme 74* || **25** *cf. trist. 2, 315 et Owen ad loc.*

X = ABCleebl

6 6 Nec minus **X** Nam nimis **v** || **12** attoniti *Ehwald* attonita **B** *(p. c.)* attonito **AB** *(?)* **Cleebl** | mea **ABC** mihi **leebl** || **13** Hoc **ABCles** Hanc **ebl** | fortunam **X** fortun(a)e **mpn** || **16** animi **X** animae **vb** || **21** breue **ABleebl** ƀue **C** *(?)* bene **s** leue *Heinsius* | tutum **A le** *(cf. Jacobi 17)* tutum est **BCebl** || **22** timent **ABleebl** negant **C**² *(in ras.)* || **23** Qualia quoque *Riese* Qualia cumque **Abe** Qualicumque **BCleebl** | sint **X** sunt **wc**, *Ehwald* || **24** agites **BCleebl** agitis **A** || **25** uocanda est **X** *(cf. K.-S. 1, 40)* uocandum est **pi** || **27** menti **B** (*corr. ex* mentis) **leebl** mentis **AC** (men- **C**² *in ras.*) || **30** In dis **BC** Idis **A** Ex diis **bl** Et di(i)s **lee**

haec facit, ut uiuat fossor quoque compede uinctus,
liberaque a ferro crura futura putet.
haec facit, ut, uideat cum terras undique nullas,
naufragus in mediis bracchia iactet aquis.
35 saepe aliquem sollers medicorum cura reliquit,
nec spes huic uena deficiente cadit.
carcere dicuntur clausi sperare salutem,
atque aliquis pendens in cruce uota facit.
haec dea quam multos laqueo sua colla ligantis
40 non est proposita passa perire nece.
me quoque conantem gladio finire dolorem
arguit, iniecta continuitque manu,
'quid'que 'facis? lacrimis opus est, non sanguine' dixit;
'saepe per has flecti principis ira solet.'
45 quamuis est igitur meritis indebita nostris,
magna tamen spes est in bonitate dei.
qui ne difficilis mihi sit, Graecine, precare,
confer et in uotum tu quoque uerba meum.
inque Tomitana iaceam tumulatus harena,
50 si te non nobis ista uouere liquet.
nam prius incipient turris uitare columbae,
antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas,
quam male se praestet ueteri Graecinus amico;
non ita sunt fatis omnia uersa meis.

VII

Messalino

Littera pro uerbis tibi, Messaline, salutem,
quam legis, a saeuis attulit usque Getis.
indicat auctorem locus; an nisi nomine lecto
haec me Nasonem scribere uerba latet?
5 ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum
me tamen excepto, qui precor esse tuus?
di procul a cunctis, qui te uenerantur amantque,
huius notitiam gentis habere uelint.

36 uena *cf. 1, 3, 10* || **7** MESSALINO] *cf. Syme 117*

31 fossor... uinctus **AB(C)leebl** uinctus... fossor *Heinsius ex trist. 4, 1, 5* || **42** Arguit **ABebl** Arcuit **C***(?)***le** | iniecta...manu **ABCe** iniectam...manum **lebl** ingecta... manum **s** || **45–46** *fortasse delendi secundum Luck* || **50** uouere **ABClee** mouere **bls** || **51** incipient **X** incipiant **oixe** || **52** Antra **X** Lustra **ba**
7 8 habere **ABC** abesse **B²leebl**

nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
10 uiuere, si uita est mortis habenda genus;
nos premat aut bello tellus aut frigore caelum,
truxque Getes armis, grandine pugnet hiems;
nos habeat regio nec pomo feta nec uuis,
et cuius nullum cesset ab hoste latus:
15 cetera sit sospes cultorum turba tuorum,
in quibus, ut populo, pars ego parua fui.

me miserum, si tu uerbis offenderis istis,
nosque negas ulla parte fuisse tuos.
idque sit ut uerum, mentito ignoscere debes:
20 nil demit laudi gloria nostra tuae.
quis se Caesaribus notus non fingit amicum?
da ueniam fasso: tu mihi Caesar eras.
nec tamen inrumpo, quo non licet ire, satisque est,
atria si nobis non patuisse negas.
25 utque tibi fuerit mecum nihil amplius, uno
nempe salutaris, quam prius, ore minus.
nec tuus est genitor nos infitiatus amicos,
hortator studii causaque faxque mei,
cui nos et lacrimas, supremum in funere munus,
30 et dedimus medio scripta canenda foro.
adde quod est frater tanto tibi iunctus amore,
quantus in Atridis Tyndaridisque fuit:
is nec me comitem nec dedignatus amicum est,
si tamen haec illi non nocitura putas;
35 si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor:
clausa mihi potius tota sit ista domus.
sed neque claudenda est, et nulla potentia uires
praestandi, ne quid peccet amicus, habet.

et tamen, ut cuperem culpam quoque posse negari,
40 sic facinus nemo nescit abesse mihi.

X = ABCleebl

9 Nos **Bleebl** Non **A** Id **C** || **12** pugnet **AB** pūgnet **C** pugnat **e** pulset **lebl** punget **b** pungat *Merkel* || **13** pomo **AB** (m *ex corr.*) **C** pomis **leebl** || **19–22** *del. Merkel* || **19** Idque sit ut **ABClee** Vtque sit id **bl** || **21** fingit **X** finget **m** || **22** eras **AB** *(p.c.)* **Cle** eris **B** *(?)* $\mathbf{C}^2$**ebl** || **28** *om.* **C** || **31** frater tanto **X** (tantus **C**) tanto frater **p** || **33** est **ABClebl** *om.* **e** || **35** Si **ABCebl** Sin $\mathbf{B}^v$**le** || **36** ista **ABebl** illa **C** *(man. 2? in ras.)* **les** || **37** uires **BCleebl** *om.* **A** || **38** ne quid peccet **X** (ne quis p. **e**) p. ne q. **p** + || **39** *om.* **C** | negari $\mathbf{Abl}^v$ negare **B** *(p. c.)* **leebl** negar* **B**

quodnisi delicti pars excusabilis esset,
  parua relegari poena futura fuit.
ipse sed hoc uidit, qui peruidet omnia, Caesar:
  stultitiam dici crimina posse mea.
45 quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit,
  usus et est modice fulminis igne sui.
nec uitam nec opes nec ademit posse reuerti,
  si sua per uestras uicta sit ira preces.
at grauiter cecidi: quid enim mirabile, siquis
50 a Ioue percussus non leue uulnus habet?
ipse suas etiam uires inhiberet Achilles,
  missa grauis ictus Pelias hasta dabat.

iudicium nobis igitur cum uindicis adsit,
  non est, cur tua me ianua nosse neget.
55 culta quidem, fateor, citra quam debuit, illa est,
  sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis;
nec tamen officium sensit domus altera nostrum:
  hic illic uestro sub Lare semper eram;
quaeque tua est pietas, ut te non excolat ipsum,
60 ius aliquod tecum fratris amicus habet.
quid quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
  sic est fortunae promeruisse tuae?
quodsi permittis nobis suadere, quid optes,
  ut des, quam reddas, plura, precare deos.
65 idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
  †officii causa pluribus esse dari.†
quolibet in numero me, Messaline, repone,
  sim modo pars uestrae non aliena domus,

54 *cf. 2, 2, 101–102*

42 relegari **BCleebl** rogari **A** || **43** peruidet **B** *(cf. 1, 8, 34)* pr(a)euidet **AClee bl** prouidet **B** *(p. c. ut uidetur)* **pp** || **44** mea **Cleebl** meam **AB** mei **n** || **45** res **X** lex **B**^{v} *(m. 2)* || **46** modice **B** modicem **A** medico **C** modico **B** *(p. c.)* **leebl** || **50** A **X** Ab *Heinsius* || **51** etiam **ABCle** *(cf. Norden ad Verg. Aen. 6, 31; ThLL 5, 2, 952, 74)* quamuis **ebl** ut iam *Heinsius* || **52** dabat **BCbl** dabit **A** dedit **e bl**^{v} tulit **bl**^{v}**t** daret **le vf** *(cf. 1, 2, 90)* || **54** neget **leebl** negat **ABC** neg*t **B** *(p. c.)* || **56** credo **ABCe** *(cf. Platnauer 52)* crede **lebl** || **57** sensit **X** nescit *Korn* | altera] *sc. 'praeter Messalini domum'* || **58** hic illic] *'aut apud Messalinum aut apud Cottam' Heinsius; fortasse 'aut apud Tomitanos aut Romae'* || **61–66** *del. Weise* || **63** quid optes **AB** quod optes **Ce** quod optas **lebl** || **66** *del. Roeper* | causa **AB** (*corr. ex* causam?) **leebl** caus(s)am **Cs** | dari **ABs** dati **Cleebl** | (uolebas) causam pluribus esse datam *Burmannus* causam p. ipse dare *Harlesius* causam p. esse pati *Merkel* causae p. esse datis *Owen, Purser* (dati), *Schenkl* (dator), *Enk* (sui) || **68** pars... non **X** non... pars **d** *(p. c.)* **pp**

et mala Nasonem, quoniam meruisse uidetur,
70 si non ferre doles, at meruisse dole.

VIII

A tibi dilecto missam Nasone salutem *Seuero*
accipe, pars animae magna, Seuere, meae.
neue roga, quid agam; si persequar omnia, flebis;
summa, sat est, nostri si tibi nota mali.
5 uiuimus assiduis expertes pacis in armis
dura pharetrato bella mouente Geta.
deque tot expulsis sum miles in exule solus:
tuta (neque inuideo) cetera turba latet.
quoque magis nostros uenia dignere libellos
10 haec in procinctu carmina facta leges.

stat uetus urbs, ripae uicina binominis Histri,
moenibus et positu uix adeunda loci.
Caspios Aegisos, de se si credimus ipsis,
condidit, et proprio nomine dixit opus.
15 hanc ferus Odrysiis inopino Marte peremptis
cepit et in regem sustulit arma Getes.
ille memor magni generis, uirtute quod auget,
protinus innumero milite cinctus adest.
nec prius abscessit, merita quam caede nocentum
20 . . . .
at tibi, rex aeuo, detur, fortissime nóstro,
semper honorata sceptra tenere manu;
teque (quod et praestat – quid enim tibi plenius optem?),
Martia cum magno Caesare Roma probet.

25 sed memor unde abii, queror, o iucunde sodalis,
accedant nostris saeua quod arma malis.

8 SEVERO] *cf. Syme 81*

X = ABCleebl

8 1 A **ABebl** t (*cui rubricator* A *praescribere debuit*) **C** *om.* **le** Hanc **gpipnvk** + ‖ **4** sat est *Bentleius* satis **X** | si **A** sit **BCleebl** ‖ **6** geta **AB**^{sscr} *(m. 2?)* **leebl** gete **BC** ‖ **8** neque **ABC** nec **leebl** ‖ **13** Caspios aegisos **A** Caspios egisos **Bs** *(p. c.)* Caspius egis(s)us **B** *(p. c.)* **lee** Captius egipsus **bl** Carpios et piosos (*an* piolos*?*) **C** | credimus **ABC** creditur **C**^{2}**leebl** | ipsis **ABCle** ipsi **ebl** ‖ **20** *om.* **A** Audaces animos contuderit populi **BC**, *Riese* (contuderat) Se nimis ulciscens extitit ipse nocens **leebl** (astitit) ‖ **23** praestat **X** praesto est *Merkel* ‖ **26** Accedant **ACleebl** *(cf. trist. 1, 2, 84)* Accedunt **B**

ut careo uobis Stygias detrusus in oras,
  quattuor autumnos Pleias orta facit.
nec tu credideris urbanae commoda uitae
30 quaerere Nasonem (quaerit et illa tamen).
nam modo uos animo, dulces, reminiscor, amici,
  nunc mihi cum cara coniuge nata subit,
aque domo rursus pulchrae loca uertor ad Vrbis,
  cunctaque mens oculis peruidet illa suis:
35 nunc fora, nunc aedes, nunc marmore tecta theatra,
  nunc subit aequata porticus omnis humo,
gramina nunc Campi pulchros spectantis in hortos
  stagnaque et euripi Virgineusque liquor.

at, puto, sic Vrbis misero est erepta uoluptas
40 quolibet ut saltem rure frui liceat:
non meus amissos animus desiderat agros
  ruraque Paeligno conspicienda solo,
nec quos piniferis positos in collibus hortos
  spectat Flaminiae Clodia iuncta uiae,
45 quos ego nesciocui colui, quibus ipse solebam
  ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas,
sunt ubi, si uiuunt, nostra quoque consita quaedam
  sed non et nostra poma legenda manu,
pro quibus amissis utinam contingere possit
50 hic saltem profugo glaeba colenda mihi.
ipse ego pendentis, liceat modo, rupe capellas,
  ipse uelim baculo pascere nixus oues.
ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
  ducam ruricolas sub iuga curua boues,
55 et discam Getici quae norunt uerba iuuenci,
  adsuetas illis adiciamque minas.

51 *cf. Verg. ecl. 1, 76*

27 sty/igias **ABCs** *(cf. 1, 9, 17; 2, 3, 44)* scy/ithias **B** *(p. c.)* **leebl** || **29** urban(a)e **X** roman(a)e **pp** || **31** animo dulces **X** d. a. **d** || **33** Aque **A B le e** Aq̄ **C** Eque **s** Deque **bl** + Atque **d** | urbis **BC** ((ab) urbis) **leebl** urbes **A** || **34** peruidet **BC** *(cf. 1, 7, 43)* praeuidet **Aleebls** | illa **X** *(cf. 'ea cuncta' met. 6, 154; sed praeterea cf. 4, 4, 46 inf., ubi 'illa (mens)')* ipsa **d** usa **ea** || **35** Nunc ... nunc[3] **BClee** Hunc... nunc **bl** Tunc ...tunc **A** Nunc... tum **s** || **37** nunc **leebl** tunc **ABCs** || **38** euripi **BClee bl** (-pp-) erupi **A** || **44** clodia **ABC** claudia **le e bl** *(cf. Radke, RE Suppl. 13, 1973, 1628–1639)* || **47** ubi **As** ibi **BCleebl** || **49** possit **A** posset **BCleebl** || **50** Hic **Aleebl** H(a)ec **BC** || **51** pendentis **A** pendentes **Bleebl** prudentis **C** | rupe **B**[2] **lebl** rure **ABCes** || **54** curua **ABCbl** panda **lee** *(cf. am. 1, 13, 16)*

ipse manu capulum pressi moderatus aratri
  experiar mota spargere semen humo;
nec dubitem longis purgare ligonibus herbas,
60 et dare, iam sitiens quas bibat hortus, aquas.

unde sed hoc nobis, minimum quos inter et hostem
  discrimen murus clausaque porta facit?
at tibi nascenti, quod toto pectore laetor,
  nerunt fatales fortia fila deae.
65 te modo Campus habet, densa modo porticus umbra,
  nunc, in quo ponis tempora rara, forum.
Vmbria nunc reuocat, †nec non Albana petentem
  Appia feruenti ducit in arua rota.†
forsitan hic optes, ut iustam supprimat iram
70 Caesar, et hospitium sit tua uilla meum.
a, nimium est, quod, amice, petis: moderatius opta,
  et uoti, quaeso, contrahe uela tui.
terra uelim propior nullique obnoxia bello
  detur: erit nostris pars bona dempta malis.

IX

Cottae Maximo

Quae mihi de rapto tua uenit epistula Celso
  protinus est lacrimis umida facta meis,
quodque nefas dictu, fieri nec posse putaui,
  inuitis oculis littera lecta tua est.
5 nec quicquam ad nostras peruenit acerbius aures,
  ut sumus in Ponto, perueniatque precor.
ante meos oculos tamquam praesentis imago
  haeret, et extinctum uiuere fingit amor.
saepe refert animus lusus grauitate carentis,
10 seria cum liquida saepe peracta fide.

9 Cottae Maximo] *cf. ad 1, 5*

X = ABCleebl
57 pressi **ebl** prensi **ABCle** || 59 herbas **ABClee** arua **bl** + || **60** iam … quas **A BClee** quas… iam **bl** + || **62** clausaque porta **ABClee** portaque clausa **blba** || **63** nascenti quod toto **ABClebl** n. t. q. **l** q. t. n. **e** || **64** Nerunt **BC** *(ut uidetur)* **leebl** Norunt **A** || **67** petentem **X** potentem **s** || **68** in arua **Xs** *(p. c.)* in arma **s** ab urbe **ve**, *ed. Aldina 1516* || **69** hic **ABCle** hoc **e** + hec **bl** || 72 uela **ABCebl** lora **led** ((subtrahe) l.) || **73** nullique **BCe** nulli **A** nullis (… bellis) **lebl** || **74** erit **BCleebl** erat **A** | malis **BCleebl** *om.* **A** *(in ras.?)*
9 1 tua **Aleebl** nunc **BC** || **6** perueniatque **X** (precorque ne quicquam perueniat *satis dura ellipsi*) perueniatue *Bentleius* *uix* ne ueniatque*?*

nulla tamen subeunt mihi tempora densius illis,
  quae uellem uitae summa fuisse meae,
cum domus ingenti subito mea lapsa ruina
  concidit in domini procubuitque caput.
15 adfuit ille mihi, cum me pars magna reliquit,
  Maxime, Fortunae nec fuit ipse comes.
illum ego non aliter flentem mea funera uidi,
  ponendus quam si frater in igne foret.
haesit in amplexu, consolatusque iacentem est,
20 cumque meis lacrimis miscuit usque suas.
o quotiens uitae custos inuisus amarae
  continuit promptas in mea fata manus.
o quotiens dixit 'placabilis ira deorum est:
  uiue, nec ignosci tu tibi posse nega.'
25 uox tamen illa fuit celeberrima: 'respice, quantum
  debeat auxilium Maximus esse tibi.
Maximus incumbet, quaque est pietate rogabit,
  ne sit ad extremum Caesaris ira tenax,
cumque suis fratris uires adhibebit, et omnem,
30 quo leuius doleas, experietur opem.'
haec mihi uerba malae minuerunt taedia uitae;
  quae tu ne fuerint, Maxime, uana caue.
huc quoque uenturum mihi se iurare solebat
  non nisi te longae ius sibi dante uiae.
35 nam tua non alio coluit penetralia ritu,
  terrarum dominos quam colis ipse deos.
crede mihi, multos habeas cum dignus amicos,
  non fuit e multis quolibet ille minor,
si modo non census nec clarum nomen auorum
40 sed probitas magnos ingeniumque facit.

iure igitur lacrimas Celso libamus adempto,
  cum fugerem, uiuo quas dedit ille mihi,

11 illis **ABleebl** istis **C** ‖ **15** me pars **ABCebl** pars me **le**, *Burmannus* ‖ **16** ipse **ABCbl** ille **lee** ‖ **17** funera **Aleebls** uulnera **BC** ‖ **19** est **ABCle** *om.* **ebls** ‖ **20** lacrimis **X** lacrimas **a**, *Hilberg* | usque **ABClebl** ille **e** ipse **fkkavc** ‖ **23** est **X** *om.* **s** ‖ **24** nega **BCleebl** negas **A** ‖ **25** celeberrima **ABCebl** creberrima **le** ‖ **29** fratris **ACle** ((sui*) f. *ut uidetur*) **ebl** ((mei) f.) fratres **B** (e *obsc.*) ‖ **30** experietur **BCleebl** experiatur **A** ‖ **32** caue **B** *(p. c.)* **leebl** caues **ABC** ‖ **33** solebat **B**[2] *(ex corr.)* **e** + uolebat **AB** *(?)* **Clebl** ‖ **38** quolibet **BCleebl** cuilibet **A** ‖ **39** non **X** nec *Burmannus* ‖ **41** lacrimas celso **ABCe** c. l. **lebl** ‖ **42** uiuo **ABClebl** *(cf. u. 56)* uiuus **dlmvt** *(cf. u. 24)* misero **e** (*fort.* uiuŏs *legendum*) | ille **ABClebl** ipse **e**

carmina iure damus raros testantia mores,
ut tua uenturi nomina, Celse, legant.
45 hoc est, quod possum Geticis tibi mittere ab aruis;
hoc solum est, istic quod licet esse, mei.
funera non potui comitare nec unguere corpus,
aque tuis toto diuidor orbe rogis.
qui potuit, quem tu pro numine uiuus habebas,
50 praestitit officium Maximus omne tibi.
ille tibi exequias et magni funus honoris
fecit, et in gelidos uersit amoma sinus,
diluit et lacrimis maerens unguenta profusis
ossaque uicina condita texit humo.
55 qui, quoniam extinctis, quae debet, praestat amicis,
et nos extinctis adnumerare potest.

X

Flacco

Naso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutem,
mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
longus enim curis uitiatum corpus amaris
non patitur uires languor habere suas.
5 nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis,
et peragit soliti uena tenoris iter.
os hebes est, positaeque mouent fastidia mensae,
et queror, inuisi cum uenit hora cibi.
quod mare, quod tellus, appone quod educat aer:
10 nil ibi, quod nobis esuriatur, erit.
nectar et ambrosiam, latices epulasque deorum,
det mihi formosa naua Iuuenta manu,
non tamen exacuet torpens sapor ille palatum,
stabit et in stomacho pondus inerte diu.

10 Flacco] *cf. Syme 74* || **6** uena] *cf. 1, 3, 10*

X = ABCleebl

45 possum **BCeblspp** possim **AC** *(? p. c.)* **le** | possu/im geticis **X** g. p. **pp** + || **46** istic **ABleebl** illic **C** | quod **X** quoi *Siesbye* (cui *Luck*) | licet **X** liquet *Heinsius* | mei *Némethy* meum **X** || **47** non **X** nec *Burmannus* || **48** Aque **lebl**[v] Atque **ABCes** Namque **bl** || **49** Qui **ABClebl**[v] Quod **ebl** || **50** omne **Xs**[v] ille **s** || **52** uersit *Heinsius (cf. 'tersi' et Probum, Gramm. Lat. 4, 38, 24 K.)* uertit **ABClees** fudit **bl** uergit *Gronouius (forma 'uerxi' traditur: Charis., Gramm. Lat. 1, 245, 15 K.; Diomed., Gramm. Lat. 1, 369, 13 K.)*

10 1 suo **ABCle** tuus **ebl** || **5** Nec[1] **X** Non **pp** || **12** naua **ABCs** gnaua **B**[2] grata **lee** graia **bl** + flaua **p**, *Jortin (cf. trist. 5, 3, 37)*

15 haec ego non ausim, cum sint uerissima, cuiuis
scribere, delicias ne mala nostra uocet.
scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
deliciis etiam possit ut esse locus.
delicias illi precor has contingere, siquis,
20 ne mihi sit leuior Caesaris ira, timet.
is quoque, qui gracili cibus est in corpore, somnus
non alit officio corpus inane suo,
sed uigilo, uigilantque mei sine fine dolores,
quorum materiam dat locus ipse mihi.
25 uix igitur possis uisos agnoscere uultus,
quoque ierit quaeras qui fuit ante color.
paruus in exiles sucus mihi peruenit artus,
membraque sunt cera pallidiora noua.

non haec inmodico contraxi damna Lyaeo:
30 scis, mihi quam solae paene bibantur aquae.
non epulis oneror: quarum si tangar amore,
est tamen in Geticis copia nulla locis.
nec uires adimit Veneris damnosa uoluptas:
non solet in maestos illa uenire toros.
35 unda locusque nocent et, causa ualentior istis,
anxietas animi, quae mihi semper adest.
haec nisi tu pariter simili cum fratre leuares,
uix mens tristitiae nostra tulisset onus.
uos estis fracto tellus non dura phaselo,
40 quamque negant multi, uos mihi fertis opem.
ferte, precor, semper, quia semper egebimus illa,
Caesaris offensum dum mihi numen erit.
qui meritam nobis minuat, non finiat, iram,
suppliciter uestros quisque rogate deos.

15 cuiuis **B** *(p. c.)* **le** cuiuos **A** cuius **C** cuiquam **e bl** || **16** uocet **X** uocent **pn** putet **xf** || **17** is **ABCle bl** hic **e** + || **19** illi... has **ABCe bl** illas... huic **le** || **21** *(cf. prouerbium Anglorum 'he who sleeps, dines', sed uersum corruptum esse putat Riese)* || **22** inane **X** ut ante *Bentleius* || **27** sucus mihi **ABCle e** mihi sucus **bl** sucus iam **φ** | peruenit **ABCle** permanet **e bl** permeat **φ** || **30** quam **ABe bl** (*c.* paene *coniungendum, cf. Hor. carm. 2, 13, 21)* quae **C** quod **le a be pp** || **31** quarum **BCle e bl** quorum **A** || **35** istis **ABle e bl** illis **Cs** || **36** adest **X** inest **pp ba** || **37** H(a)ec **ABCe** Hoc **le mc** Hanc **bl** + Nec me **bl** | nisi tu **B** *in ras.* || **39** fracto **ABC** (f. estis) fract(a)e **bl v**[v] + fracti **le** fractis **e** fragili **v** || **43** meritam nobis minuat **X** min. n. mer. **p** || **44** quisque **X** usque *Riese*

LIBER SECVNDVS

I

De Tiberi triumpho

Huc quoque Caesarei peruenit fama triumphi,
languida quo fessi uix uenit aura Noti.
nil fore dulce mihi Scythica regione putaui:
iam minus hic odio est, quam fuit ante, locus.
5 tandem aliquid pulsa curarum nube serenum
uidi, fortunae uerba dedique meae.
nolit ut ulla mihi contingere gaudia Caesar,
uelle potest cuiuis haec tamen una dari.
di quoque, ut a cunctis hilari pietate colantur,
10 tristitiam poni per sua festa iubent.
denique, quod certus furor est audere fateri,
hac ego laetitia, si uetet ipse, fruar.
Iuppiter utilibus quotiens iuuat imbribus agros,
mixta tenax segeti crescere lappa solet.
15 nos quoque frugiferum sentimus, inutilis herba,
numen, et inuita saepe iuuamur ope.
gaudia Caesareae gentis pro parte uirili
sunt mea: priuati nil habet illa domus.

gratia, Fama, tibi, per quam spectata triumphi
20 incluso mediis est mihi pompa Getis.
indice te didici nuper uisenda coisse
innumeras gentes ad ducis ora sui,
quaeque capit uastis inmensum moenibus orbem
hospitiis Romam uix habuisse locum.
25 tu mihi narrasti, cum multis lucibus ante
fuderit assiduas nubilus Auster aquas,
numine caelesti solem fulsisse serenum
cum populi uultu conueniente die,

1 *cf. trist. 4, 2. Tiberius triumphauit a.d. x Kal. Nou. anno 12 p. C. n., cf. A. Degrassi, Inscriptiones Italiae XIII ii, Roma 1963, 135*

X = ABCleebl
1 1 quoque **X** mihi **v**[v] || **7** Nolit ut **ABCle** Noluit **ebl** | ulla **l** + illa **X** || **9** cunctis **X** nobis **pp** || **12** uetet **BCe** uetat **lebl** uelit **A** || **13** iuuat **X** rigat **l** + | agros **BCleebl** arua **g** (ignibus) os **A** || **14** crescere **X** surgere **kc** || **15** herba **B**[2]**leebl** (h)erb(a)e **ABCs** || **16** s(a)epe **X** nempe *Heinsius, fort. recte* || **17** gentis *Heinsius* mentis **X** || **18** illa **ABCbl** ista **lee** || **19** tibi **Aleebl** tibi sit **B** (sit *sscr.*) **C** || **23** uastis **Aleebl** latis **BC** || **26** ad/ssiduas **ABleebl** assuetas **C** | nubilus **ABCebl** nubibus **le** + humidus **d** || **27** Numine **X** Lumine **lcoi** | fulsisse **X** luxisse **p**

atque ita uictorem cum magnae uocis honore
30 bellica laudatis dona dedisse uiris,
claraque sumpturum pictas insignia uestes
tura prius sanctis imposuisse focis,
Iustitiamque sui caste placasse parentis,
illo quae templum pectore semper habet,
35 quaque ierit, felix adiectum plausibus omen,
saxaque roratis erubuisse rosis;
protinus argento ueros imitantia muros
barbara cum pictis oppida lata uiris
fluminaque et montes et in altis proelia siluis
40 armaque cum telis in strue mixta sua,
deque tropaeorum, quod sol incenderit, auro
aurea Romani tecta fuisse Fori,
totque tulisse duces captiuos addita collis
uincula, paene hostis quot satis esse fuit.
45 maxima pars horum uitam ueniamque tulerunt,
in quibus et belli summa caputque Bato.
cur ego posse negem minui mihi numinis iram,
cum uideam mitis hostibus esse deos?

pertulit hic idem nobis, Germanice, rumor
50 oppida sub titulo nominis isse tui,
atque ea te contra nec muri mole nec armis
nec satis ingenio tuta fuisse loci.

29 magn(a)e **X** magno **vb** || **33** Iustitiamque **ABCle** Iustitiaque **ebl** *(cf. 3,6,25)* | sui caste **A** s** ***** **B** sui castos **B** *(p. c.)* **leebls** sibi **** **C** (*fuit* l*tc*?*) sui claros **p** sui caros **g** sui sanctos **ba** sui iustos **o** | parentis **AC** parentes **Bleebl** || **34** (Illa) qu(a)e **le ea**[v], *Scaliger ad Prop. 3,24,19* (Illo) quo **ABCebl** quod **ea** || **35** ierit **BC** *(?)* **leebl** terit **A** | adiectum **ABCebl** obiectum **le** adiunctum **er** || **36** roratis **ABC** *(?)* **ebl** rotatis **le** *(?)* **dn** iactatis **le**[2]**bl**[v] odoratis *Owen* (saxa) coloratis *Damsté* || **37** ueros **leebl** *(cf. 1,2,43; 3,4,106; met. 11,626)* uersos **ABCbl**[v] || **38** pictis **A** uictis **BCleebls** uinctis **vf** fictis *Heinsius* || **39** montes **AB** (e *ex corr.?*) **Clee bl** fontes **d** | proelia *Merkel* proflua **Xs** perflua **l** + pascua **o** + || **40** sua **AB** *(ex corr.?)* **Ce** suis **lebl** || **41** incenderit **bavf** incenderet **ACs** incenderat **B** *(?)* **lee bl** || **42** tecta **BCleebl** testa **A** || **43** captiuos addita collis **ABCebls** captiuis addita collis **lemb** captiuo subdita collo *Maas, ALL 12, 1902, 532* || **44** hostis **AC** hostes **Bleebl** | quot **B** *(i. m.)* **leebl** quod **ABC** *(?)* (*i. e.* quot fuit paene satis ut esset hostis *(= hostes) si hic locus est sanus*) || **45** horum **ABleebl** ho*m **C** hominum **g mb** | uitam ueniamque **X** ueniam uitamque **mb** || **46** bato **A** fuit **B**[2] *(in ras.)* **leebls** tenet **C** *(p. c.)* || **47** numinis **ABC** cesaris **e** + principis **lebl** || **49** Pertulit **Alebl** Ret(t)ulit **BC** Protulit **e** | hic **ABCebl** huc **le** + || **50** isse **ba l** esse **ACleebl** **B** *erasus, sed habuit* esse, *ut uidetur* || **52** loci **ABCebl** suo **le**

di tibi dent annos, a te nam cetera sumes,
  sint modo uirtuti tempora longa tuae.
55 quod precor, eueniet (sunt quiddam oracula uatum),
  nam deus optanti prospera signa dedit.
te quoque uictorem Tarpeias scandere in arces
  laeta coronatis Roma uidebit equis,
maturosque pater nati spectabit honores
60 gaudia percipiens, quae dedit ipse suis.
iam nunc haec a me, iuuenum belloque togaque
  maxime, dicta tibi uaticinante nota.
hunc quoque carminibus referam fortasse triumphum,
  sufficiet nostris si modo uita malis,
65 imbuero Scythicas si non prius ipse sagittas
  abstuleritque ferox hoc caput ense Getes.
quodsi me saluo dabitur tua laurea templis,
  omina bis dices uera fuisse mea.

II

Messalino

Ille domus uestrae primis uenerator ab annis,
  pulsus ad Euxini Naso sinistra freti,
mittit ab indomitis hanc, Messaline, salutem,
  quam solitus praesens est tibi ferre, Getis.
5 ei mihi, quod lecto uultus tibi nomine non est
  qui fuit, et dubitas cetera perlegere.
perlege, nec mecum pariter mea uerba relega:
  Vrbe licet uestra uersibus esse meis.
non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
10 clara mea tangi sidera posse manu,
nec nos Enceladi dementia castra secuti
  in rerum dominos mouimus arma deos,

2 MESSALINO] *cf. ad 1, 7*

X = ABCleebl

54 modo **ABleebl** tibi **C** | uirtuti **X** uirtutis **og** ‖ **55** eueniet **X** eueniat **m** + rueniet **s** | quiddam *Heinsius (cf. ars 3, 755; 3, 4, 18 infra)* quaedam **X** ‖ **56** Nam **X** Iam *Heinsius* | dedit **Aleebl** dabit **BC** *(cf. 1,2,90)* ‖ **60** ipse **ACbl** ante **Ble** usque **e** ‖ **62** nota **ABClebl** puta **e** ‖ **63** Hunc **C** *(?)* **leebl** Tunc **As** Nunc **B** ‖ **64** sufficiet **ABCle** sufficiat **ebl** ‖ **67** Quodsi **lee** Qu(a)e si **ABC** Q̧ si **bl** | tua **BCleebl** *om.* **A** tibi **d** | templis **ABClee** templo **bl** ‖ **68** Omina **ABClee** Omnia **bl** Carmina **pnvd**[v] **xf**

2 5 Ei **le** + O **A** OE **B** eͦi **s** (H)eu **ebl** *quid sibi* **C** *uoluerit dispicere nequeo*: O *secundum Lenz*, Ei *secundum André* | quod **C**, *Heinsius (cf. met. 1, 523)* si **B** *(p.c.)* **leebl** quid **AB** | uultus **B**[2] **leebl** ullius **A** illius **BC** ‖ **6** cetera **ABClebl** omnia **e**

nec, quod Tydidae temeraria dextera fecit,
  numina sunt telis ulla petita meis.
15 est mea culpa grauis, sed quae me perdere solum
  ausa sit, et nullum maius adorta nefas.
nil nisi non sapiens possum timidusque uocari:
  haec duo sunt animi nomina uera mei.
esse quidem fateor meritam post Caesaris iram
20   difficilem precibus te quoque iure meis,
quaeque tua est pietas in totum nomen Iuli,
  te laedi, cum quis laeditur inde, putas.
sed licet arma feras et uulnera saeua mineris,
  non tamen efficies, ut timeare mihi.
25 puppis Achaemeniden Graium Troiana recepit,
  profuit et Myso Pelias hasta duci.
confugit interdum templi uiolator ad aram,
  nec petere offensi numinis horret opem.
dixerit hoc aliquis tutum non esse: fatemur,
30   sed non per placidas it mea nauis aquas.
tuta petant alii: fortuna miserrima tuta est,
  nam timor euentu deterioris abest.
qui rapitur . . . .
  porrigit . . . . . spinas duraque saxa . . . . . .
35 accipitremque timens pinnis trepidantibus ales
  audet ad humanos fessa uenire sinus;

16 maius adorta nefas] *cf. Verg. Aen. 7, 386* || **33–34** *cf.* uitam ... quam multi sic complectuntur et tenent quomodo qui aqua torrente rapiuntur spinas et aspera *Sen. epist. 4, 5*

13 tydid(a)e **C** tydido **A** ty/itid(a)e **B** *(p. c.?)* **leebls** || **16** adorta **ABCle** adorsa **ebl** || **18** animi **X** damni *Riese* || **22** inde **ABCle** ipse **ebl** ille **d** || **23** mineris **AB leebl** minere **C** || **24** efficies **AB** *(p. c.)* **Clebl** (et...) efficias **e** efficiet **B** *(?)* || **26** my/iso **ABles** misso **C** *(?)* misero **e** teleph/fo **bld** || **27** uiolator **X** temerator **bb** || **30** nauis **X** puppis **kamc** + || **31** tuta^2 **AB** *(p. c.?)* **Cleebl** nostra **B**^{2}**bl**^{v} || **32** euentu **A** ((timer)e uentu) **BC** *(cf. trist. 1, 9, 16)* euentus **leebl** || **33** (α) qui rapitur **A** (β) qui rapitur fatis quid (nil **le**) pr(a)eter fata requirit (requiret **bl**) **B**^{2} *(i. m.)* **leeblsbe derlnv** + (**a**) qui rapitur spumante salo (freto **blerf**) sua brac(c)hia nanti (cauti **blf**) (campi **be**) (tendens **erl**) **blbederfl** *om.* **BClee** || **34** (α) Porrigit (ad *add.* **blbe derlnv**^{v}) (et *add.* **f**) spinas duraque saxa (manus *add.* **blbederlnv**^{v}) (capit *add.* **f**) **A blbederflnv**^{v} (β) S(a)epe creat molles aspera spina rosas **B**^{2} *(i. m.)* **leeblsbeder lv** + *om.* **BC** || **33** (β) **34** (β) **33** (α) **34** (α) *hoc ordine* **blbederl** || **35–38** *del. Merkel* || **35** Accipitremque timens **ABleebls** Accipitrem metuens **Cd** +

nec se uicino dubitat committere tecto,
quae fugit infestos territa cerua canes.

da, precor, accessum lacrimis, mitissime, nostris,
40 nec rigidam timidis uocibus obde forem,
uerbaque nostra fauens Romana ad numina perfer
non tibi Tarpeio culta Tonante minus,
mandatique mei legatus suscipe causam,
nulla meo quamuis nomine causa bona est.
45 iam prope depositus, certe iam frigidus aeger,
seruatus per te, si modo seruor, ero.
nunc tua pro lassis nitatur gratia rebus,
principis aeterni quam tibi praestat amor,
nunc tibi et eloquii nitor ille domesticus adsit,
50 quo poteras trepidis utilis esse reis.
uiuit enim in uobis facundi lingua parentis,
et res heredem repperit illa suum.
hanc ego non, ut me defendere temptet, adoro:
non est confessi causa tuenda rei.
55 num tamen excuses erroris origine factum,
an nihil expediat tale mouere, uide.
uulneris id genus est, quod, cum sanabile non sit,
non contrectari tutius esse puto.
lingua, sile: non est ultra narrabile quicquam:
60 posse uelim cineres obruere ipse meos.
sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
uerba fac, ut uita, quam dedit ipse, fruar.
cumque serenus erit uultusque remiserit illos,
qui secum terras imperiumque mouent,
65 exiguam ne me praedam sinat esse Getarum
detque solum miserae mite, precare, fugae.

X = ABCleebl

38 Qu(a)e **X** Cum **pp** | infestos... canes **A²BCleebl** (lupos **blᵛ**) infestas...canes **Abbof** infesto... canes **A** infesto... cane **φ** || **40** rigidam timidis **X** t. r. **nod** | forem **X** seram **kcna** || **41** Verbaque nostra **X** Nostraque uerba **vf** | fauens **ABCle** fouens **ebl** || **45** (a)eger **X** (ager **C**) aegre *Burmannus* || **46** seruor **ABClebl** seruer **e** seruar **s** *(cf. 2, 1, 64)* || **47** Nunc **ABleebl** Tunc **C** | lassis **ABC** lapsis **leebl** classis **C** *(p. c.)* || **48** (a)eterni **X** aeternum (*uel* aeternam) (...praestet) *Heinsius* || **49** Nunc **ABlee** Tunc **C** Nec **bl** | tibi **X** mihi *Heinsius* | ad/ssit **ABC** *(p. c.)* **leebl** absit *cum* Nec *legere possis* || **50** poteras **X** poteris **pp** || **55** origine **ABCle** imagine **ebl** || **56** mouere **BCleebl** (tale)m uere **A** monere **p** + || **57** id **X** hoc **vf** | sit **ABClebl** est **epp** || **58** puto **X** putem **kc** puta **g** || **59** ultra **Aleebl** de me **BC** | narrabile **ABCebl** tractabile **le** sanabile **d** || **60** cineres *corruptum credit Riese* | ipse **X** ante **va** || **62** fac **ABCles** face **ebl** | ipse **ACleebl** ille **B**

tempus adest aptum precibus: ualet ille, uidetque
quas fecit uires, Roma, ualere tuas;
incolumis coniunx sua puluinaria seruat;
70 promouet Ausonium filius imperium;
praeterit ipse suos animo Germanicus annos,
nec uigor est Drusi nobilitate minor;
adde nurum neptemque pias natosque nepotum
ceteraque Augustae membra ualere domus,
75 adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti
subdita montanae bracchia Dalmatiae.
nec dedignata est abiectis Illyris armis
Caesareum famulo uertice ferre pedem.
ipse super currum placido spectabilis ore
80 tempora Phoebea uirgine nexa tulit.
quem pia uobiscum proles comitauit euntem,
digna parente suo nominibusque datis,
fratribus adsimilis, quos proxima templa tenentis
diuus ab excelsa Iulius aede uidet.

85 his Messalinus, quibus omnia cedere debent,
primum laetitiae non negat esse locum.
quidquid ab his superest, uenit in certamen amoris:
hac hominum nulli parte secundus erit.
hanc colet ante diem, quam qua decreta merenti
90 uenit honoratis laurea digna comis.

felices, quibus o licuit spectare triumphos
et ducis ore deos aequiperante frui.

67 ille **le e bl** illa **A B** *(p. c.)* **C** ipse **s a ba** || **68** tuas **A** suas **B C le e bl** || **69** Incolumis **le** (-lom-) **e bl** Incolomi **A B C s** || **70** ausonium… im/nperium **X** i. …a. **m** || **73** nurum **A B e bl** nuros **C** *(?)* nurus **le s** + *(cf. 2, 8, 46; trist. 4, 2, 11)* | neptemque **A** neppamque (*ex* neptamque?) **B** *(p. c.)* neptesque **C le e bl** || **75** Paeonas *edd. uett.* peonos **C** *(?)* penas **A** penos **B le e bl s** poenos **m b** | quieti **B** *(p. c.)* **e bl** quietis **A B C le s** quieto **p** Quiriti *Heinsius* || **76** dalmat/ci(a)e **B C le bl** dalmatic(a)e **A e** || **77** Nec **X** Non **d** + || **79** currum **A C le e bl** curru* **B** curru **be** || **81** proles **B C le e bl** prolis **A** | euntem **X** ouantem *Heinsius* || **83** ad/ssimilis **A C e s** ad/ssimiles **B le bl** || **86** Primum l(a)etit/ci(a)e **X** L. p. **d** + | esse **X** ille **s** || **87** Quid/cquid **A B C le bl** Quisquis **e** | amoris **X** honoris **h** || **88** erit **A B C** *(?)* **le e bl**^{v} eris **bl** || **89** Hanc **X** Nec *Korn* | colet **A B C s** colit **le** *(?)* **e bl** | quam qua *Heinsius* quamque **A** quamquam **B** *(?p. c.)* **C** *(?)* **le (e) bl** noua qua *Merkel* sua qua *Postgate* qua quae *Owen. poeta uoluit dicere 'hanc colet diem antequam eam qua sibi ornamenta triumphalia decreta sunt' (cf. de re Vell. 2, 112)* || **91** o **A B C le** hos **e bl**

at mihi Sauromatae pro Caesaris ore uidendi
  terraque pacis inops undaque uincta gelu.
95 si tamen haec audis et uox mea peruenit istuc,
  sit tua mutando gratia blanda loco.
hoc pater ille tuus primo mihi cultus ab aeuo,
  si quid habet sensus umbra diserta, petit;
hoc petit et frater, quamuis fortasse ueretur,
100 seruandi noceat ne tibi cura mei.
tota domus rogat hoc, nec tu potes ipse negare
  et nos in turbae parte fuisse tuae.
ingenii certe, quo nos male sensimus usos,
  Artibus exceptis saepe probator eras.
105 nec mea, si tantum peccata nouissima demas,
  esse potest domui uita pudenda tuae.
sic igitur uestrae uigeant penetralia gentis,
  curaque sit superis Caesaribusque tui:
mite, sed iratum merito mihi, numen adora,
110 eximar ut Scythici de feritate loci.
difficile est, fateor, sed tendit in ardua uirtus,
  et talis meriti gratia maior erit.
nec tamen Aetnaeus uasto Polyphemus in antro
  accipiet uoces Antiphatesue tuas,
115 sed placidus facilisque parens ueniaeque paratus,
  et qui fulmineo saepe sine igne tonat.
qui, cum triste aliquid statuit, fit tristis et ipse,
  cuique fere poenam sumere poena sua est.
uicta tamen uitio est huius clementia nostro,
120 uenit et ad uires ira coacta suas.
qui quoniam patria toto sumus orbe remoti
  nec licet ante ipsos procubuisse deos,
quos colis, ad superos haec fer mandata sacerdos,
  adde sed et proprias ad mea uerba preces.

101–102 *cf. 1, 7, 54*

X = ABCleebl

94 uincta **Cleebl** *(cf. 3, 1, 15; trist. 3, 10, 25)* iuncta **AB** || **95** h(a)ec **ABC** *(p.c.)* **ebl** hoc **C** *(a.c.)(?)* **le** | et **X** si **sol** | istuc **Bs** istae **A** illuc **Cleebl** istac *Merkel* || **96** loco **ABleebl** luco **C** solo **bl**[v] + || **97** Hoc **ABClee** H(a)ec **blm** || **99** Hoc **X** H(a)ec **m** || **101** hoc **X** h(a)ec **m** | ipse **ABleebl** esse **C** || **103** usos **leebl** usus **ABC** || **105** tantum...demas **X** d. ... t. **g** || **110** Eximar **BCleebl** Eximat **As** | de **X** *(cf. Cic. S. Rosc. 26)* me **s** || **113** Nec tamen **X** Non tamen **d** + Non equidem **φ** || **113–114** (a)et(h)n(a)eus... Accipiet **(A)BCebl** accipiet...Ethneus **le** | antiphatesue **ABCebl** antiphatesque **le** || **120** uires **X** partes **a**, *Heinsius* || **121** Qui **ABCebl** Tu **le** Nos **bl**[v] | patria **X** a patria **l**, *Heinsius* patrie **s**

125 sic tamen haec tempta, si non nocitura putabis;
ignosces: timeo naufragus omne fretum.

III

Cottae Maximo

Maxime, qui claris nomen uirtutibus aequas
nec sinis ingenium nobilitate premi,
culte mihi (quid enim status hic a funere differt?)
supremum uitae tempus adusque meae,
5 rem facis afflictum non auersatus amicum,
qua non est aeuo rarior ulla tuo.

turpe quidem dictu, sed, si modo uera fatemur,
uulgus amicitias utilitate probat.
cura quid expediat prius est, quam quid sit honestum,
10 et cum Fortuna statque caditque Fides.
nec facile inuenias multis in milibus unum,
uirtutem pretium qui putet esse sui.
ipse decor recte facti, si praemia desint,
non mouet, et gratis paenitet esse probum.
15 nil, nisi quod prodest, carum est; sed detrahe menti
spem fructus auidae, nemo petendus erit.
at reditus iam quisque suos amat, et, sibi quid sit
utile, sollicitis supputat articulis.
illud amicitiae quondam uenerabile nomen
20 prostat, et in quaestu pro meretrice sedet.
quo magis admiror non, ut torrentibus undis,
communis uitii te quoque labe trahi.
diligitur nemo, nisi cui Fortuna secunda est:
quae, simul intonuit, proxima quaeque fugat.

3 Cottae Maximo] *cf. ad 1, 5* || **1–2** *cf. 1, 2, 1–2* || **12** *cf. Otto 374* || **19** amicitiae ... uenerabile nomen] *cf. trist. 1, 8, 15*

125 Sic **BCleebls** *(p. c.)* Si **A** Sed **a** || **126** Ignosces **AB** (e *obscurum*) **C** Ignoscas **leebl**

3 1 (a)equas **ABClebl** imples **ebl**[v] || **5** auersatus **BCle** aduersatus **Aebls** || **6** tuo **A BCebl**[v] meo **lebl** || **7** dictu **Alee** dictu est **BC** dcū **bl** || **9** prius **X** prior **l** + || **11** inuenias **ABC** inuenies **leebl** | multis in **ABlebl** in multis **e** multis ex **pp** *om.* **C** || **12** putet **BCleebl** putat **A** || **13** recte facti **A** recti facti **Bleebl** recti facta **C** recti, factis *Heinsius* | desint **Bebl** desunt **Cle** desine **A** || **14** probum **X** pium **g** + || **15–16** *del. Bentleius* || **15** Nil nisi quod **BCleebl** Et si quod **A** Et nisi quod **A** *(p. c. m. 2 ut uidetur)* Et si quid *Ehwald* | sed **B** et **A** si **C** non **s** (et *teste Heinsio*) **of** en **leebl** nam **l** + nil **kmn** + tu **bhla** i *Heinsius* || **16** petendus **X** rogandus **d** uerendus *Madvig* || **18** sub/pputat **ABCle** computat **ebl** || **19** nomen **le ebls** *(cf. trist. 1, 8, 15)* numen **ABC**

25 en ego non paucis quondam munitus amicis,
dum flauit uelis aura secunda meis,
ut fera nimboso tumuerunt aequora uento,
in mediis lacera naue relinquor aquis.
cumque alii nolint etiam me nosse uideri,
30 uix duo proiecto tresue tulistis opem.
quorum tu princeps: neque enim comes esse, sed auctor,
nec petere exemplum, sed dare, dignus eras.
te nihil †exacto nisi† nos peccasse fatentem,
sponte sua probitas officiumque iuuat.
35 iudice te mercede caret per seque petenda est
externis uirtus incomitata bonis.
turpe putas abigi, quia sit miserandus, amicum,
quodque sit infelix desinere esse tuum.
mitius est lasso digitum supponere mento,
40 mergere quam liquidis ora natantis aquis.
cerne, quid Aeacides post mortem praestet amico:
instar et hanc uitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus Stygias comitauit ad undas:
a Stygia quantum sors mea distat aqua?
45 adfuit insano iuuenis Phoceus Orestae:
et mea non minimum culpa furoris habet.
tu quoque magnorum laudes admitte uirorum,
ut facis, et lapso, quam potes, affer opem.
si bene te noui, si qui prius esse solebas
50 nunc quoque es atque animi non cecidere tui,
quo Fortuna magis saeuit, magis ipse resistis,
utque decet ne te uicerit illa caues,
et, bene uti pugnes, bene pugnans efficit hostis:
sic eadem prodest causa nocetque mihi.

X = ABCleebl

26 flauit **ABClee** *(m. 2 corr. ex* hauit) **bl** flaret **d** fauit *Heinsius* || **28** naue **ABC lebl** puppe **e** + || **29** Cumque ... nolint **BC** (uolint) **e** Cumque... nolunt **A** Dumque...nolint **le** Dumque...nolunt **bl** | uideri **ABC** fateri **leebl** || **31** neque **ABC** nec **leebl** || **32** exemplum **X** auxilium **s** || **33** exacto **ABCebl** exactu **B** *(p. c.)* **le** e facto *Heinsius* errando *Heumannus* exactos *Ehwald* | nos **ABlee** uos **C** me **B²bl** | fatentem **AB²Cleebl** fatemur **B** | ex acto nisi non peccasse petentem *uel* ferentem *ed. Etonensis, Burmannus* ex acto nisi te fecisse petentem *T. Faber* ex facto nisi si fecisse ferentem *Bentleius* || **35** caret **X** carens *Jortin* || **37** abigi **BC**, *Heinsius* abici **Aleebl** || **44** sty/igia...aqua **ABCle** stigiis...aquis **ebl** | sors *Heinsius* mors **X** || **46–48** *om.* **B**, *add. in marg.* **B²** || **48** Vt facis et **B²** *(i. m.)* **C** Vt facias **As** Vtque facis **leebl** Quod facis et **d** | lapso **X** lasso **s** + || **49** qui **Bleebl** quid **As** quis **C** quod **okpn** || **51** resistis **leebl** resistes **ABCs** || **52** uicerit **Alee bl** uinceret **BC** uincerit **a** || **53** hostis **ACleebl** hostes **B**

55 scilicet indignum, iuuenis carissime, ducis
te fieri comitem stantis in orbe deae.
firmus es et, quoniam non sunt ea, qualia uelles,
uela regis quassae qualiacumque ratis.
quaeque ita concussa est, ut iam casura putetur,
60 restat adhuc umeris fulta ruina tuis.

ira quidem primo fuerat tua iusta, nec ipso
lenior, offensus qui mihi iure fuit,
quique dolor pectus tetigisset Caesaris alti,
illum iurabas protinus esse tuum.
65 ut tamen audita est nostrae tibi cladis origo,
diceris erratis ingemuisse meis.
tum tua me primum solari littera coepit
et laesum flecti spem dare posse Deum.
mouit amicitiae tum te constantia longae,
70 ante tuos ortus quae mihi coepta fuit,
et quod eras aliis factus mihi natus amicus,
quodque tibi in cunis oscula prima dedi.
quod, cum uestra domus teneris mihi semper ab annis
culta sit, esse uetus me tibi cogit onus.
75 me tuus ille pater, Latiae facundia linguae
quoi non inferior nobilitate fuit,
primus, ut auderem committere carmina famae,
impulit: ingenii dux fuit ille mei.
nec, quo sit primum nobis a tempore cultus,
80 contendo fratrem posse referre tuum.
te tamen ante omnis ita sum complexus, ut unus
quolibet in casu gratia nostra fores.
ultima me tecum uidit maestisque cadentis
excepit lacrimas Aethalis Ilua genis,

55 iuuenis **X** iuuenum **pp** + | c/karissime **Xs** clarissime **mc φ** rarissime *ed. Bonon. 1471* | ducis **ABlee** duuts **C** *(?)* dicis **bl** dices **bl**[v] || **57** quoniam **X** quamquam *Bentleius* | ea **ABCe** h(a)ec **lebl** || **68** laesum flecti **X** f.l. **er** || **74** me tibi cogit **ABCbl** nunc tibi cogor **lee** || **75** facundia **BCleebl** fecundia **A** || **76** quoi *Housman* qu(a)e **ABC** qui **leebl** qua **bb** || **78** Impulit **X** Compulit **be** | ingenii… ille mei **ABCebl** ingeniis…ille meis **le** ille mei…ingenii **s** *(p. c.)* || **79** quo **ABCle** quod **e** + q[q3] **bl** | primum **ABC** primo **leebl** || **81** unus **AC** una **B** *(p. c.)* **leebl** || **82** fores **A** foret **B** *(p. c.)* **leebl** sieros **C** *(? an* fieres*?)* || **84** Aethalis Ilua *Rutgersius* aeithali silua **A** * * ithalis ora **B** (*p. c.*, ora **B**[2] *in ras.*) autholis ilua **C** thessalis ora **le** it(h)alis (h)ora **ebl** itala silua **s**

85 cum tibi quaerenti, num uerus nuntius esset,
adtulerat culpae quem mala fama meae,
inter confessum dubie dubieque negantem
haerebam pauidas dante timore notas,
exemploque niuis, quam mollit aquaticus Auster,
90 gutta per attonitas ibat oborta genas.

haec igitur referens et quod mea crimina primi
erroris uenia posse latere uides,
respicis antiquum lassis in rebus amicum
fomentisque iuuas uulnera nostra tuis.
95 pro quibus, optandi si nobis copia fiat,
tam bene promerito commoda mille precer.
sed, si sola mihi dentur tua uota, precabor,
ut tibi sit saluo Caesare salua parens.
haec ego, cum faceres altaria pinguia ture,
100 te solitum memini prima rogare deos.

IV

Attico

Accipe conloquium gelido Nasonis ab Histro,
Attice, iudicio non dubitande meo;
ecquid adhuc remanes memor infelicis amici,
deserit an partis languida cura suas?

5 non ita di mihi sunt tristes, ut credere possim
fasque putem iam te non meminisse mei:
ante oculos nostros posita est tua semper imago,
et uideor uultus mente uidere tuos.
seria multa mihi tecum conlata recordor,
10 nec data iucundis tempora pauca iocis.

98 saluo Caesare] *cf. 2, 5, 11* || **4** Attico] *cf. Syme 72*

X = ABCleebl
85 num uerus **BClee** numerus **A** non uerus **bl** (numquid *supra* non *addidit*) || **87** dubie **B** *(?)* **Csv** *om.* **A** medius **B²** *(in ras.)* **leebl** || **89** mollit **X** soluit **a** + || **91** H(a)ec **X** Hoc **pp** | crimina **leebl** carmina **ABCs** | primi **X** priui *Hall* || **92** uides **ABClebl** putas **es** || **93** lassis **X** lapsis **a** + || **95** fiat **BCleebl** fugit **A** || **96** precer *Heinsius* precor **X**

4 2 dubitande **leeb** dubitante **ABC** *(?)* dubitate **bls** dubitato **a** || **5** di(i) mihi sunt tristes **A** (sint) **BCleebl** *(cf. u. 30)* sunt mihi di tristes **g** + dii tristes mihi sunt **d** || **6** Fasque **X** Fasue *Bentleius* || **7** oculos nostros **ABClee** meos oculos **bl** | posita est **BC** tua est **A** tua stat **s** praesto est **lebl** praesens **f** praestat **l** + extat **er** *(p. c.)* **o** a(d)stat **bh** uisa est **ed** || **10** iocis **Bleebl** locis **A** meis **C**

saepe citae longis uisae sermonibus horae,
  saepe fuit breuior quam mea uerba dies,
saepe tuas uenit factum modo carmen ad auris,
  et noua iudicio subdita Musa tuo est.
15 quod tu laudaras, populo placuisse putabam:
  hoc pretium curae dulce recentis erat.
utque meus lima rasus liber esset amici,
  non semel admonitu facta litura tuo est.
nos fora uiderunt pariter, nos porticus omnis,
20 nos uia, nos iunctis curua theatra locis.
denique tantus amor nobis, carissime, semper,
  quantus in Aeacide Nestorideque fuit.

non ego, si biberes securae pocula Lethes,
  excidere haec credam pectore posse tuo.
25 longa dies citius brumali sidere noxque
  tardior hiberna solstitialis erit,
nec Babylon aestum nec frigora Pontus habebit,
  calthaque Paestanas uincet odore rosas,
quam tibi nostrarum ueniant obliuia rerum:
30 non ita pars fati candida nulla mei est.
ne tamen haec dici possit fiducia mendax
  stultaque credulitas nostra fuisse, caue;
constantique fide ueterem tutare sodalem,
  qua licet, et quantum non onerosus ero.

V

Condita disparibus numeris ego, Naso, Salano *Salano*
  praeposita misi uerba salute meo.

5 Salano] *cf. Syme 88*

11 cit(a)e **BCleebl** tuae **A** tuis **s** || **14** est **X** *om.* **glc** || **15** tu laudaras **BCle** tu laudabas **ebl** tua laudaris **A** || **16** recentis **BCe** (*cf. 4, 2, 50; 3, 5, 39 et* noua *u. 14*) regentis **Abl** monentis **leblᵛ** tuentis **xa** || **17** rasus liber **BCleebl** -ras uestiber- **A** | amici **ABClee** amica **bl**, *Heinsius* amice **blᵛ** || **20** iunctis **AB²leebl** eius **B** omnis **C** *(?)* || **22** (a)eacide **BCle** eacidem **A** atride **e** atridis **bl** | nestorideque **A BC** actorideque **le** tyndarideque **e** tyndaridisque **bl** || **25** cit/cius **ABC** (*cum* quam *(29) iungendum*) citior **leebl** | sidere **ABClee** tempore **bl** || **26** erit **X** erat **fg** eat *Heinsius* || **27** (a)estum **ABCle** (a)estus **ebl** || **30** est **ABCle e** *om.* **bls** || **33** tutare **ABC** (iutare?) **ebl** tueare **le** || **34** Qua licet **Bleebl** Qua libet **A** Quo licet **C**

5 **1** salano **ABleebl** salono **C**, *Heinsius dubitanter* || **2** misi **X** mitto *Hall (cf. 3, 4, 2)* | meo **ABClebl** mea **e**

quae rata sit, cupio, rebusque ut comprobet omen
  te precor a saluo possit, amice, legi.
5 candor, in hoc aeuo res intermortua paene,
  exigit, ut faciam talia uota, tuus.
nam, fuerim quamuis modico tibi iunctus ab usu,
  diceris exiliis indoluisse meis,
missaque ab Euxino legeres cum carmina Ponto,
10 illa tuus iuuit qualiacumque fauor,
optastique breuem salui mihi Caesaris iram,
  quod tamen optari, si sciat, ipse sinat.
moribus ista tuis tam mitia uota dedisti,
  nec minus idcirco sunt ea grata mihi,
15 quoque magis moueare malis, doctissime, nostris
  credibile est fieri condicione loci:
uix hac inuenies totum, mihi crede, per orbem,
  quae minus Augusta pace fruatur humus.
tu tamen hic structos inter fera proelia uersus
20 et legis, et lectos ore fauente probas,
ingenioque meo, uena quod paupere manat,
  plaudis, et e riuo flumina magna facis.
grata quidem sunt haec animo suffragia nostro,
  uix sibi cum miseros posse placere putes.

25 dum tamen in rebus temptamus carmina paruis,
  materiae gracili sufficit ingenium.
nuper, ut huc magni peruenit fama triumphi,
  ausus sum tantae sumere molis opus:
obruit audentem rerum grauitasque nitorque,
30 nec potui coepti pondera ferre mei.
illic, quam laudes, erit officiosa uoluntas;
  cetera materia debilitata iacent.

11 salui Caesaris] *cf. 2, 3, 98*

X = ABCleebl
3 rebusque **X** res atque *Korn* || **5** intermortua **BCleebl** intermutua **A** || **8** indo-luisse **ABCle** ingemuisse **ebl** condoluisse **hma** || **9** euxino **ABCle** extremo **e bl**^{v} ex uno **bl** || **11** salui **ABClebl**^{v}**s** fieri **ebl** saluo **p** minui **pp** *(cf. u. 4 et 2, 3, 98)* || **12** sinat **ABCe** sinet **lebl** || **14** Nec **Xs** Non **p** | ea **Aleebl** uiro **C** *(?)* **ea **B** || **15** Quoque **ABClee** *(cf. K.-S. 2, 251?)* Quodque **blkwawc** +, *Magnus* || **17** inuenies **X** inuenias **p** || **18** humus **ABCebl** humum **lebl**^{v} || **19** hic structos **BCleebl** huc structos **A** hic scriptos *codd. Naugerii*, **oi** *(ut uid.)* hic ductos *Heinsius* || **20** Et legis **ABClee** Perlegis **bl** || **21** uena quod **A** (uenae) **Be** uana quod **C** quod uena **lebl** || **24** putes **ebl** putaes **B** *(p. c.)* putas **ABle** putat **C** putem *Riese* putet *Güthling* || **28** opus **ABCleebl**^{v} onus **bl**

qui si forte liber uestras peruenit ad aures,
  tutelam mando sentiat ille tuam.
35 hoc tibi facturo, uel si non ipse rogarem,
  accedat, cumulus, gratia nostra, leuis.
non ego laudandus, sed sunt tua pectora lacte
  et non calcata candidiora niue,
mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse
40 nec lateant artes eloquiumque tuum.

te iuuenum princeps, cui dat Germania nomen,
  participem studii Caesar habere solet.
tu comes antiquos, tu primis iunctus ab annis
  ingenio mores aequiperante places.
45 te dicente prius fit protinus impetus illi,
  teque habet, elicias qui sua uerba tuis.
cum tu desisti mortaliaque ora quierunt
  tectaque non longa conticuere mora,
surgit Iuleo iuuenis cognomine dignus,
50 qualis ab Eois Lucifer ortus aquis,
dumque silens adstat, status est uultusque diserti,
  spemque decens doctae uocis amictus habet.
mox, ubi pulsa mora est atque os caeleste solutum,
  hoc superos iures more solere loqui,
55 atque 'haec est' dicas 'facundia principe digna':
  eloquio tantum nobilitatis inest.

huic tu cum placeas et uertice sidera tangas,
  scripta tamen profugi uatis habenda putas.
scilicet ingeniis aliqua est concordia iunctis,
60 et seruat studii foedera quisque sui:

33 Qui **ABleebl**^{v} Q **bl** Quod **C** Set **C**^{3} ‖ **35** Hoc **X** H(a)ec **n** + ‖ **36** Accedat **X** Accedet **n** + ‖ **40** Nec **AB** Cum **C** Ne **leebl** | eloquium **ABCebl** ingenium **le** consilium **ba** ‖ **43** antiquos **C** antiquus **ABlee(bl)** antiquo **p** antiquis **npp** | primis **BCleebl** primus **A** ‖ **45** fit protinus **B** *(p. c.)* **leebl** *om.* **A** studii fuit **B** *(?)* **C** ‖ **47** desisti **ABCe** desistis **B**^{2}**lebls** ‖ **48** Tectaque **ABleebls** Teque **C** Clausaque **d** + ‖ **50** ortus **X** exit **sc** ‖ **52** Spemque **X** Spesque **s** | decens **e** (*prius* e *obscurum*) **mbodxa** docens **AClebls** tacens **B**^{2} (tac *in ras.*) **ok** | amictus *Heinsius* amicus **X** ‖ **53** solutum **Aleebl** solutum est **BC** ‖ **54** iures more **Aleebl** iures ore **B** iure ore **C** uiro more **s** ‖ **55** Atque **BCleebl** Adquem **A** ‖ **57** tu cum placeas **ABCe(bl)** ut complaceas **s** dum tu placeas **le** ‖ **59** aliqua est **BCleebl** aliquid **As** *(teste Heinsio)* aliquid est (cordia) **s** *(teste Korn)*

rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
  rectorem dubiae nauita puppis amat.
tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris,
  ingenioque faues, ingeniose, meo.
65 distat opus nostrum, sed fontibus exit ab isdem,
  artis et ingenuae cultor uterque sumus.
thyrsus †sublestate† gustata est laurea nobis,
  sed tamen ambobus debet inesse calor:
utque meis numeris tua dat facundia neruos,
70   sic uenit a nobis in tua uerba nitor.
iure igitur studio confinia carmina uestro
  ut commilitii sacra tuenda putas.
pro quibus, ut maneat, de quo censeris, amicus,
  comprecor, ad uitae tempora summa tuae,
75 succedatque suis orbis moderator habenis,
  quod mecum populi uota precantur idem.

VI

Carmine Graecinum, qui praesens uoce solebat, *Graecin*
  tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.
exulis haec uox est; praebet mihi littera linguam,
  et, si non liceat scribere, mutus ero.
5 corripis, ut debes, stulti peccata sodalis,
  et mala me meritis ferre minora doces.
uera facis sed sera meae conuicia culpae;
  aspera confesso uerba remitte reo.
cum poteram recto transire Ceraunia uelo,
10   ut fera uitarem saxa, monendus eram.

6 GRAECINO] *cf. ad 1, 6*

X = ABCleebl
63 studio **BCleebl** studium **A** || **66** ingenu(a)e **X** ingenii **sf** || **67** sublestate **A** ubi est a te **BC** *(?)* te oblectat **B**² *(i. m.)* enim uobis **ebls** enim nobis **le** | gustata **A**, *Bentleius* gestata **BCleebl** | est **X** que **dm** | *uersum sic refinxit Rothmaler:* thyrsus abest a te gustata et laurea nobis *fortasse recte* || **68** calor **X** color **o** || **72** Vt *ed. Bonon. 1471* Et **X** | commilitii **d** + co/um/nmilit/ciis **Xs** com militibus **B** *(p. c.)* || **75** suis **ABCs** tuis **leebl** | moderator **BC** *(?)* **ebl** moderatus **A** moderandus **le** moderamen **kb**
6 1 qui **Ae** qui (a *uel* e *supra* q *scripto*) **C** quem **Bles** q̄ **bl** || **5** Corripis ut **ABC ebl** corrigis et **le** || **6** doces *T. Faber* doles **X**

nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
   qua mea debuerit currere cumba uia?
bracchia da lasso potius prendenda natanti,
   nec pigeat mento supposuisse manum.
15 idque facis, faciasque precor: sic mater et uxor,
   sic tibi sint fratres totaque salua domus,
quodque soles animo semper quod uoce precari,
   omnia Caesaribus sic tua facta probes.
turpe erit in miseris ueteri tibi rebus amico
20   auxilium nulla parte tulisse tuum;
turpe referre pedem nec passu stare tenaci,
   turpe laborantem deseruisse ratem:
turpe sequi casum et Fortunae cedere amicum,
   et, nisi sit felix, esse negare suum.
25 non ita uixerunt Strophio atque Agamemnone nati,
   non haec Aegidae Pirithoique fides.
quos prior est mirata, sequens mirabitur aetas,
   in quorum plausus tota theatra sonant.
tu quoque per durum seruato tempus amico
30   dignus es in tantis nomen habere uiris;
dignus es, et, quoniam laudem pietate mereris,
   non erit officii gratia surda tui.
crede mihi, nostrum si non mortale futurum est
   carmen, in ore frequens posteritatis eris.
35 fac modo permaneas lasso, Graecine, fidelis,
   duret et in longas impetus iste moras.
quae tu cum praestes, remo tamen utor in aura,
   nec nocet admisso subdere calcar equo.

37 *cf. Otto 297*

11 discere **ABCle** dicere **ebls** || **12** Qua...uia **X** *(cf. 1, 3, 76)* Quam...uiam **od**², *Heinsius (cf. trist. 5, 7, 36 et Luck ad loc.; Forbiger ad Aen. 3, 191)* | debuerit **ABCle** debuerat **ebl** | cumba **Ae** cy/imba **BClebls** || **13** lasso **ABleebl** lapso **C** + || **16** totaque salua **ABleebl** saluaque tota **C** || **17** semper quod **(A)BCleebl** q. s. **pivbve** || **23–24** *del. Bentleius* || **23** cedere **lee** accedere **A B C s** credere **blk** ac laedere (et *omisso*) *Burmannus* || **24** esse negare **A B C le e** turpe negare **bl** desinere esse **pp** | suum **X** tuum **n** || **25** agamemnone nati **ABleebl** agamemnon **C** amy/it(h)aone nati **oi** ((et) amithone nati) **pr** || **26** (a)egid(a)e **leebl** (a)eacid(a)e **ABC** || **27** mirabitur **ABCebl** imitabitur **le** || **28** plausus **ABCle** plausu **ebl** || **30** *om.* **A** || **35** lasso **ABCle** lapso **ebl** || **37** Qu(a)e **BCe** Quaem **A** Quem **lebl** Quod **s** Quem (te) *Heinsius* | utor in aura **AB** *(in ras.)* **le** utor et aura **e** *(cf. trist. 1, 1, 91)* uictor in aura **C** utar et aura **pr** utar in auras **blpf** + (nō) utar in aura **ol** || **38** Nec **ABCle** Non **ebl** Nil **p** | admisso **X** alterno **s**

VII

Attico

Esse salutatum uult te mea littera primum
  a male pacatis, Attice, missa Getis;
proxima subsequitur, quid agas, audire uoluntas,
  et si, quidquid agis, sit tibi cura mei.
5 nec dubito quin sit, sed me timor ipse malorum
  saepe superuacuos cogit habere metus.
da ueniam, quaeso, nimioque ignosce timori:
  tranquillas etiam naufragus horret aquas.
qui semel est laesus fallaci piscis ab hamo,
10 omnibus unca cibis aera subesse putat;
saepe canem longe uisum fugit agna lupumque
  credit, et ipsa suam nescia uitat opem;
membra reformidant mollem quoque saucia tactum,
  uanaque sollicitis incitat umbra metum.
15 sic ego Fortunae telis confixus iniquis
  pectore concipio nil nisi triste meo.
iam mihi fata liquet coeptos seruantia cursus
  per sibi consuetas semper itura uias,
obseruare deos, ne quid mihi cedat amice;
20 uerbaque Fortunae uix puto posse dari.
est illi curae me perdere, quaeque solebat
  esse leuis, constans et bene certa nocet.
crede mihi, si sum ueri tibi cognitus oris
  nec †planis nostris casibus esse potes†.
25 Cinyphiae segetis citius numerabis aristas,
  altaque quam multis floreat Hybla thymis,

7 Attico] *cf. ad 2, 4*

X = ABCleebl

7 1 uult te **ABC** *(?)* te uult **leebl** ‖ **3** uoluntas **ebls** uoluptas **ABC** *(?)* **le** ‖ **4** si quic/dquid **Bleerhmn** si quidquic **C** si quid **A** bene si quid **blsllfpv** iam si quid **edpf** nunc si quid **pn** modo quicquid **babeg**[2] nunc quicquid **o** iam quicquid **pcpppr** modo si quid **ol** | agis **ABle** agas **Cebl** ‖ **5** sed **leebl** sic **ABCs** | timor **X** tenor *Bentleius* ‖ **10** unca cibis (a)era **B** *(p.c.)* **lee** una cibis (a)era **AB** una ciuis era **C** (a)era cibis curua **pr** era cibis esse (recurua timet (putat **bl**[v])) **bl** ‖ **14** sollicitis **ABClebl** sollicitum **e** | incitat **BCbl s** incutit **lev**[v] **φ** concitat **e** inmutat **A** ‖ **15** telis...iniquis **ABCebl** (iniquae *Heinsius*) telo ... iniquo **le** | confixus **X** confossus **pc** ‖ **17** fata liquet c(o)eptos **BC** (liquat) **leebl** (liquent) fatali coeptus **A** ‖ **22** nocet **ABClee** manet **bl** + ‖ **24** planis **A** planus **BC** fraus in **es**[2] frax in **ba** numerus **lebl** numeris **s** planus in *Rothmaler* planus e *Ellis* uanus *Korn* | potes **ABC** potest **lebls**, *Rothmaler* solet **e** putor *Korn* puter *Ehwald* (*cum* planis), *Ellis* | (*an* planus in...putor? *cf. Hor. epist. 1, 17, 59*)

et quot aues motis nitantur in aere pinnis,
  quotque natent pisces aequore, certus eris,
quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
30 quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
nulla Getis toto gens est truculentior orbe,
  sed tamen hi nostris ingemuere malis,
quae tibi si memori coner perscribere uersu,
  Ilias est fati longa futura mei.
35 non igitur uerear quo te rear esse uerendum,
  cuius amor nobis pignora mille dedit,
sed quia res timida est omnis miser, et quia longo est
  tempore laetitiae ianua clausa meae.
iam dolor in morem uenit meus, utque caducis
40 percussu crebro saxa cauantur aquis,
sic ego continuo Fortunae uulneror ictu,
  uixque habet in nobis iam noua plaga locum.
nec magis assiduo uomer tenuatur ab usu,
  nec magis est curuis Appia trita rotis,
45 pectora quam mea sunt serie calcata malorum,
  et nihil inueni, quod mihi ferret opem.

artibus ingenuis quaesita est gloria multis:
  infelix perii dotibus ipse meis.
uita prior uitio caret, et sine labe peracta est:
50 auxilii misero nil tulit illa mihi.
culpa grauis precibus donatur saepe suorum:
  omnis pro nobis gratia muta fuit.
adiuuat in duris aliquos praesentia rebus:
  obruit hoc absens uasta procella caput.

42 *cf. 4, 16, 52*

27 nitantur **BCleebl** mittantur **A** nituntur **s** | aere **Apr** aera **BCleebl** || **28** (a)equore certus eris **Aleebl** (a)equoris in medio **BC** *(sscr.)* equore ionio **C** || **29** laborum **AB** *(p. c.)* **Clee** malorum **Bbl** || **31** truculentior **BCebl** trucior **A** atrocior **levf** || **35** uerear **ABC** uereor **leebl** | quo **BC** *(cf. K.-S. 2, 385, 4)* qua **A** **be** quod **ebladg** quia **lfov** qui **ol** quamuis **le** | rear **B** (ter)rear **Clebl** reor **e** (ter)reat **A** || **36** mille **ABCbl** multa **lee** || **37** est[2] **ABCle** *om.* **ebl** || **38** me(a)e **ABClee** me(a)e est **bl** mea est *T. Faber ad Lucr. 5, 374* || **39** Iam **X** Nam **s** || **42** Vixque **X** Vix **bbmanavbvgxf** || **43** *om.* **A** || **45** calcata **sop** cecata **ACleebl**[v] uexata **Bbl** sulcata *Heinsius* | malorum **ABClee** laborum **bls** || **49** est **BCleebl** *om.* **Asolp** || **51** suorum **X** *fort.* reorum *Riese* || **53** aliquos **BCe** **bls** aliquo **A** aliquem **le** aliqua *Heinsius* || **54** hoc absens **ABCleebl**[v] absentis **bl**

55 quis non horruerit tacitam quoque Caesaris iram?
addita sunt poenis aspera uerba meis.
fit fuga temporibus leuior: proiectus in aequor
Arcturum subii Pleiadumque minas.
saepe solent hiemem placidam sentire carinae:
60 non Ithacae puppi saeuior unda fuit.
recta fides comitum poterat mala nostra leuare:
ditata est spoliis perfida turba meis.
mitius exilium faciunt loca: tristior ista
terra sub ambobus non iacet ulla polis.
65 est aliquid patriis uicinum finibus esse:
ultima me tellus, ultimus orbis habet.
praestat et exulibus pacem tua laurea, Caesar:
Pontica finitimo terra sub hoste iacet.
tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
70 non patitur uerti barbarus hostis humum.
temperie caeli corpusque animusque iuuatur:
frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
est in aqua dulci non inuidiosa uoluptas:
aequoreo bibitur cum sale mixta palus.
75 omnia deficiunt, animus tamen omnia uincit;
ille etiam uires corpus habere facit.
sustineas ut onus, nitendum uertice plano est,
aut, flecti neruos si patiere, cades.
spes quoque posse mora mitescere principis iram,
80 uiuere ne nolim deficiamque, cauet.
nec uos parua datis pauci solacia nobis,
quorum spectata est per mala nostra fides.
coepta tene, quaeso, neque in aequore desere nauem,
meque simul serua iudiciumque tuum.

X = ABCleebl

55 Quis **ol**, *Heinsius* Qu(a)e **ACol** *(p. c.)* Quem **B** (*p. c., ut uidetur, uix fuit* quis) **leebls** | horruerit **Abe** obruerit **BClebl** *(?)* obrueret **ebl** *(p. c.)* **s** | tacitam **A** tacita **BC** taciti **B** *(p. c.)* **leebls** | c(a)esaris **ACleebl** iudicis **B** | iram **AC** ira **B leebls** || **59** sentire **ABleebl** sensisse **C** || **60** it(h)ac(h)(a)e **ABC** *(?)* **ebl** ithaci **le** || **61** nostra **X** tanta **vc** || **63** ista **ABClebl** ipsa **e** *an* Histro*? (sed cf. 1, 2, 87)* || **71** corpusque **B** *(p. c.)* **leebl** tempusque **AB** *(?)* **Cs** | iuuatur **ABClees** iuuantur **blabe** || **77** plano est *C. Schenkl (cf. Plaut. Asin. 657)* pleno est **ABCe** (n. est u. p.) recto **le** (n. e. u. recto) **s** *(cf. Iuu. 3, 252)* recto est **B²bl** || **78** Aut **ABCe** At **le** Nam **bl** | pat/ciere **ABC** pat/ciare **leebl** | cades **ABCles** cadet **ebl** *, fort. recte* || **79** principis **ABClee** cesaris **bl** || **80** cauet **ABCle** facit **ebl** || **81** Nec **Bleebl** Ne **AC**

VIII

Cottae Maximo

Redditus est nobis Caesar cum Caesare nuper,
  quos mihi misisti, Maxime Cotta, deos;
utque tuum munus numerum, quem debet, haberet,
  est ibi Caesaribus Liuia iuncta suis.
5 argentum felix omnique beatius auro,
  quod, fuerit pretium cum rude, numen habet.
non mihi diuitias dando maiora dedisses
  caelitibus missis nostra sub ora tribus.
est aliquid spectare deos et adesse putare
10   et quasi cum uero numine posse loqui.
quantum ad te, redii nec me tenet ultima tellus,
  utque prius media sospes in Vrbe moror.
Caesareos uideo uultus, uelut ante uidebam;
  uix huius uoti spes fuit ulla mihi;
15 utque salutabam numen caeleste saluto:
  quod reduci tribuas, nil, puto, maius habes.
quid nostris oculis nisi sola Palatia desunt?
  qui locus ablato Caesare uilis erit.
hunc ego cum spectem, uideor mihi cernere Romam,
20   nam patriae faciem sustinet ille suae.

fallor, an irati mihi sunt in imagine uultus,
  toruaque nescioquid forma minantis habet?
parce, uir inmenso maior uirtutibus orbe,
  iustaque uindictae supprime frena tuae.

8 COTTAE MAXIMO] *cf. ad 1, 5*

8 1 nobis ... cum ... nuper **ABClee** nuper ... con ... nobis **bl** nobis (nuper) cum (c(a)esare) c(a)esar **dpp** nuper (nobis) cum (c(a)esare) caesar **m** || **2** deos **X** dei *Hall* || **3** tuum **X** suum **v** *(cf. epist. 10,36 et inf. 2, 9, 60)* | quem debet **Bleebl** -que debet **A** (-que debetur **A**^{2}) $\overset{e}{q}$uidebet **C** || **5** Argentum **Aleebl** Argentum est **BC** || **11** Quantum ad te redii *Ehwald* Quantum ad me redii **leebls** Quanta a te merui **BC** Quanta meridi **A** Premia quanta dī **B**^{2} Quantum a te est redii *Luck* Quin tandem (*uel* Quin etiam) redii *Riese* | nec **ABClebl** non **e** | ultima **ABClebl** ultera **e** *(?)* altera **s** || **13** uideo uultus **ACe** uul. uid. **Blebl** | uidebam **ABClebl** solebam **es** || **14** mi(c)hi **ABleebl** mei **C** || **17** desunt **ABClebl** desint **eodxf** desit **ba** || **19** spectem **X** specto **ad** || **20** patri(a)e faciem **ABleebl** patriae facies **C** (*uel* **C**^{2}) faciem patriae **sbagm** || **22** minantis **X** minacis **ma** || **23–24** *om.* **le** || **24** frena **ABCebl**^{v} **s** *(cf. 2, 9, 33; met. 6, 709)* lora **bl**^{v} **d** + *(cf. am. 1, 13, 10)* colla **bl**

25 parce, precor, saecli decus indelebile nostri,
terrarum dominum quem tua cura facit.
per patriae numen, quae te tibi carior ipso est,
per numquam surdos in tua uota deos,
perque tori sociam, quae par tibi sola reperta est,
30 et cui maiestas non onerosa tua est,
perque tibi similem uirtutis imagine natum,
moribus adgnosci qui tuus esse potest,
perque tuos uel auo dignos uel patre nepotes,
qui ueniunt magno per tua iussa gradu,
35 parte leua minima nostras et contrahe poenas,
daque, procul Scythico qui sit ab hoste, locum.
et tua, si fas est, a Caesare proxime Caesar,
numina sint precibus non inimica meis:
sic fera quam primum pauido Germania uultu
40 ante triumphantis serua feratur equos;
sic pater in Pylios, Cumaeos mater in annos
uiuant, et possis filius esse diu.
tu quoque, conueniens ingenti nupta marito,
accipe non dura supplicis aure preces:
45 sic tibi uir sospes, sic sint cum prole nepotes,
cumque bonis nuribus quod peperere nurus;
sic, quem dira tibi rapuit Germania Drusum,
pars fuerit partus sola caduca tui;
sic tibi mature fraterni funeris ultor
50 purpureus niueis filius instet equis.
adnuite, o, timidis, mitissima numina, uotis:
praesentis aliquid prosit habere deos.
Caesaris aduentu tuto gladiator harena
exit, et auxilium non leue uultus habet.

X = ABCleebl

25 precor **food** puer **Xs** per hoc **l** pater *Scaliger* | indelebile **babegl** inde*lebile **B** indeflebile **AC** admirabile **B**[2] *(i. m.)* **le e bl s** o uenerabile **o** || **26** quem **B**[2] *(in ras.)* **leebl** quod **AC** | tua **X** *(cf. 2, 9, 34)* sua *edd. uett.* pia *Heinsius* || **27** numen **Xs** *(in ras.) (cf.* deos *28)* nomen **g** | quae **ACle e** quod **B** *(in ras.)* **bl** | carior **ABCle e** carius **B** *(p. c.)* **bl** || **29** *om.* **B**, *add. i. m.* || **31** tibi **X** tui **s +** || **34** iussa **X** uota **vg** gesta *Heinsius* || **37** proxime **ppv** *(p. c.)* proxima **X** || **40** triumphantis **AC +** triumphantes **Blebls +** triumphatos **e** triumphales *Luck* || **42** et **ABCle e** (Vivat) et ut **bl** (Viuat) et o *Heinsius* || **46** quod **ABCles** quos **B** *(p. c. m. 3 ut uidetur)* **ebl** quot **of** || **47** dira **ABClebl** dura **egmnr** | drusum **ABCle** drusus **ebl +** || **49** matur(a)e **X** marte suo **ba** || **51** ad/nnuite o **Blee bls** adnuit eos **A** adnuit o **C** adnuite hoc *Hall* || **53** aduentu **Bleebl** aduentum **AC** ad nutum *Riese* | tuto *Owen* tuta **BCleebl +** tota **As +** tutus **bag +** tacta *Merkel* tincta *Rappold* || **54** uultus **AB**[2]**Cles** uulnus **Bebl**

55 nos quoque uestra iuuat quod, qua licet, ora uidemus,
  intrata est superis quod domus una tribus.
felices illi, qui non simulacra, sed ipsos
  quique deum coram corpora uera uident.
quod quoniam nobis inuidit inutile fatum,
60   quos dedit ars, uultus effigiemque colo.
sic homines nouere deos, quos arduus aether
  occulit, et colitur pro Ioue forma Iouis.
denique, quae mecum est et erit sine fine, cauete,
  ne sit in inuiso uestra figura loco.
65 nam caput hoc nostra citius ceruice recedet,
  et patiar fossis lumen abire genis,
quam caream raptis, o publica numina, uobis:
  uos eritis nostrae portus et ara fugae.
uos ego complectar, Geticis si cingar ab armis,
70   utque meas aquilas, ⟨. . . . . . s⟩igna sequar.

aut ego me fallo nimioque cupidine ludor,
  aut spes exilii commodioris adest:
nam minus et minus est facies in imagine tristis,
  uisaque sunt dictis adnuere ora meis.
75 uera, precor, fiant timidae praesagia mentis,
  iustaque quamuis est sit minor ira dei.

IX

Cotyi regi

Regia progenies, cui nobilitatis origo
  nomen in Eumolpi peruenit usque, Coty,
Fama loquax uestras si iam peruenit ad aures
  me tibi finitimi parte iacere soli,

9 Cotyi regi] *cf. Syme 81*

55 iuuat **ABCbl** iuuet **B**^{2}**le e** || **57** qui **ABleebl** quod **C** | ipsos **ABleebl** illos **C** || **58** coram **ABleebl** contra **C** || **59** fatum **BCleebl** factum **As** || **61–66** *in horum uersuum finibus singula binaue uerba in lacuna* **C**^{2} *suppleuisse uidetur* || **63** qu(a)e **ABClebl** quod **es** || **64** inuiso **AB**^{2}**Cleebl** inuito **B** *(?)* || **65** hoc **s** *(cf. 1, 2, 53; epist. 16, 153; Prop. 2, 7, 7)* e **ABlebl** a **Ce** | recedet **ABC**^{2}**leebl** recidi *Heinsius* || **67** raptis … uobis **ABClee** u. … r. **bls** || **68** ara **Bes** + are **A** aera **C** aura **le bl** || **70** igna **A** tutaque signa **BC** uestraque signa **B**^{v}**bl** uos mea signa **lebl**^{v}**s** signa ego uestra **bl**^{v}**d** + uestra ego signa **acba** + uos ego signa **bl**^{v}**lv** nostra ego signa **e** signaque uestra **pp** ut mea signa *Korn* | sequar **AB**^{2}**leebl** sequor **C** querar **B** || **71** nimioque **AB** *(cf. ThLL 4, 1421, 38)* nimiaque **(C)leebl**

9 2 Eumolpi *edd. uett. (cf. uu. 19. 20)* eumolph/fi **leebl** eumoli **ABCs**

5 supplicis exaudi, iuuenum mitissime, uocem,
  quamque potes profugo (nam potes) affer opem.
me Fortuna tibi (de qua quod non queror hoc est)
  tradidit, hoc uno non inimica mihi.
excipe naufragium non duro litore nostrum,
10 ne fuerit terra tutior unda tua.
regia (crede mihi) res est succurrere lapsis,
  conuenit et tanto, quantus es ipse, uiro.
Fortunam decet hoc istam, quae maxima cum sit,
  esse potest animo uix tamen aequa tuo.
15 conspicitur numquam meliore potentia causa,
  quam quotiens uanas non sinit esse preces.
hoc nitor iste tui generis desiderat, hoc est
  a superis ortae nobilitatis opus;
hoc tibi et Eumolpus, generis clarissimus auctor,
20 et prior Eumolpo suadet Ericthonius;
hoc tecum commune deost, quod uterque rogati
  supplicibus uestris ferre soletis opem.
numquid erit, quare solito dignemur honore
  numina, si demas uelle iuuare deos?
25 Iuppiter oranti surdas si praebeat auris,
  uictima pro templo cur cadat icta Iouis?
si pacem nullam pontus mihi praestet eunti,
  inrita Neptuno cur ego tura feram?
uana laborantis si fallat uota coloni,
30 accipiat grauidae cur suis extạ Ceres?
nec dabit intonso iugulum caper hostia Baccho,
  musta sub adducto si pede nulla fluent.
Caesar ut imperii moderetur frena precamur,
  tam bene quod patriae consulit ille suae.

X = ABCleebl

5 mitissime **X** dulcissime **s** || 7 quod non queror **ABCle** non conqueror **ebl** || **8** Tradidit **X** Prodidit **s** Tradit in **d** || **9** Excipe **X** Accipe **dv** || **10** Ne **BCle** *(cf. K.-S. 2, 195)* Nec **Aebls** Neu *ed. Etonensis* || **14** tuo **Cleebl** suo **As** ṃọḍọ tuo **B** || **19** et **AClee** et** **B** *om.* **bl** | generis clarissimus auctor **B**^{2}**leebl** suadet erictonius **A** *(ex 20)* opus hoc tibi suadet erato **BC** || **21** deost *Owen* deos **A** deis **BC**^{2}**leebl** decus **s** dei **C** *(?)* deo est *Heinsius* | rogati **ABCe** rogatus **lebl** || **23** Numquid **A** Nam quid **BCleebls** || **24** uelle **ABClee** posse **bl** || **26** cadat **Ae** cadit **BCs** cadet **lebl** | icta **X** ulla **s** || **27** pontus mihi pr(a)estet **X** (-stat **BCle**) prebet mihi pontus **p** || **29** fallat **ABCleeslv** fallant **blbed** fiant **d** *(p. c.)* **g** fallit **amppr** fallunt **p** || **30** Accipiat **ABCebl** Accipiet **le** + || **31** Nec **ABCle** Non **bl** Ň **e** Cur **m**^{2} | intonso **AB(C)leebl** immerito **dl** + || **32** fluent **ABC** fluant **ebl** fluunt **le** || **34** quod **ABC** quam **leebl** quo *(sc. 'imperio') Heinsius*

35 utilitas igitur magnos hominesque deosque
efficit auxiliis quoque fauente suis.
tu quoque fac prosis intra tua castra iacenti,
o Coty, progenies digna parente tuo.
conueniens homini est hominem seruare uoluptas,
40 et melius nulla quaeritur arte fauor.
quis non Antiphaten Laestrygona deuouet? aut quis
munifici mores improbat Alcinoi?
non tibi Cassandreus pater est gentisue Pheraeae,
quiue repertorem torruit arte sua,
45 sed quam Marte ferox et uinci nescius armis,
tam numquam facta pace cruoris amans.

adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes
emollit mores nec sinit esse feros;
nec regum quisquam magis est instructus ab illis,
50 mitibus aut studiis tempora plura dedit.
carmina testantur, quae, si tua nomina demas,
Threicium iuuenem composuisse negem.
neue sub hoc tractu uates foret unicus Orpheus,
Bistonis ingenio terra superba tuo est.
55 utque tibi est animus, cum res ita postulat, arma
sumere et hostili tingere caede manum,
atque ut es excusso iaculum torquere lacerto
collaque uelocis flectere doctus equi,
tempora sic data sunt studiis ubi iusta paternis
60 aque suis numeris forte quieuit opus,
ne tua marcescant per inertis otia somnos,
lucida Pieria tendis in astra uia.

36 quoque **Cleebl** quique **A** quemque **B** quippe **s** || **37** prosis **BCleebl** profugus **A** profugo (prosint) *Merkel* | castra **X** claustra **fka** + regna **xe** sceptra **v**^{v} || **41** aut **X** at **pp** an **p**^{v} || **42** im/nprobat **ABCbl**^{v} im/nprobet **lees** non probat **bl** || **43** gentisue pher(a)eae **A** gentisque caphareus **C** genitorue caphareus **B**^{2} *(in ras.)* (**le**) **ebls** *(man. rec.)* || **48** Emollit **BCebl** Et mollit **Ale** || **52** iuuenem ... negem **ABCle** uatem ... putem **e** iuuenem ... putes **B**^{2} *(ex corr.)* iuuenem ... negam **bl** iuuenem ... putem **bl**^{v} *(sc. 'Orphea')* || **56** manum **X** manus **d φ** || **57** torquere **ABCle ebl**^{v} uibrare **bl** || **59** data sunt studiis ubi **B** *(p. c.)* **Ce** data studiis ubi **A** data sunt studiis tibi **Ba** studiis ubi sunt data **d** studiis data sunt ubi **lebl** (ut) **erm** || **60** Aque *ed. Etonensis* Atque **X** Vtque **p** | suis **ABCles** tuis **B**^{2} *(?)* **ebl** | numeris *Heinsius* humeris **X** | opus **X** onus **bl**^{v} || **62** pi/yeria **Alebl** pierida **BCe**

haec quoque res aliquid tecum mihi foederis affert:
  eiusdem sacri cultor uterque sumus.
65 ad uatem uates orantia bracchia tendo,
  terra sit exiliis ut tua fida meis.

non ego caede nocens in Ponti litora ueni,
  mixtaue sunt nostra dira uenena manu,
nec mea subiecta conuicta est gemma tabella
70   mendacem linis imposuisse notam,
nec quicquam, quod lege uetor committere, feci,
  est tamen his grauior noxa fatenda mihi.
neue roges, quae sit: stultam conscripsimus Artem:
  innocuas nobis haec uetat esse manus.
75 ecquid praeterea peccarim, quaerere noli,
  ut lateat sola culpa sub Arte mea.
quidquid id est, habuit moderatam uindicis iram,
  qui, nisi natalem, nil mihi dempsit, humum.
hac quoniam careo, tua nunc uicinia praestet,
80   inuiso possim tutus ut esse loco.

X

Pompeio Macro

Ecquid ab impressae cognoscis imagine cerae
  haec tibi Nasonem scribere uerba, Macer,
auctorisque sui si non est anulus index,
  cognitane est nostra littera facta manu?
5 an tibi notitiam mora temporis eripit horum,
  nec repetunt oculi signa uetusta tui?
sis licet oblitus pariter gemmaeque manusque,
  exciderit tantum ne tibi cura mei.
quam tu uel longi debes conuictibus aeui,
10   uel mea quod coniunx non aliena tibi,

10 MACRO] *cf. Syme 73*

X = ABCleebl

67 ponti **ACleebl** pon** **B** pontica **mc +** || **70** linis **ACs** linguis **B** ceris **leebls** *(man. rec.)* **g**[v] + signis **badpp** lignis **bembpsc** tabulis **v** cartis **g** || **71** uetor **(A) B (C) lebl** ueter **e +** || **73** roges **ACleebl** roge **B** | qu(a)e **Xs** quid **balp** | conscripsimus **BC** quae scripsimus **A** quam scripsimus **lee** q̊₃ scripsimus **bl** || **76** lateat **dmbo²p** *(p. c.)* **tv**[v] *(m. 2)* pateat **Xs** || **77** habuit **ABClebl** habui **ealm** *(p.c.)* **pp** | ui/endicis **ABe** cesaris **C** principis **lebl** || **79** Hac **ABleebl** Ac **C** Qua **d** || **80** Inuiso **X** In iusso *Riese*

10 1 cer(a)e **X** gemmae **frlc** *(ex u. 7)* || **4** Cognitane est … manu **X** Cognita non … manu est **d** || **10** tibi **Aleebl** tibi est **BCs**

uel studiis, quibus es quam nos sapientius usus,
  utque decet, nulla factus es arte nocens.
tu canis aeterno quidquid restabat Homero,
  ne careant summa Troica bella manu.
15 Naso parum prudens, artem dum tradit amandi,
  doctrinae pretium triste magister habet.

sunt tamen inter se communia sacra poetis,
  diuersum quamuis quisque sequamur iter.
quorum te memorem, quamquam procul absumus, esse
20 suspicor et casus uelle leuare meos.
te duce magnificas Asiae perspeximus urbes,
  Trinacris est oculis te duce nota meis.
uidimus Aetnaea caelum splendescere flamma,
  suppositus monti quam uomit ore gigas,
25 Hennaeosque lacus et olentis stagna Palici,
  quamque suis Cyanen miscet Anapus aquis,
nec procul hinc nymphen, quae, dum fugit Elidis amnem,
  tecta sub aequorea nunc quoque currit aqua.
hic mihi labentis pars anni magna peracta est;
30 eheu, quam dispar est locus ille Getis.
et quota pars haec sunt rerum, quas uidimus ambo
  te mihi iucundas efficiente uias,
seu rate caeruleas picta sulcauimus undas,
  esseda nos agili siue tulere rota?
35 saepe breuis nobis uicibus uia uisa loquendi,
  pluraque, si numeres, uerba fuere gradu;

12 es **X** ab *Burmannus* || **15** tradit **A**[2]**BClebl** trahit **A** tractat **ebl** || **18** sequamur **e**, *G. Fabricius* sequatur **B** (se- *supra lineam*, -uat- *in ras.* **B**[2]) **Clebls** queramur **A** uehamur *Riese* | iter **ABleebl** opus **C**[2] *(in ras.)* **bl**[v] || **20** leuare **ABClee** iuuare **bl** || **21** perspeximus **ABCe** prospeximus **le** conspeximus **bl** || **22** nota **ACbl** uisa **Bleebl**[v] || **23** (a)et(h)n(a)ea **Bleebl** ethneae **A** ethneas **C** ethee **s** || **24** uomit **AC leebl** mouet **B** || **25** olentis *Zinzerlingius* olentia **X** || **26** quamque **Be** *(cf. u. 47; trist. 4, 10, 44)* quaque **Alebl** quaeque **C** *(?)* quique **o** || **27** nymphen *Heinsius* ny/imphe **leebls** ny/imphae **ABC** nympha est **vg** || **28** (a)equorea ... aqua **Alee bl** occulta ... humo **BC** || **29** Hic **ABCbl** Hoc **e** Sic **le** | pars anni **ABClee** (p. a. (labentis)) **bl** anni pars **s** | magna **ABClebl** longa **e** || **31** Et **X** At *Heinsius* | h(a)ec sunt rerum **ABCle** s. h. r. **e** h. est r. **bl** r. s. h. **ar** | ambo **ABleebl** illic **C** || **34** Esseda nos agili **BCleebl** Esse damnosa gili **A** || **35** nobis uicibus **ABClee** u. n. **bl** | loquendi **Alebl** loquendi est **BCe**

saepe dies sermone minor fuit, inque loquendum
  tarda per aestiuos defuit hora dies.
est aliquid casus pariter timuisse marinos
40 iunctaque ad aequoreos uota tulisse deos,
et modo res egisse simul, modo rursus ab illis,
  quorum non pudeat, posse referre iocos.

haec tibi cum subeant, absim licet, omnibus annis
  ante tuos oculos, ut modo uisus, ero.
45 ipse quidem †certe† cum sim sub cardine mundi,
  qui semper liquidis altior extat aquis,
te tamen intueor quo solo pectore possum,
  et tecum gelido saepe sub axe loquor.
hic es, et ignoras, et ades celeberrimus absens
50 inque Getas media iussus ab Vrbe uenis.
redde uicem, et, quoniam regio felicior ista est,
  istic me memori pectore semper habe.

elegia XI post elegiam IV libri III inuenietur

X = ABCleebl

37 loquendum **ABC** loquendo **leebl** || **39** casus pariter **X** p.c. **gppp** || **43** cum **Ales** + *om.* **C** si **Bebl** | absim licet **BC** absimus licet **e** ipsam licet **A** licet hic sim **s** hic sim licet **lebl** | annis **X** horis **g**[v] || **45** certe **ABClees** certo **bl** toto **f** extremi **sc** extremo **ea** positus **xf** gelido *ed. Bonon. 1471* Arctoo *Korn* celso *Riese* || **49** et[2] **Aleebl** sed **BC** || **50** media **AB** *(ante ras. unius litterae)* **C lebl** medios **e** | iussus **ABClee** uisus **blabenpppv** missus **mb** rursus (ad) **m** *(?)* || **52** Istic **ABC** *(p.c.)* **ebl** Illic **le**

LIBER TERTIVS

I

Vxori

Aequor Iasonio pulsatum remige primum,
  quaeque nec hoste fero nec niue terra cares,
ecquod erit tempus, quo uos ego Naso relinquam
  in minus hostili iussus abesse loco?
5 an mihi barbaria uiuendum semper in ista,
  inque Tomitana condar oportet humo?
pace tua (si pax ulla est tua, Pontica tellus,
  finitimus rapido quam terit hostis equo),
pace tua dixisse uelim: 'tu pessima duro
10 pars es in exilio, tu mala nostra grauas.'
tu neque uer sentis cinctum florente corona,
  tu neque messorum corpora nuda uides,
nec tibi pampineas autumnus porrigit uuas,
  cuncta sed inmodicum tempora frigus habent.
15 tu glacie freta uincta tenes, et in aequore piscis
  inclusus tecta saepe natauit aqua.
nec tibi sunt fontes, laticis nisi paene marini,
  qui potus dubium sistat alatne sitim;
rara, neque haec felix, in apertis eminet aruis
20 arbor, et in terra est altera forma maris;
non auis obloquitur, nisi siluis siqua remota
  aequoreas rauco gutture potat aquas;
tristia per uacuos horrent absinthia campos,
  conueniensque suo messis amara loco.
25 adde metus, et quod murus pulsatur ab hoste
  tinctaque mortifera tabe sagitta madet,

1 Vxori] *cf. ad 1, 4*

1 2 cares **BCleebl** caret **A** || **4** abesse **ABCe** adesse **lebl** abire **npt** || **5** est *post* uiuendum *add.* **C**, *post* ista **lee** || **7** si pax **AB** (si *add. ex corr.*) **leebl** pax **C** | ulla est tua **AB** (*aut* ē *aut* ñ *ante* ulla *erasum*) **es** nulla est****** tua **C** tua ulla est **le** est ulla tua **bl** || **9** duro **Aleebl** nostro **BC** || **13** uuas **X** umbras **φ** || **14** habent **AB lee** habes **C** habet **bl** || **15** uincta **Alee** *(cf. 2, 2, 94)* iuncta **B** *(?)* **C bl** | tenes **Clee bl** ~~uides~~ tenes **B** uides **bl**^{v} **r**^{sscr} tenens **As** || **17** laticis **ABC** latices **leebls** | nisi **ABebl** siue **C** sed **le** || **18** dubium **A** dubium est **BCleebl** || **21** obloquitur **X** alloquitur **s** hic loquitur **ad** | nisi siluis **Xs** siluis nisi **eava** | remota **d** *(teste André), Ehwald* remotis **X d**^{2} relictis *Burmannus* || **22** gutture **ABClee** gurgite **bl** | potat **A** (*corr. ex* patat) **Be** portat **Cs** potet **lebl** || **24** est *post* suo *add.* **p**, *post* loco **bl** + | loco;. (luco;. *sim.*) **C**

quod procul haec regio est et ab omni deuia cursu,
  nec pede quo quisquam nec rate tutus eat.
non igitur mirum, finem quaerentibus horum
30 altera si nobis usque rogatur humus.

te magis est mirum non hoc euincere, coniunx,
  inque meis lacrimas posse tenere malis.
quid facias, quaeris: quaeras hoc scilicet ipsum,
  inuenies, uere si reperire uoles.
35 uelle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet,
  et faciat somnos haec tibi cura breues.
uelle reor multos: quis enim mihi tam sit iniquus,
  optet ut exilium pace carere meum?
pectore te toto cunctisque incumbere neruis
40 et niti pro me nocte dieque decet.
utque iuuent alii tu debes uincere amicos
  uxor et ad partis prima uenire tuas.
magna tibi imposita est nostris persona libellis:
  coniugis exemplum diceris esse bonae.
45 hanc caue degeneres; ut sint praeconia nostra
  uera, uide Famae quod tuearis onus.
ut nihil ipse querar, tacito me Fama queretur,
  quae debet fuerit ni tibi cura mei.
exposuit mea me populo Fortuna uidendum,
50 et plus notitiae, quam fuit ante, dedit.
notior est factus Capaneus a fulminis ictu,
  notus humo mersis Amphiaraus equis;
si minus errasset, notus minus esset Vlixes,
  magna Philoctetae uulnere fama suo est.
55 si locus est aliquis tanta inter nomina paruis,
  nos quoque conspicuos nostra ruina facit.

X = **ABCleebl**

27 Quod **BCle** Quo **A** Quam **ebls** || **28** quo **ABCebl**^{v} qua **lebl** || **29** mirum **A lee** mirum est **BCbl** || **31** hoc **ABCebl** h(a)ec **lebl**^{v} || **32** malis **ABleebl** tuas **C** || **33** ipsum **X** ipsa *Riese* || **35–36** *om.* **C** || **35** parum est **ABleebl** parum **d** | re **ABleebl** spe *Heinsius* || **36** Et faciat **Bleebl** Et faciet **A** Vt faciat **s** || **45** Hanc **Xs** Hac **d** H(a)ec **r** | caue **BCleebls** *om.* **A** ne **A**^{sscr} *(m. 2)* **r**^{2} | ut **ABleebls** ñ **C** et *ed. Bonon. 1471* | nostra **AB** *(ex corr.)* **C** *(?)* **lee** uestra **B** *(a. c.)* uera (Nostra *46*) **bl** || **46** quod **Xs** quo **gnpv** | onus *Heinsius (cf. trist. 3, 4, 62)* opus **X** || **49** mea me *Heinsius* meme **A** memet **BCleebl** mala **s** || **51** a **befrt** de **ppp** *om.* **X** || **55** paruis **BCleebl** paruus **A**

nec te nesciri patitur mea pagina, qua non
  inferius Coa Bittide nomen habes.
quidquid ages igitur, scaena spectabere magna,
60 et pia non paruis testibus uxor eris.
crede mihi, quotiens laudaris carmine nostro,
  qui legit has laudes an mereare rogat.
utque fauere reor plures uirtutibus istis
  sic tua non paucae carpere facta uolent.
65 quarum tu praesta ne liuor dicere possit
  'haec est pro miseri lenta salute uiri',
cumque ego deficiam nec possim ducere currum,
  fac tu sustineas debile sola iugum.
ad medicum specto uenis fugientibus aeger:
70 ultima pars animae dum mihi restat, ades,
quodque ego praestarem, si te magis ipse ualerem,
  id mihi, cum ualeas fortius, ipsa refer.
exigit hoc socialis amor foedusque maritum:
  moribus hoc, coniunx, exigis ipsa tuis.
75 hoc domui debes, de qua censeris, ut illam
  non magis officiis quam probitate colas.
cuncta licet facias, nisi eris laudabilis uxor,
  non poterit credi Marcia culta tibi.
nec sumus indigni, nec (si uis uera fateri)
80 debetur meritis gratia nulla meis.
redditur illa quidem grandi cum fenore nobis,
  nec te, si cupiat, laedere rumor habet.
sed tamen hoc factis adiunge prioribus unum,
  pro nostris ut sis ambitiosa malis.
85 ut minus infesta iaceam regione, labora,
  clauda nec officii pars erit ulla tui.
magna peto, sed non tamen inuidiosa roganti,
  utque ea non teneas tuta repulsa tua est.

57 qua **s t** qu(a)e **A B C le bl** quam **e** || **58** Coa Bittide *Merkel* coabit tibi de **A** c^hoab* tibi de **B** *(p. c.)* (batide *corr. in* bytide *(?)* **B²** *i. m.*) coa pithyde **C** coa batide **le** choa bachide **e bl** coa battide **s** | habes **le e bl** *(p. c.)* habe **A** habet **B C bl** *(?)* || **59** spectabere **A B² C le e bl** dignabere **B** || **60** paruis **A e** *(cf. Fast. 4, 203)* paucis **B C le bl** *(sed cf. u. 64)* || **62** Qui **X** Quae **fr** || **65** Quarum **X s** Quare **va** | ne liuor **A** (leuor) **B C le bl** l. n. **e** || **69** fugientibus **X** (*cf.* redire *1, 3, 10*) fugentibus **s** frigentibus *Owen* || **74** hoc **B C le e bl** *om.* **A** || **76** magis **X** minus *Micyllus* | probitate **A B C le e** pietate **bl** || **77** eris **A B C le e** sis **bl +** || **82** rumor **A B C le bl^v** liuor **e bl^v** fama **bl** || **85** Vt **X** *(cf. trist. 3, 3, 5)* *fort.* In *(cf. 1, 3, 49 et alibi)* || **86** Clauda **A B C** Clausa **le e bl** | erit **X** eat *Castiglioni* | ulla **A le e bl** illa **B C** || **87** roganti **A B C le e** petenti **bl**

nec mihi suscense, totiens si carmine nostro,
90 quod facis, ut facias teque imitere, rogo.
fortibus adsueuit tubicen prodesse, suoque
dux bene pugnantis incitat ore uiros.
nota tua est probitas testataque tempus in omne:
sit uirtus etiam non probitate minor.

95 nec tibi Amazonia est pro me sumenda securis
aut excisa leui pelta gerenda manu.
numen adorandum est, non ut mihi fiat amicum,
sed sit ut iratum, quam fuit ante, minus.
gratia si nulla est, lacrimae tibi gratia fient:
100 hac potes aut nulla parte mouere deos.
quae tibi ne desint, bene per mala nostra cauetur,
meque uiro flendi copia diues adest,
utque meae res sunt omni, puto, tempore flebis:
has fortuna tibi nostra ministrat opes.
105 si mea mors redimenda tua (quod abominor) esset,
Admeti coniunx, quam sequereris, erat;
aemula Penelopes fieres, si fraude pudica
instantis uelles fallere nupta procos;
si comes extincti manes sequerere mariti,
110 esset dux facti Laodamia tui;
Iphias ante oculos tibi erat ponenda uolenti
corpus in accensos mittere forte rogos.
morte nihil opus est, nihil Icariotide tela:
Caesaris est coniunx ore precanda tuo,
115 quae praestat uirtute sua, ne prisca uetustas
laude pudicitiae saecula nostra premat,

93 testataque tempus in omne] *cf. 4, 7, 53*

X = ABCleebl
89 suscense **A** *(cf. 4, 14, 15)* succense **BCleebl** || **90** imitere **B** *(? p. c.)* **Ces** *(p. c.)* imitare **AB** *(obscurum)* **leblѕ** || **94** Sit uirtus etiam **AB** *(p. c.)* **C** (Fit) **lebls** S*it uirtus *ē **B** Sic initus est **e** Sic uirtus est **a** Sitque tua uirtus **mc** || **96** manu **Aleebl** manu est **BC** || **97** Numen **ABleebl** Nomen **C** | est **ACleebl** *om.* **B** || **99** fient **BCe** figent **A** fiant **lebl** || **101** cauetur **ABC** caueto **leebl** cauebis **h** || **102** uiro **X** uirum **l** tibi **mb** || **104** ministrat **BCleebl** ministret **A** || **105** redimenda **X** (redimta **A**) redimita **s** || **107** fieres **AB** *(p. c.)* **le e bl** fleres **B** *(?)* **C** || **111** erat **B C bl** erit **Alee** || **113** Morte ni(c)hil opus est **X** *(cf. trist. 5, 14, 41)* Nil opus est leto **n** | ni(c)hil i/ycariotide tela **B** (icarlo-) **leebl** nihili ē cariotide tela **A** nichil est icariotide tela **s** nulla instrumenta parare **B**[2] **C** || **114** est **BClee** et **As** at **bl** | tuo **ABC lee** tuo est **bl**

quae Veneris formam mores Iunonis habendo
  sola est caelesti digna reperta toro.
quid trepidas et adire times? non impia Procne
120 filiaue Aeetae uoce mouenda tua est,
nec nurus Aegypti, nec saeua Agamemnonis uxor,
  Scyllaque, quae Siculas inguine terret aquas,
Telegoniue parens uertendis nata figuris,
  nexaque nodosas angue Medusa comas,
125 femina sed princeps, in qua Fortuna uidere
  se probat et caecae crimina falsa tulit,
qua nihil in terris ad finem solis ab ortu
  clarius excepto Caesare mundus habet.

eligito tempus captatum saepe rogandi,
130 exeat aduersa ne tua nauis aqua.
non semper sacras reddunt oracula sortis,
  ipsaque non omni tempore fana patent.
cum status Vrbis erit, qualem nunc auguror esse,
  et nullus populi contrahet ora dolor,
135 cum domus Augusti, Capitoli more colenda,
  laeta (quod est et sit) plenaque pacis erit,
tum tibi di faciant adeundi copia fiat,
  profectura aliquid tum tua uerba putes.
si quid aget maius, differ tua coepta caueque
140 spem festinando praecipitare meam.
nec rursus iubeo, dum sit uacuissima, quaeras:
  corporis ad curam uix uacat illa sui.

118 t(h)oro **X** uiro **pp** || **119** trepidas **ABCle e** dubitas **bl** | et **ABClebl** *(cf. trist. 5, 2, 37)* quid **e fr** || **120** Filiaue Aeetae *edd. uett.* Filiaue aete **B** Filiaue aetate **C** Filia uenetae **A** Filiaue oethe **bl** Filiaue oetes **le e** | mouenda **Ale e** monenda **Bbl**ᵛ inuenda **C** *(?)* roganda **bl** precanda **d** || **122** scy/illaque **X** Scyllaue *Burmannus* || **123** Telegoniue **BC** Telaegoniae **A** T(h)elegonique **leebl** | nata **ABCe bl** nota **le** || **124** Nexaque **X** Nexaue *Burmannus* | nodosas **ABebl** nodosis (... comis) **C** crudeles **le** || **126** tulit **X** luit *Merkel* || **129** rogandi **ABCe** roganti **lebl** || **130** Exeat **X** (**C** *legere nequeo*) Ereat **vb** Haereat *Heinsius* | nauis **X** puppis **a** || **131** sacras reddunt **ABClee** r. s. **bl** Clarias r. *Heinsius* | sortis **A** sortes **BC** (*uel* fortes) **ebl** uoces **les** || **135** domus augusti **X** -que Augusta domus *Heinsius* || **137** Tum **ledt** (T. ... faueant) Cum **ABCs** (Cum ... facient) Tunc **ebl** (Tunc ... faueant) Nunc **pp** || **138** tum **AB** cum **Cs** tunc **leebl** | putes **A** *(p. c.)* **B C le** putas **A** puta **ebl** putem **g** || **142** curam **ABC** cultum **leebl**

omnia . . . .
  per rerum turbam tu quoque oportet eas.
145 cum tibi contigerit uultum Iunonis adire,
  fac sis personae, quam tueare, memor,
nec factum defende meum: mala causa silenda est;
  nil nisi sollicitae sint tua uerba preces.
tum lacrimis demenda mora est, summissaque terra
150 ad non mortalis bracchia tende pedes.
tum pete nil aliud, saeuo nisi ab hoste recedam:
  hostem Fortunam sit satis esse mihi.
plura quidem subeunt, sed sunt turbata timore;
  haec quoque uix poteris uoce tremente loqui.
155 suspicor hoc damno fore non tibi: sentiet illa
  te maiestatem pertimuisse suam.
nec, tua si fletu scindentur uerba, nocebit:
  interdum lacrimae pondera uocis habent.
lux etiam coeptis facito bona talibus adsit
160 horaque conueniens auspiciumque fauens.
sed prius imposito sanctis altaribus igni
  tura fer ad magnos uinaque pura deos,
e quibus ante omnis Augustum numen adora
  progeniemque piam participemque tori.
165 sint utinam mites solito tibi more, tuasque
  non duris lacrimas uultibus aspiciant.

X = ABCleebl

143–144 Omnia per rerum turbam tu quoque oportet eas **A** *(uno uersu)* || **143** Omnia per rerum turbam fastidia perfer **BC** Curia *(lacuna)* p** fuerit stipata uerendis **B**[2] *(i. m.)* Curia cum fuerit patribus stipata uerendis **leebl** || **144** Quolibet ille meat tu quoque oportet eas **BC** Per patrum turbam (turbas **lee**) tu (tunc **e**) quoque oportet (ne pudor obstet **bl**[v]) eas **B**[2] (*i. m.*, turbam *a* **B**[3] *sscr.*) **leebls** || **143** *et* **144** *damnauit Korn* || **145** uultum **X** uultus **a** || **148** sollicit(a)e sint **lee** (sunt) **bl** sollicites in **As** tum solite sint **BC** || **149** terra **ABC** terr(a)e **leebl** || **150** pedes **ABClee** deos **bl** || **151** s(a)euo nisi **BCle** saeue nihi **A** nisi s(a)euo ut **ebl** *(om.* ab) || **153** sunt **X s** con- **lc** iam **va** si *Madvig* || **154** tremente **lee** premente **ABC** tremendo **bl** || **155** hoc damno fore non tibi **ABCbl** (h.d.f.n) **s** h.d.t.n.f. **e** h.d.n.t. **le** | sentiet **AC lee** sent/ciat **B** *(p. c.?)* **bl** || **157** scindentur **ABCe** scindantur **lebl** || **159** c(o)eptis facito **X** c. facias **d** facito c. **n** || **161** sanctis **ABCebl** sacris **lepp** | igni **ABCle** igne **ebls** || **162** uinaque pura **ABCebl**[v] puraque uina **le** uinaque plena **bl** || **163** E **ABClebl** Ex **e** | augustum **ABClee** augusti **bld** || **165** tibi **X** mihi **oi**[v] **pi**[v] sibi *Heinsius*

II

Quam legis a nobis missam tibi, Cotta, salutem, — *Cottae Maximo*
  missa sit ut uere perueniatque precor.
namque meis sospes multum cruciatibus aufers,
  utque sit in nobis pars bona salua facis,
5 cumque labent aliqui iactataque uela relinquant,
  tu lacerae remanes ancora sola rati.
grata tua est igitur pietas; ignoscimus illis,
  qui cum Fortuna terga dedere fugae.
cum feriant unum, non unum fulmina terrent,
10 iunctaque percusso turba pauere solet,
cumque dedit paries uenturae signa ruinae,
  sollicito uacuus fit locus ille metu.
quis non e timidis aegri contagia uitat
  uicinum metuens ne trahat inde malum?
15 me quoque amicorum nimio terrore metuque
  non odio quidam destituere mei.
non illis pietas, non officiosa uoluntas
  defuit: aduersos extimuere deos,
utque magis cauti possunt timidique uideri,
20 sic appellari non meruere mali.
aut meus excusat caros ita candor amicos,
  utque habeant de me crimina nulla fauet.
sint hi contenti uenia signentque licebit
  purgari factum me quoque teste suum.
25 pars estis pauci melior, qui rebus in artis
  ferre mihi nullam turpe putastis opem.

2 Cottae Maximo] *cf. ad 1, 5*

2 4 Vtque **BCs** Atque **Aleebl** | sit in **BCs** sit **A** ut sit **lee** sit ut **bl** sit e **abl** || **5** Cumque **ABCebl** Dumque **le** Vtque **a** | aliqui **ABCs** alii **leebl** || **7** igitur pietas **AClebl** pietas igitur (b a) **B** pietas igiturque **e** || **8** fug(a)e **X** *(cf. trist. 1, 9, 20)* mea *Heinsius* || **18** extimuere **B²Cleebl** extimuisse **A** pertimuisse **B** || **19** magis **X** nimis *Heinsius* | possunt **Bbl** possit **A** possint **Clee** | uideri **ABC** uocari **B² le e bl** || **21** Aut **ACs** At **Blebl** Et **e** Vt **o** An *Luck* Quod *Kenney* (*qui leuius distinxit post* fauet *et* sint licebit*que coniunxit*) || **22** de **ABCebl** ex **le** | fauet **ABCle** facit **ebl** || **23** hi **X** hac **n** | signentque **Cp** sientque **A** fugiantque **B²** *(in ras.)* **leebl** + iurentque *Bentleius* fingantque *Burmannus* sperentue *uel* scierintque *Merkel* iactentque *Korn* perstentque *Ellis* cieantque *Damsté* fidantque *Castiglioni* || **26** putastis **AC** putetis **B** putatis **leebl**

tunc igitur meriti morietur gratia uestri,
  cum cinis absumpto corpore factus ero.
fallor, et illa meae superabit tempora uitae,
30   si tamen a memori posteritate legar.
corpora debentur maestis exsanguia bustis:
  effugiunt structos nomen honorque rogos.
occidit et Theseus et qui comitauit Oresten,
  sed tamen in laudes uiuit uterque suas.
35 uos etiam seri laudabunt saepe nepotes,
  claraque erit scriptis gloria uestra meis.
hic quoque Sauromatae iam uos nouere Getaeque,
  et tales animos barbara turba probat,
cumque ego de uestra nuper probitate referrem
40   (nam didici Getice Sarmaticeque loqui),
forte senex quidam, coetu cum staret in illo,
  reddidit ad nostros talia uerba sonos:
'nos quoque amicitiae nomen bene nouimus, hospes,
  quos procul a uobis . . . . habet.
45 est locus in Scythia (Tauros dixere priores),
  qui Getica longe non ita distat humo.
hac ego sum terra (patriae nec paenitet) ortus:
  consortem Phoebi gens colit illa deam.
templa manent hodie uastis innixa columnis,
50   perque quater denos itur in illa gradus.
fama refert illic signum caeleste fuisse,
  quoque minus dubites stat basis orba dea,
araque, quae fuerat natura candida saxi,
  decolor adfuso tincta cruore rubet.
55 femina sacra facit taedae non nota iugali,
  quae superat Scythicas nobilitate nurus.

44 *cf. 4, 2, 38* || **45–96**] *fabula notissima de Iphigenia in Tauris, quam Euripides tradidit*

X = **ABCleebl**

29 Fallor **Xs**   Fallar **lc** | et **X**   an *Bentleius* || **36** gloria **ACleebl**   gratia **B** || **37** Hic **ebl**   Hoc **ABCs**   Iam **le** || **43** bene **BCleebl**   bone **A** || **44** habet **A**   pontus et hi/yster habet **BCam** *(cf. 4, 2, 38), fort. recte*   frigidus axis (ister **kn** *(ex corr.)* **mcpp**, orbis **v**) habet **leerklmcn** *(ex corr.)* **ofppv**   alter et orbis habet **e**   ultimus orbis habet **bl^{v}fhnsv^v**   altera (barbara **bl^{v}lcp**, frigida **bl^v**) terra (turba **bl^v**) tenet **blbelcp** barbara tellus habet **xf**   geticus orbis habet **sc**   (nobis) terra remota tenet **B^2** *(i. m.)* diuidit (h)ister aquis **badgmbn** *(ex corr.)* **txa**   barbarus yster habet **o** *(cf. 4, 2, 38)* || **53** saxi **ABleebl**   leci **C** || **54** Decolor **X**   Discolor **dp** | adfuso **AC**   affuso **bls** a fuso **Blebe**   effuso **epp** || **55** nota **X**   nupta **bbg^{v}n^{v}v^v**

sacrifici genus est (sic instituere parentes),
  aduena uirgineo caesus ut ense cadat.
regna Thoas habuit Maeotide clarus in ora,
60 nec fuit Euxinis notior alter aquis.
sceptra tenente illo liquidas fecisse per auras
  nescioquam dicunt Iphigenian iter,
quam leuibus uentis sub nube per aera uectam
  creditur his Phoebe deposuisse locis.
65 praefuerat templo multos ea rite per annos,
  inuita peragens tristia sacra manu,
cum duo uelifera iuuenes uenere carina
  presseruntque suo litora nostra pede.
par fuit his aetas et amor, quorum alter Orestes,
70 alter erat Pylades: nomina fama tenet.
protinus inmitem Triuiae ducuntur ad aram,
  euincti geminas ad sua terga manus.
spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
  ambiat ut fuluas infula longa comas.
75 dumque parat sacrum, dum uelat tempora uittis,
  dum tardae causas inuenit ipsa morae,
"non ego crudelis, iuuenes; ignoscite", dixit,
  "sacra suo facio barbariora loco.
ritus is est gentis; qua uos tamen urbe uenitis,
80 quodue parum fausta puppe petistis iter?"
dixit, et audito patriae pia nomine uirgo
  consortes urbis comperit esse suae.
"alter ut e uobis" inquit "cadat hostia sacris,
  ad patrias sedes nuntius alter eat."

74 *cf. Eurip. Iph. Taur. 52*

57 parentes **X** priores **bl**[v] || **59** thoas (*cf. Θόας, Euripidis Iph. Taur. 32 etc.*) **B le e bl** thans **A** thais **C** Thoans *Ehwald* || **63** aera **bl b be fr h n o** (a)equora **A B C le e s** aethera **vb** (*notandum* per auras *61*, per annos *65*) || **65–73** *post 82 rursus scripsit* **B** || **65** ea **X** h(a)ec **a mc** *(?)* **xe** || **67** *post hunc uersum* **A** *habet 2, 1, 46–2, 7, 79; tunc desinit*
X = B C le e bl

70 Alter erat py/ilades **bl a ba d mb n o f p t φ** Ast (Est **g**) alter py/ilades **le g pp** Ast (Et **o**, Est **l m**) py/ilades alter (**B**) **C s l m o** Alter et est py/ilades **e bh h kb mc v** || **72** ad **B C le bl** post **e ea xf** || **73** Spargit **B C e bl** Sparsit **le ba p φ** || **74** Ambiat ut **X** (comas *sc. hostiarum*) Ambiit et **φ** Ambiit ut *Riese* || **76** ipsa **X** illa **a ba er p pp** usque **la** || **79** uenitis **B C le e** uenîtis **C**[2] uenistis **bl a ba d er k mb** || **80** Quodue **B C e bl** + Quaue **le a** Quoue **d l n** *(cf. Verg. Aen. 1, 370)* Quoque **g v** ¦ petistis **B e bl** petillis **C** petatis **le** tenetis **d** || **81** pia **le e bl** cog- **B** cõg- **C** || **82** comperit **X** repperit **s** || **83** ut e uobis **X s** uter uotis *Heinsius* at e uobis (... sacri) *Burmannus* uter nostris *Merkel*

85 ire iubet Pylades carum periturus Oresten;
hic negat, inque uices pugnat uterque mori.
extitit hoc unum, quo non conuenerit illis:
cetera par concors et sine lite fuit.
dum peragunt iuuenes pulchri certamen amoris,
90 ad fratrem scriptas exarat illa notas.
ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
(humanos casus aspice), frater erat.
nec mora, de templo rapiunt simulacra Dianae,
clamque per inmensas puppe feruntur aquas.
95 mirus amor iuuenum; quamuis abiere tot anni,
in Scythia magnum nunc quoque nomen habent.'
fabula narrata est postquam uulgaris ab illo,
laudarunt omnes facta piamque fidem.
scilicet hac etiam, qua nulla ferocior ora est,
100 nomen amicitiae barbara corda mouet.
quid facere Ausonia geniti debetis in Vrbe,
cum tangunt duros talia facta Getas?
adde, quod est animus semper tibi mitis, et altae
indicium mores nobilitatis habent,
105 quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor,
quos Numa materni non neget esse suos,
adiectique probent genetiua ad nomina Cottae,
si tu non esses, interitura domus.
digne uir hac serie, lasso succurrere amico
110 conueniens istis moribus esse puta.

III

Si uacat exiguum profugo dare tempus amico, *Fabio Maximo*
o sidus Fabiae, Maxime, gentis, ades,

105–106 *cf. 4, 16, 43–44* || **3** FABIO MAXIMO] *cf. ad 1, 2; de fabula cf. Anacreontea 33 West*

X = BCleebl
85 py/ilades carum **X** c. p. **ppve** | periturus **X** moriturus **er** || **86** uices **BCe** *(cf. 4, 2, 6)* uicem **lebls** || **87** quo **B** quod **Cleebls** | conuenerit **BCes** conuenerat **lebl** || **88** par *Naugerius* pars **X** || **89** iuuenes pulc(h)ri **BCebl** p. i. **le** pulc(h)rum iuuenes **φ** || **96** habent **BC** *(?)* **es** habet **lebl** || **99** etiam **Bleebl** ipsa **C** | est **X** *om.* **d** + || **102** duros **Clebl** diros **Bebl** *(p. c.)* || **105** uolesus **bldglmbnpppv** ualesus **BCleesmot** *(cf. Schulze, Eigennamen 106)* | cognoscat **Bebl** agnoscat **C** cognoscit **le** || **106** materni *Naugerius* maternus **X** (maternos **C**) maternis *Bentleius* | neget **Ce** negat **B** *(p. c.)* **lebl** || **107** probent **BC** probant **leebl** probet *Bentleius* | ad nomina **Cleebl** agnomina **B** *(et Bentleius)* || **109** lasso **Xs** lapso **adhot**

dum tibi quae uidi refero, seu corporis umbra
   seu ueri species seu fuit ille sopor.

5 nox erat, et bifores intrabat luna fenestras,
   mense fere medio quanta nitere solet.
publica me requies curarum somnus habebat,
   fusaque erant toto languida membra toro,
cum subito pinnis agitatus inhorruit aer
10   et gemuit paruo mota fenestra sono.
territus in cubitum releuo mea membra sinistrum,
   pulsus et e trepido pectore somnus abit.
stabat Amor, uultu non quo prius esse solebat,
   fulcra tenens laeua tristis acerna manu,
15 nec torquem collo neque habens crinale capillo,
   nec bene dispositas comptus, ut ante, comas.
horrida pendebant molles super ora capilli,
   et uisa est oculis horrida pinna meis,
qualis in aeriae tergo solet esse columbae,
20   tractantum multae quam tetigere manus.

hunc simul agnoui (neque enim mihi notior alter)
   talibus affata est libera lingua sonis:
'o puer, exilii decepto causa magistro,
   quem fuit utilius non docuisse mihi,
25 huc quoque uenisti, pax est ubi tempore nullo
   et coit adstrictis barbarus Hister aquis?
quae tibi causa uiae, nisi uti mala nostra uideres?
   quae sunt (si nescis) inuidiosa tibi.
tu mihi dictasti iuuenalia carmina primus,
30   apposui senis te duce quinque pedes.
nec me Maeonio consurgere carmine nec me
   dicere magnorum passus es acta ducum.
forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus et ignes
   ingenii uires comminuere mei.
35 namque ego dum canto tua regna tuaeque parentis,
   in nullum mea mens grande uacauit opus.

3 3 refero **X s** referam **be v** ‖ **9** aer **B C e bl**[v] (a)ether **le bl d pp sc** ‖ **14** Fulcra **vh**, *Scaliger* Fultra **C** Fulctra **B** Fulua **s sc** Sceptra **le e bl** ‖ **15** neque **B C s** nec **le e bl** ‖ **20** Tractantum **mc** Tractatam **X** ‖ **21** neque **B C e bl** nec **le** | enim **B le e bl** enim est **C** ‖ **27** uti **B C** ut **le e** ((ne) ut) quod **bl** ut haec **s** *(cf. met. 13, 518)* ‖ **33** arcus et ignes **B C e bl** arcus et ignis **le l p** ignis et arcus **a g o v**

nec satis hoc fuerat: stulto quoque carmine feci,
  Artibus ut posses non rudis esse meis.
pro quibus exilium misero est mihi reddita merces,
40 id quoque in extremis et sine pace locis.
at non Chionides Eumolpus in Orphea talis,
  in Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
praemia nec Chiron ab Achille talia cepit,
  Pythagoraeque ferunt non nocuisse Numam.
45 nomina neu referam longum collecta per aeuum,
  discipulo perii solus ab ipse meo.
dum damus arma tibi, dum te, lasciue, docemus,
  haec te discipulo dona magister habet.
scis tamen et liquido iuratus dicere possis
50 non me legitimos sollicitasse toros.
scripsimus haec illis, quarum nec uitta pudicos
  contingit crines nec stola longa pedes.
dic, precor, ecquando didicisti fallere nuptas
  et facere incertum per mea iussa genus?
55 an sit ab his omnis rigide summota libellis,
  quam lex furtiuos arcet habere uiros?
quid tamen hoc prodest, uetiti si lege seuera
  credor adulterii composuisse notas?
at tu (sic habeas ferientis cuncta sagittas,
60 sic numquam rapido lampades igne uacent,
sic regat imperium terrasque coerceat omnis
  Caesar, ab Aenea est qui tibi fratre tuus),
effice, sit nobis non inplacabilis ira
  meque loco plecti commodiore uelit.'

X = BCleebl

37 hoc **X** id **bamb** | stulto **BCs** stultus **leebl** | carmine **BC** carmina **leebl** || **39** exilium **X** exilium est **v** | misero est **BC** misero **leeblv** || **40** Id **BClebl** Hiis **e** || **41** eumolpus **of** *(cf. 2, 9, 19; 20)* eupolpus **B** eumolph/fus **Cleebl** || **43** cepit **X** sumpsit **lo** || **45** neu **BCleebl^{v}tv** ne **abeerlomb** nec **lo^{v}p** ut **bl^v** non **bl^v** **bhk** cur **bl** quid **dn** || **47** te lasciue **X** tendere tela **s** || **49** et **X** ut **s** | possis **B** *(p. c.)* **Clebl** posses **e** + laudes **B** || **52** Contingit **BCleebhlo^v** Contigerit **ban** Contigerint **bl** Contingunt **p** Attingit **kaxf** Attigerit **kcmd** Astringit *Scaliger* || **53** ecquando **mb** et quando **BC** an quando **bl** ec quondam **le** hec quando **e** || **55** An sit **X** Absit **s** + *(cf. ars 1, 31)* || **56** habere uiros **BC^{v}leebl** habere thoros **C** adire toros *Castiglioni* || **60** numquam rapido **Bleebl** r. n. **C** || **61** imperium **X** imperio *Heinsius* || **62** (a)enea est **BCles** (a)enea **ebl** | tuus **BCs** nepos **B^{2}leebl** || **64** loco ... uelit **X** u. ... l. **pp**

65 haec ego uisus eram puero dixisse uolucri,
hos uisus nobis ille dedisse sonos:
'per mea tela, faces, et per mea tela, sagittas,
per matrem iuro Caesareumque caput:
nil nisi concessum nos te didicisse magistro,
70 Artibus et nullum crimen inesse tuis.
utque hoc, sic utinam defendere cetera possem:
scis aliud quod te laeserit esse magis.
quidquid id est (neque enim debet dolor ipse referri,
nec potes a culpa dicere abesse tua),
75 tu licet erroris sub imagine crimen obumbres,
non grauior merito uindicis ira fuit.
ut tamen aspicerem consolarerque iacentem,
lapsa per inmensas est mea pinna uias.
haec loca tum primum uidi, cum matre rogante
80 Phasias est telis fixa puella meis.
quae nunc cur iterum post saecula longa reuisam,
tu facis, o castris miles amice meis.
pone metus igitur: mitescet Caesaris ira,
et ueniet uotis mollior hora tuis.
85 neue moram timeas tempus, quod quaerimus, instat
cunctaque laetitiae plena triumphus habet.
dum domus et nati, dum mater Liuia gaudet,
dum gaudes, patriae magne ducisque pater,
dum sibi gratatur populus totamque per Vrbem
90 omnis odoratis ignibus ara calet,
dum faciles aditus praebet uenerabile tempus
sperandum est nostras posse ualere preces.'

65 uisus eram **BCebl** sum uisus **le** || **71** hoc **Bebl** hac **C** *(?)* haec **le** | possem **BCle** posses **ebl** *(?)* **lo**[v] possis **bl** *(p. c.)* possim **lo** (defendi) ... possent *Heinsius* || **72** aliud/t **BCbl** aliquid **lee** | esse **BClee** ipse **bl** || **73** neque **BClee** nec **blbadpv** | ipse **B** ille **Clee** iste **bl** || **74** Nec **BC** Non **leebl** | dicere **BCleebl**[v] liber **blkb** libera (esse) **vb** | abesse **X** adesse **kb** || **76** grauior merito **Bebl** grauior meritis **le** merito grauior **C** | uindicis **Cleebl** iudicis **Bbl**[v] *(cf. 2, 9, 77; 3, 6, 49)* || **78** pinna *Merkel* penna **X** || **79** tum **bhmt** dum **B** tunc **Cleebl** || **81–82** *om.* **B**, *add.* **B**[2] *(i. m.)* || **81** nunc cur **B**[2]**lebht** (Quem) cur **C** cur nunc **s** loca cur **blf** loca nunc **e** | s(a)ecula **B**[2]**leebl** tempora **C** || **84** mollior **X** gratior **a** dulcior **v** *(man. rec.)* | hora **X** *(cf. epist. 3, 44)* aura **B** *(p. c.)* **bl**[v] + *(cf. trist. 4, 5, 20)* || **89** sibi **X** (Cum sibi **le**) tibi **bavg** + || **91** faciles aditus praebet **Bm** p. f. a. **Clebls** f. p. a. **e** | tempus **Bleebl**[v]**sdt** + numen **Cvb** templum **blabhmmbo** || **92** est **X** *om.* **s**

dixit, et aut ille est tenues dilapsus in auras,
coeperunt sensus aut uigilare mei.

95 si dubitem, faueas quin his, o Maxime, dictis,
Memnonio cycnos esse colore putem.
sed neque mutatur nigra pice lacteus umor,
nec quod erat candens fit terebinthus ebur.
conueniens animo genus est tibi: nobile namque
100 pectus et Herculeae simplicitatis habes.
liuor, iners uitium, mores non exit in altos,
utque latens ima uipera serpit humo.
mens tua sublimis supra genus eminet ipsum,
grandius ingenio nec tibi nomen inest.
105 ergo alii noceant miseris, optentque timeri,
tinctaque mordaci spicula felle gerant:
at tua supplicibus domus est adsueta iuuandis,
in quorum numero me precor esse uelis.

IV

Haec tibi non uanam portantia uerba salutem *Rufino*
Naso Tomitana mittit ab urbe tuus,
utque suo faueas mandat, Rufine, Triumpho,
in uestras uenit si tamen ille manus.
5 est opus exiguum uestrisque paratibus impar;
quale tamen cumque est, ut tueare, rogo.
firma ualent per se nullumque Machaona quaerunt:
ad medicam dubius confugit aeger opem.
non opus est magnis placido lectore poetis:
10 quamlibet inuitum difficilemque tenent.
nos, quibus ingenium longi minuere labores
aut etiam nullum forsitan ante fuit,
uiribus infirmi uestro candore ualemus;
quod mihi si demas, omnia rapta putem.

4 RVFINO] *cf. ad 1, 3*

X = BCleebl
93 dilapsus **Clee** delapsus **Bbl** || **95** faueas quin his **B** (his *corr. ex* hic) **Clees** q. h. f. **bl ve** || **97** mutatur **Bleebl** fuscatur **C** || **101** altos **X** istos **bl**^v || **105** timeri **BC** *(m. 2 ut uidetur)* **leebl** parari **C** || **107** su(p)plicibus **BClebl** simplicibus **e**
4 5 uestrisque **X** uastisque **of** || **10** Quamlibet **lop** Quem libet **Xs** || **14** Quod **BCbl** Quem **lee**

15 cunctaque cum mea sint propenso nixa fauore,
praecipuum ueniae ius habet ille liber.
spectatum uates alii scripsere triumphum
(est aliquid memori uisa notare manu):
nos ea uix auidam uulgo captata per aurem
20 uidimus, atque oculi fama fuere mei.
scilicet affectus similes aut impetus idem
rebus ab auditis conspicuisque uenit.
nec nitor argenti, quem uos uidistis, et auri
quod mihi defuerit purpuraque illa queror;
25 sed loca, sed gentes formatae mille figuris
nutrissent carmen proeliaque ipsa meum,
et regum uultus, certissima pignora mentis,
iuuissent aliqua forsitan illud opus.
plausibus ex ipsis populi laetoque fauore
30 ingenium quoduis incaluisse potest,
tamque ego sumpsissem tali clamore uigorem,
quam rudis audita miles ad arma tuba.
pectora sint nobis niuibus glacieque licebit
atque hoc, quem patior, frigidiora loco,
35 illa ducis facies in curru stantis eburno
excuteret frigus sensibus omne meis.
his ego defectus dubiisque auctoribus usus
ad uestri uenio iure fauoris opem.
nec mihi nota ducum nec sunt mihi nota locorum
40 nomina: materiam non habuere manus.
pars quota de tantis rebus, quam fama referre
aut aliquis nobis scribere posset, erat?
quo magis, o lector, debes ignoscere, si quid
erratum est illic praeteritumue mihi.

45 adde quod assidue domini meditata querelas
ad laetum carmen uix mea †uersa lyra est.†

16 Pr(a)ecipuum **B²Cleebl** Pr(a)ecipu(a)e **Bbhd** || **19** uulgo **Bleebl** uultu **C** uulgi **h** | captata **BCle** spectata **ebl** || **20** Vidimus **Clebls** Scripsimus **B** *(ex corr. in ras.)* **e** Nouimus *Housman* || **21** similes **le** (*corr. in* similis*?*) **bhdpv** similem **C** similis **Bebl** || **25** sed² **BCle** uel **ebl** uos **v** || **27** mentis **bbh²** *(i. m.)* **klomv** *(cf. trist. 4, 2, 23)* gentis **X s** || **29** fauore **X** fragore *Heinsius* || **35** Illa **X** Ipsa *Kenney* || **36** Excuteret **X** Excutiat **p** || **40** non **X** uix **pi** || **43–44** *seclusit Korn* || **43** Quo **Clee bl** Quod **B** || **44** pr(a)eteritumue **Cbl** pr(a)eteritumque **Blee** || **45** ad/ssidue **X** assiduas **sb** assiduam **adlp** | querelas **BCbls** querelam **lee** || **46** uersa ly/ira est **BClebls** musa uenit **edmb**

uix bona post tanto quaerenti uerba subibant,
  et gaudere aliquid res mihi uisa noua est.
utque reformidant insuetum lumina solem,
50 sic ad laetitiam mens mea segnis erat.

est quoque cunctarum nouitas carissima rerum,
  gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
cetera certatim de magno scripta triumpho
  iam pridem populi suspicor ore legi.
55 illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus;
  illa recens pota est, nostra tepebit aqua.
non ego cessaui, nec fecit inertia serum:
  ultima me uasti sustinet ora freti;
dum uenit huc rumor properataque carmina fiunt
60 factaque eunt ad uos, annus abisse potest.
nec minimum refert, intacta rosaria primus
  an sera carpas †paene† relicta manu;
quid mirum, lectis exhausto floribus horto
  si duce non facta est digna corona suo?

65 deprecor hoc: uatum contra sua carmina ne quis
  dicta putet; pro se Musa locuta mea est.
sunt mihi uobiscum communia sacra, poetae,
  in uestro miseris si licet esse choro,
magnaque pars animae mecum uixistis, amici:
70 hac ego uos absens nunc quoque parte colo.
sint igitur uestro mea commendata fauore
  carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
scripta placent a morte fere, quia laedere uiuos
  Liuor et iniusto carpere dente solet.

60 *cf. 4, 11, 16*

X = BCleebl
47 post tanto (tantum **lee**) quaerenti **X** q. tanto p. **ve** p. mala tot q. **f** || **51** carissima **B²es** calidissima **BC** gratissima **lebl** || **52** tardat **X** segnis *(ex 50?)* **s** || **55** lector **X** libat *Burmannus* | pocula **X** carmina **bad** || **56** recens **Bleebl** prius **C** | pota **Bleeblg** *(p.c.)* posita **Cgh** | tepebit **X** tepescit **vᵛ** || **60** abisse **Bleebl** abesse **C** abesse (*fort. ex* abire *corr.*) **m** abire **t** || **62** carpas **leebl** carpat **BC** | p(a)ene **X** poma **vgvh** *uix* pone *uel* pauca || **64** suo **X** tuo *Ehwald* sua *Némethy* || **65** hoc **BCebls** haec **le** | uatum **BClee** uates **blhkmco**ˢˢᶜʳ **t** unum *Kenney (cf. ep. 9, 159; met. 2, 98) fort. recte* || **69** anim(a)e **leafvb** animo **BCsp** animi **ebl +** || **71** Sint **BClee** Sunt **bl** | commendata **X** commendanda **lovb +** | fauore **BCebls** fauori **le** || **72** possum **X** possim **p** || **73** quia **BClebl** sed **e** || **74** iniusto **X** inuiso **oc** incerto **a** inuicto **sva**

75 si genus est mortis male uiuere, terra moratur,
   et desunt fatis sola sepulcra meis.
denique opus curae culpetur ut undique nostrae,
   officium nemo qui reprehendat erit.
ut desint uires, tamen est laudanda uoluntas:
80 hac ego contentos auguror esse deos.
haec facit, ut ueniat pauper quoque gratus ad aras,
   et placeat caeso non minus agna boue.
res quoque tanta fuit, quantae subsistere summo
   †Aeneidos† uati grande fuisset onus.
85 ferre etiam molles elegi tam uasta triumphi
   pondera disparibus non potuere rotis.

quo pede nunc utar, dubia est sententia nobis:
   alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
irrita uotorum non sunt praesagia uatum:
90 danda Ioui laurus, dum prior illa uiret.
nec mea uerba legis, qui sum summotus ad Histrum,
   non bene pacatis flumina pota Getis:
ista dei uox est; deus est in pectore nostro;
   haec duce praedico uaticinorque deo:
95 'quid cessas currum pompamque parare triumphis,
   Liuia? dant nullas iam tibi bella moras.
perfida damnatas Germania proicit hastas:
   iam pondus dices omen habere meum.
crede, breuique fides aderit: geminabit honorem
100 filius, et iunctis, ut prius, ibit equis.
prome, quod inicias umeris uictoribus ostrum;
   ipsa potest solitum nosse corona caput.

95 *cf. Cons. ad Liu. 26*

77 opus cur(a)e culpetur ut undique nostr(a)e **BClebls** cul. ut o. cur. un. n. **e** mentis o. cul. ut un. n. **a** o. n. cul. ut un. cur. **o** || **79** desint **B** desunt **Cleebl** || **81** gratus **leebl** gratis **B** raptus **C** | aras **BCbl** aram **lee** || **83** quant(a)e **BCbl** quam te **e** quantum **le** || **84** (A)eneidos **B**[2] **leebl** Aenidos **C** Enedos **B** Aeneae *Quicherat* Aeneadum *Ehwald* Iliados *Heinsius* || **88** adest **B** *(p. c.)* **Cleebl** erit **B oi** || **89** uotorum **Ble** *(ex corr.)* **ebl** *(cf. ThLL 7, 2, 434, 63)* u^to^rum **C** uerorum **l** *(p. c.)* **mb** *codd. Naugerii* notorum **bamb** magnorum **abh**[v] *(man. 2)* **n** motorum *Heinsius* || **90** ioui **X** ioui est **s** || **91** ad (h)i/ystrum **leebl** ab histro **BC** sub histro **s** || **94** H(a)ec **BCbl**[v] Hac **s** Hoc **leebl** || **95** triumphis **X** triumphi **d** triumpho **p** || **96** dant nullas iam **X** i. n. d. **smbpp** || **99** honorem **X** honores **s** || **101** uictoribus **B Clebl** uictricibus **e**

scuta sed et galeae gemmis radientur et auro,
stentque super uinctos trunca tropaea uiros.
105 oppida turritis cingantur eburnea muris,
fictaque res uerae more putetur agi.
squalidus immissos fracta sub harundine crines
Rhenus et infectas sanguine portet aquas.
barbara iam capti poscunt insignia reges
110 textaque fortuna diuitiora sua

. . . .

. . . .

111 et quae praeterea uirtus inuicta tuorum
saepe parata tibi saepe paranda facit.'
di, quorum monitu sumus euentura locuti,
114 uerba, precor, celeri nostra probate fide.

LIB. II ELEG. XI (recte LIB. III ELEG. V)

Hoc tibi, Rufe, breui properatum tempore mittit *Rufo*
Naso, parum faustae conditor Artis, opus,
ut, quamquam longe toto sumus orbe remoti,
scire tamen possis nos meminisse tui.
5 nominis ante mei uenient obliuia nobis,
pectore quam pietas sit tua pulsa meo,
et prius hanc animam uacuas reddemus in auras,
quam fiat meriti gratia uana tui.
grande uoco lacrimas meritum, quibus ora rigabas,
10 cum mea concreto sicca dolore forent;

11 RVFO] *cf. Syme 78*

X = BCleebl
103 radientur **B** (e *ex corr.?*) **le e** radiantur **Cbl** || **104** Stentque **BClee** Stantque **blabhmb** | uinctos **mt** ui*ctos **B** *(p. c.)* uictos **leebls** iunctos **C** || **106** uerae *Riese* uero **X** || **107** in/mmissos **BCle** in/mmittat **ebl** + immittit *ed. pr.* immictit **mb** | crines **BClebl**ᵛ crinem **ebl** || **108** portet **shmcn** *(p. c.)* potat **BCle** potet **ebl** monstret *Ehwald* ploret *Ehwald* || **109** capti **X** capiti **bh**² *(p. c.)* **pi** *codd. Naugerii* | poscunt **BCle** ponunt **bls** ponent **e** poscant **pi** || **110** *post h. u. lac. indic. Ehwald* || **111** tuorum **X** uirorum **aba** || **113** euentura **BClee** h(a)ec uentura **bla bhergmpp** hec euentura **d**
X = ABCleebl
11 (= III 5) *hanc elegiam huc transferendam indicauit Froesch* || **3** Vt **X** Et **d** || **4** *post* possis **C** *scripsit* sit ... meo *(6) deinde 7, 8, 5, 6, 9 ...; postea* nos ... tui *(u. 4) addidit* || **5** ueniant **X** ueniant **d** + || **7** re(d)demus **ACleebl** reddamus **B** || **9** lacrimas meritum **ABC** m. l. **leebl**

grande uoco meritum maestae solacia mentis,
  cum pariter nobis illa tibique dares.
sponte quidem per seque mea est laudabilis uxor,
  admonitu melior fit tamen illa tuo.
15 namque, quod Hermionae Castor fuit, Hector Iuli,
  hoc ego te laetor coniugis esse meae;
quae, ne dissimilis tibi sit, probitate laborat
  seque tui uita sanguinis esse probat.
ergo, quod fuerat stimulis factura sine ullis,
20 plenius auctorem te quoque nancta facit.
acer et ad palmae per se cursurus honores,
  si tamen horteris, fortius ibit equus.
adde, quod absentis cura mandata fideli
  perficis et nullum ferre grauaris onus.
25 o, referant grates, quoniam non possumus ipsi,
  di tibi, qui referent, si pia facta uident,
sufficiatque diu corpus quoque moribus istis,
  maxima Fundani gloria, Rufe, soli.

LIB. III ELEG. V (recte VI)

Cottae Maximo

Quam legis, unde tibi mittatur epistula, quaeris?
  hinc, ubi caeruleis iungitur Hister aquis.
ut regio dicta est, succurrere debet et auctor,
  laesus ab ingenio Naso poeta suo.
5 qui tibi, quam mallet praesens afferre, salutem
  mittit ab hirsutis, Maxime Cotta, Getis.

legimus, o iuuenis patrii non degener oris,
  dicta tibi pleno uerba diserta foro;
quae, quamquam lingua mihi sunt properante per horas
10 lecta satis multas, pauca fuisse queror.

5 COTTAE MAXIMO] *cf. ad 1, 5*

15 (h)ermion(a)e **A**[2]**BCles** hermoone **A** herunone **bl** (h)ermiones **el** | iuli **BC** illi **A** i/yulo **lebl** yni **e** || **17** probitate **X** pietate **p** || **19** quod **ABClee** ꝗ **bl** quae **s** || **20** nancta **A** nacta **BCleebl** || **25** O referant **ACebl** (O *fuit* Q?) Oro ferant **B** *(p. c.)* **le** Et referant **s** || **26** Di(i) **BCleebl** Si **A** | facta **ABCleebl**[v] uota **bl** || **28** rufe **BCle(e)bl** rure **A** || *Subscriptio: cf. Titulum libri I*
X = BCleebl
5 5 ad/fferre **X** deferre **p** || **9** sunt **BCebl** sint **lebafgnapipn** +

plura sed haec feci relegendo saepe, nec umquam
non mihi, quam primo, grata fuere magis.
cumque nihil totiens lecta e dulcedine perdant,
uiribus illa suis, non nouitate, placent.
15 felices, quibus haec ipso cognoscere in actu
et tam facundo contigit ore frui.
nam, quamquam sapor est allata dulcis in unda,
gratius ex ipso fonte bibuntur aquae,
et magis adducto pomum decerpere ramo,
20 quam de caelata sumere lance, iuuat.
at nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
quod legi, tua uox exhibuisset opus,
utque fui solitus sedissem forsitan unus
de centum iudex in tua uerba uiris,
25 maior et implesset praecordia nostra uoluptas,
cum traherer dictis adnueremque tuis.

quem quoniam fatum patria uobisque relictis
inter inhumanos maluit esse Getas,
quod licet, ut uidear tecum magis esse, legenda
30 saepe, precor, studii pignora mitte tui,
exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,
utere, quod nobis rectius ipse dares.
namque ego, qui perii iam pridem, Maxime, uobis
ingenio nitor non periisse meo.
35 redde uicem, nec rara tui monimenta laboris
accipiant nostrae grata futura manus.
dic tamen, o iuuenis studiorum plene meorum,
ecquid ab his ipsis admoneare mei;
ecquid, ubi aut recitas factum modo carmen amicis,
40 aut, quod saepe soles, exigis ut recitent,

X = BCleebl

11 h(a)ec feci **X** effeci *Heinsius* || **12** Non ... magis **BCs** H(a)ec ... minus **lebl** (magis **bl**[v]) + Nunc ... magis **v**[2] Nunc ... minus **e** || **13** ni(c)hil tot/ciens lecta e **B** *(p. c.)* **ao** ni(c)hil totiens ṣụạ lecta e **s** sua tot/ciens nil e **B(C)(le)(e)(bl)** sua tot/ciens nihil **ermb** || **15** h(a)ec **BCbl** hoc **lee** || **17** quamquam **BCebl** quamuis **le** | allata **Xs** ablata **glp** oblata *Heinsius* || **21** At **Bleebl** Et **C** | nisi[1] **Cleebl** ni **B** || **22** legi **X** legerem **s** || **24** in **X** ad *Riese* || **27** patria uobisque **Bleebl** uobis patriaque **C** || **29** legenda *Burmannus* legendo **leebl** loquendo **BCsc** loquente, *Castiglioni (cf. u. 50)* || **31** dedignaris **BC** dedigneris **B** *(tertia manus?)* **leebl** || **33** Namque **BCebl** Iamque **le** || **38** ipsis **BClebl** scriptis **e** || **39** recitas factum **BCebl** f. r. **le**

quaeror, ut interdum tua mens oblita, quid absit,
  nescioquid certe sentit abesse sui?
utque loqui multum de me praesente solebas
  nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est?

45 ipse quidem Getico peream uiolatus ab arcu,
  (et sit periuri quam prope poena uides),
te nisi momentis uideo paene omnibus absens;
  gratia dis: menti quolibet ire licet.
hac ubi perueni nulli cernendus in Vrbem,
50   saepe loquor tecum, saepe loquente fruor;
tum mihi difficile est, quam sit bene, dicere, quamque
  candida iudiciis illa sit hora meis.
tum me, siqua fides, caelesti sede receptum
  cum fortunatis suspicor esse deis.
55 rursus ubi huc redii, caelum superosque relinquo,
  a Styge nec longe Pontica distat humus.
unde ego si fato nitor prohibente reuerti,
  spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

VI (recte VII)

Ad amicum

Naso suo (posuit nomen quam paene) sodali
  mittit ab Euxinis hoc breue carmen aquis.
at si cauta parum scripsisset dextra quis esses,
  forsitan officio parta querela foret.
5 cur tamen hoc aliis tutum credentibus unus,
  appellent ne te carmina nostra, rogas?
quanta sit in media clementia Caesaris ira,
  si nescis, ex me certior esse potes.

41 Qu(a)eror ut interdum **B** (**** *post* interdum) **C lo** (Q. et i.) Interdum queritur **le e bl lo**^{2} Interdum tua mens queritur **bh** quaeror? an interdum *Riese, fortasse recte* quaeror? et interdum *Kenney (altero interrogationis signo omisso)* ‖ **43** multum de me **B C le bl** de me m. **e d lo** ‖ **44** tuo est **C le e bl** tuo **B** ‖ **47** nisi **le e bl** ni in **B C** ‖ **48** di(i)s **le e bl**^{v} **bh**^{v} *(cf. ThLL 6,2216,74)* quod **B** ($\overline{\text{do}}$ *sscr.*) **C** sit **bl bh** ‖ **49** Hac **B C** Hanc **le e bl** *an* hinc *(cf. 55)?* | nulli **le e bl** nullis **B C** | urbem **X** urbe **mb** ‖ **50** s(a)epe^{2} **B C e** teque **le** (loquendo) **bl** ‖ **51** Tum **B e** Tunc **C le bl** ‖ **52** illa sit hora **B bl** h. s. i. **C le e** ‖ **53** Tum **B e** Tunc **C bl** Cum **le** ‖ **55** ubi **X** ut **a pn** | redii **X** redeo **v** | relinquo **B le e bl** reliqui **C bl**^{v} ‖ **56** nec **B C e** non **le bl** ‖ **57** Vnde **B C le bl** Inde **e**

6 1 posuit nomen **B C le** n. p. **e bl** (suum n. p.) | quam **B C le** cui **e bl** qui **d lo m p** ‖ **3** At **B le e bl** Tu **C** ‖ **8** Si nescis ex me **X** Ex me s. n. **be mc**

huic ego, quam patior, nil possem demere poenae,
10 si iudex meriti cogerer esse mei.
non uetat ille sui quemquam meminisse sodalis,
nec prohibet tibi me scribere teque mihi.
nec scelus admittas, si consoleris amicum,
mollibus et uerbis aspera fata leues.

15 cur, dum tuta times, facis, ut reuerentia talis
fiat in Augustos inuidiosa deos?
fulminis adflatos interdum uiuere telis
uidimus, et refici non prohibente Ioue;
nec, quia Neptunus nauem lacerarat Vlixis,
20 Leucothea nanti ferre negauit opem.
crede mihi, miseris caelestia numina parcunt,
nec semper laesos et sine fine premunt.
principe nec nostro deus est moderatior ullus;
iustitia uires temperat ille suas:
25 nuper eam Caesar facto de marmore templo,
iam pridem posuit mentis in aede suae.
Iuppiter in multos temeraria fulmina torquet,
qui poenam culpa non meruere pati.
obruerit cum tot saeuis deus aequoris undis,
30 ex illis mergi pars quota digna fuit?
cum pereant acie fortissima quaeque, uel ipso
iudice delectus Martis iniquus erit.
at si forte uelis in nos inquirere, nemo est,
qui se, quod patitur, commeruisse neget.
35 adde quod extinctos uel aqua uel Marte uel igni
nulla potest iterum restituisse dies:

6 25 *a.d. vi Id. Ian. anno 13 p.C.n.* 'SIGNVM IVSTITIAE AVGVS[TAE...TI CAESAR DEDICAVIT PLANCO] ET SILIO COS', *cf. A. Degrassi, Inscriptiones Italiae XIII ii, Roma 1963, 113*

X = BCleebl

9 Huic **BCe** *(?)* Hinc **lebl** | possem **B** possim **C** possum **leebl** || **13** admittas **BC** admittes **lebl** admittis **e** || **14** leues **BClebl** leuas **e** || **17** ad/fflatos **B** (ad flatos) **Cleeblfr** afflictos **afr^v g** || **17–18** *sic in* **C**: F. et r. non p. io. / V. in. adf. u. t., *deinde 19, 21, 20, 22* (*ordinem restituit* **C²**) || **20** Leucothea *Merkel* Lecathoam **B** Leucathoeam **B²** Leucatheam **C** Leuc(h)ot(h)oe **leebl** Leuc(h)ot(h)ee **av** *(Λευκοθέη Hom. Od. 5, 334); cf. Ciris 396 (cod. G)* || **24** suas **X** sua *Heinsius* || **25** c(a)esar facto **BCebl** f. c. **le** || **28** pati **X** pari **bbpn** sua **t** || **29** cum tot s(a)euis **BCe(bl)** s. c. t. **le** || **32** delectus **Bleebl** dilectus **C** || **33–34** *om.* **bl** || **33** nos **BCle** (Aut...n.) **e** *(sc. 'quos exilio Caesar damnauit')* eos *Bentleius* ((Quod si ...) eos) || **34** Qui **BCe** Quin **le**, *Bentleius* | con/mmeruisse **BClee** promeruisse **p** || **35** igni **B** igne **Clee bl** || **36** Nulla **ebllo** *(p.c.)* Multa **BCle**

restituit multos aut poenae parte leuauit
Caesar, et in multis me precor esse uelit.

at tu, cum tali populus sub principe simus,
40 alloquio profugi credis inesse metum?
forsitan haec domino Busiride iure timeres
aut solito clausos urere in aere uiros.
desine mitem animum uano infamare timore:
saeua quid in placidis saxa uereris aquis?
45 ipse ego, quod primo scripsi sine nomine uobis,
uix excusari posse mihi uideor.
sed pauor attonito rationis ademerat usum,
cesserat omne nouis consiliumque malis,
fortunamque meam metuens, non uindicis iram,
50 terrebar titulo nominis ipse mei.
hactenus admonitus memori concede poetae,
ponat ut in chartis nomina cara suis.
turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu
si nulla libri parte legere mei.
55 ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit,
non ultra, quam uis, officiosus ero,
teque tegam, qui sis, nisi cum permiseris ipse:
cogetur nemo munus habere meum.
tu modo, quem poteras uel aperte tutus amare,
60 si res est anceps ista, latenter ama.

VII (recte VIII)

Ad amicos

Verba mihi desunt eadem tam saepe roganti,
iamque pudet uanas fine carere preces;

37 p(a/o)en(a)e **BC** p(a)enam **leebl** || **38** precor esse uelit **Blebl** u. e. p. **Ce** || **39** At **Bleebl** Aut **C** Ah **bl**[v] An *G. Fabricius, fortasse recte* || **40** Ad/lloquio **X** Obsequio **o** | metum **Bleebl** malum **C** || **41** h(a)ec **X** hoc **be** | iure **leebl** iura **BC** || **45** quod **BC** qui **leebl** | primo **X** primum **m** | uobis **X** amici **d** uerbis **v** || **48** Cesserat omne … consiliumque **X** Cons. … cess. o. *Bentleius* | nouis … malis **X** (nouum **B**, *corr.* **B**[2]) m. … n. **bhdgklo** || **49** uindicis **BClee** iudicis **bl** *(?)* **babhd ernt** principis **p** cesaris **pp** || **51** poet(a)e **Bleebl** sodali **C** || **53** longo **ebl** longe **B** (*sscr.* ualde **B**[2]) **Clegc** | proximus **BCleebl**[v] cognitus **blabhloppp** protinus **n** turpior **dt** | usu **eblbfgc** usus **BCle** || **54** legere **BClee** legare **bl** + || **57** qui sis **Ble** *(cf. 4, 3, 2)* quis sis **Cebl** | nisi cum **BClebl** ubi non **e** || **59** modo **BClebl** quoque **e** || **60** ista **BClebl** ipse **e**

7 2 Iamque **Cleebl** Namque **B**

taedia consimili fieri de carmine uobis
  quidque petam cunctos edidicisse reor.
5 nostraque quid portet iam nostis epistula, quamuis
  cera sit a uinclis non labefacta meis.
ergo mutetur scripti sententia nostri,
  ne totiens contra, quam rapit amnis, eam.
quod bene de uobis speraui, ignoscite, amici,
10 talia peccandi iam mihi finis erit.
nec grauis uxori dicar, quae scilicet in me,
  quam proba, tam timida est experiensque parum.

hoc quoque, Naso, feres: etenim peiora tulisti;
  iam tibi sentiri sarcina nulla potest.
15 ductus ab armento taurus detrectet aratrum,
  subtrahat et duro colla nouella iugo:
nos, quibus adsueuit fatum crudeliter uti,
  ad mala iam pridem non sumus ulla rudes.
uenimus in Geticos fines: moriamur in illis,
20 Parcaque ad extremum qua mea coepit eat.
spem iuuat amplecti, quae non iuuat inrita semper?
  et fieri cupias siqua futura putes?
proximus huic gradus est bene desperare salutem
  seque semel uera scire perisse fide.
25 curando fieri quaedam maiora uidemus
  uulnera, quae melius non tetigisse fuit.
mitius ille perit, subita qui mergitur unda,
  quam sua qui tumidis bracchia lassat aquis.
cur ego concepi Scythicis me posse carere
30 finibus et terra prosperiore frui?

13 *cf. Hom. Od. 20, 18*

X = BCleebl
4 Quidque **bbhkn** Quodque **BClee** Quidue **bl** || **5** Nostraque quid **Ble** Nostraque quod **C** Nostra quod ap- **e** Nostra quid ap- **bl** || **6** Cera **mcmd** Certa **BC** C(h)arta **leebl** | non labefacta **X** *(cf. 4, 8, 10)* non resoluta **amd**^{v} irresoluta **eapn** | meis **Bleblg** suis **Ce** + || **8** eam **BCbl** eat **lee** || **10** peccandi **X** peccanti **gn** || **13** Hoc **BCle** H(a)ec **ebl** | peiora **B**^{3} **Cleebl** peiore **B** maiora **gc** || **15** detrectet **B** detrectat **le** detractat **Cebl** || **16** subtrahat **B** Subtrahit **Cleebl** || **17** ad/ssueuit **ebl** assuerit **BCle** | crudeliter **X** crudelius *Heinsius* || **19** in^{1} **BClebl** ad **e** | moriamur **BClebl** moriemur **ebabebhderov** || **20** qua **BClee** quam **bl** quo **pp** || *post* **21** *et* **22** *signa interrogationum posuit Riese* || **21** iuuat^{1} **X** iuuet *Micyllus* | iuuat^{2} **X** iuuet *Merkel (de sententia cf. 3, 5, 58)* || **22** *sic interpretor 'unusquisque putat ea factum iri quae fieri cupiat'* || **25** fieri quaedam **Blebl** q. f. **Ce** || **28** lassat **C**^{v} **leebl**^{v} iactat **Cbl** pulsat **B** || **29** s(c)y/it(h)icis **BClebl** geticis **e**

cur aliquid de me speraui lenius umquam?
  an fortuna mihi sic mea nota fuit?
torqueor en grauius, repetitaque forma locorum
  exilium renouat triste recensque facit.

35 est tamen utilius studium cessasse meorum,
  quam, quas admorint, non ualuisse preces.
magna quidem res est, quam non audetis, amici,
  sed, si quis peteret, qui dare uellet, erat.
dummodo non nobis hoc Caesaris ira negarit,
40 fortiter Euxinis inmoriemur aquis.

VIII (recte IX)

(Fabio) Maximo

Quae tibi, quaerebam, memorem testantia curam
  dona Tomitanus mittere posset ager.
dignus es argento, fuluo quoque dignior auro,
  sed te, cum donas, ista iuuare solent.
5 nec tamen haec loca sunt ullo pretiosa metallo:
  hostis ab agricola uix sinit illa fodi.
purpura saepe tuos fulgens praetexit amictus,
  sed non Sarmatico tingitur illa mari.
uellera dura ferunt pecudes, et Palladis uti
10 arte Tomitanae non didicere nurus.
femina pro lana Cerealia munera frangit
  suppositoque grauem uertice portat aquam.
non hic pampineis amicitur uitibus ulmus,
  nulla premunt ramos pondere poma suos.

8 MAXIMO (FABIO MAXIMO, *Froesch 209 n. 328, recte, opinor*; COTTAE MAXIMO *Syme, cf. ad 1, 5*)

31 lenius **X** letius **d** leuius **bhmt** || **33** en **BCl ee** an **bl** heu **fkakcxa** || **34** renouat **BClebl** reuocat **ed** || **36** admorint **BClebl**ᵛ admorunt **e** admouit **bl** admoui **m** ammonui **d** agnorunt **f** || **37** quam **B**³ *(i. m.)* **Cleebl** ** **B** quod **d** sed **ψ** || **39** nobis **BC** uobis **leebl** | hoc **BClebl** hec **e** | negarit **B** *(p. c.)* **lee** negaret **Bbl** negabit **Cbl**ᵛ**abl**

8 4 solent **leebl** solet **BC** || **6** illa **BClebl** ista **e** ulla **lc** || **7** Purpura … fulgens pr(a)etexit **Cebl** P. … f. protexit **B** F. … protexit p. **le** | s(a)epe **X** nempe *Heinsius* || **8** illa **X** ista **kb** ulla **va** | (sarmatico …) mari **BC**² (mali **C**) **leebl** (sarmatica …) manu **fr +** || **9** Vellera dura ferunt **leebl** Vellere dum fuerint **BC** | et **X** at *Scaliger* || **13** amicitur **BClebl** oneratur **e** || **14** suos **BCbl** suo **lee**

15 tristia deformes pariunt absinthia campi,
terraque de fructu, quam sit amara, docet.
nil igitur tota Ponti regione Sinistri,
quod mea sedulitas mittere posset, erat.
clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
20 hoste, precor, fiant illa cruenta tuo.
hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos,
haec uiget in nostris, Maxime, Musa locis.
quae quamquam misisse pudet, quia parua uidentur,
tu tamen haec, quaeso, consule missa boni.

IX (recte X)

Bruto

Quod sit in his eadem sententia, Brute, libellis,
carmina nescioquem carpere nostra refers:
nil nisi me terra fruar ut propiore rogare
et, quam sim denso cinctus ab hoste, loqui.
5 o quam de multis uitium reprehenditur unum:
hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
ipse ego librorum uideo delicta meorum,
cum sua plus iusto carmina quisque probet.
auctor opus laudat: sic forsitan Agrius olim
10 Thersiten facie dixerit esse bona.
iudicium tamen hic nostrum non decipit error,
nec, quidquid genui, protinus illud amo.
cur igitur, si me uideo delinquere, peccem
et patiar scripto crimen inesse, rogas.
15 non eadem ratio est sentire et demere morbos:
sensus inest cunctis, tollitur arte malum.

9 BRVTO] *cf. ad 1, 1*

X = BCleebl

16 docet **X** probat **ve** notat **v** || **19** misi s(c)y/it(h)ica **BCebl** s. m. **lenpp** || **21** hos h(a)ec habet **BCebl** habet hos h(a)ec **led** *(sec. André)* h(a)ec hos habet **bad** *(sec. Lenz)* | libellos **X** *'uocem desidero qua et pharetra et carmen designari possit' Riese, unde* locellos *Kenney percunctanter*

9 3 propiore **ebl** propriore **BC** potiore **le** || **4** loqui **X** queri **badpv** *(cf. 4, 7, 4)* || **9** sic **B²leebl** si **BC** | Agrius **vh**, *Canter* agarius **C** acc/t(h)ius **B²** *(in ras.)* **leebl +** acrius **n** auctius **a** || **10** dixerit **BClebl** dixerat **e** || **11** tamen hic nostrum **BC** n. t. h. **leebl** || **13** uideo **BCe** uideam **lebl** || **15** ratio est **X** e. r. **l** res est **blᵛ**

saepe aliquod uerbum cupiens mutare reliqui,
  iudicium uires destituuntque meum;
saepe piget (quid enim dubitem tibi uera fateri?)
20 corrigere et longi ferre laboris onus.
scribentem iuuat ipse labor minuitque laborem,
  cumque suo crescens pectore feruet opus.
corrigere ut res est tanto minus ardua, quanto
  magnus Aristarcho maior Homerus erat,
25 sic animum lento curarum frigore laedit
  et cupidi cursus frena retentat equi.
atque ita di mites minuant mihi Caesaris iram,
  ossaque pacata nostra tegantur humo,
ut mihi conanti nonnumquam intendere curas
30 fortunae species obstat acerba meae,
uixque mihi uideor, faciam qui carmina, sanus,
  inque feris curem corrigere illa Getis.

nil tamen est scriptis magis excusabile nostris,
  quam sensus cunctis paene quod unus inest.
35 laeta fere laetus cecini, cano tristia tristis:
  conueniens operi tempus utrumque suo est.
quid nisi de uitio scribam regionis amarae,
  utque loco moriar commodiore precer?
cum totiens eadem dicam, uix audior ulli,
40 uerbaque profectu dissimulata carent.
et tamen, haec eadem cum sint, non scripsimus isdem,
  unaque per plures uox mea temptat opem.

an, ne bis sensum lector reperiret eundem,
  unus amicorum, Brute, rogandus eras?

17 aliquod **X** quidem **mc** | uerbum cupiens **X** (cupias **C**) c. u. **ern** | reliqui **X** relinquo *Bersmanus* || **19** dubitem **BClebl** metuam **e** || **21** ipse **BCle e bl**^{v} ille **v** iste **bl** | labor **BClebl** fauor **ebl**^{v} calor *Heinsius* | laborem **X** dolorem **kave** || **22** -que suo **X** quasso *Merkel* || **23** ut **n**, *Burmannus* et **B** *(?)* **Ce** at **lebl** it **B**^{2} *(?)* | minus **C** maius **B**^{2} *(in ras.)* magis **leebl** || **25–26** *del. Bentleius* || **25** lento **BCbl** lentum **B**^{2}**lee** || **26** Et **C** Vt **B** (*corr. ex* Et*?*) **leebl** *Bersmanus, Postgate, Schreuders* | cursus **leebl** *(cf. 2, 11, 21)* in cursus **C** *ras. circa 9 litterarum* **B** cursor **n** si quis *Bersmanus* rector *Postgate* gyrus *Schreuders* || **27** mit(t)es **X** mitem *Heinsius* mitis *Burmannus* || **31** qui **bher** *(sscr.)* **ffrmv** quin **C** cum **lee(bl)badghlo** quod **B**^{2} *(in ras.)* + qua **n** quia **ot** || **32** corrigere **BClebl** colligere **e**, *Bentleius* || **33** est **leebl** e **B** (*corr. ex* ē*?*) **C** || **41** Et **BCebl** Sed **le** | cum sint non **lee(bl)** n. s. c. **BC** | scripsimus **Bbl** scribimus **C le** scribitur **e** | (h)isdem **leebl** idem **BC** || **44** eras **Be** erat **Clebl**

45 non fuit hoc tanti (confesso ignoscite, docti):
uilior est operis fama salute mea.
denique materiae, quam quis sibi finxerit ipse,
arbitrio uariat multa poeta suo.
Musa mea est index, nimium quoque uera, malorum,
50 atque incorrupti pondera testis habet.
nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
littera, propositum curaque nostra fuit.
postmodo collectas utcumque sine ordine iunxi:
hoc opus electum ne mihi forte putes.
55 da ueniam scriptis, quorum non gloria nobis
causa sed utilitas officiumque fuit.

X = BCleebl
45 docti **BClee** amici **blft** || **47** materiae (... **48** suae) *Heinsius* materia **BCbl** materiam **lee** | quam quis **X** quam quam **v** quam sibi **mb** (quis *interposuit* **mb**[2]) cum quis *Bentleius* (quom quis *Owen*) quamuis *Riese* | finxerit **Cbl** finxerat **B** fecerit **lee** fixerit *Riese* || **49** malorum **X** laborum **v** || **50** incorrupti ... testis **BCle ebl**[v] corrupti ... tristis **bl** incorruptae ... uocis **pn**[v] incorruptae ... testis *Heinsius*

LIBER QVARTVS

I

Sexto Pompeio

Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
  debitor est uitae qui tibi, Sexte, suae.
qui seu non prohibes a me tua nomina poni,
  accedet meritis haec quoque summa tuis,
5 siue trahis uultus, equidem peccasse fatebor,
  delicti tamen est causa probanda mei.
non potuit mea mens, quin esset grata, teneri:
  sit, precor, officio non grauis ira pio.
o quotiens ego sum libris mihi uisus ab istis
10   impius, in nullo quod legerere loco;
o quotiens, alii cum uellem scribere, nomen
  rettulit in ceras inscia dextra tuum.
ipse mihi placuit mendis in talibus error,
  et uix inuita facta litura manu est.
15 'uiderit', ad summam dixi, 'licet ipse queratur;
  a, pudet offensam non meruisse prius.'
da mihi (si quid ea est) hebetantem pectora Lethen,
  oblitus potero non tamen esse tui;
idque sinas oro, nec fastidita repellas
20   uerba, nec officio crimen inesse putes,
et leuis haec meritis referatur gratia tantis;
  si minus, inuito te quoque gratus ero,
numquam pigra fuit nostris tua gratia rebus,
  nec mihi munificas arca negauit opes.

1 SEXTO POMPEIO] *cf. Syme 157* || **17** *cf. CLE 1187, 5*

1 3 Qui **BClebl** Qu(a)e **e** | seu **X** si **bel** || **5–6** *post 10* **bl** || **7** quin esset **X** e.q. **mbwawc** || **8** pio **BCleebl**[v] meo **blgppsc** || **9** O **Cleebl** Di (o *sscr.*) **B** | sum libris mihi **BClee** s.m.l. **bl** l.s.m. *Herulius* | ab **B** in **Cleebl** || **11** alii **BCle** aliis **ebl** aliud **pp**, *Bentleius* (*post* nomen *interpungens*) | cum uellem **Ble**(**bl**) u.c. **Ce** + || **12** Ret(t)ulit **BCebl** Detulit **le** | inscia **X** conscia **na** || **13** mendis **X** (**C** *p.c.*) mensis **C** *(a.c.)* uitiis **v** uinclis **p** maculis **ba** magnis **la** || **14** inuita **BClebl** inuita est **pp** inuicta *(sequente lac. 3 litterarum)* **e** | manu est **BClee** manu **blpp** || **15** summam **X** summum *habuisse* **vavbve** *ex Heinsii silentio indicantur*; ad summam *cum* uiderit *coniunxit Ehwald* | ipse **ebl** ille **BCle** || **16** (H)a(h) **BCleebl**[v] hanc **blhmmb** || **20** putes **B**[2] *(in ras.)* **Cebl** puta **le** puto **B** *(?)* || **21–22** *del. Merkel* || **21** Et **BCebl** Nec **le** | h(a)ec **BCbl** e- **leeerm** ex **bl** | tantis **BCleebl** nobis **e** || **24** munificas **BCle bl** magnificas **e** | negauit **Bebl** negabit **C** negabat **le** | *notandum* gratia *(21)* gratus *(22)* gratia *(23)*

25 nunc quoque nil subitis clementia territa fatis
  auxilium uitae fertque feretque meae.
unde, rogas forsan, fiducia tanta futuri
  sit mihi: quod fecit, quisque tuetur opus.
ut Venus artificis labor est et gloria Coi,
30 aequoreo madidas quae premit imbre comas,
arcis ut Actaeae uel eburna uel aerea custos
  bellica Phidiaca stat dea facta manu,
uindicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum,
  ut similis uerae uacca Myronis opus,
35 sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum,
  tutelaeque feror munus opusque tuae.

II

Quod legis, o uates magnorum maxime regum, *Seuero*
  uenit ab intonsis usque, Seuere, Getis;
cuius adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
  si modo permittis dicere uera, pudet.
5 orba tamen numeris cessauit epistula numquam
  ire per alternas officiosa uices.
carmina sola tibi memorem testantia curam
  non data sunt: quid enim, quae facis ipse, darem?
quis mel Aristaeo, quis Baccho uina Falerna,
10 Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
fertile pectus habes, interque Helicona colentes
  uberius nulli prouenit ista seges.

2 SEVERO] *cf. ad 1, 8*

X = BCleebl

26 fertque feretque *Heinsius* fertque refertque **B** (que[2] *add. p.c.*) **ebl o** ferque referque **le** fertque referta **C** || **27** rogas **X** roges **ba** | fiducia **BCle** (f. … (futura)) **bl** clementia (… futura) **e** || **31** *uerba post* actee *om.* **e** | (a)erea **plo** *(p. c.) (cf. Plin. nat. 34, 54)* enea **Blebl +** anea **C** || **32** ph/fidiaca **Bleebl** phasadica (*an* phasand- *?*) **C** | facta **X** ficta *Heinsius* || **33** calamis **BCle** calais **e** calays **bl** | laudem **B** *(?)* **C lee** laudes **B[2] bl** | quos **B[3] leebl** quas **BC** || **35** ego pars **eamcvd** ego sum **BCle[2] ebl** sum **le** (ego *sscr.* **le[2]**) pars est *ed. pr.* *an* pars sum*?* || **36** feror **X** ferar **b**

2 1 magnorum **X** magnarum **g** | regum **Bbl** *(cf. 4, 16, 9)* rerum **Cg** uatum **lee bl[v]** || **2** intonsis **BClebl** indomitis **e** || **3** nostros … libellos **X** (nostros (nomen)… l. **bl**) nostris … libellis **bagog +** || **4** permittis **BClebl** permittas **e** || **6** uices **BCe** uias **leblba** || **9** falerna **BCle** falerno **eblbhdn**, *Zinzerlingius* || **10** det **Ble** de c(alcinoo) **C** dat **ebl**

mittere ad hunc carmen frondes erat addere siluis:
  haec mihi cunctandi causa, Seuere, fuit.
15 nec tamen ingenium nobis respondet, ut ante,
  sed siccum sterili uomere litus aro.
scilicet ut limus uenas excaecat in undis
  laesaque suppresso fonte resistit aqua,
pectora sic mea sunt limo uitiata malorum
20 et carmen uena pauperiore fluit.
si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum,
  esset, crede mihi, factus et ille Getes.
da ueniam fasso: studiis quoque frena remisi,
  ducitur et digitis littera rara meis.
25 impetus ille sacer, qui uatum pectora nutrit,
  qui prius in nobis esse solebat, abest.
uix uenit ad partes, uix sumptae Musa tabellae
  imponit pigras paene coacta manus,
paruaque ne dicam scribendi nulla uoluptas
30 est mihi, nec numeris nectere uerba iuuat.
siue quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
  principium nostri res sit ut ista mali;
siue quod in tenebris numerosos ponere gestus,
  quodque legas nulli scribere carmen, idem est.
35 excitat auditor studium, laudataque uirtus
  crescit, et inmensum gloria calcar habet.
hic mea cui recitem nisi flauis scripta Corallis,
  quasque alias gentes barbarus Hister habet?
sed quid solus agam, quaque infelicia perdam
40 otia materia surripiamque diem?

38 *cf. 3, 2, 44*

13 ad hunc carmen **X** c.a.h. **lo** || **14** cunctandi **X** cunctanti **glo**[2] **v +** || **15** Nec **X** Non **d er** || **17** uenas exc(a)ecat **e bl+** cum uenas cecat **B C le** (cum uen*s c.) uenas cum siccat **b** cum uenas siccat **mc** uenas exsiccat *Luck* uenas cum caecat *Castiglioni* | in undis **X** aquarum **mc** inundans *Madvig* || **18** L(a)esaque **X** lapsaque *Merkel* clausaque *Hall* || **21** terra **X** turba **pp** || **22** ille **X** ipse **n +** || **23** studiis **B C le** studii **e bl** | quoque **B C e bl** nam **le** | remisi **X** reliqui **mc** || **24** rara **B C le bl** nulla **e** (*notandum* -ra rara) || **25** qui uatum **X** u. q. *Castiglioni ex codice non nominato* || **27** ad **X** in **lo** | uix sumpt(a)e **X** s. u. **d** || **29** uoluptas **B le** uolūptas **C ba** uoluntas **e bl be d g l n** || **30** nectere **X** iungere **bl**[v] **pp** scribere **oi xe** uertere **va xa** || **31** cepimus **X** sumpsimus **d** || **32** sit ut **B C e bl**[v] fuit **le bl m** | ista **B C e bl** illa **le** || **33** gestus **B C le e bl**[v] gressus **bl g m p v** *(man. rec.)* || **34** legas **X** legam **l** legant **ea** || **38** habet **X** obit *Damsté*

nam quia nec uinum nec me tenet alea fallax,
per quae clam tacitum tempus abire solet,
nec me (quod cuperem, si per fera bella liceret)
oblectat cultu terra nouata suo,
45 quid, nisi Pierides, solacia frigida, restant,
non bene de nobis quae meruere deae?
at tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
utiliter studium quod tibi cedit, ama,
sacraque Musarum merito cole, quodque legamus,
50 huc aliquod curae mitte recentis opus.

III

Ad ingratun

Conquerar, an taceam? ponam sine nomine crimen,
an notum, qui sis, omnibus esse uelim?
nomine non utar, ne commendere querela
quaeraturque tibi carmine fama meo.
5 dum mea puppis erat ualida fundata carina,
qui mecum uelles currere, primus eras.
nunc quia contraxit uultum Fortuna, recedis,
auxilio postquam scis opus esse tuo.
dissimulas etiam, nec me uis nosse uideri,
10 quisque sit audito nomine Naso rogas.
ille ego sum, quamquam non uis audire, uetusta
paene puer puero iunctus amicitia,
ille ego, qui primus tua seria nosse solebam
et tibi iucundis primus adesse iocis,
15 ille ego conuictor densoque domesticus usu,
ille ego iudiciis unica Musa tuis,

47 Aonius fons] *color Ennianus? cf. Levy, JPhV 1921, 99 n. 2*

X = BCleebl

41 Nam quia nec **BClebl** Nam quod nec **gpp** Et me non **e** Nam nec me **d** Nam neque me **bnt** Nam me nec **bapm**^{2} Non me nec **lo** || **45** pi/yerides **BClebl** pieridum **e** | restant **BCebl** restat **lem** || **48** Vtiliter **X** Vtilius **kaodpivexf**

3 2 qui **BC** *(cf. Löfstedt 2, 86 et 3, 6, 57 sup.)* quis **leebl** || **7** uultum **BClebl** uultus **e** || **9** uideri **BCleebl**^{v} fateri **bldgk +** || **11** quamquam **B** *(p. c.)* **leebl** quoniam **C** quamuis **beklo** || **12** iunctus **BCe** *(?)* **bl** uinctus **naxa** nexus in **le** || **13, 14, 11, 12, 15, 16** *hoc ordine* **B** || **14** Et **X** Qui *ex Heinsii silentio* **pnva** *habuisse indicantur*

ille ego sum, qui nunc an uiuam, perfide, nescis,
cura tibi de quo quaerere nulla fuit.
siue fui numquam carus, simulasse fateris,
20 seu non fingebas, inueniere leuis.
aut age, dic aliquam, quae te mutauerit, iram;
nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est.
quod te nunc crimen similem uetat esse priori?
an crimen, coepi quod miser esse, uocas?
25 si mihi rebus opem nullam factisque ferebas,
uenisset uerbis charta notata tribus.
uix equidem credo: sed et insultare iacenti
te mihi nec uerbis parcere fama refert.
quid facis, a demens? cur, si Fortuna recedat,
30 naufragio lacrimas eripis ipse tuo?
haec dea non stabili, quam sit leuis, orbe fatetur,
quem summum dubio sub pede semper habet.
quolibet est folio, quauis incertior aura:
par illi leuitas, improbe, sola tua est.
35 omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
et subito casu, quae ualuere, ruunt.
diuitis audita est cui non opulentia Croesi?
nempe tamen uitam captus ab hoste tulit.
ille Syracosia modo formidatus in urbe
40 uix humili duram reppulit arte famem.
quid fuerat Magno maius? tamen ille rogauit
summissa fugiens uoce clientis opem,

17 Ille **leebl** I le **B** Idem **C** (Ijlle *in u. 16*) **llo²n** || **18** fuit **X** subit *Heinsius* || **21** Aut age dic **X** Dic age dic **d** Nunc age dic **blᵛ** || **23** Quod te nunc crimen similem **BClebl**ᵛ (sim. crim.) **pp** (sim. crim.) Quod te non similem crimen **mb** Quod te consimilem crimen **be** Quae te consimilem res nunc **blbabhdfgllommcp** Quae te consimilem res non **e** || **27** sed et **B** (sed*et* (et *in ras*. **B²**)) **lee** subito **C** *(elisio inusitata, cf. Platnauer 77)* nunc **bl** sed te **m** || **29** (h)a(h) **BCeblᵛ** o **lebl** | recedat **bldt** recedit **BCe** recessit **le** recedet **fv** || **30** tuo **X** meo **babed²** **gkm** || **32** Quem **lc** Qu(a)e **X** | summum **Bleebl** summo **C** *(?)* || **33** est **BCle** **bl** et **e** || **38** Nempe **X** Ille **B** *(sscr.)* | tamen **X** etiam *Riese* || **39** Syracosia *Heinsius* siracusia **X** | formidatus **X** fortunatus **n** || **41** Quid fuerat magno maius **X** Q. f. maius magno **m** Q. magno maius f. **pp** Magno q. f. maius **p** | ille **BClebl** ipse **e**

cuique uiro totus terrarum paruit orbis
. . . .
45 ille Iugurthino clarus Cimbroque triumpho,
quo uictrix totiens consule Roma fuit,
in caeno Marius iacuit cannaque palustri,
pertulit et tanto multa pudenda uiro.
ludit in humanis diuina potentia rebus,
50 et certam praesens uix feret hora fidem.
'litus ad Euxinum' si quis mihi diceret 'ibis,
et metues arcu ne feriare Getae',
'i, bibe' dixissem 'purgantes pectora sucos,
quidquid et in tota nascitur Anticyra.'
55 sum tamen haec passus, nec, si mortalia possem,
et summi poteram tela cauere dei.
tu quoque fac timeas, et, quae tibi laeta uidentur,
dum loqueris, fieri tristia posse puta.

IV

Sexto Pompeio

Nulla dies adeo est australibus umida nimbis,
non intermissis ut fluat imber aquis;
nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
mixta fere duris utilis herba rubis:
5 nil adeo fortuna grauis miserabile fecit,
ut minuant nulla gaudia parte malum.
ecce domo patriaque carens oculisque meorum,
naufragus in Getici litoris actus aquas,
qua tamen inueni uultum diffundere causa
10 possim, fortunae nec meminisse meae.

3 43 *cf. Octauia 26* || **54** *cf. Hor. sat. 2, 3, 83*
4 Sexto Pompeio] *cf. ad 4, 1; totum poema conferatur cum 4, 5 et 4, 9*

X = BCleebl
44 *om.* **BC** Indigus effectus omnibus ipse magis **B**[2] *(i. m.)* **lee** (I. est factus o. i. m.) **bl** *inter codicum deteriorum uarietatem notandum est* Achillas pharius abstulit ense caput **glo** || **47** marius iacuit **BC** (iacuit *ex corr.*) **ebl** marius latuit **bl**[v] **n** iacuit marius **led** latuit marius **xa** || **50** feret **BC** habet **leebl** || **51** diceret **X** dixerit **bh** || **52** get(a)e **Bleebl** geto **C** geta **pp**, *Heinsius* || **53** I bibe **Cbl** Ebibe **Blee** || **55** h(a)ec **BCbl** hoc **lee**
4 9 tamen **BCebl** nunc **le** | causa **BC** causam **leebl** || **10** possim **BCebl** possem **lebl**[v]

nam mihi, cum fulua solus spatiarer harena,
  uisa est a tergo pinna dedisse sonum.
respicio, neque erat corpus, quod cernere possem,
  uerba tamen sunt haec aure recepta mea:
15 'en ego laetarum uenio tibi nuntia rerum,
  Fama, per inmensas aere lapsa uias:
consule Pompeio, quo non tibi carior alter,
  candidus et felix proximus annus erit.'
dixit, et, ut laeto Pontum rumore repleuit,
20 ad gentes alias hinc dea uertit iter.
at mihi dilapsis inter noua gaudia curis
  excidit asperitas huius iniqua loci.

ergo ubi, Iane biceps, longum reseraueris annum,
  pulsus et a sacro mense December erit,
25 purpura Pompeium summi uelabit honoris,
  ne titulis quicquam debeat ille suis.
cernere iam uideor rumpi paene atria turba
  et populum laedi deficiente loco,
templaque Tarpeiae primum tibi sedis adiri
30 et fieri faciles in tua uota deos,
. . . .
  . . . .
31 colla boues niueos certae praebere securi,
  quos aluit campis herba Falisca suis.
cumque deos omnes, tum quos impensius aequos
  esse tibi cupias cum Ioue Caesar erunt.

32 = *am. 3, 13, 14* = *Fast. 1, 84*

11 solus spat/ciarer **BC** tristis spat/ciarer **lee** spat/ciaret tristis **bl** (-et *corr. ex* -er *?*) spatiarer tristis **o** || **13** neque **Cdlo²mppv** nec **Bleebl** | erat corpus **BClee** c. e. **blmmb** || **19** rumore **BCleebl^v** clamore **blpg** || **25** summi ... honoris **X** summo ... honore **m** || **27** p(a)ene atria **X** penetralia **bagm** laeta (*uel* plena) atria *Burmannus* || *lacunam post* **30** *ego, post* **32** *Ehwald indicauit* || **31** cert(a)e **Xd** ((uideo) c.) dominos **v** cerno *Owen* certant *Damsté* || **33** tum quos ... aequos *edd. uett.* tunc quos...(a)equos **Xd** (quos tunc) tunc hos ... ores **p** tunc hos...aequos *Ehwald* : *sic intellegendum hoc distichon censuit Magnus 'cum deos omnes aequos esse tibi cupias, tum Iuppiter et Caesar erunt quos impensius cupias tibi aequos esse' quam explicationem dubitans accipio* || **34** cupias **Cleebl** capias **B** | erunt **B**, *Heinsius (cf. K.-S. 1, 28)* *om.* **C** erit **leebl** equis **l²** *(sscr.)*

35 Curia te excipiet, patresque e more uocati
intendent aures ad tua uerba suas.
hos ubi facundo tua uox hilarauerit ore,
utque solet tulerit prospera uerba dies,
egeris et meritas superis cum Caesare grates,
40 qui causam, facias cur ita, saepe dabit,
inde domum repetes toto comitante senatu
officium populi uix capiente domo.

me miserum, turba quod non ego cernar in illa,
nec poterunt istis lumina nostra frui.
45 quod licet, absentem, qua possum, mente uidebo:
aspiciet uultus consulis illa sui.
di faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
nomen, et 'heu' dicas 'quid miser ille facit?'
haec tua pertulerit si quis mihi uerba, fatebor
50 protinus exilium mollius esse meum.

V

Sexto Pompeio

Ite, leues elegi, doctas ad consulis aures,
uerbaque honorato ferte legenda uiro.
longa uia est, nec uos pedibus proceditis aequis,
tectaque brumali sub niue terra latet.
5 cum gelidam Thracen et opertum nubibus Haemum
et maris Ionii transieritis aquas,
luce minus decima dominam uenietis in Vrbem,
ut festinatum non faciatis iter.
protinus inde domus uobis Pompeia petatur:
10 non est Augusto iunctior ulla Foro.

45 *cf. trist. 4, 2, 57*
5 SEXTO POMPEIO] *cf. ad 4, 1; totum poema conferatur cum 4, 4 et 4, 9* || **10** *cf. 4, 15, 16*

X = BCleebl
35 te **X** -que *Heinsius* | e **BC** ex **leebl** || **36** Intendent **leebl^v** Intendunt **BCbl** Intendant **ba** || **40** *post* saepe *distinxerunt ceteri, post* ita *Riese* || **41–42** *repetitio* domum ... domo *displicet* || **43** Me **X** (oh *sscr.* **B**, *ut signum exclamationis*) | cernar **BClee** cernor **bl** || **44** istis **BCebl** illis **ledg** || **45** Quod licet **BClebemb** Quo licet **lna** Qua licet **bl^v baderpppv** Quamlicet **gn** Qui licet **bl** Qua libet **ehlc** Quamlibet *Heinsius* scilicet *Castiglioni* || **48** miser ille facit **BClee** f. i. m. **blbt** || **49** pertulerit **BCbl** protulerit **leenppp**
5 4 Tectaque ... terra **X** Terraque...tecta **d** (pressa) **k** || **5** h(a)emum **X** Haemon *Riese* || **8** faciatis **Bleebl** facietis **C** (*e* facetis *corr.* **C²?**) **er**

si quis, ut in populo, qui sitis et unde, requiret,
  nomina decepta quaelibet aure ferat.
ut sit enim tutum, sicut reor esse, fateri,
  uerba minus certe ficta timoris habent.
15 copia nec uobis nullo prohibente uidendi
  consulis, ut limen contigeritis, erit:
aut reget ille suos dicendo iura Quirites,
  conspicuum signis cum premet altus ebur,
aut populi reditus positam componet ad hastam,
20   et minui magnae non sinet Vrbis opes,
aut, ubi erunt patres in Iulia templa uocati,
  de tanto dignis consule rebus aget,
aut feret Augusto solitam natoque salutem,
  deque parum noto consulet officio,
25 tempus et his uacuum Caesar Germanicus omne
  auferet: a magnis hunc colit ille deis.

cum tamen a turba rerum requieuerit harum,
  ad uos mansuetas porriget ille manus,
quidque parens ego uester agam fortasse requiret;
30   talia uos illi reddere uerba uolo:
'uiuit adhuc, uitamque tibi debere fatetur,
  quam prius a miti Caesare munus habet.
te sibi, cum fugeret, memori solet ore referre
  barbariae tutas exhibuisse uias;
35 sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
  effectum cura pectoris esse tui;
addita praeterea uitae quoque multa tuendae
  munera, ne proprias attenuaret opes.
pro quibus ut meritis referatur gratia, iurat
40   se fore mancipii tempus in omne tui.

11 *cf. trist. 1, 1, 17* || **19** *cf. 4, 9, 45*

11 requiret **Bbhgcv** requirat **Cleebl** || **14** Verba **X** Vera *Hilberg* (*distinctione post* fateri *(13) sublata, post* uera *addita*) | ficta **X** uera **bl**^{sscr} *(glossa explicans 'minus ... ficta')* || **15** *om.* **le**, *add.* **le**^{2} *in marg.* | nec **X** (**le**^{2}) tunc **oba** | nullo **BCle**^{2} **bl** ullo **eba** || **21** ubi **X** ut **lp** || **25** et **BC** ab **leebl** *(cf. 1, 1, 79)* || **28** mansuetas **X** assuetas **f** || **30** uolo **X** uelim *ed. Bonon. 1471* || **37–40** *om.* **B** (tui *36* ... tui *40*), *add.* **B**^{2} *in marg.* || **40** mancipii...tui **B**^{2}**Csc** mancipium...tuum **B**^{2} *(p. c. ut uidetur)* **leebl** mancipio...tuum *Brissonius*

nam prius umbrosa carituros arbore montes
  et freta ueliuolas non habitura rates,
fluminaque in fontes cursu reditura supino,
  gratia quam meriti possit abire tui.'
45 haec ubi dixeritis, seruet sua dona, rogate:
  sic fuerit uestrae causa peracta uiae.

VI

Quam legis, ex illis tibi uenit epistula, Brute, *Bruto*
  Nasonem nolles in quibus esse locis.
sed tu quod nolles, uoluit miserabile fatum:
  ei mihi, plus illud, quam tua uota, ualet.
5 in Scythia nobis quinquennis Olympias acta est;
  iam tempus lustri transit in alterius.
perstat enim Fortuna tenax uotisque malignum
  opponit nostris insidiosa pedem.
certus eras pro me, Fabiae laus, Maxime, gentis,
10 numen ad Augustum supplice uoce loqui.
occidis ante preces, causamque ego, Maxime, mortis
  (nec fuero tanti) me reor esse tuae.
iam timeo nostram cuiquam mandare salutem;
  ipsum morte tua concidit auxilium.
15 coeperat Augustus deceptae ignoscere culpae:
  spem nostram terras deseruitque simul;
quale tamen potui, de caelite, Brute, recenti
  uestra procul positus carmen in ora dedi.
quae prosit pietas utinam mihi, sitque malorum
20 iam modus et sacrae mitior ira domus.

6 BRVTO] *cf. ad 1, 1*

X = BCleebl
42 ueliuolas **BClebl** ueliferas **edgn** || **43** fontes **BClebl** montes **eba +** || **45** H(a)ec **BClebl** Hoc **e**
6 3 tu quod **X** quod tu **mp** || **4** (H)ei **v** Et **BClebl**[v] Heu **bldln**[2] Ha **e** | ualet **BCe** ualent **lebl** || **5** est **X** *om.* **lwa**, *Housman nulla post* acta *distinctione posita* || **8** Opponit **BCe** Ob/pposuit **lebl** Apponit **mb** | insidiosa **BCbl** inuidiosa **leeba derhv** || **9** eras **B** *(p.c.)* **lee** erat **C** eram **bl** | laus **X** laux **ba** lux **fr**[v] | maxime **B leebl** maxima **Cdp** || **11** Occidis **B**[2]**lebl** Occidit **B** *(?)* **C** Concidis **e** || **12** fuero **BC** fueram **leebl** fuerim **fok** || **13** timeo nostram cuiquam **X** t.c.n. **bg** n. cuique t. **m** || **15** decept(a)e **Cleebl** decepit **B** *malim* decepti

te quoque idem liquido possum iurare precari,
o mihi non dubia cognite Brute nota.
nam cum praestiteris uerum mihi semper amorem,
hic tamen aduerso tempore creuit amor,
25 quique tuas pariter lacrimas nostrasque uideret,
passuros poenam crederet esse duos.
lenem te miseris genuit natura, nec ulli
mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit,
ut qui quid ualeas ignoret Marte forensi
30 posse tuo peragi uix putet ore reos.
scilicet eiusdem est, quamuis pugnare uidentur,
supplicibus facilem, sontibus esse trucem.
cum tibi suscepta est legis uindicta seuerae,
uerba uelut tinctum singula uirus habent.
35 hostibus eueniat, quam sis uiolentus in armis,
sentire et linguae tela subire tuae.
quae tibi tam tenui cura limantur, ut omnes
istius ingenium corporis esse negent.
at, si quem laedi Fortuna cernis iniqua,
40 mollior est animo femina nulla tuo.
hoc ego praecipue sensi, cum magna meorum
notitiam pars est infitiata mei.
inmemor illorum, uestri non inmemor umquam,
qui mala solliciti nostra leuatis, ero,
45 et prius hic nimium nobis conterminus Hister
in caput Euxino de mare uertet iter,
utque Thyesteae redeant si tempora mensae
Solis ad Eoas currus agetur aquas,
quam quisquam uestrum, qui me doluistis ademptum,
50 arguat ingratum non meminisse sui.

22 nota **BCbl** fide **leeba**^{2}**fglppt** || **26** esse **X** (**le** *ex corr., opinor*) ille **pp** || **29** marte **BClebl** in arte **ebl**^{v}**beerglmbnppptv** || **31** est **BCbl** *om.* **leed** | uidentur **Bbaermb** uidetur **Cleebl** || **34** tinctum **X** *(cf. 'purpuram tinguere' Plin. nat. 6,201)* tinctu *Ehwald* tinguat *Merkel* || **35** in armis **X** inermis *Riese* || **38** corporis **X** *(sc. 'tam comis')* nominis *Shackleton Bailey* || **41** Hoc **BClebl** H(a)ec **edppv** || **44** solliciti **BCblg** sollicite **lee** + | leuatis **X** leuastis **lv** || **45** hic **BC** hinc **leebl bp** heu **gv** || **47** Vtque ... si **Cbl** *sic intellegendum: 'et, quasi redeant..., (prius) agetur' (cf. K.-S. 2,454)* Atque...si **Blee** Ante...si **bbkb** Ante...ceu *Heinsius* || **49** ademptum **X** adempto **ba**, *Heinsius*

VII

Vestali

Missus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
ut positis reddas iura sub axe locis,
aspicis en praesens, quali iaceamus in aruo,
nec me testis eris falsa solere queri.
5 accedet uoci per te non irrita nostrae,
Alpinis iuuenis regibus orte, fides:
ipse uides certe glacie concrescere Pontum;
ipse uides rigido stantia uina gelu;
ipse uides, onerata ferox ut ducat Iazyx
10 per medias Histri plaustra bubulcus aquas.
aspicis et mitti sub adunco toxica ferro
et telum causas mortis habere duas.
atque utinam pars haec tantum spectata fuisset,
non etiam proprio cognita Marte tibi.

15 tenditur ad primum per densa pericula pilum,
contigit ex merito qui tibi nuper honor.
sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
ipsa tamen uirtus ordine maior erit.
non negat hoc Hister, cuius tua dextera quondam
20 puniceam Getico sanguine fecit aquam,
non negat Aegisos, quae te subeunte recepta
sensit in ingenio nil opis esse loci.
nam (dubium positu melius defensa manune)
urbs erat in summo nubibus aequa iugo.

7 VESTALI] *cf. Syme 82*

X = BCleebl

7 1 undas **Bleebl** horas **Cbl**^{v} || **3** Aspicis **BClebl** Conspicis **e** || **4** queri **BCebl** loqui **legmmbpp** + *(cf. 3, 9, 4)* || **5** Accedet **BClee** Accedat **bl** || **6** regibus **BClebl** finibus **e** || **8** rigido **BClebl** gelido **ebl**^{v} | uina **X** musta **og** || **9** Iazyx *Merula* iazix **g** i/yazi/ys **BC**^{v}**bl** yaxis **e** ayzys **C** (trahat ut) glaciati **lel** *(cf. 1, 2, 77; Ibis 135)* || **14** Non etiam **B** (N *ex corr.*) **C le bl** Et non iam **e** || **15** Tenditur *Owen* Tenditis **BCe bl** Tendens **le** Tendis et **t** Tendisti **m**, *Merkel* Tendistis **m**^{2} *(ex corr.)* Tendit is *Oberlinus* | primum...pilum **BClee** pi. ... pr. **bl** || **17** plenis **BCle** plenus **eblbhm o**, *Ehwald* | *post* fructibus *interpunxit Ehwald* | ingens *corruptum putat Riese* || **18** erit **X** erat **ψ** inest *uel* adest *Heinsius* || **19** hoc **Cleebl** hic **B**^{2} *(p. c.)* h(a)ec **pp** || **21** (a)egi/ysos **dmn** *(?)* **t** (a)egi/ylos **BC** egipsos **bl** egi/yros **leebabeglp** egistos **v** hoc gipsos **mb** *(cf. 1, 8, 13–14 et u. 53 inf.)* || **23** dubium **Blee** dubium est **Cbl** | manune **BC**, *Roeper* manuue **leebl**

25 Sithonio regi ferus interceperat illam
hostis, et ereptas uictor habebat opes,
donec fluminea deuecta Vitellius unda
intulit exposito milite signa Getis.
at tibi, progenies alti fortissima Donni,
30 uenit in aduersos impetus ire uiros.
nec mora: conspicuus longe fulgentibus armis,
fortia ne possint facta latere, caues;
ingentique gradu contra ferrumque locumque
saxaque brumali grandine plura subis.
35 nec te missa super iaculorum turba moratur,
nec quae uipereo tela cruore madent.
spicula cum pictis haerent in casside pinnis,
parsque fere scuti uulnere nulla uacat.
nec corpus cunctos feliciter effugit ictus,
40 sed minor est acri laudis amore dolor.
talis apud Troiam Danais pro nauibus Aiax
dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
ut propius uentum est admotaque dextera dextrae
resque fero potuit comminus ense geri,
45 dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic,
quotque neci dederis quosque quibusque modis.
ense tuo factos calcabas uictor aceruos,
impositoque Getes sub pede multus erat.
pugnat ad exemplum primi minor ordine pili,
50 multaque fert miles uulnera, multa facit.
sed tantum uirtus alios tua praeterit omnis,
ante citos quantum Pegasus ibat equos.
uincitur Aegisos, testataque tempus in omne
sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

29 *cf. CIL 5, 2, 7231* || **46** *cf. am. 2, 8, 28* || **53** testataque tempus in omne] *cf. 3, 1, 93*

25 illam **Bleebl** istam **C** || **29** donni **B** *(secunda manu, opinor)* **Clebl** domu **B** dampni **e** || **31** conspicuus **BCebl**^{v} conspicuis **leblbam** || **37** h(a)erent **BCebl** horrent **lepp** || **38** uacat **X** caret **bl**^{v}**baepv**^{2} || **40** minor **B**^{2} (o *obscurum*) **Cleebl** minus **Bp** | acri **Cbl** acro **B** acte **e** acris **le** || **43** admotaque **X** commissaque **ka** | d(a)extr(a)e **leebl** dextra est **C** dextrae est **B** || **46** Quotque ... quosque **Ble** Quodque...quosque **C** Quosque...quotque **ebl** *(cf. am. 2, 8, 28)* | quibusque **X** (quosue) quibusue **kc** || **52** ibat **Cebl** ibit **Bleop** ibis **of** || **53** (a)egisos **tvbve** (a)egi/yros **BClee** egipsos **bldmb** *(cf. 21 supra)* || **54** facta **Bleebl** ficta **C**

VIII

Suillio

Littera sera quidem, studiis exculte Suilli,
huc tua peruenit, sed mihi grata tamen,
qua, pia si possit superos lenire rogando
gratia, laturum te mihi dicis opem.
5 ut iam nil praestes, animi sum factus amici
debitor, et meritum uelle iuuare uoco.
impetus iste tuus longum modo duret in aeuum,
neue malis pietas sit tua lassa meis.
ius aliquod faciunt affinia uincula nobis,
10 quae semper maneant inlabefacta precor.
nam tibi quae coniunx, eadem mihi filia paene est,
et, quae te generum, me uocat illa uirum.

ei mihi, si lectis uultum tu uersibus istis
ducis et affinem te pudet esse meum.
15 at nihil hic dignum poteris reperire pudore
praeter Fortunam, quae mihi caeca fuit.
seu genus excutias, equites ab origine prima
usque per innumeros inueniemur auos;
siue uelis qui sint mores inquirere nostri,
20 errorem misero detrahe, labe carent.
tu modo si quid agi sperabis posse precando,
quos colis, exora supplice uoce deos.
di tibi sunt Caesar iuuenis: tua numina placa;
hac certe nulla est notior ara tibi.
25 non sinit illa sui uanas antistitis umquam
esse preces: nostris hinc pete rebus opem.
quamlibet exigua si nos ea iuuerit aura,
obruta de mediis cumba resurget aquis.

8 Svillio] *cf. Syme 89*

X = BCleebl

8 1 suilli **X** suille **kt** || **3** possit **dv** posset **X** posses **p** | rogando **X** precando **badg²t** || **5** iam nil **BCle** mihi nil **ebl** || **6** uoco **B** *(p. c. man. 2 ut uidetur)* **leebl** uolo **BC** || **7** modo **BClee** mihi **blnp** || **8** lassa **BClebl** lapsa **e** pulsa **kc** uicta **bhdp** || **13** (H)ei **BCle +** Heu **eblbd** || **15** dignum poteris **BCebl +** p.d. **lepp** || **16** c(a)eca **X** saeua *Riese* || **17** Seu **X** Si **od^v** | excut/cias **X** inquiras **bhgn** || **18** inueniemur **B²** *(sscr.)* **leebl** inuenientur **bl^v bafmbnt** inuenietur **v²** inueniuntur **bh** perueniemus **BC** || **19** nostri **X** nostros **of^v** || **21** modo **BCebl** mihi **d** quoque **le** || **23** sunt **lee** sint **BCbl** || **24** notior **X** mitior **baxexf** certior **m** || **25** Non sinit **X** Nec sinet **m** || **27** Quamlibet **lebl** Qua*libet **B** Qualibet **Cebem** | ea **X** modo **bl^v** iam **dv**

tunc ego tura feram rapidis sollemnia flammis,
30 et, ualeant quantum numina, testis ero;
nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum
marmore; carpsit opes illa ruina meas.
templa domus facient uobis urbesque beatae;
Naso suis opibus, carmine, gratus erit.
35 parua quidem fateor pro magnis munera reddi,
cum pro concessa uerba salute damus.
sed qui quam potuit dat maxima gratus abunde est,
et finem pietas contigit illa suum.
nec, quae de parua pauper dis libat acerra,
40 tura minus, grandi quam data lance, ualent,
agnaque tam lactens, quam gramine pasta Falisco
uictima, Tarpeios inficit icta focos.
nec tamen officio uatum per carmina facto
principibus res est aptior ulla uiris.
45 carmina uestrarum peragunt praeconia laudum,
neue sit actorum fama caduca, cauent.
carmine fit uiuax uirtus, expersque sepulcri
notitiam serae posteritatis habet.
tabida consumit ferrum lapidemque uetustas,
50 nullaque res maius tempore robur habet.
scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti,
et quisquis contra uel simul arma tulit.
quis Thebas septemque duces sine carmine nosset,
et quidquid post haec, quidquid et ante, fuit?
55 di quoque carminibus (si fas est dicere) fiunt,
tantaque maiestas ore canentis eget.
sic Chaos ex illa naturae mole prioris
digestum partes scimus habere suas;
sic adfectantis caelestia regna Gigantas
60 ad Styga nimbifero uindicis igne datos;

40 *cf. 4, 9, 33* || **55** *cf. 4, 16, 45; CLE 665, 2* || **59** *cf. met. 1, 152; Fast. 3, 439*

33 facient uobis **X** faciant uobis **fgkmn** u. faciant **n** + || **37** (h)abunde est (*uel* ab unde est) **X** habendus **d** habendi **k** || **39** pauper di(i)s **X** d. p. **lmv** || **43** officio **Bleebl** in uita **C** || **44** apt/cior **X** altior **p** gratior **be** | ulla **B** *(p. c.)* **leebl** illa **BC** || **46** actorum **blbhdfmnpppt** au(c)torum **BClee** || **49** ferrum lapidemque **X** (f. lapidesque **bl**) lapidem ferrumque **p** || **49–50** *post 52* **B**, *ordinem restituit* **B**[2] || **51** nosti **X** nostis **gnv** || **52** quisquis **B**[2] *in ras.* || **59** gigantas *Heinsius* gi/ygantes **X** || **60** nimbifero **BC** + nubifero **leebl** + fulmineo **p** nimbiferi *Hall*

sic uictor laudem superatis Liber ab Indis,
  Alcides capta traxit ab Oechalia,
et modo, Caesar, auum, quem uirtus addidit astris,
  sacrarunt aliqua carmina parte tuum.

65 siquid adhuc igitur uiui, Germanice, nostro
  restat in ingenio, seruiet omne tibi.
non potes officium uatis contemnere uates:
  iudicio pretium res habet ista tuo.
quod nisi te nomen tantum ad maiora uocasset,
70 gloria Pieridum summa futurus eras.
sed dare materiam nobis quam carmina maius;
  nec tamen ex toto deserere illa potes.
nam modo bella geris, numeris modo uerba coerces,
  quodque aliis opus est, hoc tibi lusus erit.
75 utque nec ad citharam nec ad arcum segnis Apollo est,
  sed uenit ad sacras neruus uterque manus,
sic tibi nec docti desunt nec principis artes,
  mixta sed est animo cum Ioue Musa tuo.
quae quoniam nec nos unda summouit ab illa,
80 ungula Gorgonei quam caua fecit equi,
prosit opemque ferat communia sacra tueri
  atque isdem studiis imposuisse manum:
litora pellitis nimium subiecta Corallis
  ut tandem saeuos effugiamque Getas,
85 clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo,
  qui minus Ausonia distet ab Vrbe, loco,
unde tuas possim laudes celebrare recentes
  magnaque quam minima facta referre mora.
tangat ut hoc uotum caelestia, care Suilli,
90 numina, pro socero paene precare tuo.

67 *cf. 2, 9, 65; Fast. 1, 25*

X = BCleebl

61 uictor laudem **X** (u. laudes **bl**) l. u. **be** || **62** Oechalia *edd. uett.* (o)ethalia **BCbl** (o)ec/tholia **lee** || **69** nomen **X** numen **mb** || **71** maius **X** mauis **bl**ᵛ **bh** *fort. recte* muis **d** || **72** Nec **BClebl** Non **e** || **73** uerba **X** bella **bapp** || **74** lusus **BCebl** ludus **lebalnppp** || **75** est *post* Apollo **BCebl** *post* citharam φ *om.* **lebedergmt** || **77** docti desunt nec **Bebl** de. do. n. **le** do. n. de. **Cbegmbn** || **81** tueri **X** tuenti **B²erbl** || **82** (h)(i)isdem **Cleebl** his det (*an* dat?) **B** *(p. c.)* hisđe **B** *(?)* || **84** Vt **BClebl**ᵛ Et **ebl** || **85** ullo **bam** illo **X** || **86** distet **lebhfmnpv** distat **BCebl**

IX

Graecino

Vnde licet, non unde iuuat, Graecine, salutem
  mittit ab Euxinis hanc tibi Naso uadis;
missaque, di faciant, auroram occurrat ad illam,
  bis senos fascis quae tibi prima dabit,
5 ut, quoniam sine me tanges Capitolia consul
  et fiam turbae pars ego nulla tuae,
in domini subeat partis et praestet amici
  officium iusso littera nostra die.
atque, ego si fatis genitus melioribus essem
10 et mea sincero curreret axe rota,
quo nunc nostra manus per scriptum fungitur esset
  lingua salutandi munere functa tui,
gratatusque darem cum dulcibus oscula uerbis,
  nec minus ille meus, quam tuus, esset honor.
15 illa, confiteor, sic essem luce superbus,
  ut caperet fastus uix domus ulla meos;
dumque latus sancti cingit tibi turba senatus,
  consulis ante pedes ire iuberer eques;
et, quamquam cuperem semper tibi proximus esse,
20 gauderem lateris non habuisse locum;
nec querulus, turba quamuis eliderer, essem,
  sed foret a populo tum mihi dulce premi.
aspicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
  densaque quam longum turba teneret iter.
25 quoque magis noris, quam me uulgaria tangant,
  spectarem, qualis purpura te tegeret;
signa quoque in sella nossem formata curuli,
  et totum Numidae sculptile dentis opus.

9 Graecino] *cf. ad 1, 6; totum poema conferatur cum 4, 4 et 4, 5*

9 2 euxinis **Ble** exinis **C** *(?)* axinis **e** exuniis **bl** hirsutis (...getis) **of** || **3** ad **B Clebl** ut **e** || **5** Vt **BCle**[2] At **lee** Et **bl** | sine me tanges **X** t. s. m. **bemb** || **6** Et **B Cebl** Non **le** || **8** iusso **X** iusto **t**, *Jortin* | nostra **X** missa **bl**[v] || **14** Nec minus **BCe bl** Sed iam **le** | honor **BCebl** honos **le** + || **16** ulla **B** *(p. c.)* **Cleebl** illa **B** || **17** cingit **BClee** cinget **bl** + || **18** iuberer **X** uiderer **ve**[v] || **20** lateris **BCle** lateri **ebl** || **22** tum **BC** tunc **leebl** || **23** Aspicerem **B** Prospicerem **Cleebl** Respicerem *Riese* || **25–26** *del. Bentleius* || **25–28** *del. Merkel* || **25** Quoque **X** Vtque **bl** || **28** Numidae *edd. uett.* numidi **X** *(cf. ars 2, 183)*

at cum Tarpeias esses deductus in arces,
30 dum caderet iussu uictima sacra tuo,
me quoque secreto grates sibi magnus agentem
audisset, media qui sedet aede, deus;
turaque mente magis, plena quam lance, dedissem
ter quater imperii laetus honore tui.
35 hic ego praesentis inter numerarer amicos,
mitia ius Vrbis si modo fata darent,
quaeque mihi sola capitur nunc mente uoluptas
tunc oculis etiam percipienda foret.
non ita caelitibus uisum est, et forsitan aequis:
40 nam quid me poenae causa negata iuuet?

mente tamen, quae sola loco non exulat, utar:
praetextam fasces aspiciamque tuos.
haec modo te populo reddentem iura uidebit,
et se secretis finget adesse tuis;
45 nunc longi reditus hastae supponere lustri
credet et exacta cuncta locare fide;
nunc facere in medio facundum uerba senatu,
publica quaerentem quid petat utilitas;
nunc pro Caesaribus superis decernere grates
50 albaue opimorum colla ferire boum.
atque utinam, cum iam fueris potiora precatus,
ut mihi placetur principis ira, roges.
surgat ad hanc uocem plena pius ignis ab ara,
detque bonum uoto lucidus omen apex.

55 interea, qua parte licet, ne cuncta queramur,
hic quoque te festum consule tempus agam.

33 *cf. 4, 8, 40* || **45** *cf. 4, 5, 19*

X = BCleebl
29 At **BCbl** Et **lee** | in **X** ad **dg** || **30** Dum **Blebl** Cum **Cbhdlpp** Con- **e** || **33** plena quam **Blee** plenaque **C** quam plena **blbem** || **35** Hic **X** Sic *uel* Hinc *Merkel* | ego **Bleebl** mihi **C** || **36** ius **BCbl** uis **e** uim **B^2le** | urbis *ed. Aldina 1516* uerbis **X** || **39** et **X** sed **d** || **40** iuuet **B** *(ex corr., man. 1?)* **Cleebl** foret **B** *(ex u. 38)* iuuat **beder** || **41** utar **ebld^2m^2t** utor **BCle** usus *Heinsius* || **44** se secretis **X** (me s. **bl**) sese tectis **p** se decretis *Korn* se secreto *Wheeler (ex 31)* | finget **C** *(?)* **leebl** fingit **B** | tuis **BClebl** locis **e** || **46** Credet **B** *(?)* **Clee** Cernet **blbednp** || **47** *om.* **C** || **50** Albaue **BClee** Albaque **blbedernt** || **52** principis **BClebl** cesaris **eppbabe er** numinis **n** *(p. c.)* **of**

altera laetitiae est nec cedens causa priori:
successor tanti frater honoris erit.
nam tibi finitum summo, Graecine, Decembri
60 imperium Iani suscipit ille die,
quaeque est in uobis pietas, alterna feretis
gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
sic tu bis fueris consul, bis consul et ille,
inque domo binus conspicietur honor.
65 qui quamquam est ingens, et nullum Martia summo
altius imperium consule Roma uidet,
multiplicat tamen hunc grauitas auctoris honorem,
et maiestatem res data dantis habet.
iudiciis igitur liceat Flaccoque tibique
70 talibus Augusti tempus in omne frui.
quod tamen ab rerum cura propiore uacabit,
uota, precor, uotis addite uestra meis,
et, si quem dabit aura sinum, laxate rudentis,
exeat e Stygiis ut mea nauis aquis.

75 praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus, et illo
ripa ferox Histri sub duce tuta fuit.
hic tenuit Mysas gentis in pace fideli;
hic arcu fisos terruit ense Getas;
hic raptam Troesmin celeri uirtute recepit,
80 infecitque fero sanguine Danuuium.
quaere loci faciem Scythicique incommoda caeli,
et, quam uicino terrear hoste, roga;
sintne litae tenues serpentis felle sagittae;
fiat an humanum uictima dira caput;
85 mentiar, an coeat duratus frigore Pontus
et teneat glacies iugera multa freti.

57 l(a)etit/ci(a)e **leebl** letic/tia **BCbhermmbv** | est **X** *om.* **n** | cedens **Blee** cedentis **C** cedet **bl** cedit **v** ‖ **58** frater **X** flaccus **ff** ‖ **64** binus **X** bimus **g**, *Heinsius* | honor **BCbl** honos **leel** ‖ **71** Quod **B** *(ex corr.?)* **C** Cum **lee +** Con **bl** Vt **hnpv** | ab **B** a **Cleebl** | uacabit **BClebl** uocabit **e** ‖ **73** quem **Bleblglv** qua **Ce bl +** | laxate *ed. pr. (cf. Verg. Aen. 3,267)* iactate **X** *(sed cf. Stat. Theb. 7,141)* ‖ **74** e **BC** a **leeblbaerglnpp** ‖ **77** my/isas **BC** missas **leeblbhdgn** missus **ln**[v] miseras **mb** iussas **bev** ‖ **79** raptam **BClebl** raptum **e** captum **mb** | Troesmin *Korn (iam* Trosmin *Heinsius)* troesm̃ **C** troesenen **B** troezen **B**[2]**le** *(p. c.?)* **ebl** *(cf. 4, 16, 15)* ‖ **80** Danuuium *Korn* danubium **X** (-nn- **bl**) *(cf. 4, 10, 58)*

haec ubi narrarit, quae sit mea fama, require,
  quoque modo peragam tempora dura, roga:
non sumus hic odio, nec scilicet esse meremur,
90 nec cum fortuna mens quoque uersa mea est.
illa quies animi, quam tu laudare solebas,
  ille uetus solito perstat in ore pudor.
93a sic ego sum longe . . . .
. . . .
93b . . . . †sic† hic, ubi barbarus hostis,
  ut fera plus ualeant legibus arma, facit,
95 rem queat ut nullam tot iam, Graecine, per annos
  femina de nobis uirue puerue queri.
hoc facit, ut misero faueant adsintque Tomitae,
  haec quoniam tellus testificanda mihi est.
illi me, quia uelle uident, discedere malunt;
100 respectu cupiunt hic tamen esse sui.
nec mihi credideris: extant decreta, quibus nos
  laudat et immunes publica cera facit;
conueniens miseris et quamquam gloria non est
  proxima dant nobis oppida munus idem.
105 nec pietas ignota mea est: uidet hospita terra
  in nostra sacrum Caesaris esse domo.
stant pariter natusque pius coniunxque sacerdos,
  numina iam facto non leuiora deo.
neu desit pars ulla domus, stat uterque nepotum,
110 hic auiae lateri proximus, ille patris.
his ego do totiens cum ture precantia uerba,
  Eoo quotiens surgit ab orbe dies.
tota, licet quaeras, hoc me non fingere dicet,
  officii testis, Pontica terra, mei.

96 *cf. Priap. 22, 1*

X = BCleebl

89 Non **Bleebl** Nec **eakbwcxe** Nam **C** || **91** animi **X** animo **vh** animi est *ed. Bonon. 1471* || **92** perstat **lebl** pr(a)estat **BCe** restat **ofv xf** || **93–94** *u. 93 suspectus ab Heinsio, distichum a Merkelio damnatum. lacunam post* longe *(93) posuit Ehwald* || **93** long(a)e sic hic **X** leuis sic hic *Némethy* sic hic sanctis *Korn* longe Scythicis *Owen* || **95** Rem...nullam **BClebl** Res...nullas **e** Re ...nulla **lmnpv** | tot iam **BC lebl** i. t. **edmb** || **97** ut **leebl** et **BC** || **99** quia **X** qui **ppp** || **101** Nec **X** *(cf. K.-S. 1, 193)* neu *Heinsius* || **102** cera **BClee** c(h)arta **bl** cura **v** causa **kava** || **103** et **B Cebl** h(a)ec **lefvc** | est **X** sit **G** || **105** terra **X** tellus **mc** || **108** facto **X** fato **G** || **109** Neu **leebl** Ne **BC** || **113** hoc me non **X** (h(a)ec **leeblv**) hoc non me **gp** non haec me **o** | dicet **BCle** dices **ebl**

115 Pontica me tellus, quantis hac possumus ara,
natalem ludis scit celebrare dei;
nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
misit in has siquos longa Propontis aquas;
is quoque, quo Laeuus fuerat sub praeside Pontus,
120 audierit frater forsitan ista tuus.
fortuna est impar animo, talique libenter
exiguas carpo munere pauper opes.
nec uestris damus haec oculis procul Vrbe remoti,
contenti tacita sed pietate sumus.
125 et tamen haec tangent aliquando Caesaris aures:
nil illi, toto quod fit in orbe, latet.

tu certe scis haec, superis adscite, uidesque,
Caesar, ut est oculis subdita terra tuis,
tu nostras audis inter conuexa locatus
130 sidera, sollicito quas damus ore, preces.
perueniant istuc et carmina forsitan illa,
quae de te misi caelite facta nouo.
auguror his igitur flecti tua numina, nec tu
inmerito nomen mite Parentis habes.

X

Albinouano

Haec mihi Cimmerio bis tertia ducitur aestas
litore pellitos inter agenda Getas:
ecquos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
duritiae confers, Albinouane, meae?

10 ALBINOVANO PEDONI] *cf. Syme 81; 88*

115 ara **B** (h)ora **Cleebl** + ‖ **116** dei **X** diem **bl**^{v}**babhdhn** ‖ **119** Is **BCebl** Hic **bhn** Hoc **le** Heu **v**^{v} *(man. 2)* His **v**^{v} *(man. 2)* | l(a)euus **lntwc** letus **BC** leuior **lebl** + leuius **pv**^{v} *(man. 2)* (quam) lentus (fuerit) **e** ‖ **120** Audierit **BCebl** Audierat **le** | ista **BCbl** ille **lee** ‖ **126** illi **Bpixfvb** *(cf. ThLL 7, 2, 997, 50)* illum **B**^{2}**Cleebl** | fit **BC** *(?)* sit **leebl** ‖ **127** h(a)ec **X** hoc **dg** en **n**^{v} ‖ **128** ut *edd. uett.* et **X** ‖ **131–132** *del. Merkel* ‖ **131** Perueniant **GBCebl**^{v} Peruenient **lebl** Perueniunt **bebhdmbn**

10 1 H(a)ec **B(C)lee** Hic **bl** | c(h)i/ym(m)erio **embnscv**^{v} *(man. 2)* cummerio **wawd** in cumerio **bh** in exino ***** **B** (*p. c.*, exino **B**^{2}) in euxino **lebl**^{v} (eus-) **fr** euxini **v**^{v} *(man. 2)* ĩ ĩmemori **C** in (h)emonio **bldt** eumonio **db**^{v} bistonio **befr**^{v}**lppv** nereo **v**^{v} *(man. 2)* ‖ **3** Ecquos **mb** Et quos **Bbl** At quos **Cle** Et tu quos (scilices) **e** Ergo quos **v** | ecquod **mb** et quod **X**

5 gutta cauat lapidem, consumitur anulus usu,
atteritur pressa uomer aduncus humo.
tempus edax igitur praeter nos omnia perdet:
cessat duritia mors quoque uicta mea.

exemplum est animi nimium patientis Vlixes,
10 iactatus dubio per duo lustra mari,
tempora solliciti sed non tamen omnia fati
pertulit, et placidae saepe fuere morae.
an graue sex annis pulchram fouisse Calypso
aequoreaeque fuit concubuisse deae?
15 excipit Hippotades, qui dat pro munere uentos,
curuet ut impulsos utilis aura sinus;
nec bene cantantis labor est audire puellas,
nec degustanti lotos amara fuit:
hos ego, qui patriae faciant obliuia, sucos
20 parte meae uitae, si modo dentur, emam.
nec tu contuleris urbem Laestrygonos umquam
gentibus, obliqua quas obit Hister aqua:
nec uincet Cyclops saeuum feritate Piacchen,
qui quota terroris pars solet esse mei.
25 Scylla feris trunco quod latret ab inguine monstris,
Heniochae nautis plus nocuere rates.
nec potes infestis conferre Charybdin Achaeis,
ter licet epotum ter uomat illa fretum,
qui, quamquam dextra regione licentius errant,
30 securum latus hoc non tamen esse sinunt.

5–6 *cf. Lucret. 1, 312–314; ars 1, 473–476; am. 1, 15, 31–32*

X = BCleebl
6 Atteritur (*uel* Deteritur) *Heinsius* Et teritur **BClee** Conteritur **blg** || **7** perdet **X** perdit **mnoppwd** || **8** Cessat durit/cia **BC** *(p. c.)* **le** (Cessit) **ebl** Duritia cessat **C** Cesset duritia *(signo interrogationis, quod iam apposuerat Riese, post h. u. addito) Castiglioni* || **13** caly/ipso **BC** *(cf. Quint. inst. 1, 5, 63 et Schwyzer, Griech. Gramm. 1, 478–479)* caly/ipson **leebl** || **14** (A)equore(a)eque **X** Aeaeaeque *Merkel, fort. recte* || **19** faciant **BClee** facerent **bl** faciunt **pp** | suc(c)os **Bleebl** lucos **C** || **21–30** *del. Merkel* || **21** urbem **BCle** urbes **ebl** | l(a)estry/igonos **BC** l(a)estry/igonis **leebl** || **23** feritate **leebl** pietate **BC** | piacchen **B** piaechen **C** phiachē **ebl** pharantem **le** || **25** feris **BCe** ferox **lebl** | quod **BCle** *(K.-S. 2, 277)* qu(a)e **ebl** quamuis (ab *omisso*) **mb** quom *Castiglioni* || **26** (H)Enioch(a)e **Cle** En*ochie **B**[2] *(ex corr.)* Enochie **ebht** Eunochie **bl** | nautis **BC** **le bl** nobis **B**[2]**eer**[2]**bl** multis **m** || **28** epotum **Ble** et potum (euomat) **C** epotet **ebl** || **29** errant **BClebl** errent **e**

hic agri infrondes, hic spicula tincta uenenis,
   hic freta uel pediti pervia reddit hiems,
ut, qua remus iter pulsis modo fecerat undis,
   siccus contempta naue uiator eat.
35 qui ueniunt istinc, uix uos ea credere dicunt;
   quam miser est, qui fert asperiora fide.
crede tamen, nec te causas nescire sinemus,
   horrida Sarmaticum cur mare duret hiems:

proxima sunt nobis plaustri praebentia formam
40   et quae praecipuum sidera frigus habent.
hinc oritur Boreas oraeque domesticus huic est,
   et sumit uires a propiore loco.
at Notus, aduerso tepidum qui spirat ab axe,
   est procul, et rarus languidiorque uenit.
45 adde, quod hic clauso miscentur flumina Ponto
   uimque fretum multo perdit ab amne suam.
huc Lycus, huc Sagaris Peniusque Hypanisque Calesque
   influit, et crebro uertice tortus Halys,
Partheniusque rapax et uoluens saxa Cynapses
50   labitur, et nullo tardior amne Tyras,
et tu, femineae Thermodon cognite turmae,
   et quondam Grais Phasi petite uiris,
cumque Borysthenio liquidissimus amne Dyrapses
   et tacite peragens lene Melanthus iter,

37 causas **X** (c. (nec te) **e**) caus(s)am **babh** || **39** pr(a)ebentia **X** ducentia **fr** || **41** Hinc **BCle e** Hic **bl** || **42** a propiore **BCle** (a propriore) **e** asperiore **bl** | loco **X** polo *Meyncke* || **43** aduerso **X** (*om.* **le**, aduersa *add.* **le**[2] auerso *Bentleius* | tepidum **BC** tepidum (quiddam) **le** tepidus **e bl** tepido **v** tepide **b** | axe **BCle e** austro **bl** || **44** languidiorque **BCle bl** languidiorue **e** || **46** suam **BCle e** suo **bl** || **47** sagaris **BC le e** sagarus **bl** | Peniusque *Heinsius* peneusque **C bl** paneusque **B e** penes **le** | Hypanisque *Heinsius* hitanisque **B** hiranisque **C** hipanusque **wd** hipaniusque **k** hibanesque **le** bitaneusque **e** ytacusque **bl** *alii alia* | Calesque *I. Vossius* catesque **BCle e** caresque **bl** || **48** uertice **X** uortice **l** *(cf. Verg. Aen. 1, 117)* | (h)aly/is **BC**[2]**le e bl** eilas **C** || **49** Partheniusque **B** Parthenusque **C** (*super* -e- *aliquid esse scriptum uidetur*) **bl** Perteniusque **e** Laternesque **le** Parthamusque **mb** *alii alia* | cy/inapses **Ble** cy/inapsis **bl l** cinipses **C** *(?)* ciniphes **e** cinaspes **dmt** cinafes **o** ci/ynapes **v** , *ed. Bonon. 1471* niphates **mb n** Cinolis *ed. Etonensis (cf. Marcianum Heracleensem GGM 1, 571, 2) fortasse* Acinases *uel* Cinases *(cf. Arriani Periplum 7, 5 Roos)* || **50** t(h)y/iras **BCle e** cyras **bl** || **51** turm(a)e **BC** turb(a)e **le e bl** turbis **p** || **52** grais **Ble e bl** graiis **C n** || **53** Borysthenio *ed. pr.* boristenio **l** boistenio **bh** bori/yst(h)enico **BCle** bisteniaco **bl** bistoniaco **aa** horistenico **e** | dy/irapses **X** daraspes **n** darapses **p** dy/iraspes **be m** phirasses **d** durapses **ba** diraxes **v** Lycastus *ed. Etonensis*

55 quique duas terras, Asiam Cadmique sororem,
separat et cursus inter utramque facit,
innumerique alii, quos inter maximus omnis
cedere Danuuius se tibi, Nile, negat.
copia tot laticum, quas auget, adulterat undas,
60 nec patitur uires aequor habere suas.
quin etiam stagno similis pigraeque paludi
caeruleus uix est diluiturque color.
innatat unda freto dulcis leuiorque marina est,
quae proprium mixto de sale pondus habet.

65 si roget haec aliquis cur sint narrata Pedoni,
quidue loqui certis iuuerit ista modis,
'detinui' dicam 'curas, tempusque fefelli:
hunc fructum praesens attulit hora mihi.
abfuimus solito, dum scribimus ista, dolore,
70 in mediis nec nos sensimus esse Getis.'
at tu, non dubito, cum Thesea carmine laudes,
materiae titulos quin tueare tuae,
quemque refers, imitere uirum: uetat ille profecto
tranquilli comitem temporis esse Fidem.
75 qui quamquam est factis ingens et conditur a te
uir tanto, quanto debuit ore cani,
est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
inque fide Theseus quilibet esse potest.
non tibi sunt hostes ferro clauaque domandi,
80 per quos uix ulli peruius Isthmos erat,

55 *cf. Gall. fr. 1*

X = BCleebl
58 Danuuius *Korn* danubius **X** (-nn- **bl**) *(cf. 4, 9, 80)* || **62** diluiturque **BClebl** diuiditurque **e** || **63** est **BCle** *om.* **ebl** || **64** pondus **BClebl** nomen **B**[2] *(sscr.)* **ebh d**[2]**lmv**[2] momen *Wakefield* || **67** Detinui **X** Diminui **bh**[2] *(i.m.)* | dicam curas tempusque **BCe** curas dicam tempusque **le** dicas curas tempusque **bl** dicam tempus curasque **va** *(?)* **xf** *(?)* || **69** Abfuimus **B** *(sscr. man. 1?)* **ebl** Afluimus **B** Affluimus **C** Obfuimus **le** Absumus **adp** | scribimus **BCbl** scripsimus **lee** | dolore **BCebl** dolori **lebl**[v] || **75** factis ingens **BClebl** i.f. **e** | conditur **BClee** conditus **bl** || **76** Vir **BClee** Vix **bl** *(?)* **lmbnpv** | tanto **BCebl** tantus **le** | quanto **B** *(p.c.)* **e** quantus **B** *(?)* **Clebl** || **77** ex **Bleebl** in **C** || **78** fide **lee** + fidem **BCbl** || **79** ferro clauaque **BClee** claua ferroque **blp** || **80** ulli **BCbl** illi **lee**

sed praestandus amor, res non operosa uolenti:
  quis labor est puram non temerasse fidem?
haec tibi, qui praestas indeclinatus amico,
  non est quod lingua dicta querente putes.

XI

Gallioni

Gallio, crimen erit uix excusabile nobis
  carmine te nomen non habuisse meo.
tu quoque enim, memini, caelesti cuspide facta
  fouisti lacrimis uulnera nostra tuis.
5 atque utinam rapti iactura laesus amici
  sensisses ultra, quod quererere, nihil.
non ita dis placuit, qui te spoliare pudica
  coniuge crudeles non habuere nefas.
nuntia nam luctus mihi nuper epistula uenit
10   lectaque cum lacrimis sunt tua damna meis.
sed neque solari prudentem stultior ausim
  uerbaque doctorum nota referre tibi,
finitumque tuum, si non ratione, dolorem
  ipsa iam pridem suspicor esse mora.
15 dum tua peruenit, dum littera nostra recurrens
  tot maria ac terras permeat, annus abit.
temporis officium est solacia dicere certi,
  dum dolor in cursu est et petit aeger opem,
at cum longa dies sedauit uulnera mentis,
20   intempestiue qui mouet illa, nouat.
adde quod (atque utinam uerum mihi uenerit omen)
  coniugio felix iam potes esse nouo.

11 GALLIONI] *cf. Syme 80* || **16** *cf. 3, 4, 60*

81 operosa **BClebl** (h)onerosa **ebl**[sscr] *(explicatio)* || **83** pr(a)estas **BCle** (Nec tibi quid p.) **e** ((que) p.) **bl** perstas **bl**[v] **nppp**

11 6 qu(a)ererere **lee** qu(a)erere **BCbl** || **7** di(i)s placuit **B** *(p. c.)* **Cleebl** displicuit **B** *(?)* dis uisum est **ba** || **9** nam **BClebl** iam **e** | mihi **BClebl** huc **e** || **10** dam(p)na **BCleebl**[v] uerba **bl** | meis **X** (mis̊ **e**) mihi *Ehwald* || **11** solari prudentem **BCebl** p. s. **lebad** || **13** dolorem **Bleebl** putarem **C** || **16** ac **BCle** et **ebl** || **17** certi **X** certi est (est *post* officium *omisso*) **g** || **18** et **BClee** (*om.* est) dum **bl**, *ed. pr., ed. Bonon. 1471* || **20** mouet **BClee** monet **blov** fouet *Heinsius* || **21** mihi **Bf** tibi **leebl** + *om.* **C**

XII

Tuticano

Quo minus in nostris ponaris, amice, libellis
  nominis efficitur condicione tui,
aut ego non alium prius hoc dignarer honore,
  est aliquis nostrum si modo carmen honor.
5 lex pedis officio fortunaque nominis obstat,
  quaque meos adeas est uia nulla modos.
nam pudet in geminos ita nomen scindere uersus,
  desinat ut prior hoc incipiatque minor,
et pudeat, si te, qua syllaba parte moratur,
10   artius appellem Tuticanumque uocem.
et potes in uersum Tuticani more uenire,
  fiat ut e longa syllaba prima breuis,
aut ut ducatur, quae nunc correptius exit,
  et sit porrecta longa secunda mora:
15 his ego si uitiis ausim corrumpere nomen,
  ridear, et merito pectus habere neger.
haec mihi causa fuit dilati muneris huius,
  quod meus adiecto fenore reddet amor,
teque canam quacumque nota, tibi carmina mittam,
20   paene mihi puero cognite paene puer,
perque tot annorum seriem, quot habemus uterque,
  non mihi, quam fratri frater, amate minus.
tu bonus hortator, tu duxque comesque fuisti,
  cum regerem tenera frena nouella manu.
25 saepe ego correxi sub te censore libellos,
  saepe tibi admonitu facta litura meo est,

12 TVTICANO] *cf. Syme 81; Cichorius 323*

X = B C le e bl

12 3 Aut **B C**, *Hartman (cf. L.H.S. 2, 499, 2)* Atque **le** Ast **e bl** + Namque **d ba** || **5** fortunaque **X** naturaque **sc** | obstat **X** obstant **p** || **6** modos **X** pedes **oi**[v] **xa xf ve**[v] || **7** scindere **B C le bl** findere **v** scribere **e** ponere **bl**[v] || **8** hoc **X** *(sc. 'nomine')* hic **m**[2] | minor **X** sequens **of** || **9** Et **B C e bl** At **le** | qua **B**[2] **le** (si qua (te)) **e bl** qu(a)e **B** *(?)* **C be** | moratur **X** moretur **d g t** || **11** Et **B C** + At **le**, *Camps* Non **e** + Nec **bl b g k m**[2] **wc** || **13** ut ducatur **B**[2] **le bl** ut dicatur **B C** producatur **e** + | correptius **B le e bl** correptior **C pp** || **18** reddet **G C e** reddit **B le** reddat **bl** | amor **G B C bl**[v] ager **le e bl** || **19** *post* canam *interpunxit Luck* | nota **X** naia **G** || **20** mihi...puer **B le e bl** puer...mihi **C** || **26** tibi...meo **B C le** tuo...meo **e** mihi...tuo **bl** (...mea **bl**[v])

dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
  cum te Pieriae perdocuere deae.
hic tenor, haec uiridi concordia coepta iuuenta
30 uenit ad albentis inlabefacta comas.
quae nisi te moueant, duro tibi pectora ferro
  esse uel inuicto clausa adamante putem.
sed prius huic desint et bellum et frigora terrae,
  inuisus nobis quae duo Pontus habet,
35 et tepidus Boreas et sit praefrigidus Auster,
  et possit fatum mollius esse meum,
quam tua sint lasso praecordia dura sodali:
  hic cumulus nostris absit abestque malis.
tu modo per superos, quorum certissimus ille est,
40 quo tuus assidue principe creuit honor,
effice constanti profugum pietate tuendo,
  ne sperata meam deserat aura ratem.
quid mandem, quaeris? peream nisi dicere uix est
  (si modo, qui periit, ille perire potest).
45 nec, quid agam, inuenio, nec quid nolimue uelimue,
  nec satis utilitas est mihi nota mea.
crede mihi, miseros prudentia prima relinquit,
  et sensus cum re consiliumque fugit.
ipse precor quaeras, qua sim tibi parte iuuandus,
50 quoque uiam facias ad mea uota uado.

XIII

O mihi non dubios inter memorande sodales, *Caro*
  qui quod es id uere, Care, uocaris, aue.

27 *cf. 4, 16, 27* || **43** *cf. 3, 1, 33* || **44** *cf. trist. 1, 4, 28*
13 CARO] *cf. Syme 81*

27 Dignam **C** Dignum **B** (-um *p. c. ut uidetur*) **le e bl** || **28** pieri(a)e **B C** pyeride **e** pierides **le bl** | de(a)e **X** tuae **n** *(p. c.)* || **35** pr(a)efrigidus **X** perfrigidus **ba be g l m pp** (adsint et t. B. et) frigidus (A. ut p.) *Hall* || **37** lasso **B C le e** lapso **bl** | dura **X** clausa **bl**[v] + || **39** certissimus **X** mitissimus **d** iustissimus **pp** || **40** honor **B le e bl**[v] amor **C bl** || **46** mi(c)hi ... mea **B C le bl** mea...mihi **e bd d g t** || **47** prima **B C le bl** summa **e bl**[v] **bd d** || **49** qua sim **B le e bl** sim qua **C** || **50** Quoque **B C e bl** Quaque **le ba bh l mb** | uado **B C** *(cf. ars 1, 437)* uide **bl ba bd er l mb n** *(p.c.)* **pp** nota **le** modo **e n** uale **k m**[v] *(man. 2)* **t** *(cf. trist. 5, 13, 34 et Bakker ad loc.)*

13 1 memorande **B le e bl** *(cf. trist. 1, 5, 1)* numerande **C** || **2** Qui quod es id **B C e** Quique quod es **bl** Quicquid es id **le**

unde salutaris? color hic tibi protinus index
  et structura mei carminis esse potest,
5 non quia mirifica est, sed quod non publica certe est:
  qualis enim cumque est, non latet esse meam.
ipse quoque, ut titulum chartae de fronte reuellas,
  quod sit opus, uideor dicere posse, tuum.
quamlibet in multis positus noscere libellis,
10 perque obseruatas inueniere notas.
prodent auctorem uires, quas Hercule dignas
  nouimus atque illi, quem canis ipse, pares.
et mea Musa potest proprio deprensa colore
  insignis uitiis forsitan esse suis.
15 tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
  quam pulchra Nireus conspiciendus erat.
nec te mirari si sint uitiosa decebit
  carmina, quae faciam paene poeta Getes.
a, pudet: et Getico scripsi sermone libellum,
20 structaque sunt nostris barbara uerba modis,
et placui (gratare mihi), coepique poetae
  inter inhumanos nomen habere Getas.
materiam quaeris? laudes: de Caesare dixi;
  adiuta est nouitas numine nostra dei.
25 nam patris Augusti docui mortale fuisse
  corpus, in aetherias numen abisse domos;
esse parem uirtute patri, qui frena rogatus
  saepe recusati ceperit imperii;
esse pudicarum te Vestam, Liuia, matrum,
30 (ambiguum, nato dignior anne uiro);

X = BCleebl
3 salutaris **BCbl** saluteris **leebl**ᵛ *(post hoc uerbum interpunxi, sed cf. K.-S. 2, 494)* | hic **BClebl** hinc **e** || **5** quod non **BCebl** n. q. **le** quod nec **npp p** | certe est **BC** certe **leebl** || 7 quoque ut **BCle (bl)** ego ut hunc **e** | titulum c(h)art(a)e **X** c. t. **n** | reuellas **BClebl** reuellis **e** || **11** Prodent **Ble** Credent **C** Produnt **bl** Proderit **e** || **12** Nouimus **Bleebl** Contra uiam **C** | ipse **BClebl** esse **e** || **13** Et **Bebl** At **Cle** || **16** Nireus *Politianus, ed. Ald. 1516* nereus **X** || **17** sint **X** sunt **bhln** || **19** libellum **BC le (e) bl** libellos **bddf** || **20** Structaque **X** Scriptaque **mmb** || **23** laudes **B** (laud$\overset{*}{s}$ *p. c. ut uidetur*) **Cleebl** *(ut nomen substantiuum diu accipiebatur; Gilbert formam uerbalem hic agnouit et uersum post* laudes *interpunxit; cf. 2, 5, 31–32*) laudem **ban** || **26** (a)etherias **BCebl** eternas **le** | numen **leebl** nomen **BC** || **27** rogatus **X** coactus *Scaliger (ex Suet. Tib. 24, 2)* || **30** ambiguum **X** ambiguum est **babhergmpp**

esse duos iuuenes, firma adiumenta parentis,
qui dederint animi pignora certa sui.
haec ubi non patria perlegi scripta Camena,
uenit et ad digitos ultima charta meos,
35 et caput et plenas omnes mouere pharetras,
et longum Getico murmur in ore fuit.
atque aliquis 'scribas haec cum de Caesare', dixit,
'Caesaris imperio restituendus eras'.
ille quidem dixit: sed me iam, Care, niuali
40 sexta relegatum bruma sub axe uidet.
carmina nil prosunt: nocuerunt carmina quondam,
primaque tam miserae causa fuere fugae.
at tu, per studii communia foedera sacri,
per non uile tibi nomen amicitiae
45 (sic capto Latiis Germanicus hoste catenis
materiam uestris afferat ingeniis;
sic ualeant pueri, uotum commune, deorum,
quos laus formandos est tibi magna datos),
quanta potes, praebe nostrae momenta saluti,
50 quae nisi mutato nulla futura loco est.

XIV

Tuticano

Haec tibi mittuntur, quem sum modo carmine questus
non aptum numeris nomen habere meis,
in quibus, excepto quod adhuc utcumque ualemus,
nil, me praeterea quod iuuet, inuenies:
5 ipsa quoque est inuisa salus, suntque ultima uota
quolibet ex istis scilicet ire locis;

14 TVTICANO] *cf. ad 4, 12*

32 certa **X** cara **m** || **37** h(a)ec **Bleebl** hac **C** hoc **l** || **38** eras **X** eris **bl**ᵛ **baergl mnv** || **39** me iam **X** i.m. **bhdt** || **40** uidet **X** tenet **babefrg** || **46** uestris **X** nostris **mmbwc** | afferat **Bleebl** adferat **C** (*corr. ex* adferet*?*) pr(a)ebeat **mmbwc** offerat *Heinsius* || **47** deorum **X** duorum **bhnpp** suorum *Heinsius* | pueri *cum* deorum *coniunxit Postgate; alii* deorum *pro genetiuo subiecti accipiunt* || **48** Quos ... formandos **X** Quis...formandis **lop** | tibi...datos **BC** (d- *ex* n- *corr.?*, -ato *obscurum*) **leebl** data ... tibi **lo** tibi ...datis **p** + || **49** potes **B** *(p. c.)* **Cleebl** potest **B** | pr(a)ebe nostr(a)e **X** n. p. **bem** pr(a)esta nostr(a)e **mb** | momenta **va**, *Scaliger* monu/imenta **X**
14 4 me **BCebl** te **lebd**, *Scaliger* || **6** ex istis **Bleebl** ex illis **C** *(?)* Euxinis *Castiglioni* | scilicet **X** ilicet *Hall*

nulla mihi cura est, terra quo mittar ab ista,
hac quia, quam uideo, gratior omnis erit:
in medias Syrtis, mediam mea uela Charybdin
10 mittite, praesenti dum careamus humo;
Styx quoque, si quid ea est, bene commutabitur Histro,
si quid et inferius quam Styga mundus habet.
gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo,
proxima Marticolis quam loca Naso Getis.

15 talia suscensent propter mihi uerba Tomitae,
iraque carminibus publica mota meis.
ergo ego cessabo numquam per carmina laedi,
plectar et incauto semper ab ingenio?
ergo ego, ne scribam, digitos incidere cunctor,
20 telaque adhuc demens, quae nocuere, sequor?
ad ueteres scopulos iterum deuertar et illas,
in quibus offendit naufraga puppis, aquas?
sed nihil admisi, nulla est mea culpa, Tomitae,
quos ego, cum loca sim uestra perosus, amo.
25 quilibet excutiat nostri monimenta laboris:
littera de uobis est mea questa nihil.
frigus, et incursus omni de parte timendos,
et quod pulsetur murus ab hoste, queror.
in loca, non homines, uerissima crimina dixi;
30 culpatis uestrum uos quoque saepe solum.

20 *cf. trist. 5, 7, 34*

X = BCleebl

7 mittar **X** *(cf. trist. 1, 3, 61)* muter **bh o v** *(cf. 1, 1, 79; epist. 4, 37; trist. 5, 2, 73 et Luck ad loc.)* ‖ **9** medias **X** (medi*s **B**, a *sscr.* **B**^{2}) mediam **p** ¦ syrtis **B** (syr*tis) syrtes **B**^{2}**le bl** systes **C** *(?)* syrtos **e** syrtin **p** ‖ **10** Mittite **Bleebl** Mittat **C** ‖ **13** Gramina **Ble ebl** Carmina **C** Flamina *Bentleius* ‖ **15** suscensent **C** *(cf. 3, 1, 89)* succensent **Blee bl** ¦ propter mihi **X** (michi **B**) m. p. **dg** ‖ **18–19** *om.* **e** ‖ **19** Ergo **BCle** Cur **bl**^{v} **bd** $\overset{c}{S}$ **bl** *(?)* ¦ cunctor **BCbl** cuncter **le** conor **bl**^{v} uertor **v** *(ex 22?)* ‖ **20** Tela **X** Vela
*
Riese ¦ sequor **Bleebl** sequar **C** ‖ **21** deuertar **Ble** d***tor **C** (*fuit* diuertor?) deuertor **ebl** ‖ **23** nulla **BClebl** nihil **e** ‖ **25** laboris **X** doloris **p** ‖ **28** pulsetur **X** *(cf. 3, 4, 24; 1, 8, 25; trist. 1, 2, 84)* pulsatur **bd d k** ‖ **30** solum **BClebl** locum **e**

esset perpetuo sua quam uitabilis Ascre,
  ausa est agricolae Musa docere senis,
et fuerat genitus terra, qui scripsit, in illa,
  intumuit uati nec tamen Ascra suo.
35 quis patriam sollerte magis dilexit Vlixe?
  hoc tamen asperitas indice docta loci est.
non loca, sed mores scriptis uexauit amaris
  Scepsius Ausonios, actaque Roma rea est.
falsa tamen passa est aequa conuicia mente,
40   offuit auctori nec fera lingua suo.

at malus interpres populi mihi concitat iram,
  inque nouum crimen carmina nostra uocat.
tam felix utinam, quam pectore candidus, essem:
  extat adhuc nemo saucius ore meo.
45 adde quod, Illyrica si iam pice nigrior essem,
  non mordenda mihi turba fidelis erat.
molliter a uobis mea sors excepta, Tomitae,
  tam mites Graios indicat esse uiros.
gens mea, Paeligni, regioque domestica, Sulmo,
50   non potuit nostris lenior esse malis.
quem uix incolumi cuiquam saluoque daretis,
  is datus a uobis est mihi nuper honor:
solus adhuc ego sum uestris immunis in oris,
  exceptis siqui munera legis habent;
55 tempora sacrata mea sunt uelata corona,
  publicus inuito quam fauor imposuit.

31 *cf. Hesiod. Op. 639–640* || **35** *cf. Hom. Od. 9, 27*

31 uitabilis **X** mutabilis **bl**[v] uitiabilis *Lee* (ut) illaudabilis *Bentleius* | ascre **BC le** *(cf. Hesiod. Op. 640 et uariationem in Fast. 5, 383 et 391)* ascra **ebl** *(cf. u. 34)* || **32** agricol(a)e **BCebl** argolici **le** || **33** Et **BCebl** At **lembpp** Qua *ed. Bonon. 1471* || **36** indice **BCle** iudice **ebl** | docta **B** *(cf. u. 32; Fast. 4, 682; ThLL 5, 1, 1711, 45–60)* doctus **C** dicta **leebl** + nota **scxf**[v] facta **bbxf** | loci est **Bleebl** in est **C** loci **tv** soli **pn** || **37** *om.* **C** | scriptis **Bleebl** dictis **bbkcmcna** | amaris **Blebl** iniquis **e** || **38** Scepsius *Scaliger* Sceptius **C** Sepsius **bl** Septius **B** (t *ex corr.*) **le** Sepius **e** | actaque **ebl** actaue **Ble** acteue **C** || **40** Offuit **BC** Obfuit **leebl** || **46** mihi **BClee** tamen **bl** | fidelis **X** sodalis **sc** | erat **BClebl** erit **e** || **48** Graios *edd. uett.* graiios **v**[sscr] *(man. rec.)* gratos **X** || **50** lenior **blfknt** leuior **BClee** || **52** Is…est **X** (I*s **B**) Est… is **np** Est…hic **ba** || **53** (h)oris **BCebl** aruis **le** || **55** uelata **X** uallata **wc** + *(cf. 1, 2, 21)*

quam grata est igitur Latonae Delia tellus,
  erranti tutum quae dedit una locum,
tam mihi cara Tomis, patria quae sede fugatis
60 tempus ad hoc nobis hospita fida manet.
di modo fecissent, placidae spem posset habere
  pacis et a gelido longius axe foret.

XV

Sexto Pompeio

Si quis adhuc usquam nostri non inmemor extat,
  quidue relegatus Naso requirit agam,
Caesaribus uitam, Sexto debere salutem
  me sciat: a superis hic mihi primus erit.
5 tempora nam miserae complectar ut omnia uitae,
  a meritis eius pars mihi nulla uacat.
quae numero tot sunt, quot in horto fertilis arui
  Punica sub lento cortice grana rubent,
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
10 quot Sicyon bacas, quot parit Hybla fauos.
confiteor: testere licet. signate, Quirites:
  nil opus est legum uiribus, ipse loquor.
inter opes et me, paruam rem, pone paternas;
  pars ego sum census quantulacumque tui.
15 quam tua Trinacria est regnataque terra Philippo,
  quam domus Augusto continuata Foro,
quam tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
  quaeque relicta tibi, Sexte, uel empta tenes,

15 Sexto Pompeio] *cf. ad 4, 1* || **8** *cf. Mart. 1, 43, 6* || **11** *cf. Hor. sat. 1, 9, 76* || **16** *cf. 4, 5, 10*

X = BCleebl
58 una **X** ante **sc** || **59** cara **BC²lee** casa **C** *(?)* grata **bl** grata est **B²** *(?)* | t(h)omis **B²** thomos **ebl** t(h)omus **B** *(?)* **le** domus **C** | qu(a)e **BCle** qu(a)e a **e bl** || **61** placid(a)e **Cleebl** placidam **B**
15 1 extat **X** *(cf. trist. 3, 10, 1)* exstet *Güthling* || **2** requirit **bmdodve** requirat **X** || **6** eius **X** huius **xakb** *post* eius *add.* nr **B** || **7** arui **X** agri **beerppptv** || **8** rubent **X** labent **blᵛbe** || **9** tmolia **B** tinolia **C** tmolica **le** gnosia **ebl** || **11** signate **BCebl** signatque **le** signare **balv** || **13** me paruam rem **BC** m.r.p. **ebl** r.m.p. **le** || **14** sum **BClebl** sim **e** || **16** augusto **BC** (*corr. ex* augusti*?*) **leebl** augusti **d**

tam tuus en ego sum, cuius te munere tristi
20 non potes in Ponto dicere habere nihil.
atque utinam possis, et detur amicius aruum,
remque tuam ponas in meliore loco.
quod quoniam in dis est, tempta lenire precando
numina, perpetua quae pietate colis.
25 erroris nam tu uix est discernere nostri
sis argumentum maius an auxilium.
nec dubitans oro, sed flumine saepe secundo
augetur remis cursus euntis aquae.
et pudet et metuo semperque eademque precari,
30 ne subeant animo taedia iusta tuo.
uerum, quid faciam? res inmoderata cupido est:
da ueniam uitio, mitis amice, meo.
scribere saepe aliud cupiens delabor eodem:
ipsa locum per se littera nostra rogat.
35 seu tamen effectus habitura est gratia, seu me
dura iubet gelido Parca sub axe mori,
semper inoblita repetam tua munera mente,
et mea me tellus audiet esse tuum.
audiet et caelo posita est quaecumque sub ullo,
40 transit nostra feros si modo Musa Getas,
teque meae causam seruatoremque salutis
meque tuum libra norit et aere minus.

34 locum] *i. q. 'argumenti sedem', cf. Cic. top. 7*

21 et **X** ut *(ex Heinsii silentio:)* **babb m ma na +** | amicius **B C e bl** micius **B** *(p. c.)* mitius **le** || **23** precando **X** rogando **ba er pp** || **24** perpetua **X** perpetuo **d** || **27** Nec **B C le bl** Non **e** | flumine **X** flamine **ba d pp** || **31** Verum quid **B le e bl** Colloquio **C** | cupido est **X** cupido **ba er** || **33** aliud cupiens **B C le bl** aliquid cupiens **e** uolens aliud **m** || **34** *del. Merkel* (*sed* locum *in epistulis de reditu, ut Wheeler, opinor*) | rogat **X** petit **kc** facit **ok** || **37** repetam **B C le bl** referam **e** || **38** audiet **le e bl** audiat **B C** || **39–42** *om.* **le**, *add.* **le²** *i. m.* || **39** ullo **B C e bl** illo **le²** || **40** nostra…musa **X** (ũra…m. **bl**) musa…nostra **be g** || **42** norit et (a)ere **B C le² bl** nouerit ere **e** | minus **X** magis **blᵛ bᵛ ac lg +**

XVI

Ad inuidum

Inuide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
non solet ingeniis summa nocere dies,
famaque post cineres maior uenit, et mihi nomen
tum quoque, cum uiuis adnumerarer, erat,
5 cumque foret Marsus magnique Rabirius oris
Iliacusque Macer sidereusque Pedo,
et, qui Iunonem laesisset in Hercule, Carus,
Iunonis si iam non gener ille foret,
quique dedit Latio carmen regale, Seuerus,
10 et cum subtili Priscus uterque Numa,
quique uel imparibus numeris, Montane, uel aequis
sufficis et gemino carmine nomen habes,
et qui Penelopae rescribere iussit Vlixem,
errantem saeuo per duo lustra mari,
15 quique suam †trisomem† inperfectumque dierum
deseruit celeri morte Sabinus opus,
ingeniique sui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium duxit in arua senem,
quique canit domito Camerinus ab Hectore Troiam,
20 quique sua nomen Phyllide Tuscus habet,
ueliuolique maris uates, cui credere posses
carmina caeruleos composuisse deos,
quique acies Libycas Romanaque proelia dixit,
et Marius scripti dexter in omne genus,

16 1 *cf. CLE 1929, 1*

X = BCleebl

16 5 Cumque foret **X** (Conque f. **bl**) Cum foret et **dhptv** | rabirius **leblfrocppi pp** sabirius **BCe** *alii alia* (rabidius **v**, rabarius **t**, rabinius **er**, fabirius **be**, robonius **bd**, rebilius **q**, rabroius **vb**, tabilinus **l**, fabellius **ba**, mbrius **ac**, rabilius **bb**, rabiriõ **po**, tabirius **pf**, tabicius **pn**, rabicius **xc**, rabidus **pg**, rabirtius **h**, raberius **pk**, taberius **pk** *p.c.*) || **6** si/ydereusque **X** Cecropiusque *Bentleius* || **7** carus **BClebl** clarus **e** || **8** iam non **BClebl** n. i. **e** | gener ...foret **BClebl** f. ...g. **e** + || **13** ulixem **X** ulixen **np pp** || **15** trisomem **B** trisom̄ **C** trimesem **le** troezen **ebl** troilē **B**v Troiam *ed. pr.* Troezena *Heinsius* (Trozena *'lib.un.' Bersmani*) Troesmin *Ehwald* Troesmen *Owen* || **16** sabinus **X** salinus **d** + solinus **k** || **17** dictus **X** dignus **m** || **18** duxit **BClee** *ras. in* **bl** (*fuit* duxit, *opinor*) ducit **pn** durat **bd** | arua **BClebl** arma **e** + || **19** domito **BCebl** domitam **le** + || **20** sua nomen phy/illide tuscus **Be** (suum n. p. t.) **bl** s. t. p. n. **le** fata numen pillide t. **C** || **21** posses **X** possis **dmb** || **24** marius scripti **leebl** + scriptor marius **B** marius scriptor **C** marius scriba **d**

25 Trinacriusque suae Perseidos auctor, et auctor
Tantalidae reducis Tyndaridosque, Lupus,
et qui Maeoniam Phaeacida uertit, et, une
Pindaricae fidicen, tu quoque, Rufe, lyrae,
Musaque Turrani tragicis innixa cothurnis
30 et tua cum socco Musa, Melisse, leui;
cum Varus Graccusque darent fera dicta tyrannis,
Callimachi Proculus molle teneret iter,
Tityron antiquas Passerque rediret ad herbas,
aptaque uenanti Grattius arma daret,
35 Naidas a Satyris caneret Fontanus amatas,
clauderet imparibus uerba Capella modis,
cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
nomina longa mora est, carmina uulgus habet,
essent et iuuenes, quorum, quod inedita cura est,
40 appellandorum nil mihi iuris adest.
te tamen in turba non ausim, Cotta, silere,
Pieridum lumen praesidiumque fori,
maternos Cottas cui Messallasque paternos,
Maxime, nobilitas ingeminata dedit;
45 dicere si fas est, claro mea nomine Musa
atque inter tantos quae legeretur erat.

***27** cf. 4, 12, 27 et 4, 12* || ***32** cf. Callim. epigr. 28 et fr. 1, 25–28* || ***34** cf. Gratt. 23* || ***43–44** cf. 3, 1, 105–106* || ***45** cf. 4, 8, 55*

25 Trinacriusque **BCle** Ti/ynacriusque **ebl** | perseidos **e +** perseidis **BC** *(?) (p. c.)* perseydis **lebl** || **26** ty/indaridosque **BCbl** ty/indaridisque **lee** || **27** ph(a)eacida **bl +** ecateida (t *sscr.*) **B** aeacida **C** hecat(h)eida **lee +** | une **Bleblv +** uni **C** una **ebl +** || **30** *erasit, deinde rescripsit* **C**^{2} | Et tua **Bleebl** Ipseque **C**^{2} | mel*isse **B** malesse **C**^{2} molos(s)e **le +** molisse **bl +** proterue **e** | leui **h**, *Heinsius* leuis **X** || **31** uarus **Ble** uariis **C** uarius **B**^{v} *(tertia manus)* **ebl** | graccusque **B** *(in ras. man. 2, opinor)* gracusque **bl** gratusque **Clee** *(?)* | darent **B** (d *ex corr.*) **leebl** parent **C** | ty/iran(n)is **BC**, *Heinsius* ty/iran(n)i **leebl** || **32** proculus **Bleebl** prochius **C** pro cuius **B**^{2} *(?)* || **33** Tityron antiquas passerque rediret ad herbas **B** (*super* passerque … herbas *sscr.* recubasse refertur *et* uel et erat qui gigneret **B**^{2}) **C** (Tytiron…) *locum primus intellexit Riese, qui tamen* antiquas *corruptum et* umbras *pro* herbas *legendum putabat* Ti/yt(h)y/i/urus (Titiron **pxd +**) antiquas et erat (caneret **b**) qui pasceret (diceret **l**, uiueret **er**, gi/ygneret **lebl +**) (h)erbas **leeblberlpxd** || **34** Grattius *Bücheler* gratius **Clee** gracius **Bbl** || **35** fontanus **X** frondanus **d** montanus **bb** mantanus **h** || **39** cura **pi** causa **X** musa **eappvb** || **43** Maternos **Bleebl** (Mater uos) Fraternos **C** || **44** Maxime **BCbl**, *Burmannus* Maxima **B**^{3}**lee** || **46** legeretur **lee bl** regeretur **BC** *(p. c.)* regam **C**

ergo summotum patria proscindere, Liuor,
desine neu cineres sparge, cruente, meos.
omnia perdidimus, tantummodo uita relicta est,
50 praebeat ut sensum materiamque mali.
quid iuuat extinctos ferrum demittere in artus?
non habet in nobis iam noua plaga locum.

50 *cf. 1, 2, 32* || **52** *cf. 2, 7, 42*

X = BCleebl
47 summotum **X** semotum **d** se motum **lg** || **48** neu **BC** ne **le** nec **ebl** || **50** mali **BClebl** malis **e** || **51** demittere **bdmboc** dimittere **X** || *Subscriptio cf. titulum libri I*

INDEX NOMINVM

Nomina, quae nisi per circuitum non significantur, uncis seclusi ut '(Antenor...) (4, 16, 18)'; item locorum numeros, sicubi nomina ipsa Ouidius non exscripsit, ut 'Aegisos... (1, 8, 11); 4, 7, 21; 4, 7, 53'. dubia interrogationis signo, stellula coniecturae distinguuntur; quae corrupta esse mihi uidentur obelisco signantur. nominibus adiectiuis (aduerbiis) subiunxi 'a.' (adu.) et nomina propria unde singula deriuantur.

BIBLIOTHECA TEVBNERIANA

(Aeschylus). Scholia Graeca in Aeschylum quae exstant omnia

Herausgegeben von O. L. Smith, Kopenhagen
Pars II. Fasc. 2. Scholia in Septem adversus Thebas
XXIX, 423 Seiten. Leinen DDR 129,– M; Ausland 129,– DM
ISBN 3-322-00220-9
Bestell-Nr. 6660696 – Smith, Scholia II, 2 gr.

Euripides. Alcestis

Herausgegeben von A. Garzya, Neapel
2. Aufl. (verbesserte Ausgabe der 1. Aufl. von 1980)
XIX, 46 Seiten.
Leinen DDR 20,– M; Ausland 20,– DM
ISBN 3-322-00166-0
Bestell-Nr. 6659740 – Garzya, Eur. Alcestis gr.

Euripides. Cyclops

Herausgegeben von W. Biehl, Göttingen
XX, 60 Seiten.
Leinen DDR 24,50 M; Ausland 24,50 DM
ISBN 3-322-00137-7
Bestell-Nr. 6661277 – Biehl, Euripid. Cyclops gr.

Euripides. Heraclidae

Herausgegeben von A. Garzya, Neapel
XXII, 42 Seiten.
Leinen DDR 10,– M; Ausland 10,– DM
ISBN 3-322-00167-9
Bestell-Nr. 6656179 Garzya, Eur. Heraclid. gr.

Euripides. Supplices

Herausgegeben von C. Collard, Swansea
XVII, 66 Seiten. Leinen DDR 26,- M; Ausland 26,- DM
ISBN 3-322-00149-0
Bestell-Nr. 6661728 – Collard, Eur. Supplices gr.

Euripides. Troades

Herausgegeben von W. Biehl, Göttingen
XXVII, 92 Seiten. Leinen DDR 12,- M; Ausland 12,- DM
ISBN 3-322-00136-9
Bestell-Nr. 6655344 – Biehl, Eurip. Troades gr.

Hephaestio Thebanus. Apotelesmaticorum libri tres

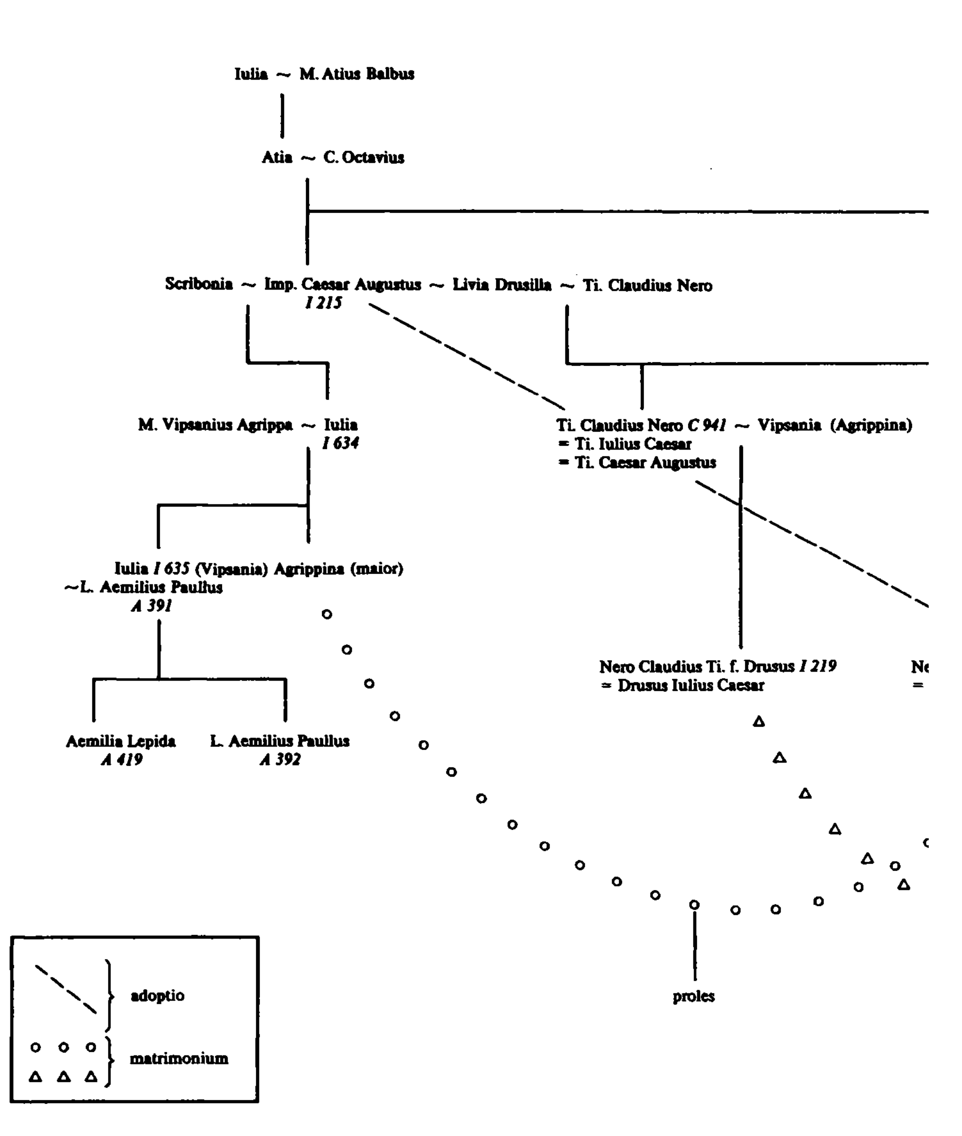
Herausgegeben von D. Pingree, Providence
Vol. I. XXX, 463 Seiten. Leinen DDR 80,- M;
Ausland 80,- DM
ISBN 3-322-00210-1
Bestell-Nr. 6656187 – Pingree, Hephaest. I gr.

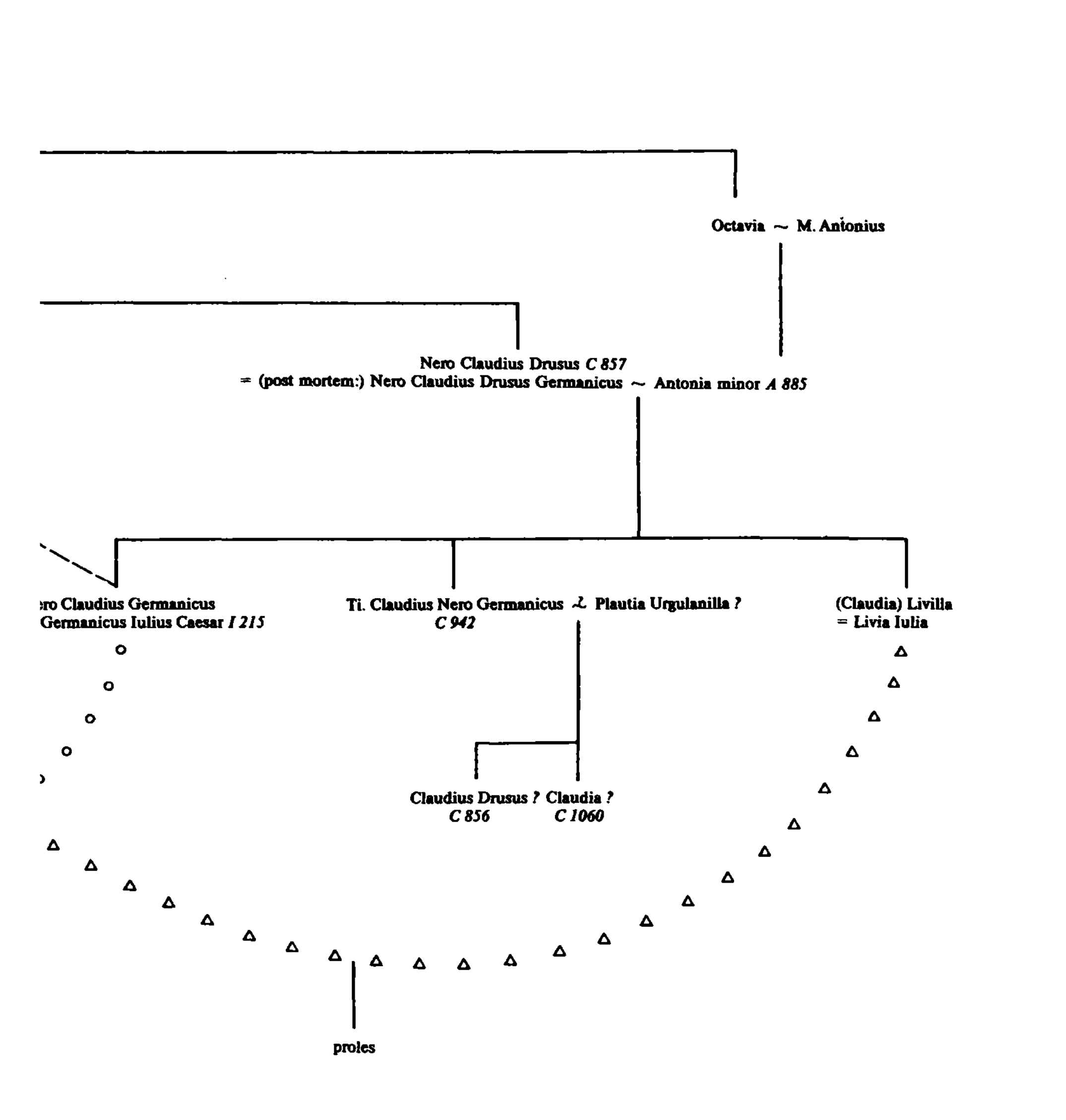
Vol. II. XXX, 491 Seiten. Leinen DDR 83,- M;
Ausland 83,- DM
ISBN 3-322-00212-8
Bestell-Nr. 6656937 – Pingree, Hephaest. II gr.

BSB B.G.TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT

Stemma Iuliorum Claudiorum anno 12 p.C.n.

Octavia ~ M. Antonius
Nero Claudius Drusus C 857
= (post mortem:) Nero Claudius Drusus Germanicus ~ Antonia minor A 885
ro Claudius Germanicus
Germanicus Iulius Caesar I 215
Ti. Claudius Nero Germanicus
C 942
Plautia Urgulanilla ?
(Claudia) Livilla
= Livia Iulia
Claudius Drusus ?
C 856
Claudia ?
C 1060
proles